

جایی سینہم

إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا

فدائی و کربانی

مبتدی اقران الثقافی

www.iqra.shiamontada.com

وکار یگه ری

له سه ر

یه روده رده و ته زکیه ی نه فس

ناصح یه بر ایم

بۆدابهزاندنی چۆرهها کتیب: سهردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

پدای دانلود کتابهای مختلف مراجعه: (منتدی اقرا الثقافی)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للکتب (کوردی ، عربی ، فارسی)

فہرلی نویژو

کارینگری لہسہر پھروہردہو تہزکیہی نہفس

ناوهندی راگه یاندنی ئارا

ههنگاوێك به رهو راگه یاندنیكی كوردیی ئیسلامیی هاوچهرخ

ناوی كتیب : فهزلی نوێژ و
كارێگهری له سه ر به روه رده و ته زكیه ی نه فس

نووسه ر : ناصح ئیبراهیم سازانی

هه ئه بیری : شیرین كه ریم

نه خشه سازی به رگ : عیماد عبدالقادر

تیراژ : (١٠٠٠) دانه

نۆبه ی چاپ : سیهه م به ده سه كاریه وه

به هاری ٢٠٠٩

ناونیشان

ناوهندی راگه یاندنی ئارا

سلیمانی - شه قامی میسیۆمیترا ن

نزیک زانکوی سلیمانی

07703587100

07501069589

07480134669

ara.m@hotmail.com

ژماره ی سپاردنی (٧٥١) ی سالی (٢٠٠٧) ی دراوه تی

مافی له چاپدانه وه ی نه م به رحه مه پارێزراوه بۆ ناوهندی راگه یاندنی ئارا

فہرزی نوپژ و

کارپگه‌ری له‌سه‌ر په‌روه‌رده و ته‌زکیه‌ی نه‌فس

نووسینی

ناصح ئی‌راهیم س‌زانی

چاپی س‌یه‌م به‌ده‌ست‌کاریه‌وه

۱۴۳۰ ک - ۲۰۰۹ ز

اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾

النساء: ١٠٣

پیشکشہ:

❁ بہ باوک و دایکم و ہمموو خانہوادہ کہ مان.

❁ بہ بہرئز مامؤستا شیخ محمدی سازانی

خوا لئی خوش بیئت.

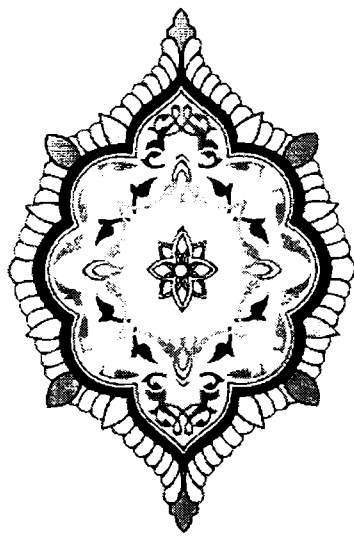
❁ بہو مامؤستا بہرئزانیہی بوؤ خوئندن و

نوسین یارمہ تییان دام.

❁ بہو موسلمانانہی کہ دہ بخوئیننہوہ و بہ پیئی

توانا کاری پیّ دہ کهن

پیشہ کی

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستهديه، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا، ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمدا عبده ورسوله.

خوای گوره له قورئانی پیروزدا ده فرمویت: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ

كِتَابًا مَّقْرُونًا﴾ النساء: ۱۰۳. واته: به راستی نویژ همیشه له سهر نیمانداران فرهزتیکی کات بو دیاری کراوه.

نویژ له دواي نیمان له هموو نهرکانه کان زیاتر گرنگی پیدراوه، نویژ میعراجی موسلمانانه، گوره ترین سورهت له نویژدا ده خویتریّت که فاتیحیه روکنیکه له روکنه کانی نویژه که، ماناو مه بهستی هموو قورئان ده گه یه نی، دوعایه کی شیفا به خشه، نویژ گوره ترین کرده وی جهسته یه، کۆله که ی دینی نیسلامه، حوانه وه یه بو دل و ده روون، پاک و خاوتنی یه، بهرگریکه ری تاوانه ..

پیتغه مبهری خوا ﷺ له دوا ساته کانی ژیانیدا له بهر گرنگی و گوره یی نویژ بوو ده یفه رموو: (الصلاة! الصلاة!..)^۱. واته: نویژه کانتان! نویژه کانتان!. نهوه دوا وه سیهت و ناموژگاری بوو بو هاوه له بهر پرتزه کانی، فرمانی پیکردوون به پاراستنی نویژه کانیان.

ههروه ها له نه خووشی مالتاوایدا که تابه کی زور تینی بو هینا بوو تا چوار جار ده ستونیژی گرت، ویستی بروات بو نویژی جه ماعهت ده کهوت و بیهوش ده بوو، کاتیک ده هاته وه سه رخو ده یفه رموو: (أصلی الناس) نایا خه لک نویژیان کرد^۲!. نه مانهش به لگه ی روون و ناشکران بو گوره یی و گرنگی پله و پایه ی نویژ.

(۱) صحیح سنن أبو داود: (۴۲۹۵)، وانظر الإرواء: (۲۱۷۸).

(۲) أخرجه البخاري: (۶۸۷)، ومسلم: (۴۱۸).

پیغمبره‌ری خواص صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هرکاتیک توشی به‌لاو ناخوشی بیوایه هانای بۆ نویژ ده‌برد و بانگی بیلالی ده‌کرد و ده‌یفه‌رموو: (أَقِمِ الصَّلَاةَ يَا بِيلاَلُ، أَرِحْنَا بِهَا)١. واته: نه‌ی بیلال! هه‌سته بانگ بدهو قامه‌ت بکه با به‌کردنی نویژه‌کان دلخۆش و نارام بین.

نویژ رووناکی چاوی پیغمبره‌ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بوو، مایه‌ی حه‌وانه‌وه‌ی گیانی بوو. نویژ مایه‌ی سه‌رفرازی و سه‌رکه‌وتن و فراوانی رزق و رۆزی و به‌خته‌وه‌ری یه، هۆی که‌فاره‌ت و شۆردنه‌وه‌ی گونا‌ه و تاوانه.

نویژ گه‌وره‌ترین فه‌رمانی خودایه، روکنی دووه‌مه له روکنه‌کانی نیسلام، له راستیدا چاک بوونی ده‌روونه‌کان له چاک‌کردنی عه‌قیده و رێک و پێک به‌جی هینانی نویژه‌کانه‌وه ده‌ست پێ ده‌کات، چونکه نویژ ئاوینه‌ی کرده‌وه‌کانی موسلمانه..

نویژ یه‌که‌م شته له قیامه‌تدا پرسیار و موخاسه‌به‌ی له‌سه‌ر ده‌کریت، هه‌رکه‌سی نویژه‌کانی رێک و پێک نه‌نجام دابوو نه‌وا سه‌رکه‌وتوو و سه‌رفرازه، نه‌گه‌ر واش نه‌بوو خوا په‌نامان بدات سه‌ره‌نجامی دۆزه‌خ و سه‌رگه‌ردانییه.

نویژ عیباده‌تیکی زۆر کۆنه‌و هه‌یج دینیک نه‌ناسراوه به‌بی نویژ کردن، گه‌لانی پێشوو به شیه‌یه‌ک له شیه‌یه‌کان نویژ و عیباده‌تیان کردوو، له قورئاندا هاتوو نه‌براهیم عَلَيْهِ السَّلَام داوای له په‌روه‌ردگار کرد خۆی و نه‌وه‌کانی وا لێ بکات له‌سه‌ر نویژ کردن به‌رده‌وام بن: ﴿رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ﴾ ٤٠. (ابراهیم: ٤٠)

هه‌روه‌ها خوای گه‌وره به موسای فه‌رموو: نویژه‌کانت به چاکی به‌جی به‌ینه تا هه‌میشه منت له یاد بیت: ﴿إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾ ١٤. (طه: ١٤)

فه‌رمایشی کردوو به پیغمبره‌ری صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نه‌و قورئانه‌ی که به وه‌حی بۆی هاتوو به‌خوینیتته‌وه بۆ ئومه‌ته‌که‌ی و نویژبکات: ﴿أَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّكَ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾ (العنکبوت: ٤٥).

(١) صحیح سنن أبو داود: ٤١٧١ و صححه الألبانی فی المشكاة: ٢٥٣.

خەلك له هەموو شتێك وورد بوونەتەووه و بە دوای بەختەویدیدا دەگەرین، نازانن بەختەوهری و حەوانەوهدیان له نوێژدايه، که نزیكترین شتە لییانەووه بەداخەووه زۆریەیان فەرماویشیان کردووه. وەك ئەو وشترە بەستە زمانە وان که له بیاباندا له تینواندا خنکا بارەكەشی ئاو بوو!

هاوولانی پیغەمبەر ﷺ چاك له نوێژ گەیشتبون دەیانزانن چەندە گەورەیه، دل و ئەندامەکانی جەستەیان له نوێژدا ملکهچ بوو، هەلس و کەوتیان هێمنانە و دامەزراو بوو، رەوشتیان بەرز و جوان بوو، بۆیه بوونە گەورە و پیشەوای مرقابەتی.

با بگەرینەووه بۆ نوێژەکانمان بەراوردیان بکەین لەگەڵ نوێژەکانی پیغەمبەری خوا ﷺ و یارانن بزانی ئەوان چۆن نوێژیان کردووه، نێمش چۆن نوێژەکانمان ئەنجام دەدەین، پێویستە نێمش بەو شیوێهه عیبادهت و نوێژەکانمان بکەین، بەو گۆرانکاریه دهگهینه چله پۆیهی ژیان و سەر بەرزیی دنیا و قیامەت.

پیغەمبەری خوا ﷺ مامۆستا و سەرمەشقه بۆمان له هەموو کاروباریکدا چ جایی له پەرستشەکاندا.. بۆیه پێویستە هەنگاو بە هەنگاو شوێن پێی هەلگڕین و شوێن بەرنامە پێرۆزەکە ی بکەوین: (صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي). واتە: نوێژ بکەن بەو شیوێهه که من دەبینن دەیکەم.

لەبەر ئەم هۆیانە سەرۆه بە باشمان زانی بە پشتیوانی خۆی گەرە باسێکی (فەزلی نوێژ و کاریگەری لەسەر پەرۆهه و تەزکیهه نەفس) بەزمانی شیرینی کوردی بخرێنە بەر دەستی خۆینەرانی بەرێژ و خۆشەویست، داوایان لێ دەکەین له دوای خێر بێبەشمان نەکەن، بەتایبەتی دوای لێ خۆشبوون و سەرفرازیی دنیا و قیامەت.

له پەرۆهردگاری بالادەست دەپارێمەوه لیمان وەرگریت بە (سەدەقهه جاریه) و (زانستی سوود لێ وەرگیراو)، باغخاتە ریزی ئەو کەسانە ی که نوێژەکانیان بە ملکهچی و بێدارییهوه بۆ خوا ئەنجام دەدەن.

إِنَّ نِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرَ.

واتای نویژ

نویژ(الصلاة) له زمانه وانیدا: به مانای نزاو پارانهوه دیت، به لکو به یهك دهنگی زانایانی زمانه وانیش هدر بهو مانایه دیت.

نزاو پارانهوه له خودا بۆ یارمهتی دانی موسلمان بۆ به جی هینانی ئهرکی به ندایه تی، لوتکهی نهو داواکاری و پارانه وهیشه له نایه تی ﴿إِيَّاكَ تَبَدُّوْا بِكَ نَسْتَعِيْثُ﴾ دا دیاری ده دات، له بهشی یه که میدا ئهرکی به ندایه تی راده گه یه نریت، له بهشی دروه میشدا داوای یارمه تی و کۆمهك ده کری..

خوای گه وره له قورنانی پیرۆزدا ده فهرمویت: ﴿وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَوَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ﴾ النوبه: ۱۰۳. واته: دوعاو نزاو خیریان بۆ بکه، چونکه بیگومان دوعاو پارانهوه ی تو مایه ی دلناییی و ئارامییه بۆ دل و دهروونیان.

* پیغه مبهری خودا ﷺ ده فهرمویت: (إِنْ أَحَدَكُمْ إِذَا قَامَ فِي صَلَاتِهِ، فَإِنَّهُ يُنَاجِي رَبَّهُ) ۱. واته: نه گهر که سیک له ئیوه ههستا به نویژ کردن، نهوه له پهروه دگاری خوای ده پاریته وه.

مانای نویژ له شه رعدا: بهو گوفتار و کرداره ده وتریت ههر له (الله اکبر) نویژ دابه ستنه وه ده ست پینده کات تاوه کو سلاو دانهوه ی دوا ی ته حیات خویندن، له گه ل نیه تدا به مه رج و روکنه تاییه تیه کانیه وه.

* نه بو هوره ریه ره زای خوای لی بی فهرمووی: أَنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ دَخَلَ الْمَسْجِدَ، فَدَخَلَ رَجُلٌ فَصَلَّى فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَرَدَّ وَقَالَ (ارْجِعْ فَصَلِّ، فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ). فَارْجِعْ يُصَلِّي كَمَا صَلَّى ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ (ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ) ثَلَاثًا. فَقَالَ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا أَحْسَنُ غَيْرُهُ فَعَلَّمَنِي. فَقَالَ (إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ، ثُمَّ اقْرَأْ

(۱) صحیح البخاری: (۴۰۵)، و فی صحیح الجامع: (۱۵۳۸).

مَا تيسَّرَ مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ، ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ رَاكِعًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِمًا، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا، وَأَفْعَلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا'.
 واته: پیغمبهری خوا ﷺ رۆشته مزگهوت، پیاویک هاته ناو مزگهوت نویژی کرد و پاشان چووہ خزمهتی پیغمبهری خوا ﷺ و سلاری لیکرد، نهویش وهلامی دابهوه و فهرمووی: (ارْجِعْ فَصَلِّ، فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ). بگه پیرهوه نویژه کهت بگه رهوه چونکه تو نویژت نه کرد..
 تاسی جار پیاوه که ده گهرینیتتهوه بهو شیوهیه، پاشان پیاوه که ده لیت: بهو کهسهی توی بههق ناردووہ لهوه چاکتر نازاتم، دهی تو فیرم بکه، نهویش فهرمووی: کاتیک ههستای بو نویژ نیهت بینه و(الله اکبر) بکه پاشان چهندت بو ناسان بوو لهو قورنانهی لهبهرته بیخوینه، پاشان بچو به رکوعدا و هیئنده بوسته تا جهسته له جووله ده کهویت و نارام ده بیتهوه، پاشان بهرز بهرهوه تا بهته واوی راست ده بیتهوه، پاشان سهجده بهو هیئنده میهنهروه تا نارام ده بیت، پاشان بهرز بهرهوه تا به دانیشتویی نارام ده بیت، پاشان سهجده بهرهوه و هیئنده میهنهروه تا نارام ده بیت، بهم شیوهیه هه موو نویژه کهت نه نجام بده.

واتای سوره‌تی فاتحه

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ ۱ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۲ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۳ تَبَارَكَ
يَوْمَ الْقِيَامِ ۴ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ۵ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۶ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ
عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ۷﴾ الفاتحه: ۱ - ۷.

له‌بەر ئەوەی لای زۆریه‌ی زانایان لێکدانه‌وه‌ی واتای وشه‌کانی نوێژ له‌ناو نوێژدا
پێویسته، هه‌روه‌ها واجبه له هه‌موو رکاتی‌کدا بخوێنرێت و گه‌وره‌ترین سوره‌تی قورئانه،
به‌لکو سه‌رجه‌م مه‌به‌ستی سوره‌ته‌کانی قورئانی پێرۆزی له خۆ گرتوه، بۆیه به باشمان زانیی
به‌کورتی ته‌فسیری بکه‌ین و هه‌ندی له فه‌زله‌کانی بجه‌ینه‌ روو..

* ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾: به‌ ناوی خوای به‌خشنده‌ی میه‌رده‌بان، ئەو خوايه‌ی که
سه‌رچاوه‌ی به‌خشینه‌ی بی کۆتاییه‌و ره‌حه‌تی ته‌واو بوونی بۆ نه‌یه..

* ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ سه‌ره‌تای هه‌موو کارێکی خێرو گه‌نگه، ئەم وشه پاراوه پێرۆزه هه‌روه‌ک
دروشمی نیسلامه، له هه‌مان کاتدا زیکر و ویردی هه‌موو بوونه‌وه‌رانیشه به‌ زمانێ حالیان..
جا له‌بەر ئەوەی هه‌موو شتی‌ک له بونه‌وه‌ردا به‌زمانی حال ده‌لێت: ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ ئەوا ده‌بی‌ت
نێمه‌ش هه‌موو کارێکمان "به‌ناوی خوا" وه‌ بی..

به‌خشیمان "به‌ناوی خوا" وه‌ بیٔ..

وه‌رگرتیمان "به‌ناوی خوا" وه‌ بیٔ..

"به‌ناوی خوا" وه‌ کاره‌کامان به‌جی به‌ئین.

به‌ئێ، وته‌ی: ﴿بِسْمِ اللَّهِ﴾ گه‌نجینه‌یه‌کی گه‌وره‌ی وایه که "هه‌ژاری" و "بی"
ده‌سه‌لاتی "ی مرۆڤ به‌ میه‌رده‌بانییه‌کی گه‌وره‌و ده‌سه‌لاتی‌کی هێنده‌ نه‌پراوه و بی کۆتاییه‌وه
په‌یوه‌ست ده‌کات که جله‌وی بوونه‌وه‌رانی هه‌ر له گه‌ردیله‌کانه‌وه تا گه‌له‌ ئه‌ستیره‌کان له
ده‌ستدایه، به‌ شێوه‌یه‌ک که ئەو "هه‌ژاری" و "بی" ده‌سه‌لاتی "یه‌ی مرۆڤ ده‌گه‌یه‌نێته پله‌یه‌ک

که دهن به تکاکار و، نزاو پارانه‌ویان له ده‌رگانه‌ی خواوه‌ندی بده‌سه‌لآت و میهره‌بان و شکۆمه‌نددا گیرا ده‌کات^۱

* ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾: سویاس و ستایش بۆ خوا‌ی په‌روه‌ردگاری جیهانیان.

* ﴿الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾: به‌خشنده‌ی میهره‌بان.

* ﴿الرَّحْمَنِ﴾: ئەو زات‌ه‌یه که که‌ره‌م و په‌حه‌متی له دنیا‌دا هه‌موو شتیکی گرتووه‌ته‌وه.

* ﴿الرَّحِيمِ﴾: سهر‌چاوه‌ی ئەو په‌حه‌مه‌ته ده‌گه‌یه‌نی‌ت که ته‌واو بوونی بۆ نیه.

* ﴿تِلْكَ نَوْمِ الْيَتِيمِ﴾: خواوه‌نی رۆژی قیامه‌ت رۆژی سزاو پادا‌شت دانه‌وه، ئەو رۆژه‌ی جگه له خودا که‌س خاوه‌ن ده‌سه‌لآت نیه.

* ﴿إِنَّكَ نَبِيٌّ وَإِنَّكَ نَسْتَعِيبُ﴾: خودایه! هه‌ر تۆ ده‌په‌رستین له تۆ زیاتر ملکه‌چی که‌سی تر نابین، هه‌روه‌ها جگه له تۆ په‌نا بۆ هه‌یج که‌س و هه‌یج شتیکی تر نابه‌ین. چونکه له تۆ زیاتر که‌سیکی تر نیه خاوه‌ن ده‌سه‌لآت و توانای په‌ها بی‌ت له‌م بوونه‌وه‌رده‌ا.

* ﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾: خودایه رێگای راستمان پێشان بده و هه‌یدایه‌تمان بده بۆ شوێنکه‌وتنی.

* ﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ﴾: خودایه! رێگای ئەو که‌سانه‌مان پێشان بده که چاکه‌ت له‌گه‌ڵ کردوون له پێغه‌مبه‌ران و راستگۆیان و شه‌هیدان و پیاو چاکان، به راستی ئەوانه بۆ تۆ سولحان و که‌مه‌ترخه‌مییان نه‌کردوه یارمه‌تی‌مان بده بۆ شوێنکه‌وتنی ئەو رێگا راسته.

* ﴿أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ﴾: ئەو که‌سانه‌ن هه‌قیان ناسیوه و شوێنی که‌وتوون.

* ﴿عَبْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾: نه‌ماخه‌یته سه‌ر رێبازی ئەوانه‌ی خه‌شم و قینیان لێگیراوه، هه‌روه‌ها نه‌ماخه‌یته سه‌ر رێبازی ئەوانه‌ش که سه‌رگه‌ردان و گوهران.

(۱) وته‌کان: مامۆستا نوورسی (به‌ره‌حه‌مت بی‌ت)، وه‌رگێڕانی فاروق ره‌سوڵ یه‌حیا.

* ﴿الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ﴾: نه‌وانه‌ن ده‌زانه‌ن حه‌ق کامه‌یه به‌لام شوین هه‌واو هه‌وه‌سی
 خویان ده‌که‌هون، ﴿الصَّالِحِينَ﴾: نه‌وانه‌ن که نه‌زان و نه‌فامنه‌ن.
 * عه‌دی کوری حاتم گیارویه‌تیه‌وه که یتغه‌مبه‌ری خوا فهرمویه‌تی: (الیهود
 مغضوب علیهم والنصاری ضلال)'. واته: ﴿الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ﴾ واته جوله‌که‌کان،
 ﴿الصَّالِحِينَ﴾ واته گاوره‌کان.

له دواى خویندنی سوره‌تی فاتیه‌وه سووننه‌ته بوتریت (آمین): واته خوابه لیمان
 وه‌ر بگه‌ه و قبولی بفرمور.

* یتغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فرمویت: (إِذَا أَمَرَ الْإِمَامُ فَأَمَّنُوا فَإِنَّهُ مَنْ وَاظَقَ تَأْمِينُهُ تَأْمِينَ
 الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ)^۲. واته: کاتیک نیمام له دواى ﴿وَلَا الصَّالِحِينَ﴾ وتی نامین
 نیوه‌ش به‌دوا یا بیلین، چونکه نامینی هه‌ر که‌ستیک له‌گه‌ل نامینی مه‌لانیکه یتکه‌وه
 بوترین، خوی گه‌وره له تاوانه‌کانی رابردوی ده‌بووری.

بیگومان سوره‌تی فاتیه‌ه گه‌وره‌ترین سوره‌تی قورئانه، له شاری مه‌که‌هی پیروز
 هاته‌ته خواره‌وه، بویه پیی ده‌وتریت سوره‌تی فاتیه‌ه چونکه له سه‌ره‌تای سوره‌ته‌کانی
 قورئانه‌وه‌یه، هه‌روه‌ها (سبع المثانی) شی پیی ده‌وتریت چونکه به ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ هه‌که‌وه
 حه‌وت نایه‌ته، له‌نوێژدا دووباره ده‌کریته‌وه. هه‌روه‌ها (أم الكتاب) یشی پیی ده‌وتریت، چونکه
 نه‌م سوره‌ته سه‌رجه‌م مه‌به‌سته‌کانی قورئانی له خو گرتوه.

سوره‌تی فاتیه‌ه نمونه‌یه‌کی نورانی قورئانی پیروزه، به هه‌مان جوړ "نوێژ" ییش
 پیستیکی نورانییه که هه‌موو په‌رسته‌ه‌کان له‌خو ده‌گریت و نه‌خشه‌یه‌که ری و شوینی
 په‌رسته‌ه‌کانی سه‌رجه‌می به‌دیها‌توانی له‌سه‌ر دانراوه و ناماره‌ی بو کراوه.

* عن أبي سعيد رافع بن المعلی ؓ قال: كنت أصلي في المسجد، فدعاني رسول الله
 ﷺ فلم أجد، فقلت: يا رسول الله، إني كنت أصلي، فقال: (ألم يقل الله: [اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ

(۱) أخرجه الترمذي: (۲۹۵۴)، وأحمد في المسند: (۳۷۸/۴)، وابن حبان: (۲۲۹۷) وصححه الألباني

(۲) أخرجه البخاري: (۷۸۰)، ومسلم: (۴۱۰).

وَالرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ]. ثم قال لي: (لأعلمنك اعظم سورة في القرآن، قبل أن تخرج من المسجد؟ فأخذ بيدي فلما أردنا أن نخرج قلت: يا رسول الله إنك قلت لأعلمنك أعظم السور في القرآن؟ قال: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾، هي السبع المثاني، والقرآن العظيم الذي أوتيته).^١ واته: رافيع (رهزای خوی لی بی) فرمودی: له مزگوت نویتیم ده خویند، پیغهمبهری خوا ﷺ بانگی کردم، وه لأمم نه دایه وه، له پاش سلاو دانه وه وتم: نهی پیغهمبهری خوا! نویتیم ده کرد بویه وه لأمم نه دایته وه، فرمودی: مه گهر خوی گه وه نا فرمودیت: نهی نه وانهی با وه رتان هیناوه! به دهم بانگه وازی خوا و پیغهمبهره وه بچن کاتیک بانگتان ده کات بو بهرنامه و ریبازیک که ده تان ژینتیه وه و ژیان به خشه. پاشان فرمودی: نایا گه وه ترین سوره ت فیر بکهم له قورئاندا پیش نه وهی بچیه ده وه له مزگوت؟ نینجا دهستی گرم کاتیک ویستمان پیکه وه بچینه ده وه له مزگوت، وتم: نهی پیغهمبهری خوا! تو فرمودت گه وه ترین سوره ت له قورئاندا فیرده کهم، فرمودی: نهی سوره ته سوره تی ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ه که ناویشی (السبع المثاني) به حوت نایه تی دووباره بو وه، هه وه ها ناویشی (القرآن العظيم) ه قورئانی گه وه یه که به من به خشراوه.

خوی گه وه له قورئاندا ده فرمودیت: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِ وَالْقُرْآنَ

الْعَظِيمَ﴾ الحجر: ٨٧. واته سویند هه خوا به راستی حوت نایه تی دووباره کراوه مان پی به خشیت، هه وه ها قورئانی گه وه ش.

* نه بو هورهیره (رهزای خوی لی بی) فرمودی: پیغهمبهری خوا ﷺ فرمودیه تی: (مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فِي التَّوْرَةِ وَلَا فِي الْإِنْجِيلِ مِثْلَ أُمَّ الْقُرْآنِ وَ هِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِ..)^٢. واته: نه له

(١) أخرجه البخاري: (٤٢٠٤).

(٢) صحيح جامع الترمذي: ٢٩٧/٥، (٣١٢٥)، والبيهقي: (١٥١٤)، ومالك: ٨١/٣.

تهورات، نه له ئینجیلدا نایەت نه هاتوو ته خواروه فهزل و خیری به قه دهر سورده تی فاتیحه بیئت که (أُمُّ الْقُرْآنِ) و (السبع المثاني) ۵.

عویا دهی کوری صامت فەرمووی پیغه مبهری خوا فەرمووی تی: (لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ) ۱. واته: نهو که سهی سورده تی فاتیحه نه خوینیت نوژی بۆ نیه. * پیغه مبهری خوا ﷺ فەرمووی تی: (من صلی صلاة لم یقرأ فیها بأمر القرآن فهي خداجٌ فهي خداجٌ فهي خداجٌ: غیر تمام) ۲. واته: هەر که سیک سورده تی فاتیحه نه خوینیت له نوژی دا نهو نوژی ده کهی تهواو نیه، تهواو نیه، تهواو نیه.

* قال رسول الله ﷺ: يقول الله تعالى: (قسمت الصلاة بيني وبين عبدتي نصفين فنصفها لي ونصفها لعبدتي ولعبدتي ما سألت، يقول العبد فيقول: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾، فيقول الله تبارك وتعالى: حمدني عبدتي، فيقول: ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾. فيقول أثنى علي عبدتي، فيقول: ﴿مَلِكٌ يَوْمَ الدِّينِ﴾، فيقول بحمدي عبدتي، وهذا لي؛ وبيني وبين عبدتي: ﴿إِيَّاكَ تَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾. وآخر السورة لعبدتي ولعبدتي ما سألت، يقول: ﴿صِرْطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ ۳. واته: پیغه مبهری خوا ﷺ فەرمووی: خوی گهوره له فەرموودهی قود سیدا ده فەرموویت: نوژی دم دابهش کردوه له نیوان خۆم و بهنده که مدا نهوهی بهنده کهم داوای ده کات پیتی ده به خشم.. کاتیک بهنده ده لیت: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ سوپاس و ستایش بۆ خوی خاوهنی هه موو جیهانیان و بوونه وەر، ههست ده کات که پهروهر دگار شانازی پیتوه ده کات سه رنجی مه لانی که کانی بۆ لای راده کیشیت و ده فەرموویت: بهنده کهم سوپاس و ستایشی کردم.. کاتیک بهنده ده لیت: ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ به خشنده و میهره بانه نهو خوایی کانگای په حهت و سۆزو به زه بیه، خوی گهورهش ده فەرموویت: بهنده کهم مه دح و سه نای کردم.. کاتیک ده لیت:

(۱) أخرجه البخاري: (۷۵۶) و مسلم: (۳۴).

(۲) صحيح سنن أبو داود: ۲۱۶/۱، برقم (۸۲۱).

(۳) أخرجه مسلم في الصلاة: (۳۹۵)، وأبو داود في الصلاة: (۱۳۲).

﴿مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ خاوهن و سرداری رۆژی قیامت، ددەفرمویت: سەرنج بدەن ئەوەتا بەندەکەم بەخاوهن دەسەلات و شکۆمەندم دەزانیت.. کاتیک دەلیت: ﴿إِنَّا كُنَّا نَعْبُدُ وَإِنَّا أَنْتَعِمُ﴾ خودایە عیبادت هەربۆ تۆ دەکەم، داوای کۆمەکی هەر لە تۆ دەکەم، پشت و پەنام هەر تۆی، خوای گەورە ددەفرمویت: بەندەکەم راست دەکات ئەوەتا بە کردار و بە گوشتار هەر من دەپەرستیت و هەر منیش بە پشتیوان دەزانیت.. تائیرە بەینی من و بەندەکەم بوو، بۆ بەندەکەم هەیه داوا بکات، کاتیک دەلی: ﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾. ددەفرمویت نەمە بۆ بەندەکەمە، ئەوەی داوای کرد پێی دەبەخشم.

سورەتی فاتیحە ئەگەر بە ئیمانەوه بچوینریت بە سەر هەر نەخۆشیکێ ئیمانداردا بەویستی خوا شیفای بۆ دیت چونکە سورەتیکێ شیفای بەخشە..

* پیغەمبەری خوا ﷺ ددەفرمویت: (الفاتحة الكتاب شفاء من كل سم). واتە: خویندنی سورەتی فاتیحە شیفایە بۆ هەموو ژەهرتیک.

* پیغەمبەری خوا ﷺ چەند هاوێشیکێ نارد بۆ کارتیک دایان بە لای قەومیک دا میوانداریان نەکردن، خوای گەورە دوویشکینکی زال کرد بەسەر گەورەکەیاندا و پێوی دا، توشی نازاریکی زۆر سەخت بوو، وتیان بنیرن بۆ لای ئەو کۆمەڵە بزانی یەکیکی خویندەواریان تیدا نەشتیکێ پێدا بچوینتی بەلکو چاک ببیتەوه و شیفای بۆ بیت - مەبەستیان هاوێشەکانی پیغەمبەری خوا ﷺ بوو- هاتن بۆ لای هاوێشەکان و هەوێشەکان دانن، ئەوانیش وتیان: بەلێ شتیکی بەسەرا دەخوینن بە مەرجیک مەریکمان بەدەنی بۆ خۆمان لە جیاتیدا، یەکی لە هاوێشەکان چوو سورەتی فاتیحە بەسەردا خویند، کە تا ئەو کاتەش نازاریکی زۆر زۆری هەبوو، هەر وهک وشتریکی بەستراوه بەرەلای بکەمی ناوا رزگاری بوو نازاری نەماو چاک بوویوه، مەرەکەیان دانن، هاوێشەکان لە نێوان خۆیاندا وتیان بلێی حەرام نەبیت: گۆشتەکەمی ناخۆین تا پرسیار لە پیغەمبەری خوا ﷺ نەکەین، کاتیک

(۱) أخرجه الدارمي: (۲/۴۴۵)، ودينمي: (۴۳۸۵).

گه‌یشتنه‌وه مه‌دینه هه‌واله‌که‌یان دا به پیتغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فەر‌مو‌ی: (بچن سه‌همیتک له‌و گۆشته بۆ منیش به‌ینن)!. نه‌ودش بۆ نه‌وه بوو هاوه‌لانی دلتیا بکات له‌وه‌ی نه‌و گۆشته هه‌لآله ته‌گینا نه‌و پیتوستی به‌و گۆشته نه‌بوو.

پله‌و پایه‌ی نویتژ

خوای گه‌وره له‌ قورئاندا ده‌فەر‌مو‌یت: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا

مَوْقُوتًا﴾ النساء: ۱۰۳. واته: بێ‌گومان نویتژ فەرمانیتکی پیتوست و کات دیاریکراوه.

نویتژ یه‌که‌م عیباده‌ته که فەر‌زکرا له‌ سه‌ر موسولمانان، نزیکه‌ی سه‌ سال پیتش کۆچ‌کردنیا بۆ مه‌دینه، نه‌و فەر‌زه‌یه که له‌ ئاسماندا له‌ شه‌وی میعراجدا راسته‌وخۆ له‌ نیتوان په‌روه‌ردگار و پیتغه‌مبه‌ردا ﷺ روویدا، له‌و ئاهه‌نگه‌ پر شکۆیه‌دا بوو که یه‌که‌م جارده‌ مرۆفە بگاته نه‌و شویتنه‌ به‌رزه، له‌ شه‌و و رۆژیکدا پیتنج جار نویتژ فەر‌زکرا له‌ سه‌رخۆی و نومه‌ته‌که‌ی، نویتژ یه‌کیتکه‌ له‌ پایه‌ گرنه‌گه‌کانی نیمان له‌ دوا‌ی شایه‌تومان دیت، کۆله‌که‌ی دینه، کۆله‌که‌ چۆنه بۆ ده‌وار نویتژیش ئاوه‌هایه بۆ دین. ئایا ده‌وار به‌بێ کۆله‌که‌ راده‌وه‌ستی؟!..

نویتژ گه‌وره‌ترین فەر‌زی ئیسلامه، گه‌وره‌ترین عیباده‌تی جه‌سته‌یه، خوای گه‌وره له‌ قورئاندا له‌ دوا‌ی باسی نیمان زیاد له‌ هه‌موو په‌رسته‌ه‌کانی تر گرنکی پیداره، هه‌موو پایه‌کانی ئیسلام له‌ نویتژدا کۆده‌بنه‌وه، هه‌روه‌ها له‌ سونه‌ته‌کانی پیتغه‌مبه‌رشیدا به‌ هه‌مان شێوه‌ گرنکی پیداره..

نویتژ کلیلی به‌هه‌شته و، باشت‌ترین کرده‌ویه، نه‌و پیتژدی بۆ نویتژ دیاریکراوه نه‌دراوه‌ته هیچ پایه‌یه‌کی تری دین، به‌ندایه‌تی به‌بێ نویتژ هیچ سوودیککی بۆ قیامه‌ت نیه، یه‌که‌م کرده‌ویه له‌ قیامه‌تدا موحاسه‌به‌و لی پرسینه‌وه‌ی له‌سه‌ر ده‌کریت، نویتژ په‌رسته‌شیککی زۆر کۆنه‌گه‌لانی پیتشو هه‌موویان نویتژیان کردووه، ئیبراهیم عليه السلام له‌ دوعا‌کانیدا داوا‌ی کردووه

(۱) أخرجه البخاري: (۵۰۰۷) ومسلم في السلام: (۶۵) وأبو داود في الطب: (۱۹).

له خوی گهوره خوی و نه وه کانی لهو که سانه بن که نویژ به چاکی نه غجام ده ده ن: ﴿ رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ ﴾ [ابراهيم: ۴۰].

ههروه ها خوی گهوره مه دهی نیسماعیلی کوریشی پنده کات: ﴿ وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا ﴾ [مریم: ۵۵]. واته: هه می شهو بهره وهام فرمانی ده دا به کس و کار و خیزانی که نویژ بکه ن و زه کات بده ن، نهو له لای پهروه دگاری شایسته ی ریز و په زامه ندی بوو.

له په ندو نامۆژگاریه کانی لوقماندا بو کوره که ی هاتوو: ﴿ يٰبَنِيَّ اَقِمِ الصَّلَاةَ وَاْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَاَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ ﴾ [لقمان: ۱۷]. واته: کوری شیرینم نویژه کانت به چاکی نه غجام بده، فرمان به چاکه بکه، ریزگری و قه ده غه ی خراپه ش بکه.. هه ره له سه ره تای وه حیدا به موسای عليه السلام فرمووه: نویژه کانت به چاکی نه غجام بده، تا هه می شه منت له یاد بیت ﴿ اِنِّى اَنَا اللهُ لَا اِلَهَ اِلَّا اَنَا فَاعْبُدْنِي وَاَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ﴾ [طه: ۱۴].

عیساش عليه السلام هه ره منالیکى ساوا بوو هاته گفتم و فرمووی: ﴿ وَاَوْصِنِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴾ [مریم: ۳۱]. واته: عیسا منالیکى ساوا بوو هاته گفتم و به ده نگه ناسکه که ی فرمووی: پهروه دگاری نامۆژگاری کردووم هه تا له ژياندا بم نویژه کانت نه غجام بدهم و له زه کات دانیش درتغی نه که م.

ههروه ها به پیغه مبهری نازیز و خو شه ویستمان عليه السلام ده فرمویت: ﴿ اَتْلُ مَا أُوحِيَ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَاَقِمِ الصَّلَاةَ ﴾ [العنکبوت: ۴۵]. واته: نه ی پیغه مبهرا! نه وه ی بو ت په وانه ده کريت له قورنان بیخوینه ره وهو، نویژیش به چاکی نه غجام بده.

پیویسته نویژ پاریزگاری لی بکريت و به چاکیش نه غجام بدریت، جا چ له ماله وه بیت یان له سه فهدا بیت، یان له کاتی ناشتی و ناسایشدا بیت یان له کاتی جهنگ و ناخوشی و ترسدا بی: ﴿ حَافِظُوا عَلٰى الصَّلَاةِ وَالصَّلَاةِ الْاَوْسَطٰى وَقُومُوا لِلّٰهِ قٰنِتِيْنَ ﴿۲۳۸﴾ فَاِنْ خِفْتُمْ فَرٰجًا لَّا اُوْرُكْبَانَا فَاِذَا اٰمَنْتُمْ فَاذْكُرُوْا اللّٰهَ كَمَا عَلَّمْتُمْ مَا لَمْ تَكُوْنُوْا تَعْلَمُوْنَ ﴾

البقرة: ۲۳۸ - ۲۳۹. له کاتی ترس و جهنکدا نوٲژ نه غجام بدن به پیاده بیٲ یان به سواری، چوٲن ده توانن نه غجامی بدن به بیٲ رکوع و سه جده، به لکو به ئیشارهت کردن، مهرج نیه رووش بکه نه قبیله، نه وهنده نوٲژ گرنگی پیٲدراوه!

* پیٲغه مبهری خوا ﷺ ده فهرمویت: (رأس الأمر الإسلام و عمده الصلاة..). واته: چله پیٲه ی نم دیندارییه، گهردن که چی و گوٲ رایه لیبیه بوٲ خوا و ستونی راگرتنیشی نوٲژوه.

* ههروهه ده فهرمویت: (من آمن بالله و رسوله وأقام الصلاة وصام رمضان فإن حقاً على الله أن يدخله الجنة، هاجر في سبيل الله أو جلس في أرضه التي ولد فيها..).^۱ شهوی باوه پیٲ به خوا و پیٲغه مبهر هه بیٲت نوٲژه کانی به چاکی نه غجام بدات و پوٲووی مانگی ره مهزان بگریٲت خوی گه وره ده بختاته به هه شته وه، کوچی کرد بیٲت له رٲی خوا، یان له جیٲگی له دایک بوونی خوی مابیتته وه.

* پیٲغه مبهری خوا ﷺ له دواسات و نه خوشی مالئاوایی یه که جاریدا هه هوشی به لای نوٲژه کانیه وه بوو!..

* عوبه یدولای کوری عه بدولا (ره زای خوی لی بیٲ) فهرمووی: چووم بوٲ خزمهت دایکی ئیمانداران عانیشه (ره زای خوی لی بیٲ) پیٲم وت: نایا باسیٲکی نه خوشیه که ی پیٲغه مبهرم ﷺ بوٲ ناکه یت؟ فهرمووی: به لیٲ بوٲت باس ده که م: کاتیک نه خوشیه که ی تینی بوٲ هیٲناو تایه کی زوری لیٲهات پیٲغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی: (ناوم بوٲ بیٲن له ده فریکدا). ئیٲمهش بوٲمان ناماده کرد، ده ستنوٲژی گرت پاشان هه ستایه سه ریٲ بروات به ره وه مزگهوت بوٲ پیٲش نوٲژی خه لکه که، له هوش خوی چوو پاشان هوشی هاته وه و فهرمووی: (أصلی الناس؟) نایا خه لکه که نوٲژیان کرد؟ وتان نه خیر چاوه رٲی تون نه ی پیٲغه مبهری خوا! فهرمووی: (ناوم بوٲ به ینن له ده فریکدا). ئیٲمهش بوٲمان ناماده کرد، ده ست نوٲژی گرت وه و هه ستایه سه ریٲ

(۱) أخرجه الترمذي: (۲۴۴۹)، صحیح جامع: ۱۱/۵، برقم (۲۶۱۶).

(۲) صحیح البخاری: (۲۷۹۰)، (۷۴۲۳).

بروات، له هۆش خۆی چوووه، پاشان هاتهوه سه‌رخۆی، فرموی: (أصلی الناس؟) ئایا خه‌لکه‌که نوێژیان کرد؟ وتمان: نه‌خێر چاوه‌ڕێی تۆن ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ! فرموی: (ئاوه‌که‌م بۆ به‌یئن له‌ له‌نگانه‌که‌دا). نیه‌مه‌ش بۆمان ئاماده‌کرد، ده‌ستنوێژی گرت و، هه‌ستایه‌ سه‌ر بې‌ بروات له‌ هۆش خۆی چوو، پاشان هاتهوه سه‌رخۆی، فرموی: (أصلی الناس؟! ئایا خه‌لکی نوێژیان کرد؟ وتمان: نه‌خێر چاوه‌ڕێی تۆن ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ.. عایشه فرموی: موسلمانان کۆبونه‌وه و چاوه‌ڕێی پیغه‌مبه‌ری خویان ده‌کرد له‌ مزگه‌وتدا بۆ نوێژی عیسا، دواچار پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ناردی به‌دوای ئه‌بویه‌که‌دا، بیته‌ پیش نوێژی بۆ خه‌لکه‌که‌ بکات، نێردراوه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا هات و به‌ ئه‌بویه‌که‌ی (ده‌زای خوی لێ بێ) وت: پیغه‌مبه‌ری خوا فرمانی پێکردووی پیش نوێژی بۆ خه‌لک بکه‌یت، ئه‌بویه‌که‌ ده‌زای خوی لێ بێ پیاویکی دل نه‌رم بوو فرموی: ئه‌ی عومه‌ر تۆ پیش نوێژیان بۆ بکه‌، عومه‌ر (ده‌زای خوی لێ بێ) فرموی: تۆ شایه‌ن تری به‌و شوینه‌که‌ من، عایشه (ده‌زای خوی لێ بێ) فرموی: ئه‌وه‌چهند رۆژه‌ ئه‌بویه‌که‌ پیش نوێژی بۆ ده‌کردن. پیغه‌مبه‌ری خوا ترسیک که‌وته‌ دلێه‌وه، دوو پیاو چوونه‌ ژێر با‌لی که‌ یه‌کێکیان عه‌بباسی مامی بوو (ده‌زای خوی لێ بێ)، له‌ ما‌ل ده‌رچوو به‌ره‌و مزگه‌وت، سه‌یری کرد ئه‌بویه‌که‌ پیش نوێژی ده‌کات. کاتی‌ک ئه‌بویه‌که‌ (ده‌زای خوی لێ بێ) پیغه‌مبه‌ری خوی بینی ویستی بپرواته‌ دو‌اوه‌، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نیشاره‌تی بۆ کرد له‌ جیبی خۆی بمی‌نی. فرموی: له‌ ته‌نیشته‌وه‌ دام نیشین، ئه‌وانیش دایان نیشاند له‌ ته‌نیشته‌وه‌ به‌بویه‌که‌وه‌، نیه‌ر ئه‌بویه‌که‌ (ده‌زای خوی لێ بێ) به‌پێوه‌ ئیقتی‌دای کرد به‌ پیغه‌مبه‌ره‌وه‌ ﷺ و خه‌لکه‌که‌ش به‌ ئه‌بویه‌که‌وه‌، پیغه‌مبه‌ریش به‌دانیشتنه‌وه‌ نوێژه‌که‌ی کرد^١.

* نیه‌مامی علی (ده‌زای خوی لێ بێ) فرموی: دو‌ا وته‌ و ئامۆژگاری پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بۆ هاوه‌له‌ به‌رپێژه‌کانی ئه‌وه‌ بویه‌ ده‌یفه‌رموو: (الصلاة، الصلاة، اتقوا الله فيما ملکت أيمانكم)^٢. واته‌: نوێژه‌کانتان، نوێژه‌کانتان، له‌گه‌ڵ به‌نده‌کانی ژێر ده‌ستان له‌ خوا بترسن و زولم و سه‌مه‌یان لێ مه‌که‌ن.

(١) أخرجه البخاری (٦٨٧) ومسلم (٤١٨).

(٢) صحيح سنن أبوداود: (٤٢٩٥)، وابن ماجه، وانظر الإرواء: (٢١٧٨).

سهرنج بدهن چۆن پیتهمبهری خوا ﷺ له دواساته‌کانی ژیانیدا به‌ته‌نگ نوێژه‌وه بووه و گرنگی داوه به نوێژی جه‌ماعه‌ت له مزگه‌وتدا، چوار جار له‌سه‌ر یه‌ك ده‌ستنوێژ ده‌گری و هه‌ول ده‌دات هه‌ستیه‌ سهریی و بروات بۆ پیتش نوێژی موسلمانان له مزگه‌وتدا، به‌لام له هه‌ش خۆی ده‌چوو پاشان هه‌شی ده‌هاته‌وه سه‌ر خۆی، ده‌یفه‌رموو: ئایا خه‌لكه‌كه نوێژیان كرد؟ تاچوار جار به‌و شیه‌یه. كاتێك ترسی لێ نیشته له ژێر باڵی دووكه‌س له هه‌وله‌لانیدا چوو بۆ مزگه‌وت و پیتش نوێژی بۆ كردن. چاوی كه‌وت به‌هه‌وله‌كه‌كانی ره‌زاو ره‌حه‌متی خویان لێ ییت!

ئه‌وه‌ی پیتهمبهری خوا كردی له‌و ساته‌ وه‌خته‌دا به‌و نه‌خۆشیه‌ به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر گه‌وره‌یی و گرنگی نوێژی جه‌ماعه‌ت و، پینگه‌ و شوینی نوێژ.

ئه‌وه‌ پیتهمبهری خواجه ﷺ خۆی گه‌وره‌ له‌ گوناھی رابردوو و داها‌توشی خۆشبووه ئاوا به‌ته‌نگ نوێژه‌وه بووه و گرنگی پینداوه، ئه‌ی ئیوه ئه‌ی له‌ش ساغه‌كان؟ ئه‌ی ئیوه ئه‌ی لاو و گه‌نجه‌كان؟ ئه‌ی ئه‌وانه‌ی خاوه‌نی جه‌سته‌ی ساغ و به‌هه‌یژن؟ چۆن رازی ده‌بن له‌ خۆتان كه‌دوا ده‌كه‌ون له‌ نوێژی جومه‌عو جه‌ماعه‌ت؟!.. ئه‌ی كاتێك نه‌خۆش بوون چی ده‌كه‌ن؟

ئه‌ی موسولمانه‌ خۆشه‌ویسته‌كان، ئه‌ی خاویسته‌كان: (الصَّلَاة، الصَّلَاة): دوا وته‌ و نامۆژگاری پیتهمبهری خواجه ﷺ بۆ هه‌وله‌كه‌كانی، یه‌كه‌م شتی خۆی گه‌وره‌ موخاسه‌به‌تان ده‌كات له‌سه‌ری نوێژه‌كانتانه‌ له‌ قیامه‌تدا.. ده‌ی ئیوه‌ش له‌ خاوترسن نوێژه‌كانتان به‌ركوع و سه‌جده‌ و خشوعی ته‌واوه‌وه‌ نه‌نجام بده‌ن، موخاسه‌به‌ی خۆتان بکه‌ن پیتش ئه‌وه‌ی خۆی گه‌وره‌ موخاسه‌به‌تان بکات له‌ قیامه‌تدا.

* نوێژ نوور و رووناکییه‌، وه‌ك له‌م فه‌رموده‌یه‌دا نامازه‌ی بۆ كراوه‌: (الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ. وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأَانِ - أَوْ تَمْلَأُ - مَا بَيْنَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالصَّلَاةُ نُورٌ..). بی‌گومان ئه‌وه‌ی خوا نوری پێ نه‌به‌خشیت، هه‌رگیز نوری ده‌ست ناکه‌ویت، وه‌ك خۆی گه‌وره‌ له‌م ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌دا ده‌فه‌رمویت:

(١) رواد مسلم: (٥٥٦)، (٢٢٩٩)، وأحمد: (٣٤٢/٥).

﴿أَوْ كُظِّمَتِ فِي بَحْرِ لُجِّي بَعْشَلُهُ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ظَلَمْتُ بَعْضَهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ بَكَدُهُ لَمْ يَكْدِرْهَا وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِن نُّورٍ﴾ النور: ٤٠

نويز تهرك كردن

بيگومان تهرك كردنى نويز يه كيكه له تاوانه گه وره كان و ، هوى چونه دوزده،

خوای گه وره ده فهرمويت: ﴿فِي جَنَّتِ بَسَاءَ لُونٍ﴾ (٤٠) عَنِ الْمُعْجَمِينَ (٤١) مَا سَلَكَ كُرْفِي سَفَرٍ (٤٢) قَالُوا

لَتَنُكُّمَنَّ مِنَ الْمُصَلِّينَ (٤٣) وَلَتَنُكُّ نَطْعُمُ الْمَسْكِينِ ﴿ اللدثر: ٤٠ - ٤٤. واته: نه و كه سانهى سهر فراز و

شادمانن له بهه شتدا به تاوانبارانى دوزده ده لئين: نه وه چى بوو نيوهى راپيچى دوزده خ كرد؟! له وه لامدا ده لئين: له نويز خوئينان نه بووين، خوړا كمان بهه ژاران نه ده به خشى.

هه روها ده فهرمويت: ﴿خَلْفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسُوفَ

يَلْقَوْنَ عَذَابًا﴾ مريم: ٥٩. واته: ئينجا له پاش نه وان كه سانتيك له نه وه كانيان بوونه جينشنيان

نويزيان ده فوتاند و شوين ههوا و نار هزوو كه وتن، جا نه وان له داهاتوودا تووشى (سزاي) گومر ايبان ده بن.

نويزونه كردن ده بيته هوى پشتكردنه دينى خواو، سزاي سهختى ناو گوز:

﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَمَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى﴾ ه: ١٢٤

* بيغه مبهري خوا ﷺ ده فهرمويت: (أمرت أن أقاتل الناس حتى يشهدوا أن لا إله

إلا الله وأن محمدا رسول الله و يقيموا الصلاة و يؤتوا الزكاة فإذا فعلوا ذلك عصموا مني

دماءهم و أمواهم إلا بحق الإسلام و حسابهم على الله). واته: فهرمانم بيكراوه: كه بيهنمگم

له گه له نه وه لكه دا هه تا شا به تمان دينن و، بهر ييك و بيكي نويز بكهن و زه كات بدهن، نيتر

نه وهى تاوا بكات نه وه سهر و مالى خوئى له من قه ده غه ده كات و خوئين و ناموس و مالى

له من حرام دهبی، مهگەر لهسەر حهقی شرعی، نیت حساب و لئیرسینهوهی نیازی دلی لهو دنیا لهسەر خوایه. خوی گهوره دهفرمویت: ﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوْا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ﴾ التوبة: ۵. واته: نهگەر تهوبهیان کرد و، نوژیان کرد و، زهکاتیاندا وازیان لی بهینن..

* پیغهمبری خوا ﷺ دهفرمویت: (بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكَفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ) ۱. واته: جیاوازی نیتوان پیاری موسلمان و هاوهد و شهربک بۆ خوا دانهر نوژ نهکردنه.

* نوم نهیمهن (رهزای خوی لی بی) فرمووی: پیغهمبری خوا پیتی فرموم: (لا تترك الصلاة متعمدا فإنه من ترك الصلاة متعمدا فقد برئت منه ذمة الله ورسوله) ۲. واته: به نهقهست واز له نوژ مههینه، نهوهی نوژیک بهبی هۆ نهکات نهوه بهری دهبت له وهعد و بهلینی خوا.

* ههروهها فرموویهتی: (مَنْ فَاتَتْهُ الصَّلَاةُ فَكَأَنَّهَا وَتَرَ أَهْلَهُ وَ مَالَهُ) ۳. واته: ههركهسێك نوژیک بفهوتینیت بی بههانهیهکی شرعی وهك نهوه وایه خانهواده و مال و سامانهکی له دهست بدات. نهوه بۆ یهك نوژ نهی نهگەر كهسێك نوژ نهکات نهبی حالی چی بی؟!.

بهلی وهك نهوه وایه مال و مندال و سامانهکی لهدهست بدات، جا برای موسلمان چۆنه بهلاتهوه نهگەر کۆریهکات یان جگهگرۆشهکات لهدهست بهدیت کهلات خۆشهویست و سدنکینه، یان خیزانه خۆشهویستهکات لهدهست بهدیت کهمایهی حهوانهوهی ژیاته، یا نهو مال و سامانهی که نهو ههموو ههول تهقهلایهت بۆ داوه!. بئگومان نهوهی یهك نوژ بفهوتینیت نهی نهگەر ههموو نوژهکان بفهوتینیت دهبی چۆن بی!.

(۱) أخرجه مسلم: (۸۲).

(۲) أخرجه أحمد، وقال الألباني صحيح لغيره في صحيح الترغيب والترهيب: ۵۷۳/۱.

(۳) رواه ابن حبان، و صححه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب: ۷۷۵.

ئەو كەسانەى نوێژ بەجەماعەت نەكەن شەیتان زال دەبێ بەسەریاندا، ئەى نەگەر تەركى بکەن دەبێ حالىان چۆن بى؟! . پێغەمبەرى خوا ﷺ دەفەرمووت: (مَأْمِنُ ثَلَاثَةٌ فِي الْقَرْيَةِ، وَلَا يَدُّو، وَلَا تُقَامُ فِيهِمُ الصَّلَاةُ إِلَّا قَدْ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ، فَعَلَيْكَ بِالْجَمَاعَةِ فَإِنَّمَا يَأْكُلُ الذَّنْبُ الْقَاصِيَةَ)١ . واتە: نەگەر سێ كەس پێكەوه بوون جاگوند نشين بوون يان كۆچەرى بەكۆمەل نوێژيان نەكرد، ئەوه شەیتان زال بووه بەسەریاندا، كەواتە ئەى موسلمان بەجەماعەت نوێژەكانت بكە لەگەڵ جەماعەتى موسلمانان بە، چونكە گورك ئەو مەرە دەخوات كە تەنهایە .

زانایان و ئیمامە موحتەهیدەكان (رەحمەتى خوايان لى بى) راي جیاوازيان هەيه لە حوكمى نوێژ نەكەردا بەقەستى بى يان لەبەر تەمەلى:

پێشەوا شافىعى و مالىك (رەحمەتى خوايان لى بى) دەلێن: پێى كافر نابى، بەلام داواى لى دەكریت نوێژ بكات نەگەر نەيكرد دەكوژریت لەسەر نەكردنى، نەك لەسەر ئەوهى كە كافر بووه .

هەندىكى تر لە زانایان رايان وایە هەر كەسێك لەبەر تەمەلى نوێژ نەكات كافر دەبیت، لەوانە پێشەوا على كورى ئەبوتاليب و ئەحمەدى كورى حەنبەل (رەزای خوايان لەسەر بى).

هەندىكى تریان دەلێن: دەبى بكریتە زیندان تا تەویە دەكات و دەگەریتەوه يان دەمریت وەك پێشەوا ئەبو حەنیفەى نەمان .

ئین قەیم (رەحمەتى خوى لى بى) دەلێت: بە بەلگەى قورئان و سوننەت و یەك دەنگى هاوێلان ئەو كەسەى نوێژ نەكات پێى كافر دەبى، ئیسحاقى كورى راهویدەش (رەحمەتى خوى لى بى) نەقلی ئەوهى كردووه ٢ .

ئەمە جیاوازی و راي زانایانە لەسەر ئەو كەسەى كە باوەرى پێى هەيه بەلام لەبەر تەمەلى نایكات يان خۆى بەتاوانبار دەزانى . . بەلام بۆ ئەوكەسانەى گالته بە نوێژ دەكەن و باوەریان پێى نیە و بەفەرزی نازانن ئەوانە بەیەك دەنگى زانایان پێى كافر دەبن، نەگەر

(١) أخرجه أحمد، صحيح سنن أبى داود: (٥١)، وحسنه الألبان في المشكاة: (١٠٦٧).

(٢) كتاب الصلاة لابن قيم.

ژنه‌کە‌ی موسلمان بوو لیتی دەسه‌ندریته‌وه، چونکه به‌شە‌رع خێزانی ئە‌و نیه، هەر کاریکی جووت بوونی له‌گه‌ڵدا نه‌نجام بدات وه‌ک زینای کردبێ‌ وایه، ئە‌و مندالە‌ش که ده‌بی‌ت منالی زینایه، نه‌گه‌ر مردیش نوێژی له‌سه‌ر ناکرێ‌ و له‌ گۆرستانی موسلماناندا نانێژریت، له‌ میراتی موسالمانیش میراتی ناکه‌وێت، با باوکی خۆشی بی‌ت.

* عه‌بدولای کوری شقیق فه‌رمووی: کان أصحاب محمد ﷺ لا یرون شیئا من الأعمال ترکه کفر غیر الصلاة. واته: هاره‌لانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ته‌رک کردن و نه‌نجام نه‌دانی هیچ کرده‌وه‌یه‌کیان به‌ کوفر و بی‌ باوه‌ری دانه‌ناوه جگه له‌ نوێژ.

* عبدالله‌ی کوری عه‌مر ره‌زای خوی لی‌ بی‌ گێ‌راویه‌ته‌وه که پیغه‌مبه‌ری خوا رۆژیک باسی نوێژی کردوو فه‌رمووی: (من حافظ علیها کانت له‌ نورا وبرهانا ونجاة يوم القيامة، ومن لم یحافظ علیها لم یکن له‌ برهان ولا نور ولا نجاة، وکان يوم القيامة مع قارون وهامان وفرعون وأبي بن خلف).^۱ واته: هه‌رکه‌سێک پارێزگاری له‌ نوێژه‌کانی بکات و نه‌نجامیان بدات له‌کاتی خۆیاندا ده‌بنه‌ رووناکی و به‌لگه‌ بۆی و پزگار بوونی له‌ رۆژی قیامه‌تدا، هه‌رکه‌سێکیش وای نه‌کرد ئە‌وا نه‌ رووناکین و نه‌به‌لگه‌ن و نه‌ ده‌بنه‌ هۆی پزگاربوونی، له‌گه‌ڵ قارون و فیرعه‌ون و هامان و ئوبه‌ی کوری خه‌له‌ف هه‌شر ده‌کریت و پیکه‌وه ده‌بن له‌ دۆزه‌خدا.

زانایان له‌ راقه‌ی ئە‌م فه‌رمووده‌یه‌دا ده‌لێن: هه‌رکه‌سی‌ مال و سامان سه‌رقالی بکات و ته‌رکی نوێژه‌کانی بکات ئە‌وه له‌گه‌ڵ قاروونه، هه‌ر که‌سێکیش کورسی و ده‌سه‌لاته‌که‌ی سه‌رقالی بکات و نوێژه‌کانی بفه‌وتینێ‌ ئە‌وه له‌گه‌ڵ فیرعه‌ونه، هه‌رکه‌سێکیش کاروباری وه‌زاره‌ت و سه‌رۆکایه‌تی سه‌رقالی بکات ئە‌وه له‌گه‌ڵ هامانه، ئە‌وه‌شی به‌بازرگانیه‌وه خه‌ریک بی‌ و ته‌رکی نوێژه‌کانی بکات ئە‌وه له‌گه‌ڵ ئوبه‌ی کوری خه‌له‌فدایه که یه‌کێک بووه له‌ کافره‌کانی سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ.

(۱) صحیح جامع الترمذی: ۱۴/۵، ۲۶۲۲، والحاکم علی شرط الشیخین.

(۲) رواد أحمد والطبرانی وابن حبان: ۱۴۸۹، وقال الألبانی صحیح فی المشکاة: ۵۷۸/۱.

نويز پاڪ و خاوينيه :

پيويسته له سهر موسلمان روخساري جوان بي، خزي له بير نه كات، جل و بهرگي خاوين بيت و سهر مشق بيت با خه لك چاو لهو بگهن، چونكه پيغهمبهرى نازيزو خوشهويستمان ﷺ پاڪ و خاوين بووه و فرمانيشي كردوه به هاوه لاني پاڪ و خاوين بن به تاييه تي له كاتي چوون بو مزگهوت و نويزي جهماعهت، يان كاتيك وه فدى قومه كان دههاتن بو لاي دهيفرموو خوتان برازيننهوه و بوئي خوش له خوتان بدهن..

خوای گهروه له قورناندا چهندهها جار باسی پاڪ و خاويني كردوه له بهر گرنگيه كهی، ههروهها فهرزي كردوه له سهر موسلمانان دهستنويز بگرن بو نويزه كانيان، له چهندهها كات و حاله تيشدا دهبيت خويان بشون: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ

وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا﴾ المائدة: ٦. واته: نهی نهوانهی نيمانان هيناوه كاتيك ههستان بو نويز كردن، نهوه روخسارتان بشون، ههروهها دهستهكانتان تا نانشكهكانتان، پاشان دهستی تهر بهينن بهسهرتانا، پيكانتان بشون تا ههردوو قوله پيتان، نهگهر لهش گران بوون نهوه خوتان بشون و خوتان خاوين بگهنهوه.

ههروهها دهفرمويت: ﴿لَمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَّخِذُوا لِلَّهِ حُجُبًا الْمُطَهَّرِينَ﴾ البقرة: ١٠٨. واته: مزگوتيك كه يه كه مجار بناغه كهی بو تهقواو خواناسی دامهزرا بيت شايانتره نويزي تيدا بگهيت، چونكه نهو موسلمانانهی خوا په رستی تيا دهكهن و به نويز كردن ناوه دانی دهكه نهوه، دهيانهويت خويان له هه موو كردهويه كي خراب دوور بگهنهوه و خويان پاڪ رابگرن، خوداش نهو كهسانهی خوش دهويت له گوناوه و خرابه خويان پاڪ رادهگرن، جا چ پاڪ و خاويني جهسته بيت يان پاڪ و خاويني روح و دل و دهروون.

* پيغهمبهرى خوا ﷺ فرماني كردوه به موسلمانان كه خويان برازينهوه له مزگهوته كاندا، بوئي خوش له خويان بدهن، جل و بهرگي پاڪ و خاوين له بهر كهن، سيواك

بکهن و، دووریکه ونه وه له بۆنی ناخۆش و، جل و بهرگی بیس و چلکن له بهرنه کهن.
 * پیغه مبهری خوا ﷺ ده فرمویت: (الطَّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ..)^۱. واته: پاک و خاوینی
 نیوهی نیمانه.. ئەمەش پاک و خاوینی جل و بهرگ و، دل و دەروونیش دەگرێتەوه..
 * پیغه مبهری خوا ﷺ ده فرمویت: (طَهَّرُوا هَذِهِ الْأَجْسَادَ طَهَّرَكُمُ اللَّهُ)^۲. واته:
 جهسته تان پاک و خاوین رابگرن با خوای گهورهش پاکتان بکاتهوه.

* ههروهها ده فرمویت: (إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلَا يُدْخِلْ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى
 يَغْسِلَهَا ثَلَاثًا، فَإِنْ أَحَدُكُمْ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاءَتْ يَدُهُ)^۳. واته: ئەگەر یه کێتان ههستا له خه
 بادهستی نه خاته ناو نهو ده فره وه که ناوی تێدایه و به کاری دههینی، تا سی جار دهستی
 نه شوات، چونکه نازانی دهستی بهرکوی کهوتوه کاتی که له خهودا بووه.

پاک و خاوینی ناسه واریکی گهروهی ههیه له سه رهسته به تاییهتی (سنن الفطره)
 رهوشته پاکه کان که رهوشتی پیغه مبهرانن، به شیکن له ههویه و پیناسهی ماددی و
 مهنهوی موسلمان و سیمای جوان ده کهن و به ههیهت ده بیته..

* عائشه (رذای خوای لی بی) فرمووی: پیغه مبهری خوا فرمویهتی: (عشر من
 الفطرة: قص الشارب، وإعفاء اللحية، والسواك، واستنشاق الماء، وقص الأظفار، وغسل
 البراجم، وبتف الإبط، وحلق العانة، وانتقاص الماء)^۴. قال مصعب: ونسيت العاشرة. إلا أن
 تكون المضمضة. واته: سونهتی فیرهت بریتین له ده رهوشتی پاکی پیغه مبهران: سمیل
 کورت کردنه وه، ریش ههشته وه و بهردانه وهی، سیواک کردن، ناو له لوت و هردان، نینۆک
 کردن، شتنی لۆجی په نجه کان، ده رهینانی مووی بن بال، تاشینی مووی شهرمگا، تارهت
 گرتن. موضعب (رذای خوای لی بی) فرمووی: ده به مم له بیرنه ماوه نه گهر ناو له دم رادان
 نه بی.

(۱) رواه مسلم: (۵۵۶)، (۲۲۹۹)، وأحمد: (۳۴۲/۵).

(۲) رواه الطبراني وقال الألبان حسن لغیره في صحيح الترغيب و الترهيب: (۵۹۹).

(۳) أخرجه البخاري: (۱۵۴)، ومسلم: (۶۴۴).

(۴) أخرجه البخاري: (۵۸۹۳)، ومسلم في الطهارة: (۵۶).

همروه‌ها پیشه‌وا نه‌وه‌وی (به‌رحمت بی) له شهرجی (صحیح مسلم) دا له‌باره‌ی نهم فرموده‌وه ده‌لیت: ده‌گنجی دهیم خه‌ته‌نه‌کردن بی.

پیشه‌وا ئین جه‌جر له رافه‌ی نهم فرموده‌یده‌دا ده‌فرمویت: په‌یره‌وکردنی نهم سوننه‌تانه‌ چنده‌ها حی‌کمه‌ت و به‌رژه‌وه‌ندی دین و دنیای تیدایه وه‌ک هه‌ست کردن به شوین که‌وتنی ناینی نی‌سلام و ره‌وشتی پیغه‌مبه‌ران، سیما و پروخساری جوان، پاک و‌خاوینی به‌ ته‌واوی مه‌عنا، که نه‌حیاتن بو ده‌ستویژ و غوسل کردن یان خوشتن، کرده‌وی چاکه‌ن له به‌رامبه‌ر پاراستنی مافی خه‌لکانی ده‌وویه‌ر و نازار نه‌دانیان به‌بونی پیس، خو جیا‌کردنه‌ویه له کافر و بت په‌رستان و گاورو جوله‌که و ناگر په‌رستان و دژایه‌تی دروشه‌کانیانه، جیبه‌جی کردنی فرمانی خوی گه‌وره‌یه که

ده‌فرمویت: ﴿وَصَوَّرَكَ فَأَحْسَنَ صُوْرَكَ﴾ (التغابن: ۳. واته: خوی گه‌وره به جوانترین شکل و شیوه سیما و پروخساری شیوه‌ی نه‌خشان‌دوه، کردونی به ریک و پیک ترین گیانله‌به‌ر له‌سه‌ر روی زه‌یدا، همروه‌ها کردونی به به‌رزترین و به‌رپزترین گیانله‌به‌ر له روی تیگه‌یشتنه‌وه هه‌روه‌کو نه‌وه وایه خوی گه‌وره به‌فرمویت: نه‌ی ناده‌میزاد من نابو شیوه‌یه ئیوه‌م دروست‌کردوه ده‌ی ئیوه‌ش مه‌یشیوینن و به‌رده‌وام هه‌ول‌بدن به‌جوانی بی هیلنه‌ره و پاریزگاری لی بکه‌ن. جا نه‌گر موسلمان ناوه‌ها بوو شایه‌نی نه‌ویه ده‌ستی بو دریز بکریت که مرؤقیکی پاک و خاوینه، گوی له بیرو بو‌چونه‌کانی ده‌گیری و مرؤقیکی سوپاس کراو ده‌بی، خو نه‌گر واش نه‌بوو نه‌وا به پیچه‌وانه‌وه نه گویی لی ده‌گیری و نه که‌سیش سوپاسی ده‌کات.

نیمام هه‌سه‌ن (رحمه‌تی خوی لی بی) کاتیک ده‌چوو بو نویژ چاکترین و پاک و خاوینترین جل و به‌رگی له‌به‌ر ده‌کرد، لیان پرسی له‌و باره‌وه؟. فرمووی: (إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ). خوی گه‌وره شتی جوانی پیخوشه‌ بویه منیش پیم خوشه‌ خو‌م جوان بکه‌م. خوی گه‌وره‌ش پیی خوشه‌ جل و به‌رگتان جوان بی و پاک و خاوین بیت پیتلاوی جوان له پی بکه‌ن و سیماشتان جوان بی.

پيشهوا شافيعی (رحمتهی خوی لی بی) ده فرموی: نهوی جل و بهرگی خاوتین بی
 غم و پهزارهی کم ده بیت و نه قلی زیاد نه بی.^۱
 نهو شتانهی ده بنه هوئی پاک و خاوتینی:

یه کهم: چوونه سهرئو یان تاره تگرتن: بیگومان تاره تگرتن واجبه به ناو
 یان به سی بمرد یاخود به همدردوکیان، خوی گموره نه م روژهی وا دروستکردووه هر له
 سهره تاره که خوئی پرگار بکات له هرچی له ناو میزلدان و ریخوئه کانیدایه له میزو
 پیسای، هرروه ها له پاشماوه کانی جهسته خوئی خالی بکاتهوه و پاک بیتهوه. تا همیشه
 پاک و خاوتین و تهن دروست و چالاک بی و، توانای نه غامدانی کاره کانی هه بی.

خوی گموره ده فرمویت: ﴿فِيهِ رِجَالٌ مُحِبُّونَ أَنْ يُطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ
 الْمُطَهَّرِينَ﴾ التوبة: ۱۰۸. واته: نهو مسلمانانهی خوا په رستی تیا ده کهن و به نویت
 کردن ناوه دانی ده که نهوه، ده یانه ویت خوئیان پاک رابگرن، خوداش نهو که سانهی خوئ
 ده ویت خوئیان پاک راده گرن..

* پیغه مبهری خوا ﷺ ده فرمویت: (إِنَّ عَامَّةَ عَذَابِ الْقَبْرِ مِنَ الْبَوْلِ، فَتَنْزَهُوا مِنْهُ)^۲.
 واته: زوربهی سزای گوژر له سهر خو پاک نه کردنه وهیه له پاش میز کردن، خوئیان پاک بکه نهوه
 و له پاش دانیشن له سهر ناو.

پیغه مبهی خوا ﷺ له کاتی دانیشن له سهر ناو دور ده که وتهوه له بهر چاوی خه لک،
 له دهرو ده شتدا نه رووی له پرووگه ده کرد و نه پشتیشی تینه کرد، به دهستی چهپ خوئی پاک
 ده کردهوه، دهستی چهپی تاییهت کردووه بو خوئی پاک کردنهوه و، دهستی راستیش بو خواردن
 و خواردنهوه.

* نین عه بیاس (رهزای خویان لی بی) فرموی: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو
 فرموی: (إِنْفُوا مَلَاعِنَ الثَّلَاثِ: أَنْ يَقْعَدَ أَحَدُكُمْ فِي ظِلِّ يَسْتَظِلُّ فِيهِ، أَوْ فِي طَرِيقٍ أَوْ فِي نَقْعٍ

(۱) إحياء علوم الدين: ۱/ ۴۱۵.

(۲) رواه عبد الحميد، والبيزار، والحاكم وصححه الألباني في الإرواء: ۱/ ۳۱۱.

(۳) رواه أبو داود: (۲۶)، وأحمد: (۲۹۹/۱)، صحيح جامع: (۱۱۳).

ماء^۱. واته: خۆتان پپاریزن لهوسى شتهى نهفره تيان لیکراوه: پيسایی کردنه سیبهری نهو دره ختانهی خه لکی له ژیریدا دهحه وینه وه، یان پيسایی کردنه سهر رینگای سهره کی خه لک، یاخود ناو هوز و بیرى ناو و نهو دهفره ی ناوی تیدایه خه لک ناوی لی دهبن بۆ به کارهینان.

* سوننه ته له کاتی چوونه سهرناو قاچی چهپ پيش بخری و نه م دوعايه بخوینریت:
(اللهم إني أعوذ بك من الخبث والخبائث)^۲.

* سوننه ته له کاتی هاتنه دهره وه دا قاچی راست پيش بخری و نه م دوعايه بخوینریت:
(غفرانك)^۳.

دووهم: خوشتن: شتنی هه مموو جهسته یه له گه ل نیه ت هینان، خوی گه وه دهفرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّىٰ تَغْتَسِلُوا﴾ النساء: ۴۳. واته: نهی نهو که سانهی نیمانتان هیناوه له کاتی سهرخوشیدا نزیکى نوێژ مه که ونه وه، تاسهر خوشیه کاتان ده پروات بۆ نه وهی بزانتن چی ده لیتن.. نه گهر له شیشتان گرانبوو نوێژمه که ن مه گهر ریبوار بن له سه فهدا، ههتا خۆتان ده شۆن.

پینگومان نهوانه ی ریبوارین یان له سه فهدا بوون نه گهر ناویان ده ست نه کهوت پتویسته له سهریان ته یه موم بکه ن.

ههروهها خوی گه وه فرمانی کردوه به نه یوب الطهارة: ﴿أَرْكُضْ بِرِحْلِكَ هَذَا مَعْتَسِلًا

بَارِدٍ وَشَرَابٍ﴾ ص: ۴۲. واته: نيمهش فرمانان پیکرد که قاچت له زهوی بده.. قاچی لهزه ویدا ناویکی روونی لی هه لثولاو، پیمان راگه یاند که نه مه ناویکی سارد و سازگاره بۆ خوشتا و بۆ خواردنه وهش، جا خۆتی پی بشۆ و لیشی بخۆره وه.

(۱) صحيح جامع الترمذي: ۱۱/۱ برقم: ۶.

(۲) صحيح جامع الترمذي: ۱۲/۱ برقم: ۷.

خۆشتن بایه ختیکی گهورهی ههیه، چارهسهری زۆر له نه خۆشیه کان دهکات، بهلام ههچ گهلیک نهیتوانیوه وهک ئیسلام بهرنامهیهکی گونجاو و رێک و پێکی بۆ دابنێ، خوای گهوره و کاربهجی ههر پێش نهوهی موسلمانان شایهتومان بهینن فهرمانیان پێدهکات خۆیان بشۆن، ههروهها فهرمانی پێکردوون لهدوای جووت بوون خۆیان بشۆن.

ههروهها واجبه لهسهر نافرهتان لهدوای ههیز و زهیستانی خۆیان بشۆن بۆ نهوهی پاك ببنهوه، خوای گهوره دهفرمویت: ﴿وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ﴾ البقرة: ۲۲۲. واته: مهچنه لایان تا پاك دهبنهوه و خۆیان دهشۆن.

پێویسته لهسهر موسلمانان بهیانی ههموو رۆژێکی ههینی و ههردوو چهژنهکان خۆیان پاك بشۆن بۆ نهوهی پاك و خاوێن بن لهو قهلهبالغیهدا نهبنه زهحمهت بۆ موسلمانان. * پێغه مبههری خوا ﷺ دهفرمویت: (حَقٌّ عَلَىٰ كُلِّ مُسْلِمٍ أَنْ يَغْسِلَ فِي كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ يَوْمًا يَغْسِلُ فِيهِ رَأْسَهُ وَجَسَدَهُ). واته: ههقهو پێویسته لهسهر ههموو موسلمانێ له ههفتهیه کدا جاری سهرو جهستهی پاك بشوات.

سبیهم: تهیه موموم: نهگهر کهستیک ناوی دهست نهکهوت، یان ترسی نهوهی ههبی به بهکارهینانی ئاو زیانی لێ دهکهوی، نهوه لهو حالهتهدا بۆی ههیه لهجیاتی خۆشتن بۆ لهش گرانی و دهستنوێژ تهیه موموم بکات به گلێنکی پاك.

واته: نهیت بهینێ و ههردوو دهست بدا له گلێنکی پاك و مهسحی روومهت و ههردوو دهستی پێبکا. نهو کاته ههر شتی که به دهستنوێژهوه ههلال بێ بۆی ههلال دهبیته.

خوای گهوره دهفرمویت: ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِنَّهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ﴾ المائدة: ۶. واته: نهگهر لهش گران بوون نهوه خۆتان بشۆن و خۆتان خاوێن بکهنهوه، نهگهر نهخۆش بوون یان لهسهفهردا بوون، یان چوونه سهرناو، یان چوونه لای هاوسهرتان ناوتان دهست نهدهکهوت بۆ خۆشتن یان

(۱) البخاری: (۸۹۷)، ومسلم: (۸۴۹).

دهستونیز گرتن شهوه تهیه موم بکن به خاکینکی پاک، نارله پتان بدن له خوآله پاکه که و بهینن بهدم و چاوتاندا بهو توژ و خوآله پاکه، خودا کارتان بو ناسان دهکات و نایه ویت توشی سه غلته تی و زجه متان بکات..

چوارهم: دهستونیز الوضوعا: دهستونیز په کیتکه له مهرجه کانی نویز و بهی

شهوش نویز بهتاله، دهستونیز نیعمه تیکي خواپیه به خشراوه بهم نومه ته و فرمانی پینکراوه و پاداش تیکي زوریشی له سهر و هره ده گریت، موسلمان پیش شهوهی دهست بکات به نویز کردن پیوسته له سهری دهستونیز بگری و جهسته ی پاک و خاوین بی و لهش گران نه بی. دهستونیز (الوضوء): پیشهوا نهوهوی ده فرمویت: له وشه ی (الوضاء) و هر گراوه به مانای جوانی و پاک و خاوینی دیت.

له شهرعدا: بریتیه له شتن و پاک کردن شهوهی رووخسار و، هردوو دست تا نانشکه کان، مهسحی سهر، شتنی ههر دوو پی تا قوله پیکان. خوی گهوره ده فرمویت:

﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ
وَأَمْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾ المائدة: ٦

واته: شهی شهوانه ی نیماتان هیتاوه کاتیک ههستان بو نویز کردن، شهوه رووخسارتان بشون، ههروهه دهسته کانتان تا نانشکه کانتان، پاشان دهستی تهر بهینن به سهرتاندان، پیکانتان بشون تا هردوو قوله پیتان..

* شهوه هورهیره (خوی لی رازی بی) فرمووی: پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فرمویه تی: (لا تقبل صلاة من أحدث حتى يتوضأ) . واته: شهوه کهسه ی دهستونیزی دهشکی نویزه که ی وهر ناگریت ههتا دهستونیز نه گریته وه.

دهستونیز چه کی موسولمانانه، هوی گوناوه شور دنه وهیه، پیشه کی به بو نه خامدانی گه وره ترین عیبادت که نویزه، به تهنها شور دنی چند نه ندامتیک نیهو بهس، به لکو کاریگری دهروونی ههیهو بهر زیتی روجه که موسلمان ههستی پیده کات له پاش دهستونیز

(١) متفق علیه.

گرتن، دستنویژ زۆر له وه گهوره تره به چهند وشه يهك ته عبيري لى بكرت، به تايه تي نه گهر به دلتيابي و به باوه روه بگيرت كارى گهرى باشى ده بيت له سهر ژيانى موسلمان، هميشه و دايم هوشيارى ده كاته وه و سيماي جوان ده كات، وه رزشه بۆ جه ستمى و چوست و چالاكى ده كات، نيمان زياد ده كا، زيهن چالاك ده كاته وه بۆ نه وهى ناماده بى بۆ په يوه ندى كردن به خوا وه، به و خاوينى يه به نده چيژ له عيبادهت و نويزه كاني وه رده گرى، هيمن و نارام ده بى و، دلته راوكى و تووره بوون ناهيلى، چونكه تووره بوون له شه يتانه وه يه..

* پينغه مبهري خوا ﷺ ده فهرمويت: (إذا توضأ العبد المسلم (أو المؤمن) فغسل وجهه، خرج من وجهه كل خطيئة نظر إليها بعينه مع الماء (أو مع آخر قطر الماء) فإذا غسل يديه خرج من يديه كل خطيئة كان بطشتها يده مع الماء (أو مع آخر قطر الماء) فإذا غسل رجليه خرجت كل خطيئة مشتها رجلاه مع الماء (أو مع آخر قطر الماء) حتى يخرج نقيا من الذنوب)^١. واته: كاتيك به ندهى موسلمان - يان به ندهى باوه ردار- ده ستنويزه كه دا ده گريت نهو گونا هانهى به چاوه كاني كردوونى له گهل چۆراوگه ي ناوى ده ستنويزه كه دا ده وهرن يا له گهل دوا دلۆپى ناوه كه دا داده كه ون و ده رۆن، كه ده ستمى ده شوات نهو گونا هانهى به ده ستمه كاني كردوونى له گهل چۆراوگه ي ناوى ده ستنويزه كه دا ده وهرن يا له گهل دوا دلۆپى ناوه كه دا داده كه ون و ده رۆن، كه ههردوو قاچى ده شوات ههروه ها.. ههتا پاك ده بيتته وه له گونا ه.

* پينغه مبهري خوا ﷺ ده فهرمويت: (إِنَّ أُمَّتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضوءِ، فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ غُرَّتَهُ فَلْيَفْعَلْ). واته: له رۆژى قيامه تدا نوممته ي من بانگيان ده كه ن(غرا محجلين) چونكه رووخسار و نهو شو يتانه ي ناوى ده ستنويزه بهرى كه وتوو ه سپى و پروناكن و ده دره وشيته وه به هۆى ناسه وارى ده ست نويزه وه^٢.

(١) أخرجه مسلم: (٢٤٤) و صححه الألباني في الجامع الترمذي: (٦/١).

(٢) أخرجه البخاري: (١٣٦)، ومسلم: (٣٥).

* پیغمبر مبری خوا ده فرمویت: (مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الوُضوءِ خَرَجَتْ خَطَايَاهُ مِنْ حَسَدِهِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَارِهِ)¹. واته: هر که سیتک دهستونویژیک به چاکی بگریت، گوناهاه کانی له جهستهی درده چن، ههتا له ژیر نینۆکه کانیوه ده چنه دره وه.

* عومانی کوری عهفان (رهزای خوی لی بی) فرموی: به چای خۆم دیم پیغمبر مبری خوا ﷺ دهستونویژیک گرت دهق وهک نهم دهست نویژدی من و فرموی: (من تَوَضَّأَ هَكَذَا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ، وَكَانَتْ صَلَاتُهُ وَمِشِيهِ إِلَى الْمَسْجِدِ نَافِلَةً)². واته: هر که سیتک دهستونویژیک ناوا بگریت خوی گوره له هرچی گوناھی رابردوی ههیه خۆش ده بیته، نیتر چوون بۆ مزگهوت و نویژه کهی به خیری زیاده بۆ ده نوسریت چونکه گوناھی نه ماره تا بیته که فارهه!.

* نهبو هورهیره (رهزای خوی لی بی) فرموی: پیغمبر مبری خوا ﷺ فرمویه تی: (أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ). قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ (إِسْبَاغُ الوُضوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ وَكَثْرَةُ الْخُطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَذَلِكُمُ الرَّبَاطُ، فَذَلِكُمُ الرَّبَاطُ، فَذَلِكُمُ الرَّبَاطُ)³. واته: شتیکتان فیرده کهم نه گهر کردتان گوناھتان هه لده وه رینی و پلهتان به رزده کاته وه؟. وتیان: به لی نهی پیغمبر مبری خوا ﷺ!.

فرموی: دهستونویژ گرتن له کاتی ناخۆشیدا، وهک ساردی ناو که دورر بیته و بهزه جهت بگه نه لای، پان له کاتی باران بارین و نه خۆشیدا، زۆر ههنگاو نان به ره و مزگه وته کان، چاوه روانی نویژ له دوی نویژ، نا نه وهیه سهنگه رگرتن بۆ خهبات و تیکۆشان، نا نه وهیه سهنگه رگرتن، نا نه وهیه سهنگه رگرتن.

* عومهری کوری خهتتاب (رهزای خوی لی بی) فرموی: پیغمبر مبری خوا ﷺ فرمویه تی: هر که سیتک دهستونویژیک جوان بگریت پاشان بلی: (أشهد أن لا إله إلا الله وأن محمدا عبد الله ورسوله، إلا فتحت له أبواب الجنة الثمانية، يدخل من أيها شاء)⁴. هر

(۱) أخرجه البخاري: (۱۰۴)، ومسلم: (۶۴۴).

(۲) رواد مسلم في الطهارة: (۳۳).

(۳) أخرجه مسلم: (۲۵۱)، (۶۱۰)، مسلم في الطهارة: (۱۷)، وأحمد: (۱۴۵/۴).

(۴) رواد الترمذي: (۵۵) صحيح، جامع الترمذي: (۷۸/۱)

ههشت ده‌رگاکمی به‌ههشتی بۆ ده‌کریتیهوه، له‌هه‌ر کامیانه‌وه بیهویت بچیته ژووره‌وه ناره‌زووی خۆیه‌تی. هه‌روه‌ها بلێت: (اللَّهُمَّ جَعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُطَهَّرِينَ).
واته: خودایه‌ بمانخه‌یه‌ته‌ ریزی نه‌و که‌سانه‌ی ته‌ویه‌کارن و نه‌و که‌سانه‌ش که‌ خۆیان خاویزین راده‌گرن.

عوهمه‌ری کوری خه‌تتاب (ره‌زای خۆای لی بی) ده‌فه‌رمویت: ده‌ستنوێژی چاک شه‌یتان دور ده‌خاته‌وه.^۱

عه‌لی کوری حوسه‌ین (ره‌زای خۆای لی بی) کاتیک ده‌ستنوێژی ده‌گرت زه‌نگی زه‌رد هه‌لته‌گه‌را، لییان پرسی له‌و باره‌وه‌؟. فه‌رمووی: نه‌ی نایا نازانن له‌به‌رده‌م کیدا راده‌وه‌ستم؟!^۲.

پیشه‌وا مواهید (ره‌جمه‌تی خۆای لی بی) ده‌فه‌رمویت: نه‌وه‌ی توانای هه‌یه و بچیت ده‌لوی با هه‌میشه و به‌رده‌وام ده‌سنوێژی هه‌بی و ته‌ویه‌ بکات (استغفر الله) زۆر بلێ، چونکه‌ کاتی رۆح کیشان خه‌ریکی چی بێت به‌و شیویه‌ه‌ زیندوو ده‌کریتیه‌وه.^۳

پێنجه‌م: سیواک‌کردن: سیواک نه‌و داره‌یه‌ که‌ ده‌هینریت به‌ناو ده‌م و ددانه‌کانی مرۆفدا به‌مه‌به‌ستی بۆن خۆشی و پاک‌کردنه‌وه‌ی.

سیواک کردن ده‌بێته‌ هۆی هۆشیار بوونه‌وه و ورایی، نه‌هیشته‌نی بۆنی تاوده‌م، توندو تۆل کردنه‌وه‌ی پوک، که‌م کردنه‌وه‌ی رێژه‌ی کلۆر بوونی ددانه‌کان، یارمه‌تی دانی هه‌رسکردنی خۆراک و چه‌نده‌ها سوودی تر.. سونه‌ته‌ له‌کاتی له‌خه‌و هه‌ستان و ده‌ستنوێژ گرتن و نوێژ کردن و قورئان خوێندن‌دا سیواک به‌کار به‌هینریت.

نیه‌ن قه‌یم (ره‌جمه‌تی خۆای لی بی) ده‌لێت: زیته‌ره‌وی له‌ سیواک کردنه‌دا قه‌ماغه‌ی ددانه‌کان لاده‌بات و جوان و به‌هێزیان ده‌کات، له‌ کلۆریوون ده‌یانپارێزیت، بۆنی خۆشه‌و، ده‌ماغ و هه‌ست ساف ده‌کات و، ناره‌زووی خواردن زیاد ده‌کات.

(۱) إحياء علوم الدين لإمام الغزالي: (۳۱۵/۱).

(۲) إحياء علوم الدين لإمام الغزالي: (۳۵۰/۱).

(۳) إحياء علوم الدين لإمام الغزالي: (۳۱۵/۱).

* پیغمبهری خوا ﷺ زور سور بووه لهسه به کارهیتانی سیواک، کاتیک لهخه و خهبری دهبووه پیش هه موو شتیک سیواکی دهکرد: (إذا استيقظ من الليل يشوص فاه بالسواك)^۱.

* پیغمبهری خوا ﷺ ده فرمویت: (السواك مطهر للفم مرضاة للرب)^۲. واته: سیواک کردن ده بیته هژی پاک کردنه وهی دهم و ددان و، ره زامه ندی خوی گه وره.

* پیغمبهری خوا ﷺ کاتیک بیوستایه قورنانی بخویندایه سیواکی دهکرد: (طهروا أفواهم للقرآن)^۳.

* نه بوهورهیره (ردزای خوی لی بی) فرمووی: پیغمبهری خوا فرمویه تی: (لَوْلَا أَنْ أُشِقُّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرِهِمْ بِالسَّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ)^۴. واته: نه گهر سیواک کردن بارگرانی نه بوایه لهسه نوممتم، نهوا فرمانم پیده کردن سیواک به کارهیتن له گهل هه موو نو توئیکدا.

(۱) متفق علیه. البخاری: ۷۰/۱ (۲۴۵) و مسلم: ۱۵۱/۱ (۲۵۵).

(۲) أخرجه النسائي: ۱۰/۱ (۵) وابن خزيمة في صحيحه: ۱۳۵، صحيح الجامع (۳۶۹۵).

(۳) رواه البزار: (۲۴۲/۱)، و قال الألباني إسناده جيد، في الصحيحه: (۱۲۱۳).

(۴) أخرجه البخاري: (۸۸۷)، و مسلم: (۲۵۲).

مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَأَبَعْتُهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتُهُ) شفاعتی بؤ ده کم له قیامتدا.

خوای گوره ده فرمویت: ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ

مَقَامًا مَحْمُودًا﴾ الإسراء: ۷۹. واته: نهی پیغمبر! له به شیک شوه گاردا خوت ماندوو بکه و قورنان بخوینه، که زیاده نرکیکه له سر تو، بؤ نهوی پهروه دگارت پایمو مه قامه بهرزه کهت بی بیه خشیت، هندیک له زانایان ده لاین مه بهست له (مقاما محمودا) پایمی شفاعتی گوره په له قیامتدا.

* مه عاویه (رهزای خوای لی بی) فرموی: گویم له پیغمبر خوا ﷺ بوو فرموی: (الْمُؤَدَّبُونَ أَطْوَلُ النَّاسِ أَعْنَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ). واته: بانگدهران له قیامتدا گوردنیان له گورنی هه موو کهس دریز تره.

* هه چچی گوئی له بانگدهر بیت بؤی ده پاریتته وه: پیغمبر خوا ﷺ فرمویته: (لَا يَسْمَعُ صَوْتَهُ شَجَرٌ وَلَا مَدْرٌ وَلَا حَجْرٌ وَلَا حِنٌّ وَلَا إِنْسٌ إِلَّا شَهِدَ لَهُ).^۱ واته: دار و بهرد و خاک و خوئل و جنوکه و مرؤف شایه تی بؤ بانگدهر ددهن.

* نه بهورهیره (رهزای خوای لی بی) فرموی: پیغمبر خوا صلی الله علیه وسلم فرمویته: (إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ أَدْبَرَ الشَّيْطَانُ وَلَهُ ضُرَاطٌ حَتَّىٰ لَا يَسْمَعُ التَّأْدِينَ فَإِذَا قَضَىٰ النَّدَاءَ أَقْبَلَ حَتَّىٰ إِذَا نُوبَّ بِالصَّلَاةِ أَدْبَرَ حَتَّىٰ إِذَا قَضَىٰ التَّوْبَةَ أَقْبَلَ حَتَّىٰ يَخْطُرَ بَيْنَ الْمَرْءِ وَنَفْسِهِ يَقُولُ أَذْكَرُ كَذَا أَذْكَرُ كَذَا لِمَا لَمْ يَكُنْ يَذْكُرُ حَتَّىٰ يَظُلَّ الرَّجُلُ لَأ يَدْرِي كَمْ صَلَّى).^۲ واته: نه گهر بانگ دره شیتان هه لیدی به تر لیدان، بؤ نهوی بانگ که نه بیستی، که بانگ که تهواو بوو دیتته وه تا قامت ده کری دیسان هه دیتته وه، که قامت تهواو بوو دیتته وه وه سه وه ده خاته دلی نویتته خویته وه دالغه بؤ نویتته خویته که دروست ده کات، بیی ده لی: یادی نه وه و نه وه بکه که پیشت له یادی نه بوو تاوای لی ده کات نازانی چه ند رکات

(۱) أخرجه مسلم: ۸۷۸.

(۲) صحيح الترغيب والترهيب: ۲۳۲، وصححه ابن الخزيمة.

(۳) أخرجه البخاري: (۶۰۸).

نوئیژی کردووه. له ریوایه‌تی پیتشه‌وا (مسلم) دا هاتوو: (وا له نوئیژخوئین ده‌کات که نه‌زانی چۆن نوئیژده‌کمی ده‌کات).

* نه‌نس فهرمووی: پیغه‌مبه‌ری خوا فهرمویه‌تی: (لا يُرَدُّ الدُّعَاءُ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ) ^۱. واته: نزا و پارانه‌وه‌ی نیوان بانگ و قامه‌ت نادریته دواوه.

وشه‌کانی قامه‌ت بریتین له: (اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ، أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ ، قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ ، قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ ، اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) ^۲.

نه‌بو به‌کری صدیق (ره‌زای خوای لی بی) فهرمویه‌تی: گوئیچکه‌ی ناده‌میزاد پرپی له قورقوشم باشتره له‌وه‌ی گوئی له بانگ بی و نه‌چیت به‌ده‌میه‌وه ^۳.

ده‌گیژنه‌وه سه‌عیدی کوری موسه‌یب (به‌ره‌جه‌ت بی) بیست سالی ره‌به‌ق ئاماده‌ی بانگدان بووه له مزگه‌وتدا ^۴.

مه‌رجه‌کانی نوئیژ:

مه‌رجه‌کانی نوئیژ: ئهو واجبانن که به‌شیک نین له نوئیژ، به‌لام مه‌رجن بو دروست بوونی نوئیژ، نه‌گه‌ر به‌کیکیان نه‌بیته نوئیژده‌که دروست نابیت.

۱- پینوسته موسلمان بیت.

۲- عاقل بیت، شیت نه‌بیته.

۳- بالغ بیت، واته: چاک و خراپ لیتک جیابکاته‌وه.

۴- پاک و خاوینی، واته: پاک و خاوینی جه‌سته و جل و به‌رگ و شوئینی نوئیژ کردنه‌که.

(۱) رواد الترمذی: (۵۲۱)، قال الألبانی صحیح فی سنن أبوداود: ۱/ ۱۴۴، برقم: ۵۲۱.

(۲) صحیح سنن أبي داود: (۱/ ۱۴۱).

(۳) إحياء علوم الدين مجلد: ۱.

(۴) إحياء علوم الدين: ۱/ ۳۴۵.

۵- داپۆشینى عه‌وره‌ت: بیاو له ئەژنۆوه تا ناوکی داپۆشراو بیټ نوێژه‌که‌ی دروسته، به‌لام عه‌وره‌تی نافرته هه‌موو جه‌سته‌یه‌تی جگه له رووخسار و هه‌ردوو له‌په‌ی ده‌ستی: ﴿يَبْقَىٰ آدَمُ خُدُوًا زَيْنَتَكَ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ﴾ الأعراف: ۳۱. واته: ئە‌ی نه‌وه‌ی ئاده‌م خۆتان بپازینه‌وه له کاتی هه‌موو نوێژیکدا. ئه‌ین عه‌بباس (ره‌زای خویان لی بی) ده‌فه‌رموێت: مه‌به‌ست له زینه‌ت پۆشاکه له نوێژدا.

۶- زاینی کاتی نوێژه‌کان: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾ النساء: ۱۰۳) واته: به‌راستی نوێژ بۆ باوه‌رداران فه‌رزیکێ کات بۆ دباریکراوه.
 أ- نوێژی به‌یانی: دوو رکاته، یه‌ک ته‌حیاتی تیدا ده‌خوینریت، کاته‌که‌ی له دوا‌ی بانگی به‌یانییه‌وه ده‌ست پێده‌کات تا کو خۆره‌ه‌لاتن.

ب- نوێژی نیوه‌رۆ: چوار رکاته، دوو ته‌حیاتی تیدا ده‌خوینریت، کاته‌که‌ی له دوا‌ی بانگی نیوه‌رۆه تا بانگی عه‌سه‌ره، واته: یه‌که‌م کاتی لادانی خۆره له ناوه‌راستی ناسمان به‌ره‌و لای رۆژئاوا تا کو سینه‌ری هه‌موو شتی‌ک به ئەندازه‌ی خۆی لی دیته‌وه.

ج- نوێژی عه‌سه‌ر: چوار رکاته، دوو ته‌حیاتی تیدا ده‌خوینریت، کاته‌که‌ی له دوا‌ی بانگی عه‌سه‌روه تا بانگی شیوانه، یه‌که‌م کاتی ئەو کاته‌یه که سینه‌ری هه‌موو شتی‌ک هه‌ندیک له سینه‌ری خۆی زیاتر بیټ، دوا کاتیشی تا خۆر ناوابوونه.

د- نوێژی شیوان (مه‌غریب): سێ رکاته، دوو ته‌حیاتی تیدا ده‌خوینریت، له دوا‌ی بانگی شیوانه‌وه ده‌ست پێده‌کات تا بانگی عی‌شا، یه‌که‌م کاتی ئەوه‌یه که خۆر ئاوا ده‌بیټ تا سو‌رایی خۆر ده‌مینیته‌وه هه‌ر به‌رده‌وامه.

ه- نوێژی خه‌وتنان (عی‌شا): چوار رکاته، دوو ته‌حیاتی تیدا ده‌خوینریت، کاته‌که‌شی له دوا‌ی بانگی عی‌شاوه تا بانگی به‌یانییه، به‌لام هه‌ندیک له زانایان ره‌یسان وایه تا نیوه شه‌وه ده‌مینیت.

۷- رووکردنه‌ رووگه (قیبله): ﴿قَوْلٍ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ﴾ البقرة: ۱۵۰. واته: له هه‌ر شوێنیکدا بوون رووی خۆتان هه‌لسو‌رین بۆ مزگه‌وتی (الحرام) که‌عه‌ی پی‌رۆز، له‌هه‌ر شوێنیکدا بوون روو بکه‌نه رووگه.

۸- دانانی بربهست (الستره): بربهستیک له بربدهم جیگا سهجده که دا دابنریت بۆ نهوهی کهس نه دات به بربدهم نوژی خویندا.

روکنه کانی نوژی:

روکنه کانی نوژی نهو واجبانن که بهشیکن له نوژی و نوژیان لی پیک دیت، نه گهر به کیکیان نه بی نوژی که دروست ناییت و بهتاله.

۱- نیهت هینان به دل: پیغه مبهری خودا ﷺ ده فهرمویت: (إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى..).^۱ واته: هه موو کرده وهیه کی خوا به رستی، به بی نیهت هینان دانا مزریت، هه موو مرؤقتیک تنها پاداشتی نهو کرده وهیه کی ههیه که نیهتی بۆ هیناوه..

۲- راههستان بۆ نهو کهسهی توانای ههیه: ﴿وَقَوْمًا لِلَّهِ قَلْبَيْنِ﴾ البقرة: ۲۳۸. واته: بربدهوام ههستن به نهغامدانی فهرانه کان بۆ خوا به گهردن که چیه وه.

* پیغه مبهری خوا ﷺ به عیمرانی فهرموو: (صَلِّ قَائِمًا، فَإِن لَّمْ يَسْتَطِيعْ فِقَاعِدًا، فَإِن لَّمْ يَسْتَطِيعْ فَعَلَى الْجَنْبِ).^۲ واته: نوژی بکه به پیوه، نه گهر توانات نه بوو به دانیشتنه وه، نه گهر به دانیشتنیشه وه توانات نه بوو، له سهر ته نیشته نوژی کهت بکه.

زانا موجته هیده کان بهک دهنگن له سهر نهوهی که راههستان به پیوه بۆ خویندنی سوره تی فاتحه روکنیکه له روکنه کانی نوژی، بۆ نهو کهسهی توانای ههیه.

۳- وتنی (الله اکبر)ی نوژی دابهستن: پیغه مبهری خوا ﷺ بهو پیاوهی نوژی کهی ته واو نه بوو فهرمووی: (إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ).

ههروهها ده فهرمویت: (مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطَّهْوَرُ، وَتَحْرِيْمُهَا التَّكْبِيرُ، وَتَحْلُلُهَا التَّسْلِيمُ).^۳ واته: کللی نوژی پاک و خاوتینی و دهستنوژی، دابهستنی شی به (الله اکبر)، به سلاودانه وهش ته واو ده کریت.

(۱) أخرجه البخاري: (۱) ومسلم: (۱۹۰۷).

(۲) أخرجه البخاري: (۱۱۱۷) وأبو داود: (۹۳۹) والترمذي: (۳۶۹).

(۳) رواه أبو داود: (۶۱) الترمذي: (۳) وصححه الألباني في الارواء: (۳۰۱).

۴- خویندنی سوره‌تی فاتحه له هه‌موو رکاتی‌کدا: پێویسته ئایه‌ت به ئایه‌ت بچۆنریت و ئایه‌ته‌کان درێژ بکه‌نه‌وه و بوه‌ستن له سه‌ریان.

۵- رکوع بردن: واته چه‌مینه‌وه به‌جۆرێک بێت به‌ری ده‌سته‌کان بگاته سه‌ر نه‌ژنۆ، نه‌وه‌نده بێنیته‌وه تا نارام ده‌بێت و جه‌سته‌ی له‌ جوڵه‌ ده‌که‌ویت، سی جار بلیت: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ)¹. واته: ته‌سییحات و پاکی و بێگه‌ردی شایسته‌ی په‌روه‌ردگاری مه‌زن و شکۆمه‌ندی منه و سوپاسی ده‌که‌م.

أ- ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَعْبُدُوا رَبَّكُمْ﴾ الحج: ۷۷.
واته: ئه‌ی ئه‌وانه‌ی باوه‌رتان هیناوه به‌ خوداو به‌ پێغه‌مبه‌ری خوا! ئیوه رکوع و سه‌جده بۆ خودا بیهن، په‌روه‌ردگاتان په‌رستن له‌ هه‌موو بارو دۆخی‌کدا.

ب- پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌و پیاوه‌ی نوێژه‌که‌ی ته‌واو نه‌بوو فه‌رمووی: (تَمَّ ارْكَعَ حَتَّى تَطْمَئِنَّ رَاكِعًا). واته: رکوع بیهو ئه‌وه‌نده بێنیه‌وه له‌ رکوعدا تا نارام ده‌بیته‌وه. سونه‌ته‌ ته‌م زی‌کرو دو‌عا‌یا‌نه له‌ رکوعدا بچۆنرین:

أ- (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي)².

ب- (سُبْحٌ قُدْسٌ رَبَّنَا وَ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ)³.

۶- راست بوونه‌وه له‌ رکوع: ئه‌وه‌نده بوه‌سته تا نارام ده‌بیته‌وه، پاشان بلی: (سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَكَلِّمَ الْحَمْدُ)⁴. واته: خوای گه‌وره بیسه‌ری سوپاسگوزاری ئه‌وانه‌یه سوپاسی ده‌که‌ن، په‌روه‌ردگارا سوپاس و ستایش بۆ تۆ.

۷- سه‌جده بردن: بریتیه له‌ خستنه سه‌ر زه‌وی به‌رزترین شوینی جه‌سته که ناوچاوانه، له‌گه‌ڵ هه‌ردوو ناو له‌پ و هه‌ردوو نه‌ژنۆ، سی جار بلیت: (سُبْحَانَ رَبِّيَ الاعلى

(۱) أخرجه الترمذي: (۲۶۲)، وأبو داود: (۸۷۱).

(۲) أخرجه البخاري: (۲۴۷/۲)، ومسلم: (۴۸۴).

(۳) أخرجه مسلم: (۴۸۷)، وأبو داود: (۸۷۲).

(۴) أخرجه البخاري: (۶۸۹)، ومسلم: (۳۹۲).

وَبِحَمْدِهِ^۱. واته: تسمیحات و پاکی و بیگمردی شایسته‌ی په‌روه‌ردگاری به‌رز و بلندی منه و سوباسیشی ده‌کم.

أ- ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ﴾^۲ مخرج: ۷۷. واته:

نه‌ی نه‌وانی با‌وه‌رتان هیتاوه به خوداو به پیغه‌مبه‌ری خوا! نیوه رکوع و سه‌جده بزّ خودا بیهن، په‌روه‌ردگاتان بیه‌ستن له هم‌موو بارو دؤ‌خینکدا.

ب- پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بهو پیاوه‌ی نو‌تزه‌که‌ی تم‌واو نه‌بوو فه‌رمووی: (تُمَّ اسْجُدْحَتِي تَطْمِئِنُّ سَاجِدًا). واته: سه‌جده بیه و هیتنده له سه‌جده‌دا بمینه‌روه تا نارام ده‌بیت.

سوننه‌ته تم زی‌کر و دو‌عیایانه‌ش له سه‌جده‌دا بخو‌نترین:

أ- (سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي)^۳.

ب- (سُبْحٌ قُلُسُ رَبَّنَا وَ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ)^۴.

۸- دانیشتنی نیوان دوو سه‌جده‌که: نه‌ونده بمینه‌وه تا جه‌سته‌ت له جو‌له ده‌که‌ویت..

سوننه‌ته تم دو‌عیایه‌ش بخو‌نیت:

أ- (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاجْبِرْنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي)^۵.

ب- (رَبِّ اغْفِرْ لِي.. رَبِّ اغْفِرْ لِي..)^۶.

۹، ۱۰- دانیشتن و خو‌نندن‌ی ته‌حیات: له دوای هم‌موو دوو رکا‌ت نو‌تزه‌که‌وه ته‌حیاتیک ده‌خو‌نتریت: (التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، وَالصَّلَوَاتُ، وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ)^۱. واته: سلاوی پر فه‌رو به‌ره‌که‌ت به‌رزوی و بلندی شایسته‌ی خوی

(۱) أخرجه الترمذي: (۲۶۲)، وأبو داود: (۸۷۱).

(۲) أخرجه البخاري: (۲۴۷/۲)، ومسلم: (۴۸۴).

(۳) أخرجه مسلم: (۴۸۷)، وأبو داود: (۸۷۲).

(۴) أخرجه أبو داود: (۸۵۰)، والترمذي: (۲۸۵)، و صححه الألباني.

(۵) أخرجه أبو داود: (۸۷۴)، والنسائي: (۲۲۶/۳)، في الإرواء: (۳۳۵).

(۶) متفق عليه: البخاري: (۸۳۵)، و مسلم: (۴۰۲).

گهوره‌یه، سلاوت له‌سەر بیټ ئە‌ی پی‌غە‌مبەر له‌گە‌ڵ ڕه‌حمەت و می‌ه‌رو به‌ره‌کاتی خ‌وایی‌دا، سلاوی خوا له‌سەر نی‌مه و له‌سەر هه‌موو به‌نده چاک و سالت‌ه‌کاتی خ‌وای گه‌وره، شایه‌تی ده‌دهم که هیچ فریاد‌رە‌سیک نی‌ه شایه‌نی پەرست‌ن بیټ جگه‌ له‌و خ‌وایه‌ی که تاک و ته‌نیا‌یه، هه‌روه‌ها شایه‌تی ده‌دهم که مو‌حه‌مه‌د ﷺ فر‌وستاده‌ی خ‌وایه و له‌ لایه‌ن ئە‌وه‌وه ره‌وانه کراوه.

- ۱۱- پاشان سلاوات ده‌دریټ له‌سەر پی‌غە‌مبەر ﷺ به‌م شی‌وه‌یه: (اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ) ۱.
- ۱۲- سلاو دان‌وه به‌لای راست‌دا: (السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ) ۲.
- ۱۳- یه‌ک له‌د‌وای یه‌ک (الترتیب): پی‌غە‌مبەری خوا ﷺ به‌و پیا‌وه‌ی نو‌یژه‌که‌ی ته‌واو نه‌بوو فه‌رمو‌وی: (تُمَّ.. تُمَّ..). واته: پاشان.. پاشان..

سوننه‌ته‌کاتی نو‌یژ :

سوننه‌ته‌کاتی نو‌یژ: بریتین له‌و گو‌فتار و کردارانه‌ی که چاکه بک‌ری‌ن له‌ نو‌یژ‌دا، خ‌اوه‌نه‌که‌ی پا‌داشتیان له‌سەر وه‌رده‌گریت، به‌لام نه‌گەر به‌جیشی نه‌هیتان پینی گونا‌ه‌بار نابیت، نو‌یژه‌که‌ی در‌وسته و به‌تال نابیت‌ه‌وه.

- ۱- ده‌ست به‌مرزکردنه‌وه له‌ کاتی (الله اک‌بر)ی نو‌یژ دابه‌ست‌ندا تا نه‌رمایی گو‌یچکه‌کان، ناوله‌پ به‌ره‌و رو‌وگه بیټ: عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى يُحَاذِيَ مَنْكِبَيْهِ) ۳.
- ۲- دانانی ده‌ستی راست له‌سەر ده‌ستی چه‌پ له‌ سه‌رووی ناوکه‌وه: (وَضَعَ ﷺ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فِي الصَّلَاةِ) ۴.

(۱) أخرجه مسلم: (٤٠٦).

(۲) صحيح، جامع الترمذي: (٨٩/٢).

(۳) صحيح مسلم: (٨٨٧).

(۴) صحيح مسلم: (٩٣٢).

۳- خویندنی نهم زیکر و دوایانه دعایشه رهزای خوی لئی بن فهرمووی:
 پیغهمبهری خوا ﷺ له دواى نویژ دابهستن نهم دوایانه دعایه ده خویند: (سبحانک اللهم
 وبحمدک وتبارک اسمک وتعالی جددک ولا إله غیرک) ^۱

* (وَجَهَّتْ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفاً مُسْلِماً وَمَا أَنَا مِنَ
 الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ الصَّلَاةَ وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ
 وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ) ^۲.

* (اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ تَقْنِي
 مِنَ الْخَطَايَا كَمَا يُقْنِي الثُّوبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالْثَلَجِ
 وَالْبَرَدِ) ^۳. نویژ خوین ده توانیت هه رجاهی یه کتیک له م دوایانه بخوینیت.

۴- وتنی: (أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ).

۵- وتنی: (آمین) له دواى خویندنی سوره تی فاتیهه.

۶- خویندنی قورئان له دواى سوره تی فاتیهه: له رکاتی یه کم و دووهدا سوننه ته
 به یه کدهنگی زانایان.

۷- وتنی (الله اکبر) له کاتی ههستان و دانیشتنی نویژه کهدا.

۸- خویندنی زیکر و دوعا له دواى ههستانه وه له رکوع: (رَبَّنَا وَ لَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا
 كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ) ^۴. کابرایهک نه مهی وت، پیغهمبهری صلی الله علیه وسلم فهرمووی:
 کئی نه مهی وت کابرا وتی من، فهرمووی: بینیم سی و نه وهنده مه لاتیکه هه لپه یان یو کرد
 بینوسن.

(۱) صحیح سنن أبوداود: ۱/۲۶۰ برقم: ۷۷۶، وقال الألبانی صحیح وانظر الإرواء: ۳۴۱.

(۲) صحیح مسلم: (۷۷۱).

(۳) صحیح البخاری (۷۴۴)، ومسلم (۵۹۸).

(۴) صحیح البخاری: (۲۳۷/۲)، وأبو داود: (۷۷۰).

* (ربنا ولك الحمد ملء السماوات وملء الأرض وملء ما بينهما وملء ما شئت من شيء بعد) ^۱.

۹- له کاتی دانیشتنی ته حیاتی دووه مدا قاچی چهپ بؤ لای راست له ژیر قاچی راستهوه دهرده کریت، قاچی راست داده چه قیتیریت له سهر په نجه کان به ره و رووگه، لای چه پیش ده خریته سهر زهوی.

۱۰- پارانه وه له دواي ته حیاتی دووه هم: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابٍ وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَ مِنْ فِتْنَةِ الْحَيَاةِ وَالْمَمَاتِ وَمِنْ شَرِّ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ) ^۲. پیته مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هاره لانی فیری هم دوغایه ده کرد هه وه که چۆن فیری سوره تیکی قورنانی ده کردن) ^۳.

• (اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا، وَ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، فَاعْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ، وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْعَفُوفُ الرَّحِيمُ) ^۴.

• (اللَّهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ).

• (اللَّهُمَّ اعْنِي عَلَيَّ ذِكْرِكَ وَ شُكْرِكَ وَ حُسْنَ عِبَادَتِكَ) ^۵.

• پیته مبهری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هم دوغایه ی فیری عاتشه کردوه: (اللهم إني أسألك من الخير كله عاجله وآجله ما علمت منه وما لم أعلم وأعوذ بك من الشر كله عاجله وآجله ما علمت منه وما لم أعلم..). ههروه ها چنده ها زیکر و دوغای تریش که سونته به بخوینرین له نوینردا..

۱۱- سلأو دانوه به لای چهپدا: (السلام عليكم و رحمة الله و بركاته).

(۵) صحیح، جامع الترمذی: (۵۳/۲).

(۱) صحیح البخاری: (۱۹۲/۳)، و مسلم: (۵۸۸).

(۲) رواد مسلم وأبو عوانة وأبو داود وأحمد بسند صحیح .

(۳) صحیح البخاری: (۲۶۵/۲)، و مسلم: (۲۷۰۵).

(۴) صحیح البخاری، أبو داود: (۱۵۰۸) والنسائي: (۵۳/۳).

(۵) قال الشيخ الألباني صحیح في سنن ابن ماجه: ۱۲۶۴/۲ برقم: ۳۷۴۶.

زیکر و دوعاګانی دواى نویژ:

سوننه ته به نهیښی نهم زیکر و دوعایانه له پاش نویژه فهرزه کان بخوینرین:

۱- وتنی: (استغفر الله) سى جار^۱.

۲- وتنی: (اللهم أنت السلام و منک السلام تبارکت یا ذالجلال و الإکرام)^۲.

۳- خویندنی (آیه الکرسی): ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا

نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ

أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ

وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ البقرة: ۲۵۵. هدرکه سیک له دواى نویژه

فهرزه کان بېخوینى هیچ شتى نایته ریگر له نیوان نهو و بههشتدا تنها مردن نهبی.

پیشهوا (طبران) خویندنی: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ یشی بز زیاد کردوه^۳.

(آیه الکرسی) گورترین نایته له قورناندا به پیتی نهم فهرموده یه ی پیغه مبهری

خوای الله: (يَا أَيُّهَا الْمُنْذِرِ أَتَدْرِي أَيُّ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ مَعَكَ أَعْظَمُ. قَالَ قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ

أَعْلَمُ. قَالَ: يَا أَيُّهَا الْمُنْذِرِ أَتَدْرِي أَيُّ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ مَعَكَ أَعْظَمُ. قَالَ قُلْتُ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا

هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ. قَالَ فَضْرَبَ فِي صَدْرِي وَقَالَ: وَاللَّهِ لِيَهْنِكَ الْعِلْمُ يَا الْمُنْذِرِ)^۴.

۴- خویندنی نهم سى سوره ته:

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾، ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾، ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾^۵.

(۱) صحیح مسلم: (۵۹۱).

(۲) صحیح مسلم: (۵۹۱).

(۳) رواه النسائي: ۱۰۰، وصححه الألباني في صحيح الجامع: ۳۳۹/۵.

(۴) صحیح مسلم: (۱۹۲۱).

(۵) رواه أبو داود: ۱۵۳۲، وصححه الألباني في صحيح سنن أبي داود: ۲۸۴/۱.

۵- وتنى (۳۳) جار: (سُبْحانَ اللهِ)، (۳۳) جار: (الحمد لله)، (۳۳) جار: (الله اكبر)، يهك جار: (لا إله إلا الله وحده لا شريك له. له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير).

پينغه مبهري خوا ﷺ ده فەر مویت: هەر كه سى له پاش هه موو نویتيك (۳۳) جار بلی: (سبحان الله)، (۳۳) جار بلی: (الحمد لله)، (۳۳) جار بلی: (الله اكبر). ئەوه ده كاته ئەوه ده و نو، له پاش ئەوانیش يهك جار بلی: (لا إله إلا الله وحده لا شريك له. له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير)، ئەوه كرديه سه د جار، خواى گهوره له گونا هه كانى خو ش ده بىت با به قه د كه فى ده رىاش بن^۱

۶- خویندنى: (لا إله إلا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير اللهم لا مانع لما أعطيت ولا معطي لما منعت ولا ينفع ذا الجند منك الجد)^۲

۷- خویندنى ده جار: (لا إله إلا الله وحده لا شريك له. له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير) له دواى نویتى به يانى و شىوان.

۸- خویندنى: (اللهم إني أسألك علما نافعاً ورزقاً طيباً وعملاً متقبلاً)^۳ له دواى نویتى به يانى.

ئەو شتانەى نویت بەتال دەكەنەوه :

۱- قسه كردن له نویتدا به قه ستى.

۲- قاقای پیکه نین، یان پیکه نینى نویت خوینان گویمان لى بى.

۳- خواردن و خواردنەوه به قه ستى.

۴- رووتکردنى هه ندی له عه ورهت.

۵- زۆر خو لادان له رووى رووگه به بى زه روورەت.

(۱) رواد مسلم: (۵۹۷)

(۲) صحيح سنن النسائي: (۷۰/۳) برقم: ۱۳۴۱

(۳) صحيح سنن ابن ماجه: ۱/۱۵۲، برقم: ۹۲۵.

- ۶- زور جولان و ناوردانهوه بهم لاو لادا.
- ۷- نه‌مانی ده‌ستنوئیز وهك ده‌رچوونی همرشتی له‌پیش یان له‌دواوه.
- ۸- زیادکردن یان كه‌مكردنی روكنیتك یان مهرجیتك له نوئیز به‌قهستی.
- ۹- پیشبرکی کردن له‌گه‌ل نیمامدا.

نوئیزی سوننه‌ت له‌پیش و دوا‌ی فه‌رزه‌كان

یه‌كه‌م: سوننه‌تی المؤكدة: نهو نوئیزه سوننه‌تانه‌ن كه پیغه‌مبه‌ری خوا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

به‌رده‌وام كرده‌وونی ژماره‌یان ده یان دوانزه ركاته:

* عن ابن عمر (رضي الله عنهما) قال: (صليت مع رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عشر ركعات: ركعتين قبل الظهر. و ركعتين بعدها. و ركعتين بعد المغرب. و ركعتين بعد العشاء. و ركعتين قبل الصلاة الصبح).^۱ ثبني عومر (ره‌زای خویان لی بی) فه‌رمووی: له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ری خودا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نه‌م ده ركات نوئیزه‌م كرده‌وه: دوو ركات پیش نوئیزی نیوه‌رۆ و دوو ركاتیش له دواوه، دوو ركات دوا‌ی نوئیزی مه‌غریب، دوو ركات دوا‌ی نوئیزی عیشا، دوو ركات پیش نوئیزی به‌یانی:

پیشه‌وا شافیعی و حه‌نبه‌لیه‌كان له‌سه‌ر نه‌م رایه‌ن، به‌لام لای حه‌نه‌فیه‌كان ژماره‌یان دوانزه ركاته، چونكه نه‌وان خواری پیش نیوه‌رۆ حساب ده‌كه‌ن..

* عن أم حبيبة رضي الله عنها زوج النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أنها قالت: سمعت رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يقول: (ما من عبد مسلم يصلي لله كل يوم ثنتي عشرة ركعة تطوعا، غير فريضة، إلا بيني الله له بيتا في الجنة)^۲. واته: نوم حه‌یببه (ره‌زای خوی لی بی) فه‌رمووی: بیستم له پیغه‌مبه‌ری خوا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه‌رمووی: هه‌ر به‌نده‌یه‌کی موسلمان له رۆژێكدا دوانزه ركات نوئیز بكات. به‌مه‌رجیتك له نوئیزه فه‌رزه‌كان نه‌بن نه‌وا خوای گه‌وره له به‌هه‌شتدا مالتیكى بۆ دروست ده‌كات.

(۱) رواد مسلم: (۷۲۸)، والترمذی: (۴۱۵)، وأبو داود: (۱۲۵۰).

(۲) أخرجه مسلم: (۷۲۸)، والترمذی: (۴۱۵).

۱- دو رکعت پیش نوبت بیانی: عائشه (رضای خوی لی بی) فرمودی: پیغمبری خوا ﷺ دهربارهی دو رکعت سوننهتی پیش نوبت بیانی فرمودی: (رکعتین عند طلوع الفجر لهما أحب إلي من الدنيا جميعا)^۱. واته: خوشهویستره له لای من له همومو دنیا.

* هروهها عائشه (رضای خوی لی بی) فرمودی: نمونده درتوی نهددا بهو دو رکعت، وام دهانی فاتیحی نهخوتندوه.

* سوننهته له رکعتی یه که مدا ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ بخوتیرت، له رکعتی دووه میشدا ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾^۲.

۲- نوبت بیانی نیوهرو: سوننهته دوو یان چوار رکعت پیش نوبت بیانی نیوهرو بکرت، دوو رکعتیش پاش نوبت بیانی به بلگهی نم فرمودانه: واته: نوم حبیبه (رضای خوی لی بی) فرمودی: پیغمبری خوا ﷺ فرمودی: (من حافظ علی أربع رکعات قبل الظهر وأربع بعدها، حرم علی النار)^۳. واته: هرکه سیک پارتیگاری بکات له چوار رکعت پیش نوبت بیانی نیوهرو و چوار رکعتی پاش نیوهرو، خوی گوره له ناگری دوزه قدهغهی دهکات.

* عن عبدالله بن شقيق. قال: سألت عائشة (رضي الله عنها) عن صلاة رسول الله ﷺ، عن تطوعه؟ فقالت: (كان يصلي في بيبي قبل الظهر أربعاً. ثم يخرج بالناس. ثم يدخل فيصلي ركعتين)^۴. عهبدولای کوری شقیق (رضای خوی لی بی) فرمودی: پرسیارم له عائشه (رضای خوی لی بی) کرد دهربارهی نوبت بیانی سوننهتی پیغمبری خوا ﷺ نهویش فرمودی: له مالی من چوار رکعتی پیش نوبت بیانی نیوهرو دهکرد، پاشان دهچو له مزگهوت پیش نوبت بیانی دهکرد بو موسلمانان، که دههاتوه بو مالوه دوو رکعتی تر نوبت بیانی دهکرد.

(۱) رواد مسلم: (۷۲۵)، والترمذی: (۴۱۶).

(۲) رواد مسلم: (۷۲۶).

(۳) رواد أبو داود: (۱۲۶۹)، وقال الألبانی صحیح فی جامع الترمذی: ۲/۲۹۲، برقم: (۴۲۸).

(۴) أخرجه مسلم: (۷۳۰)، و أحمد: (۳۰ / ۶).

۳- دوو رکات پاش نویژی شیوان: نین مهسعود (رهزای خوی لی بی) فهرمووی: گویم

له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ ﴿وَقُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾
خویند له پاش نویژی شیوان^۱.

۴- دوو رکات پاش نویژی خهوتنان.

دووهوم: سوننه تی اغیر المؤکدة: نهو نویژه سوننه تانه ده گریته وه که

پیغه مبهری خوا ﷺ به بهره وامی نه یکردون.

۱- دوو رکاتی پاش دوو رکاته (المؤکدة) که ی پاش نویژی نیوه پو.

۲- دوو رکات پیش نویژی عهسر.

۳- دوو رکات پیش نویژی شیوان.

۴- دوو رکات پیش نویژی خهوتنان.

۵- دوو رکات له نیوان هه موو بانگ و قامه تیکدا: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی:

﴿بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلَاةٌ بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلَاةٌ ثُمَّ قَالَ فِي الثَّلَاثَةِ لِمَنْ شَاءَ﴾^۲ واته: له نیوان

هه موو بانگ و قامه تیکدا دوو رکات نویژه هه یه، له نیوان هه موو بانگ و قامه تیکدا دوو

رکات نویژه هه یه سییه م جار فهرمووی: بُوَ كَه سِيكَ بِيه وِيَت.

نویژه فهرزه کان	سوننه کانی پیش نویژی	فهرزه کان	سوننه کانی دوی نویژی
بهیانی	۲	۲	۰
نیوه پو	۲، ۲	۴	۲
عهسر	۲، ۲	۴	۰
شیوان (مه غریب)	۲	۳	۲
خهوتنان (عیشا)	۲	۴	۲، ۲ وتر
جومعه	۲ نویژی چوونه مزگهوت	۲	۲ له مالوده یا ۲، ۲ له مزگهوت

(۱) رواد الترمذی: (۴۳۱)، و النسائی. وأحمد: (۴۵۳۳).

(۲) أخرجه البخاری: (۶۲۴)، و مسلم (۸۳۷).

فہرزی نویژہ سوننہ تہ کان لہ مالہوہ

نویژہ سوننہ تہ کانی پیش نویژ و دواى نویژہ فہرزه کان فہزلآ و خیرى گہورہ یان ہدیہ بہ تالیہ تی نہ گہر لہ مالہوہ بکرین، چونکہ دہبنہ ہوی پرکردنہوی کہم و کوری نویژہ فہرزه کان و بہ دوور بوون لہ ریایی و روپامایی، مندالآن چاو لہ ناکار و رہوشتی باوک و دایکیان دہکن و رادین لہ سہر نویژکردن، ہرورہا خیر و بہرہ کہ تیشہ بو ناومالآ و مالہ کان نابن بہ گورستان نویژیان تیدا نہ کریت.

❖ پیغہ مہبری خوا ﷺ دہ فرمویت: (أَنْ أَوْلَ مَا يَحَاسِبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عَمَلِهِ صَلَاتُهُ فَإِنْ صَلَحَتْ فَقَدْ أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ وَإِنْ فَسَدَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ فَإِنْ انْتَقَصَ مِنْ فَرِيضَتِهِ شَيْءٌ قَالَ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ انظُرُوا هَلْ لِعَبْدِي مِنْ تَطَوُّعٍ فَيُكَمَّلُ بِهَا مَا انْتَقَصَ مِنَ الْفَرِيضَةِ ثُمَّ يَكُونُ سَائِرَ عَمَلِهِ عَلَى ذَلِكَ) ۱. واتہ: یہ کہم کردہوہ موحاسہ بہی بہندہی لہ سہر دہ کری لہ قیامہ تدا نویژہ، جا نہ گہر چاک و تہواو بوون تہوا سہرکہوتوو و سہرفرازہ، نہ گہر ناتہواو بوون تہوہ دؤراو و پہشیمانہ، نہ گہر نویژہ فہرزه کانی کہم و کوری ہہبوو تہوا پہرورہ دگار دہ فرمویت: سہرکہن بزائن بہندہ کہم چہندہ نویژی سوننہ تی ہدیہ با فہرزه کانی پی تہواو بکہین و کہم و کورپیہ کانی پی پرپکہینہوہ، ہرورہا ہہموو کردہوہ کانی تریشی بہو شیودیہ دہ بیٹ.

❖ پیغہ مہبری خوا ﷺ دہ فرمویت: (إِذَا قَضَى أَحَدُكُمْ الصَّلَاةَ فِي مَسْجِدِهِ فَلْيَجْعَلْ نَصِيبًا مِنْ صَلَاتِهِ، فَإِنَّ اللَّهَ جَاعِلٌ فِي بَيْتِهِ مِنْ صَلَاتِهِ خَيْرًا) ۲.

واتہ: کاتیک نویژہ فہرزه کانتان لہ مزگہوت تہواو کرد، بہشی مالہوہ بہیلنہوہ لہ نویژہ سوننہ تہ کان، خوی گہورہ پاداشتیکی زورتان دہداتہوہ لہ سہر تہو نویژہ سوننہ تانہی لہ مالہوہ تہنجامی دہدہن.

(۱) صحیح جامع الترمذی: ۲/۲۶۹ برقم: ۴۱۳، الألبانی فی الصحیحہ: (۱۳۵۸).

(۲) أخرجه مسلم: (۷۷۸).

* پیغمبره‌ری خوا ﷺ ده‌فهرمویت: (مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ يَتِمَّهَا، زَيْدٌ عَلَیْهَا مِنْ سُبْحَانِهِ حَتَّى تَمَّ). واته: هر موسولمانی نویتیک بکات به تهاوی نه‌نجامی نه‌دات، نه‌وا له‌و سوننه‌ت و ته‌سیحاحاتانه‌ی که کردوویه‌تی بوی ته‌وا ده‌کریت.

* هه‌روه‌ها فهرموویه‌تی: (صَلُّوا أَيْهَا النَّاسُ فِي بُيُوتِكُمْ، فَإِنَّ أَفْضَلَ الصَّلَاةِ صَلَاةُ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ إِلَّا الْمَكْتُوبَةَ)^۲ واته: نه‌ی خه‌لکینه نویت بکه‌ن له‌ ماله‌کانتاندا، چونکه خیرترین نویت نویتی که‌سیکه له‌ ماله‌وه بیکات جگه له‌ نویتزه‌ فهرزه‌کان.

* پیغمبره‌ری خوا ﷺ ده‌فهرمویت: (فَضَّلَ الصَّلَاةَ الرَّحْلُ فِي بَيْتِهِ عَلَى صَلَاتِهِ - حَيْثُ يَرَاهُ النَّاسُ - كَفَضَّلَ الْفَرِيضَةَ عَلَى التَّطَوُّعِ)^۳ واته: خیری نویتی پیاوی له‌ ماله‌وه بیکات به‌سه‌ر نه‌و نویتزه‌ی - خه‌لک ده‌بیینی - وه‌ک خیر و گه‌وره‌ی نویتزه‌ فهرزه‌کانه به‌سه‌ر سوننه‌ته‌کاندا.

* هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: (صَلَاةُ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ، أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِهِ فِي مَسْجِدِي هَذَا إِلَّا الْمَكْتُوبَةَ)^۴ واته: خیر و گه‌وره‌ی نویتی که‌سی له‌ ماله‌وه باشتره له‌و نویتزه‌ی له‌م مزگه‌وته‌ی مندا بیکات جگه له‌ نویتزه‌ فهرزه‌کان.

* نین عومر ره‌زای خویان لی بی گپراویه‌تیه‌وه که پیغمبره‌ری خوا فهرمویه‌تی: (صَلُّوا فِي بُيُوتِكُمْ وَلَا تَتَّخِذُوهَا قُبُورًا)^۵ واته: نویت بکه‌ن له‌ ماله‌وه ماله‌کانتان مه‌که‌ن به‌ گورستان.

* پیغمبره‌ری خوا ﷺ ده‌فهرمویت: وینه‌ی نه‌و ماله‌ی یادی خوی تیدا ده‌کریت و، نه‌وه‌ی تیدا ناکریت وه‌ک زیندوو و مردوو جیاوازن^۶

(۱) أخرجه الطبراني في الكبير، وانظر الصحيحة: (۲۳۵۰).

(۲) أخرجه مسلم: (۷۸۱) و البخاري (۷۳۱).

(۳) أخرجه البيهقي، صحيح الترغيب و الترهيب: (۴۴۱).

(۴) أخرجه ابوداود (صحيح سنن ابوداود) (۹۲۲) و غيره.

(۵) صحيح مسلم: (۱۸۵۷)، و الترمذي: (۲۸۷۷).

(۶) رواه البخاري و مسلم، و صححه الألباني في صحيح الترغيب و الترهيب: (۴۳۸).

پیوستیه‌کانی نویژ

گه‌وره‌ترین و باشرین کاریک که نیمانی بی زیاد بیت نویژه وه کو خوی گه‌وره ده‌فرومیت: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾ البقرة: ۱۴۳. پیشه‌وا بوخاری (ره‌ممتی خوی لی بی) له رافهی نهم نایه‌ته‌دا ده‌لیت: خوی گه‌وره نیمان و باوه‌ری ته‌وانه‌تان زایه ناکات که روو به قیبه‌ی پیشوو نویژیان کردوو که (بیت المقدس) ۱.

نیمان بریتیه له گوftar و له کردار به زمان ده‌وتیریت و کرده‌وه ده‌یسه‌لمینتی، زیاد ده‌کات و کهم ده‌کات، بیگومان نویژ هه‌ردووکیانه.

❖ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فرومیت: (أَمْرُكُمْ بِأَرْبَعٍ، وَأَنْهَاكُمُ عَنْ أَرْبَعٍ أَمْرُكُمْ بِالْإِيمَانِ بِاللَّهِ وَحَدُّهُ، أُنْتِزْنُ مَا لِيَأْمَنَ بِاللَّهِ وَحَدُّهُ؟ شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنْ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامَ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ، وَصِيَامَ رَمَضَانَ..)^۲.

واته: فرماتان بی ده‌کهم به چوار شت، چواریشان لی قه‌ده‌غه ده‌کهم، فرماتان بی ده‌کهم به نیمان هینان به خوی تاك و ته‌نیا، نایا ده‌زانن نیمان به‌خوی تاك و ته‌نیا چیه؟ شایه‌تی بدن که هیچ خویه‌ک نیه جگه له زاتی (الله) و موحه‌مه‌دیش پیغه‌مبه‌ری خویه و له‌لایه‌ن ته‌وه‌وه ره‌وانه کراوه، نویژ بکه‌ن، زه‌کات بدن، روژووی مانگی ره‌مه‌زان بگرن..

پیوسته له‌سه‌ر موسلمانان زور زور گرنگی و بایه‌خ بدن به نویژه‌کانیان به چند کاریک له‌وانه:

یه‌که‌م: نویژه‌کانیان وه‌ک نویژه‌کانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ ته‌نجام بدن: بیگومان هه‌ر خویه‌ره‌ستی و عیباده‌تیک که ته‌نجامی ده‌ده‌ن پیوسته به به‌لگهی قورئان و سوننه‌ت بی نیت هه‌مه‌کی بی یا هه‌نده‌کی، چونکه ته‌وه به‌رنامه‌ی راست و دروسته، جگه له‌وه‌ش گو‌مپایی و سه‌رگه‌ردانیه، خوی گه‌وره ده‌فرومیت: ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ

(۱) فتح الباری شرح صحیح البخاری لابن حجر العسقلانی.

(۲) أخرجه البخاری (۴۳۶۸)، و مسلم (۱۷).

کاتیک بهندهی خوا نویژ ده کات ده بیت مهرج و روکن و واجبه کان بزانی و جیبه جیبیان بکات، وا هست بکات له سهر بهرنامهی پیغه مبهری خوايه ﷺ، پابه ندبی بهودی پتوهی پابه ند بووه، واز له وه بهینتی نه یکر دووه و وازی لی هیناوه، هندی جار نهو شتانه بکات که هندی جار کردوونی.. پیغه مبهری خوا ﷺ هرکاته و هر شوینه زیکر و یادی تاییه تی خوی تیدا کردووه، بو نمونه زیکر و یاده کانی نیواران و به بیانان..

نه گهر ناده میزاد هست یکرد شوین پی پیغه مبهری خواي ﷺ هه لگرتووه، له شوینکه وتنی نه وه وه هست به شیرینی نیمان ده کات، چ شتیک له شوینکه وتنی بهرنامهی خوا و پیغه مبهر چاکتر و گه وره تره؟. جگه له شوینکه وتنی نهو بهرنامهیه همووی سه رگردانی و مال و ویرانییه، دوی سهراب که وتنه، تهنه ریگا و بهرنامه که ی نهو راسته چونکه مایه ی بهخته و هری دنیاو قیامه ته.

* نه بو نه ییوب (رهزای خوی لی بی) فرمووی: گویم له پیغه مبهری خوا ﷺ بوو ده یفه رموو: (مَنْ تَوَضَّأَ كَمَا أَمِرٌ، وَصَلَّى كَمَا أَمِرٌ، غُفِرَ لَهُ مَا قَدَّمَ مِنْ عَمَلٍ).^۱ واته: هرکه کسی دستنویژ بگریت وه ک چون فرمانی پیکراوه و، نویژ بکات بهو شیوه یی فرمانی پیکراوه، خوی گه وره له کرده وه خراپه کانی رابردوی خوش ده بی.

* عه ماری کوری یاسر (رهزای خوی لی بی) فرمووی: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: (إِنَّ الرَّجُلَ لِيُنْصِرَفُ، وَ مَا كُنِبَ إِلَّا عُشْرُ صَلَاتِهِ، تُسْعُهَا، ثُمْنُهَا، سُبْعُهَا، سُدُسُهَا، خُمُسُهَا، رُبْعُهَا، ثُلُثُهَا، نِصْفُهَا).^۲ واته: نویژ خوین کاتیک له نویژه که ی بوویه وه، به پیی خشوع و گهر دن که چیبه که ی پاداشتی بو ده نوسریت: جا یان ده یه کی نویژه که ی بو ده نوسریت، یان نو یه کی، ههشت یه کی، ههوت یه کی، شهش یه کی، پینج یه کی، چوار یه کی، سییه کی، یان نیوه ی بو ده نوسریت.

* پیغه مبهری خوا ﷺ ده فرمویت: (مِنْكُمْ مَنْ يُصَلِّي الصَّلَاةَ كَامِلَةً، وَمِنْكُمْ مَنْ يُصَلِّي النِّصْفَ، وَالثُّلثَ، وَالحُمْسَ، حَتَّى بَلَغَ العَشْرَ).^۳ واته: هی واتان هیه نویژه که ی به

(۱) رواد النسائي وابن ماجه وقال الألباني حسن صحيح في صحيح الترغيب والترهيب: (۱۹۶).

(۲) رواد أبو داود والنسائي وابن حبان والألباني في صحيح الترغيب والترهيب: (۵۳۷).

(۳) رواد النسائي بإسناد حسن والألباني في صحيح الترغيب والترهيب: (۵۳۷).

ته‌واوی ده‌کات، هی واشتان هه‌یه نیوه‌ی، یان سییه‌کی، چوار یه‌کی، پینج یه‌کی تا ده یه‌کی.

دووهم: پارێزگاری له خشوع: نین رده‌جی حه‌نبه‌لی (رده‌متی خوی لی بی) ده‌لیت: خشوع واته زه‌لیلی نواندن له به‌رده‌م په‌روه‌ردگاری بالآ ده‌ست و خاوه‌ن ده‌سه‌لاتی ره‌ها‌دا.

نین قه‌یم (رده‌متی خوی لی بی) ده‌لیت: نوێژ به‌بی خشوع وه‌ك جه‌سته‌ی بی گیان وایه، ده‌ی له‌وه شووره‌یی تر ده‌بی چی بی‌ت پیاو جه‌سته‌یه‌کی بی گیان به‌ دیاری به‌ریت بو خاوه‌ن ده‌سه‌لاتیکی دنیایی، چ جای بو خوی گه‌وره‌؟!.

خوای گه‌وره‌ ده‌فرموت: ﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ﴾ المؤمنون: ١ - ٢. واته: به‌راستی سه‌رفراز و سه‌رکه‌وتوون نه‌و نیماندارانه‌ی که له نوێژه‌کانیاندا دلیان به‌ستراوه به‌ خوی خۆیانه‌وه و به‌خشوعه‌وه نوێژه‌کانیان ده‌که‌ن.

هه‌روه‌ها ده‌فرموت: ﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْاَوْسَطَىٰ وَقُومُوا قَنَاتَيْنِ﴾ البقرة: ٢٣٨. (این کثیر) (به‌رحمت بی) له ته‌فسیری شه‌م نایه‌ته‌دا ده‌لی: به‌خشوع و گه‌ردن که‌چیسه‌وه نوێژه‌کانتان شه‌نجام به‌دن، به‌ ملکه‌چی و زه‌لیلیه‌وه به‌ندایه‌تی خودا بکه‌ن و په‌رسته‌شه‌کانی به‌جی بی‌تن.

* له نه‌بو هوریره‌وه (ده‌زای خوی لی بی) فه‌رموی: روژیکیان بی‌غه‌مه‌ری خوا ﷺ نوێژی کرد و پاش سلآودانه‌وه فه‌رموی: (یا فلان ألا تُحَسِّنُ صَلَاتِكَ؟ أَلَا يَنْظُرُ الْمُصَلِّي كَيْفَ يُصَلِّي؟ فَإِنَّمَا يُصَلِّي لِنَفْسِهِ). واته: فلانه‌ که‌س! نه‌وه نازانی نوێژه‌که‌ت به‌ خشوع و ریک و پیک بکه‌یت؟ یان نوێژخوین نابی سه‌رنج بدات کاتیک نوێژ ده‌کات چۆن ده‌یکات؟ به‌راستی نه‌و نوێژه بوخۆی ده‌کات.

شه‌مانه‌ش چه‌ند هۆیه‌کاریکی گرنگ و پر بایه‌خن بو بوونی خشوع جا هه‌ندیکیان له ناو نوێژدان و هه‌ندیکیشیان له ده‌ره‌وه‌ی نوێژ:

(١) أخرجه مسلم: (٤٢٣).

۱- يادی مردن: يه کتیک لهو شتانهی که ده بیته هژی خشوع له نویژدا یادی مردنه، چونکه یادی مردن ترس ده خاته دلهوه، قیامت بیرده خاته وه، خشوع زیاد ده کات، ههروه ها ده بیته هژی ریگ و پتکی و تهواوی نویژ و گهر دنکه چی زیاتر.

* نه نه سی کوری مالیک (ده زای خوی لی بی) فهرمووی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی: (أذْكَرُ الْمَوْتِ فِي صَلَاتِكَ فَإِنَّ الرَّجُلَ إِذَا ذَكَرَ الْمَوْتَ فِي صَلَاتِهِ، لَحْرِي أَنْ يُحْسِنَ صَلَاتَهُ، وَصَلَّ صَلَاةَ رَجُلٍ لَا يَظُنُّ أَنَّهُ يُصَلِّي صَلَاةً غَيْرَهَا). واته: یادی مردن بکه له نویژدا، بیگومان کاتیک پیاو له نویژدا یادی مردنی کرد نهوه شایه نی نهویه نویژه که ی جوان نه نجام بدات، نویژ بکه ن وه نهو پیاوهی که نویژه که ی وا ده کات که نهوه دوا هه مین نویژه تی و ئیتر نویژی تر ناکات نهوه نده به خشوعه وه ده بکات.

به ئی ده بی له نویژدا یادی مردن بکه مین، چونکه مردن کۆتایی به کرده وه کان دینی، پیویسته خۆمان ناماده بکه مین بۆ مردن و یادی بکه مین، چونکه کهس له دهستی قوتار نابیی، قور به سهرمان بۆ نازاره سهخته کانی ناو گۆر، هانا بۆ لای کئی بهرین جگه له خوی بهرهم و به به زه بی؟، وه لآمان چیه له گۆر ده که دا کاتی پرسیاریان لی کردین؟ نازانین سه ره نجامان به ره و کوئیته؟ به ره و به هه شتی بهرینه؟ یان بۆ نهو جهه نه مهیه که سووته مه نیه که ی ناده میزاده و به ره ده؟ بهو شیویه ناده میزاد ده بی بیر له مردن و رووداوه کانی دوا ی مردن بکاته وه، نویژه که ی وا بکات که دوا نویژه تی، به خشوعه وه نه نجامی بدات، ته و به یه کی راسته قینه بکات، کفن بۆ خۆی ناماده بکات، وه سیهت بکات و بینووسی، حقی کئی لایه بیداته وه، که به یانی هات چاوه رتی ئیواره نه کات، ئیواره ش هات چاوه رتی به یانی نه کات، چونکه مردن له پر یه خه ی پی ده گری و ده رجوون نیه له دهستی، نه گهر موسلمان بهو شیویه بوو ئیتر نهو کاته ده توانی نویژه که ی به خشوع و گریانه وه نه نجام بدات.

کاتیک نویژ خوین ده لیت: (اللّٰهُ اَكْبَر) خوا له هه موو شتیک به گه و ره تر ده زانی و گه و ره بی هه ر بۆ خواجه، دنیای له بهر چاو بچوک ده بیته وه، پاشان هم دو عایه ده خوینی: (اللّٰهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اَللّٰهُمَّ تَقْنِي مِنَ الذُّنُوبِ

(۱) أخرجه ديلمى وحسنه الألبان في صحيحه: (۱۴۲۱)، وحسنه حافظ ابن حجر.

كَمَا يُقَيُّ الثُّوبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنَ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالْبَرْدِ وَالثَّلْجِ^١.
 واته: خواجه نیتوان من و گوناهاه کاتم دوورخهروهه وهك چۆن خۆرههلات و خۆرناوات لهیهك
 دوورخستووتهوه، خواجه پاکم بکهروهه له گوناهو تاوان وهك چۆن کراسی سپی له چلك و
 پیسی پاک دهبیتهوه، خواجه گوناها و تاوانه کاتم بشۆروهه بهناو و بهفر و باران.

کۆلی گوناهاه کانی خۆی دینیته بهرجاوی خۆی، دهترسی لهوهی خوای گهوره فری
 بداته ناو ناگری دۆزهخهوه به هۆی نهو گوناهاههوه، دهترسی پیش تهوبهکردن ژبانی کۆتایی
 بیته، نیت نهو دوغایه له نوێژدا دهخوینی. بیر له مانای یهك بهیهکی وشه کانی نوێژ
 دهکاتهوه، خوا بهگهوره دهگری و ترسی خوا دهچیته دلپهوه، دهست دهکات به گریان و
 فرمیستک رژاندن، چونکه بهههشت و دۆزهخ لپی نزیك بوونهتهوه، نیت نوێژهکهی وا دهکات
 که نیت نهوه دوا نوێژه و خوای گهوره دهبینیت خۆ نهگهر نهویش توانای بینینی خوای خۆی
 نیه نهوا خوای گهوره نهو دهبینی و ناگاداری ههموو کردهوهیهکی نهیتی و ناشکرایهتی:
 (صَلِّ صَلَاةَ مُدْعٍ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ كُنْتَ لِاتْرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ)^٢. دهبی نوێژ وا بکریته خوای
 گهوره بکریته چاودێر بهسهریهوه، بۆ نهوهی راست و دروست و وهرگیروا بیته، پشت بکریته
 دنیا، نهگهر یهکی بزانی وته کانی بیستراون و خوای بالادست ناگای لیتهتی، نهوکاته
 دهلی چی؟ چۆن قسه دهکات؟ نایا وته و کردهوه کانی ناکیشترین و پاداشت و تۆلهیان لهسر
 ودرناگری؟.

چۆنه حالی نهو کهسهی رادهوهستینریت بۆ دادگایی لهبهردهم خوای بینهر و بیسهر و
 دانا و زانادا که هیچ شتیکی لاشاره نیه، بهبی تهرجومان.

* پیغه مبهری خوا ﷺ دهفرمویته: (إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
 الصَّلَاةَ، فَإِنْ صَلَحَتْ، صَلَحَ لَهُ سَائِرُ عَمَلِهِ، وَإِنْ فَسَدَتْ فَسَدَ سَائِرُ عَمَلِهِ)^٣. واته: یهکه
 شتی بنده له قیامهتدا موحاسبه بهی دهکهن لهسهری نوێژه، نهگهر نوێژه کانی پهسهند و
 تهواو بوون، نهوا کردهوه کانی تریشی چاک و تهواو دهبن و سهرکهوتوو دهبیته، نهگهر خراب

(١) رواد البخاري: (٧٤٤)، ومسلم: (٥٩٨).

(٢) أخرجه الطبراني في الاوسط والبيهقي والألباني في الصحيحة: (١٩١٤).

(٣) رواد الترمذي في الصلاة: (٤١٣)، وأبو داود: (٨٦٤)، والألباني في صحيحه: (١٣٥٨).

نهنجامی دابوون و تهواو نهبوون تهوا کردهوه کانی تریشی ناتهواو دهبن، تهو کاته دؤراو و پهشیماننه و سهردهنجامی دؤزهخه.

* عبداللهولای کوری شیخیر (رهزای خوی لی بی) دهیغهمو: پیغهمبهری خوام ﷺ بینی پیش نویژی بؤ دهکردین، دهنگی له سنگییهوه دههات وهک قولپهی مهعجل کاتیک دیته کول ناوهها بوو لهتاو گریان^۱.

نهبوهکری صدیق (رهزای خوی لی بی) کهس له قورنان خویندنهکهی تی ندهدهگهیشته لهتاو گریانی له نویژدا!.

* پیغهمبهری خوا ﷺ له دوا ساتهکانی ژیانیدا که نهخوشی زوری بؤ هینا بوو. فهرمووی: برۆن بلین به نهبوهکر بایته پیش نویژی بؤ تهو خهلکه بکات. عانیسه فهرمووی: نهبوهکر (رهزای خوی لی بی) نهگهر بچیتته شوینی تو پیش نویژی بکات له تاو گریانی کهس لی تیناگات، با برۆن به عومهری کوری خهتتاب (رهزای خوی لی بی) بلین بیت پیش نویژیان بؤ بکات، بهلام پیغهمبهری خوا ﷺ سوربوو لهسهر تهوه که دهبیت ههر نهبوهکر (رهزای خوی لی بی) پیش نویژیان بؤ بکات^۲.

* له ریوایهتیکی تردها تهوه: عانیسه (رهزای خوی لی بی) فهرمووی: تهی پیغهمبهری خوا! نهبوهکر پیاویتیکی دل نهرمه زوو دهست دهکات به گریان نهگهر بچیتته جیگاکهی تو ناتوانی پیش نویژی بکات^۳.

عومهری کوری خهتتاب (رهزای خوی لی بی) دهنگی گریانی دهبیسترا له ریزهکانی دواوهی نویژی جهماعهتدا، کاتیک تهم نایهتهی دهخویندنهوه: ﴿إِنَّمَا أَشْكُوا بَنِي وَحُرِّفَ إِلَى اللَّهِ﴾ يوسف: ۸۶. واته: یهعقوب به کورهکانی خوی فهرموو: بهراستی من شکاتی نازار و خهم و پهژاره و ناھی خوم تهنها لای خوا دهکهم، نهک لای نیهوه..

(۱) أخرجه أبو داود و النسائي و صححه الألباني في مختصر شمائل الحمدیه: (۲۷۶).

(۲) أخرجه البخاري: (۷۱۶)، ومسلم: (۴۱۸).

(۳) أخرجه البخاري: (۶۶۴)، ومسلم: (۴۱۸).

۲- لَيْكِدَانَهُوَي مَانَاي وتەکانی نوێژ: کاتیک (الله أكبر)ی نوێژ دابهستن دەوتریت، نیتەر دەبی ممانای وشەکانی نوێژ نامادەبکرت و لیک بدزیتنەوه و بیریان لی بکرتیتەوه، کاتیک دەوتریت [أعوذ بالله من الشيطان الرجيم] دەبی بیرلە ماناکە ی بکرتیتەوه واتە پەناگرتن بەخوا لە شەیتانی نەفرەت لیکراو، پەناگرتن و هانا بردنەبەر ئەو خواپەیی کە بیسەرە و وتە ی بەندەکە ی دەبیستی، زانایە و زانیاری تەواوی هەییە بە وەسوەسە ی شەیتانەکان.

هەر بەو شێوەییەش بێردەکاتەوه لە ممانای (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ) و (سبحان الله) و سلاواتدان.. بۆ ئەو ی نوێژخوین بزانی دەلی چی و داوای چی دەکات، پتویستە بە بیر و هۆشەوه نوێژەکە ی بکات، بە گوێزە ی توانا و وزە ی خۆ ی عەقڵی بجاتە گەر.

۳- وازهێنان لە خرابە و تاوان: بێگومان هەموو قەومیك خوای گەورە بەپیتی کردەو ی خۆیان مامەلەیان لە گەلدا دەکات، نەعمەت و بەخشی خۆ ی لەسەر هیچ گەلیك هەلناگرت، تا ئەو گەلە خۆیان رەوشتی خۆیان لە چاکەوه نەگۆرن بۆ بەدخوایی و خرابە:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ﴾ الرَّعد: ۱۱.

بەلی دەبی لە خۆمانەوه دەست پی بکەین خۆمان بگۆڕین و هەنگاو هەلگەری بەرەو چاکەکاری، تا خوای گەورە بە رەحم و بەزەیی خۆ ی رەحمان پی بکا و، بمانپارێزی لەو هەموو بەلا و ناسۆر و جەنگ و کاولکاری و بەرەلایییە سەردەمی بەناو پیتشکەوتن و سیستی نوئی جیھانی.

* ژن و هاوسەری خراب و سەرەوت و سامان خستنه بەردەستی نەفام دەبنە بەرەستی خسوع لە نوێژدا، پینغەمبەری خوا ﷺ دەفرمویت: (ثَلَاثَةٌ يَدْعُونَ فَلَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ، رَجُلٌ كَانَتْ تَحْتَهُ امْرَأَةٌ سَيِّئَةَ الْخُلُقِ فَلَمْ يُطَلِّقْهَا، وَرَجُلٌ كَانَ لَهُ عَلَى رَجُلٍ مَالٌ فَلَمْ يُشْهِدْ عَلَيْهِ، وَرَجُلٌ أَتَى سَفِيحًا مَالَهُ وَقَدْ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ﴾ النساء: ۵. واتە: سێ کەس دەپارێنەوه لە خوا بەلام نزا و پارانەوه کانیان لی وەرناگری، پیاوی ژنیکی خراب و بەدرەوشتی هەبی تەلاقی نەدات، یان پیاوی پارە ی لای یەکی بی و شاهیدی نەبی و ئەویش نەیداتەوه، یان پیاوی سەرەوت و سامانەکە ی بەدەست کەستیکی بی عەقل و نەفامەوه بی. خوای گەورە دەفرمویت: پارەو سامانی خۆتان مەخەنە بەردەستی کەستیکی

که هۆشی ساغ نه بێ و کهم عهقل بێ، چونکه هه مووی بێ هه وده خه رج ده کات .
 * هه وده ها ده فه رمو یته: (إِنَّهَا لَا تَجَاوَزُ صَلَاتَهُمَا رِعْوَسَهُمَا: عَبْدُ أَبِي مَرْيَمَ
 حَتَّى يَرْجِعَ إِلَيْهِمْ، وَأَمْرَأَةٌ عَصَتْ زَوْجَهَا حَتَّى تُرْجِعَ).^۱ واته: دوو کهس نو یژه کانیان له ته وقه
 سه ریان تی په ر ناکات: به نده به کی هه لاتوو له خا وده نه که ی تا نه گه ری ته وه ژیر رک یفی، ژنی که
 نافه رمانی می رده که ی بکا تا نه گه ری ته وه ژیر فه رمانی می رده که ی.

زۆر نه نجامدانی به ندایه تی و گو یزایه لی کردنی فه رمانه کانی خوا و پیغه مبه ر ﷺ
 خشوع زیاد ده کهن و ده بنه هۆی چاکی و ته واوی نو یژه وه: ده ست گه ری و به زه یی هاتنه وه
 به هه تی ودا.

* پیغه مبه ری خوا ﷺ ده فه رمو یته: (إِنْ أُرِدْتَ تَلِيْن قَلْبِكَ، فَأَطْعِمِ الْمَسْكِيْن، وَمَسْحِ
 رَأْسِ الْيَتِيْم).^۲ واته: نه گه ر ده ته و ی دل ته نه رم ببی نه وا خوار دن بده به هه ژاران و تیر یان بکه،
 ده ست به یته به سه ری هه تی واندا.

۴- دور که و تنه وه له زۆر پی که نین: پی که نینی زۆر ده بی ته هۆی مر دنی دل و نه مانی
 خشوع له نو یژه دا وه که له م فه رمو و ده یه دا نا ما ژه ی پی که را وه: (.. لَا تُكثِرِ الضَّحِكُ، فَإِنْ كَثُرَتْ
 الضُّحْكُ تَمِيَتْ الْقَلْبُ).^۳

۵- هه له بۆاردنی کار یکی گو یجاو: کار یکی گران و قورس نه بێ بی ته هۆی
 دوا خستنی نو یژه کان، چونکه نه گه ر نیش قورس بوو زیهن به ربلا و ده بی ته و له سه ر خشوعی
 نو یژه که ده که و یته ..

نه گه ر نو یژه کان له کاتی خۆیاندا نه کران ورده ورده ده بنه هۆی سستی و ته مه لی و
 فه وتانیان.

(۱) أخرجه للطبرانی في الصغير والايوسط وحسنه الألباني في الصحيحه: (۲۸۸).

(۲) أخرجه أحمد وغيره، والألباني في الصحيحه: (۸۵۴).

(۳) أخرجه احمد و الترمذی وحسنه الألباني في الصحيحه: (۹۳۰).

* پیغمه مبهری خوا ﷺ ده فرمویت: (إِذَا وُضِعَ الْعِشَاءُ لِأَحَدِكُمْ وَأُقِيمَتِ الصَّلَاةُ، فَأَبْدُؤْا بِالْعِشَاءِ، وَلَا يَعْجَلْ حَتَّى يَفْرَغَ مِنْهُ)¹. واته: نه گهر کاتی نویژ کردن هات و نان دانرابوو بۆ خواردن، شهوا نانه که بخون و، پهله مه کهن تا تهواو ددبن، شه کاته ههستن بهدهم نویژده که تانهوه، بۆ شهوهی دل سهرقالی خواردنه که نه بی و خهیال نه پروات بۆلای.

بیگومان ده بی نیش و کاره که هلال و پاک بی چونکه خوی گهوره وهری ناگرت نه گهر هلال نه بی، خواردنی مالی حهرام ده بیته هوی گیرا نه بوونی دوعاوا، بیبهش بوون له خشوع و گهردن که چی.

٦- زۆر سهرقال نه بوون به نیش و کاری دنیاوه: بیگومان زۆر خهریک بوون و ههولدان بۆ دنیا له سهر حسابی قیامهت ده که وی، قیامهت له بیر ده باته وه، شه وهنده ههول بدد بۆ ژیانی دنیا بهشی بژیوی خۆت و مال و مندالت بکات و پیویستی رۆژانه یان ده ربکهیت، نه گهر به یانیان نیشته هه بوو بهشی بژیوی ده کردی، شهوا په لاماری نیش و کاری نیواران مهده، یان به پیچه وانه وه. نه گهر بازرگانیه کت کرد و قازاغت کرد، نیتر خۆت مهخهره گیتزای بازرگانی زۆره وه، چونکه سهرقال ده بی و شهوکاته مافه کانی خوات له بیرده چی، ههروهها مافی خیزان و منداله کانیشت له دهست ده رده چی، شهوا مال و سامانهش فریات ناکه وی له رۆژی رهستا خیزدا.

* شه نهس کوری مالیک (په زای خوی لی بی) فرموی: پیغمه مبهری خوا ﷺ فرمویه تی: (من كانت الآخرة همّة جعل الله غناه في قلبه، وجمع له شمله، وأتته الدنيا وهي راغمة، ومن كانت الدنيا همّة، جعل الله فقره بين عينيه، وفرق عليه شمله، ولم يأتيه من الدنيا إلا ما قدر له)². واته: ههر که سیک خهم و په ژاره ی قیامهت بیته خوی گهوره دلی دهوله مند ده کات، رهتی کۆده کاته وه واته زۆر سهرقال نابیت به دنیاوه، بهشی خۆشی بیته ددهات له دنیا له کاتی کدا شهوا دنیا ی ناریت، شهوا که سهش خهم و په ژاره ی ههر دنیا به خوی گهوره وای لی ده کات هه همیشه فه قیری و هه ژاری به بهرچاویه وه بیته، ره تیشی بلاو

(١) أخرجه البخاري: (٦٧٣)، ومسلم: (٥٥٩) عن ابن عمر.

(٢) رواه الترمذي، تحفه: (٢٥٨٣)، وفي الصحيحه: (٩٤٩).

دهکاتوه هميشه سهرقالي دنيايه، کهچی نهوندهشی دهدريتي له دنيا که بوي ديارى کراوه.

۷- قورنان خویندن به رهوانی: بیرکردنهوه له مانای قورنان و یاد و پارانهوهی زور بهپتی سوننهت و لهکات و شوینی تايبهتی خزياندا دل نهرم دهکن و شهيتان دوور دهخهنهوه له موسلمان.

۸- پیش وهخت ناماده بوون بۆ نویژ: ههر کهس ناوهها پیش وهخت ناماده بوو نیت نهوکاته پهله پهل ناکات بۆ نهوهی بگات به نویژداو به پاراپيهوه ناچيته ناو نویژهوه و خشوعی له دهست دهرناچیت..

* پیغمبهری خوا ﷺ دهفرمویت: (إِذَا أَتَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَعَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ، وَلَا تَأْتُوهَا وَأَنْتُمْ تَسْعُونَ فَمَا أَذْرَكُكُمْ فَصَلُّوا، وَمَا فَاتَكُمْ فَأْتُمُوا)¹. واته: کاتیک هاتن بۆ نویژ به پهله پهل و ههلهداوان مهین بۆ نویژ و پهله پهل مهکن، بهلکو به نارامی و هیمنی و لهسر خۆ برۆن بۆ نویژ، نهوهی پیا راگهیشتن نهنجامی بدن، نهوهی له دهستان چوو پاش سلوادانهوهی تیمام ههستنهوه تهواوی بکن.

* له ریوايهتیکی تردا نهمهشی بۆ زیاد کراوه: (فَإِنْ أَحَدُكُمْ إِذَا كَانَ يَعْدُ إِلَى الصَّلَاةِ، فَهُوَ فِي الصَّلَاةِ)². واته: نهگهر یهکی له نیوه نیهتی نویژکردن بوو، نهوه به نویژ بۆ حساب، گهرچی نهشگات به نویژی جهماعهتدا.

بۆ کهسیتی موسلمان وا چاکه لهسر خۆ بروا بهرهو مزگهوت و پهله نهکات وهک نهوهی که شتیک قومابی، پیویست ناکات نهوندهش پهله بکریت مادهم نیهتی نویژه له مال دهردهچیت تا دهگهریتهوه بهنویژ بۆی دهنوسری.. بۆ نهوهی پهله پهل نهکهین و لهسرخۆ برۆین بۆ نویژ، با رهچاوی نهه خالانهی لای خوارهوه بکهین:

۹- زوو خهوتن و شهوغونی نهکیشان، چونکه نهه کهسهی دهرهنگ بجهوی خهبری نایبتهوه بۆ نویژی بهیانی و نویژهکهی زور جار دهفوتی، که دهچی بۆ سر کارهکهی ماندوو دهیبت زۆریهی رۆژ لهدواوی نویژی نیوهرۆ دهگهریتهوه نانی نیوهرۆ دهخوات، لهبهر هیلاکی

(۱) أخرجه البخاری: (۹۰۸)، ومسلم: (۶۰۳).

(۲) أخرجه مسلم: (۶۰۲).

خەوی لیدەكەوی و، ناگات بە نوژی عەسرىشدا، خەو كەى درژە پیدەدا بۆ پيش مەغرىب ئەوكاتە بە پەلە چوار دەنوك دەدات لە زەوى لە ترسى ئەوى ئەودەكا نوژەكەى بڤهوتى، كاتىك شەوىش هات زوو خەوى لى ناكەوى چونكە لە رۆژدا زۆر خەوتوو، شەو زۆر دەمىنتەوه تا خەوى لى دەكەوى، ديسانەوه نوژی بەيانى دەفەوتى نىتر ژيانى لەسەر ئەو شىوئە بەردەوام دەبى.

۲- سەعاتەكەتان يان موبایلەكەتان تەوقىت بكن با پيش وەخت خەبەرتان بكاتەوه بۆ نوژی بەيانى تا دوانەكەون.

۳- خۆتندى دوعاو زىكرەكانى پيش خەوتن كاریگەرى باشيان دەبیت بۆ خەبەر بوونەوه و گەيشتن بە نوژی بەياندا.

۴- زانىنى كاتەكانى بانگ و نوژ.

۵- گرنگى دان بەوهلام دانەوى بانگ و بەدەمەوه چوونى.

۶- بەجى هیشتنى كاری دنياىى ئەگەر سەرقال بويت پئوهى، خۆ ئەگەر بەلاتەوه زۆرگرنگ بوو، ئەوا بزانه كاری قیامەتى زۆر گرنگتر و لەپیشترە، بىر لەوه بکەرەوه چەندە خیرە نوژ كەون لە كاتى خۆیدا، ناگادارە لە فىل و تەلەكەى شەیتان كە داوى تەمەن درژیت بۆ دەنتەوه و دەلى: كاتىكى زۆرت لە پيشە نیش و كارەكەت تەواو بکە جارى تۆ گەنجى و تەمەنىكى زۆر دەكەى پەلەى نوژكردنت چىبە؟.

۷- دوور كەوتنەوه لە تاوان و گوناھ، ترسان لە قەبر و قیامەت، ئەوانەش چەند هۆكارىكن يارمەتى نوژخوین دەدەن، هەمىشە بىرى بەلای نوژەكەیهوه بى.

۸- زۆر خۆ سەرقال نەكردن بە دنياوه و خۆهياك نەكردن، بەگرتنە دەستى چەند نیش و كاریك، بىگومان دەبنە رىگر لەبەردەم پيش وەخت نامادە بوون بۆ نوژ.

۹- خۆ سەرقال كەون بە كاری قیامەتەوه، بىركردنەوه لە دەسلات و گەورەبى خوا و، قورئان خویندن بە تىگەيشتنەوه، هاوڕىبەتى پىاوچاكان

۱۰- تى گەيشتن و فترىوونى ئەو نایەت و فەرموودانەى كە باس لە خیر و گەورەبى نامادەبوونى پيش وەخت بۆ نوژ دەكەن.

ئىبن عومەر (رەزای خوايان لى بى) نوژتىكى بە جەماعەت رۆشت شەوهكەى تا بەيانى

شهنویژ و عیبادهتی کرد!!.

زانای پایه بهرزی کورد (بدیع الزمان) ماموستا سعیدی نورسی (رهجمتی خوی لای بی) زور گرنگی ددها به نویژهکانی و هزی دهکرد ههر که بانگیدا نویژهکهی بکات، جارتیک له گهل هاوهلانیدا پینج خولهکی مابوو بگاته ناو شار بانگیدا داوای له هاوهلانی کرد بهکسر نویژهکهیان بکن و دواي نهخن تا دهگنه ناو شار..

جارتیک کهلهپچهی لهدهستدا دهبیت دوو پؤلیس دهبینه بو شاری بهتلیس، له رینگا بانگیدا ماموستا داوای لیکردن کهلهبچهکهی بکهنهوه بو نهوهی نویژهکهی بکات، بهلام پؤلیسهکان بهقسهیان نهکرد، پاش تۆزیک بینیان کهلهپچهکه کرایهوه و ههلی دایه بهردهمیان و نویژهکهی کرد!! پؤلیسهکان سهریان سوپما و زانیان نهوه کهرامهت بوو خوا پیتی، به ماموستایان وت تا ئیستا ئیمه پاسهوانی تۆ بووین ئیتر لهمهولا ئیمه خزمهتکارتین!! جارتیکیان لیان پرسی چۆن نهو کهلهپچهیه کرایهوه؟. فرموی: منیش نازانم، بهلام دیاره کهرامهتی نویژ بوو!!.

۱۱- ریک راوهستان و پالدان بهیهکهوه له ریزهکانی نویژدا: ریک راوهستان له نویژدا بهشیکه له تهواوی نویژ، خۆشهویستی و برایهتی دهخاته نیوان نویژخوینانهوه، خوی گهوره و مهلائیکهتهکانی دروود و سلاوات ددهن لهسه ریزهکانی لای راست، بهلام لارو ویر وهستان له ریزی نویژدا جیاوازی دهخاته نیوان دل و دهروونی نویژخوینان، دهبیتته هوی کهمکردنی ئیمان و کوشتن و له ناوبردنی خشوع، نهوکاته نویژهکهش به تهواوی نهنجام نادریت، به بهلگهی ئهم فرمودانه:

* پیغه مبهری خوا ﷺ ده فرمویت: (سُوُوا صُفُوْفُکُمْ فَاِنْ نَسُوِيَةَ الصُّفُوْفِ مِنْ اِقَامَةِ الصَّلَاةِ)¹. واته: ریزهکانتان ریک بجهن با ریزهکانتان لار و ویر نهبی، چونکه ریکخستنی ریزهکان بهشیکه له تهواوی نویژ.

* ههروهها فرمویهتی: (اَقِيْمُوا صُفُوْفُکُمْ فَاِنِّي اَرَاکُمْ مِنْ وَّرَاءِ ظَهْرِي. وَكَانَ اَحَدُنَا يُلْزِقُ مَنكِبَهُ بِمَنكِبِ صَاحِبِهِ وَقَدَّمَهُ بِقَدَمِهِ)². واته: ریزهکانتان راست بکهنهوه و پال

(۱) متفق عليه: البخاري: (۷۲۳)، مسلم: (۴۳۳)، تحفة ۱۴۸۹۶.

(۲) أخرجه البخاري: (۷۱۸) (۷۲۵)، مسلم: (۴۳۴)، تحفة ۶۶۶.

بدن به پالی یه کتره وه، چونکه من له پشت سه رمه وه ده تان بینم. نه نهس (ره زای خوی لی بی) ده لی: نیمه شانمان ده نو ساند به شانی یه کتره وه و قاچیشان ده لکان به قاچی یه کتره وه له ریزه کانی نویژدا.

* نه بو مه سعود (ره زای خوی لی بی) فرمووی: پیغه مبهری خوا ﷺ دهستی دهیتنا به سنگ و به سه ر شانمانا و ریکی ده خستین و ده یفه رموو: (اسْتَوْوَا وَلَا تَخْتَلَفُوا فَتَخْتَلَفَ قُلُوبُكُمْ)^۱. واته: ریزه کانتان ریک بجهن و پال بدن به یه که وه، ناریک مه وه ست با جیاواری نه که ویته نیو دله کانتانه وه.

* پیغه مبهری خوا ﷺ ده فرمویت: (لَتَسَوْنَ صُفُوفَكُمْ، أَوْ لِيَخْلِفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ وَجْهِكُمْ)^۲. واته: یا نه وه تا ریزه کانتان ریک و پیک ده کهن و ریک راده وه ست یا خود جیاواری ده که ویته نیوانتان.

* نین عومر (ره زای خوابان لی بی) فرمووی: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: ریزه کانتان راست بکه نه وه و شان بنین به شانی یه کتره وه، بوشایه کان پر بکه نه وه مه یه لن ریزه کان لار و ویر بن، با که له بهریان تیدا نه بی، به نه رمی و به هیتواشی دهستی براهه تان راکیشن و پالی بدن به خوتانه وه نه گهر ته نیا بوو له دواوه، هیچ بوشایه که مه یه لنه وه بوو شهیتان هاتوچوی پیدا بکات، نه وه که سه ی بوشایی پر بکاته وه، خودایش به ره جه تی خوی نه وه به سه ر ده کاته وه، نه وه که سه ش بیی به هوی دروست کردنی که لیتن له ریزه کاندان، خواه په یوندی له گهل نه وه ده چری.

* نه بوهوریره (ره زای خوی لی بی) فرمووی: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموویه تی: (لَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الصَّفِّ الْمَقْدَمِ، مَا كَانَتْ إِلَّا قَرْعَةً)^۳. واته: نه گهر خه لکی بیانزانیایه خیری ریزی پیشه وه چهنده گه وره یه، بو کهس نه بوو بچیته پیشه وه تا کو تیر و پشکیان بو نه کردایه.

* پیغه مبهری خوا ﷺ ده فرمویت: (خَيْرُ الصُّفُوفِ الرِّجَالِ أَوْلَاهَا، وَشَرُّهَا آخِرُهَا، وَخَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ آخِرُهَا وَشَرُّهَا أَوْلَاهَا)^۱. واته: باشترین ریزی پیاوان ریزی یه که مه،

(۱) أخرجه مسلم: (۴۳۲).

(۲) أخرجه البخاري: (۷۱۷)، ومسلم: (۴۳۶).

(۳) أخرجه مسلم: (۴۳۹).

خراپترین ریزیشیان ریزی دواوه‌یه، خیرترین ریزی نافره‌تان ریزی دواوه‌یه، خراپترین ریزیشیان ریزی پیشه‌وه‌یانه.

* پیغه‌مبه‌ری خوا صَلَّى ده‌فرمویت: (لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النِّدَاءِ وَالصَّفِّ الْأَوَّلِ ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهْمُوا عَلَيْهِ لَاسْتَهْمُوا وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي التَّهَجِيرِ، لَا سَبَقُوا إِلَيْهِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَتِ وَالصُّبْحِ لِأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبَوًّا)^۲. واته: نه‌گهر نه‌و خه‌لکه ده‌یانزانی خیری بانگدان و ریزی یه‌که‌می نویژی جه‌ماعه‌ت چهنده‌گه‌وره‌یه، نه‌گهر ده‌شتیانزانی پیش‌وه‌خت ناماده‌بوون بۆ نویژ چهنده‌خیره‌نه‌وا پیش برکتیان بۆ ده‌کرد، هه‌روه‌ها نه‌گهر ده‌شیانزانی خیری نویژی عی‌شا و به‌یانی چهنده‌گه‌وره‌یه نه‌گهر به‌گاگۆلکه‌ش بوایه‌ده‌هاتن بۆی. پیشه‌وا بوخاری (به‌رحمه‌ت بی) له‌کتیبی (فتح‌الباری) دا ده‌لیت: مه‌به‌ست له‌(التهجیر) نویژی نیوه‌پۆیه.

* نه‌بو سه‌عی‌دی خودری (ره‌زای‌خوای لی‌بی) فرموی: پیغه‌مبه‌ری خوا صَلَّى بینی هه‌ندی له‌هاوه‌لانی له‌دواوه‌ن، پی‌فرموی: (رَأَى فِي أَصْحَابِهِ تَأْخُرًا، فَقَالَ لَهُمْ: تَقَدَّمُوا فَأَتِمُّوا بِي، وَلِيَأْتَمَّ بِكُمْ مِنْ بَعْدِكُمْ، لِأَيِّزَالَ قَوْمٌ يَتَأَخَّرُونَ، حَتَّى يُؤَخِّرَهُمُ اللَّهُ)^۳. وه‌رنه‌ پیشه‌وه‌ و په‌یره‌وی من بکه‌ن، نه‌وانه‌ش له‌دوای نیوه‌وه‌ن با په‌یره‌وی نیوه‌بکه‌ن، کۆمه‌لێک ده‌یکه‌ن به‌پیشه‌هه‌ر دواوه‌که‌ون، هه‌تا‌خوای گه‌وره‌ش له‌پله‌و‌پایه‌ و پادا‌ش‌ت‌دا‌دوایان ده‌خات.

ریزی یه‌که‌می نویژ بۆ پیاوان‌باشترین‌ریزه‌ و خیریکی‌گه‌وره‌ی‌هه‌یه، بۆیه‌باش‌وایه‌ موسلمان‌پیش‌وه‌خت‌خۆی‌بۆ‌ناماده‌بکات، هه‌روه‌ها‌ریک‌راوه‌ستان‌له‌نویژ‌دا‌به‌شیکه‌له‌ ته‌واوی‌نویژ، خۆشه‌ویستی‌و‌برایه‌تی‌ده‌خاته‌نیوان‌نویژ‌خوینانه‌وه‌، خوا‌ی‌گه‌وره‌و‌مه‌لائیکه‌کانی‌دروود‌و‌سلوات‌ده‌ده‌ن‌له‌سه‌ر‌ریزه‌کاتی‌لای‌راست‌(إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى مَبِیْمِیْنِ الصُّوْفِ)^۴

(۱) أخرجه مسلم: (۴۴۰)، والترمذي (۲۲۴) أبو داود: (۱۷۷).

(۲) أخرجه البخاري (۶۱۵)، ومسلم (۴۳۷).

(۳) أخرجه مسلم: (۴۳۸).

(۴) حسنه المنذري و ابن حجر.

ده گیزنه‌وه سه‌عیدی کوری موسه‌یب (ره‌زا و ره‌جمتی خوی له‌سر بی) بیست سالی ره‌بع له پیش بانگ له ریزی یه‌که‌مدا ناماده‌ی نویژ کردن بووه.

سییه‌م: پاریزگاری‌کردن له کاته‌کانی نویژ: پیویسته نویژه‌کان له کاتی خویاندا بکرتین و دوانه‌خرتین و نه‌فه‌وتیترتین.

خوی گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾ النساء: ۱۰۳. واته: به‌راستی نویژ هم‌میشه له‌سر نیمانداران فهرزتیکی کات بۆ‌دیاری کراوه. پیشه‌وا بوخاری (به‌رحمت بی) ده‌لایت: (کاته‌که‌ی دیاری کراوه، پیویسته له‌سرتان به‌چاکی نه‌غجایی بدن له‌کاتی خویاندا).

هه‌روه‌ها ده‌فرمویت: ﴿حَفِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾ الفرة: ۲۳۸. واته: ناگاداری نویژه‌کانتان بکه‌ن، به‌تایبه‌تی نویژی ناوه‌راست که نویژی عه‌سره، له نویژدا بوه‌ستی بۆ خوا به‌گه‌ردنکه‌چی.

پیشه‌وا شافعی (ره‌زا و ره‌جمتی خوی له‌سر بی) ده‌لایت: پاریزگاری کردن له شتی نه‌ویه به‌په‌له بیکه‌یت و بچیت به‌ده‌مه‌یه‌وه. هه‌روه‌ها ده‌لایت: هه‌رکه‌سیتک پیش وه‌خت ناماده‌بی له یه‌که‌م کاتی نویژدا نویژه‌که‌ی بکات، باشتر پاریزگاری له نویژه‌که‌ی کردووه له‌وکه‌سه‌ی که دوا‌ی ده‌خات و له یه‌که‌م کاتدا نایکات^۱.

* ثین مه‌سه‌عود فهرمووی: (سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ؟ قَالَ: (الصَّلَاةُ عَلَى وَقْتِهَا) . قَالَ ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: (ثُمَّ بِرُّ الْوَالِدَيْنِ) . قَالَ ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ (الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ)^۲. واته: پرسیارم کرد له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ چ کرده‌ویه خیر و گه‌وره‌یه لای خوا؟ فهرمووی: نویژکردن له‌کاتی خویدا. وتم دوا‌ی نه‌و؟. فهرمووی: چاکه کردن له‌گه‌ن دایک و باوک. وتم: پاشان چی تر؟. فهرمووی: جیهاد و تیکۆشان له پیناوی خوا.

(۱) أحكام القرآن، الإمام الشافعي (رحمه الله) ص/ ۵۲ جمعه الامام البيهقي.

(۲) أخرجه البخاري: (۵۲۷)، ومسلم: (۸۵). تحفه: ۹۲۳۲.

پیغمبرِ خدا ﷺ نوبتِ کردنی خسته پیشی جیهاد و چاکه کردن له گهل دایک و باوکدا، روونیشی کرده وه که خوشه ویسترین و چاکترین و نه فزه لترین کرده وه بیه لای خوی گه وره .

* موضعه بی کوری ساعد (رهزای خوی لی بی) فهرمووی: باوکه نابینی خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ﴾ الماعون: د. واته: نهو نوبتِ خوینانه ی گوی نادهن به نوبتِ کانیان و دلّی ناده نی و لیتی غافلن. دهی کیمان سهو ناکه یین؟ کی هیه له نیمه دالعه لی نه دات له نوبتِ دا؟ باوکم وتی: کوری خوم نه مه مه بهستی نه وه نیه، نه وه فهوتانی کاتی نوبتِ ده کانه سه رقالی شتی پروبوچ دهن و دوایان ده خن تا کاته که یان ته او ده بی و به فیرؤ ده روات^۱.

نه نه سی کوری مالیک (رهجه تی خوی لی بی) فهرمووی: هیچ شتیک نابینم وه ک سه رده می پیغمبر ﷺ وه ک خوی ماییت، وتیان: نه ی نوبتِ ده کان، وتی: نه ی نابینن چیان به سه ر نوبتِ ده کان هیناوه؟ دوایان ده خن و له کاتی خویناندا به جتیان ناهینن^۲.

عوسمانی کوری نه بو ره واد (رهجه تی خوی له سه ر بی) وتی: گویم له پیشه وا زوهری بوو ده یوت: چوم بولای نه نه س له دیمه شق ده گریا، وتم: بوچی ده گریت؟ فهرمووی: هیچ شتیک نابینم وه ک خوی ماییت جگه له نوبتِ ده کان، نه وه تا نوبتِ ده کانیش دوا ده خن و له کاتی خویناندا نه غامیان ناده ن^۳.

نه نه س رهزای خوی لی بی له وه سه رده مه زیرینه دا گریاوه، نه ی قور به سه ر نیمه ی داموا له م سه رده مه شه وه زهنگ و تاریکه دا ده بی چی بکه یین؟!.

* عویاده ی کوری صامت (رهزای خوی لی بی) فهرمووی: شایه تی ده ده م که من بیستم له پیغمبرِ خدا ﷺ ده یفه رموو: (خَمَسَ صَلَوَاتٍ إِفْتَرَضَهُنَّ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ) مَنْ أَحْسَنَ وَضَوْهَنْ، وَصَلَاهُنَّ لَوْفَتِهِنَّ وَأَتَمَّ رُكُوعَهُنَّ وَسُجُودَهُنَّ وَخَشُوعَهُنَّ، كَانَ لَهُ عَلَى اللَّهِ

(۱) أخرجه ابويعلى و صححه الألباني في الصحيح الترغيب والترهيب: (۵۷۶).

(۲) أخرجه البخاري: (۵۲۹).

(۳) أخرجه البخاري (۵۳۰).

عَهْدًا أَنْ يَعْفِرَ لَهُ، وَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ، فَلَيْسَ لَهُ عَلَى اللَّهِ عَهْدٌ، إِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ، وَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ^۱.
 واته: نهو پیچ نویژهی خوای گهوره فرهزی کردوه لهسهرتان، ههرکهسی به چاکی و رتیک و
 پتکی دستنویژ بگری و، لهکاتی خویدا بهخشوعهوه بیانکات و، سهجدهکانیان و
 رکوعهکانیان بهتهواوی نهغام بدات، نهو کهسه خوای گهوره پهیمانی داوه لیتی خوش بیی،
 بهلام نهگهر وای نهکرد نهوا هیچ بهلینیک له نیتوان خوای گهوره و نهودا نیه، نهگهر ویستی
 لیتی خوش دهبی، یاخود سزای ددهات و تولهی لی دهستی.

چارههه: پاریزگار یکردن له نویژی جهماعهه:

خوای گهوره دهفرمویت: ﴿وَأَقِمُوا الصَّلَاةَ وَعَاقُوا الزَّكَاةَ وَأَزْكُوا مَعَ الزَّكَاةِ﴾^۲
 واته: نویژهکانتان بهچاکی نهغجام بدن به دروشمهکانیانهوه و زهکات بدن، لهگهل نهواندها به
 جهماعهه نویژ دهگهن، نیهوش له گهلیناندا نویژهکانتان بگهن. چونکه نهوه مایهی
 بهکگرتنتانه و واتان لیدهکات به هانا و هاواری بهکترده بچن .
 پیشهوا(ابن کنیر) (ردحههتی خوای لی بی) دهلی: خوای گهوره فرهمانی کردوه به
 نومههتی موحهعهه ﷺ کړنوش بهرن لهگهل کړنوش بهراندا و لهگهلینان بن و لهوان بن و به
 جهماعهه نویژهکانیان بگهن. زور له زانایان نهه نایهتهیان کردوه به بهلگه لهسهر
 فرهزبونوی نویژی بهکومهه.

* پیغهمهبری خوا ﷺ دهفرمویت: (صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةِ الْفَذِّ بِسَبْعِ
 وَعِشْرِينَ دَرَجَةً)^۳. واته: نویژی جهماعهه خیری بیست و ههوت نویژی تهنیای ههیه.
 * ههروهها فرهموویهتی: (مَا مِنْ ثَلَاثَةٍ فِي الْقَرْيَةِ، وَلَا بَدْوٍ، وَلَا تَقَامَ فِيهِمُ الصَّلَاةُ إِلَّا قَدْ
 اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ، فَعَلَيْكَ بِالْجَمَاعَةِ فَإِنَّمَا يَأْكُلُ الذَّنْبُ الْقَاصِيَةَ)^۴. واته: نهگهر سی
 کهس پینهکهوه بوون جا گوندنشین بوون یان کوجهری به کومهه نویژیان نهکرد، نهوه شهیتان

(۱) أخرجه مالك وأبو داود والنسائي، صحيح الترغيب والترهيب: (۳۷۰)

(۲) أخرجه البخاري: (۶۴۵)، ومسلم: (۶۵۰).

(۳) أخرجه أحمد، صحيح سنن ابن داود: (۵۱)، وحسنه الألباني في المشكاة: (۱۰۶۷).

زال بووه به سه ریاندا، که واته نهی موسلمان به جه ماعت نویژه کانت بکه له گهل جه ماعتی موسلمانان به، چونکه گورک نهو مه ره ده خوات که تنه یاهه.

* پیغه مبهری خوا ﷺ ده فرمویت: (وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَمَرَ بِحَطْبٍ فَيُحَطَّبَ، ثُمَّ أَمَرَ بِالصَّلَاةِ فَيُؤَدَّنَ لَهَا، ثُمَّ أَمَرَ رَجُلًا فَيُؤَمُّ النَّاسَ، ثُمَّ أُخَالِفَ إِلَى رِجَالٍ فَأُحْرَقَ عَلَيْهِمْ يُؤْتَهُمْ) ^۱. واته: سویند بهو که سهی گیانی منی به دهسته که خویه، نیازم کرد فرمان بدهم چند که سینک دار بو سووتان له گهل خویان بهینن، قامدت بکری و یه کینک له خویان دابنیم پیتش نویژیان بو بکات، خو شم له گهل نهوانی داره کانیان پیته برۆم مالی نهو که سانه بسوتینم به سه ریاندا که نامادهی جومعه و جه ماعت نابن.

* نه بوهوریره فرموی: پیغه مبهری خوا ﷺ فرمویه تی: (لَيْسَ صَلَاةٌ أَنْقَلَ عَلَى الْمُتَأَفِّقِينَ مِنَ الْفَحْرِ وَالْعِشَاءِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لِأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبَوًّا) ^۲. واته: هیچ نویژیک وهک نویژی به یانی و عیسا قورس نیه له سهر مونا فیه کهان، نه گهر ده یانزانی چنده فزل و چاکه یان تیدایه به گا کۆلکهش بوایه خویان ده گه یانندی.

نوم دهر داء (ده زای خوی لی بی) وتی: نه بو دهر داء هاته وه بو مال زۆر توره دیار بوو، پینم وت: چی وا توره و بی تاقه تی کردوی؟. فرموی: سویند به خوا هیچ شتیک نابینم وهک خوی ماییتمه وه له ناو نومم تی پیغه مبهردا ﷺ گۆرانکاری تیدا نه کرابی تنه نا نویژی جه ماعت نه بی که به کۆمه ل ده کری ^۳. مبهستی نه وه بوو نویژه کهان کم و کوری و گۆرانکاریان تیدا کراوه، نه وه له کوتایی ژیانی نه بو دهر داو و کوتایی خه لافه تی عوسمانی کوری عه ففاندا (ده زای خوی لی بی) بووه، نهی هاوار ده بی تیجه له م سهرده مه دا حالمان چی بی؟!...

(۱) صحیح البخاری: (۶۴۴)

(۲) متفق علیه: البخاری: (۶۵۷)، و مسلم: (۲۵۲).

(۳) أخرجه البخاري: (۶۵۰)، تحفة: ۱۰۹۸۲.

نوژی راسته‌قینه

نوژی راسته‌قینه ئەو نوژیەیه که ئیسلام داوای دەکات، نوژی تەنها بریتی نیه له چەند وتەیهک بە زمان بوتری، یان چەند جوولەیهک که ئەندامەکانی جەستە ئەنجامی بدن بەبی وردبوونەوه و تیگەیشتن له ماناکە، بەبی گەردن کەچی و بیداری دل.

ئەو نیه کەلەشیر ناسا چەند دەنووکێک بدریت له زەوی ئاوه‌ها چەند سەجدەیهک ببری و تەواو.. نەخیر نوژی راسته‌قینه ئەو نوژیەیه مافی خۆی پێبدری بە بیرکردنەوه و وردبوونەوه له ماناکە، هۆشیاری دل و گەردنکەچی، ترسان له خوا و بە گەورەگرتنی.. ئەو یە مەبەستی یەکەم له نوژی کردن و بگرە پەرستشەکانی تریش.

حاتەمی ئەصم (بەرەمت بی) که یەکێک بووه له خوا ناسان، رۆژنیکیان لێیان پرسى تۆ چۆن نوژی بەجی دینییت؟! له وه‌لامدا فرمووی: من کاتیگ نوژی ئەنجام دەدەم وا هەست دەکەم خۆی گەوره بە راسەر مەوه‌یه، پردی سیرات (صراط)یش له ژێر پێمدا، گۆریش له پێشمەوه‌یه، مەلاییکەى گیان کێشان بە شوێنمەوه‌یه، بەهەشت له لای راستمەوه‌یه و دۆزەخیش لای چەپمەوه.. نا بەو شیوه‌یه نوژیەکەم ئەنجام دەدەم پاشان نازام خۆی گەوره لێی وه‌رگرتووم تا پیرۆزبایی له خۆم بکەم، یان داویدەتیهوه بەسەرمدا، تا سەرەخۆشی له خۆم بکەم.

نوژی کردن بۆ یادکردنی خۆی بەرز و بلند و پایه‌داره، ئەو خۆیەى که ئادەمیزاد و هەموو شتیکی بە جوانی و ڕێک و پێکی بەدیھێناوه، ئەو زاتەى که نەخشی کێشاوه بۆ هەموو شتیگ و رێنموونی کردووه.

خۆی گەوره دەفەرمویت: ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾ ھ: ۱۴. واتە: بەدلتیکی بیدارەوه نوژیەکانت بەچاکی ئەنجام دە، تا هەمیشە منت له یادبیت.

خۆی گەوره هەرەشه دەکات لهو کەسانەى پشت له زیکر و بەرنامەى ئەو دەکەن بەوهى له قیامەتدا پشت گوێ دەخرتین و بە کویری حەشر دەکرتین:

﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى﴾ (۱۱۷) قَالَ

رَبِّ لِمَحْشَرْتَنِيْ اَعْمٰی وَقَدْ كُنْتُ بَصِيْرًا ﴿١٣٥﴾ قَالَ كَذٰلِكَ اَنْتَكَ ءَايٰتُنَا فَسَبِّحْهَا وَكَذٰلِكَ الْيَوْمَ نُنْسِيْكَ
 ظه: ١٢٤ - ١٢٧.

روحی پهرستش بریتیبیه له دوعا و پارانهوه و هانا بردن بۆ خوای پهروهردگار، دهی
 نوژیژیش گهورهترین زیکر و پارانهوهیه و گهورهترین بهندایهتی جهستهیه.
 بیغهمبهری خوا ﷺ دهفرمویت: (الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ). واته: نزاو پارانهوه
 عیبادهته.

بیویسته عهقل ناماده و هوشیار بی له نویژدا وهك خوای گهوره دهفرمویت:
 ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا لَا تَقْرُبُوْا الصَّلٰوةَ وَاَنْتُمْ سَكَرٰی حَتّٰی تَعْلَمُوْا مَا كَلِمٰتُ السَّءٰءِ: ٤٣. واته:
 نهی نهوانه ی باوهرتسان هیناوه نزیکی نویژ مهکهن له کاتیکیدا سهرخوشن ههتا
 سهرخوشیه کهتان نامیتی بۆ نهوهی بزائن دهلین چی..
 نهمه له کاتیکیدا بووه که عههق و شهراپ حهراپ نهکراپوو.

خوای گهوره دهفرمویت: ﴿وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ اِلَّا مُكَاةً
 وَتَصَدِيَةً﴾ الأنفال: ٣٥. واته: نویژی نهوان جگه له فیکه فیک و چهپله لیدان هیچ شتیکی
 تر نیه.

بیگومان بی برواکان شتیکیان دهکرد ناریان لی نابوو نویژ، به دهوروبهری کهعبهدا
 دهسورانوه به فیکه فیک و چهپله لیدانهوه..

نهم نایهتانهش بهلگهن لهسهه نامادهبوونی عهقل له نویژدا، چند نویژخوینی وا
 هیه سهرخوشیش نییه ناگای له نویژهکهی نیه و نازانی دهلی چی، بهلام نهزانی و بی
 ناگایی سهرخوشی کردوه، خوشهویستی دنیا و شوین کهوتهی ههوا و ههوهس و نارهزوو
 بی ناگاو غافلئ کردوه.

خوای گهوره نادهمیزادی ناگادار کردوهتهوه که نهگهر نویژهکانیان بهچاکی و
 لهکاتی خویدا بهنهنجام نهگهیهنن و لی غافل بن و سستی و تهمهلی تیدا بکهن، نهوه
 هاوار و واوهیلا بۆ نهوانهیه.

(١) الترمذی: (٣٢٤٧)، وأحمد: (٢٧١/٤).

خوای گهوره ده فهرمویت: ﴿فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ﴾ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿الماعون: ۴ - ۵. واته: له قیامتدا وهیل و فەوتان و قور به سهری بو شه دووروانیه له نوێژ کردنی راسته قینه بی ناگان.

پرسیاریان کرد له پیغه مبهری خوا ﷺ ده باره ی (ساهون) فهرمووی: (شهوانه ن نوێژه کاتیان دوا ده خه ن و له کاتی خزیاندا نه خامیان ناده ن)

سه عدی کوری نه بی و ققاص و مه سروق ی کوری شه جده ع (رهزای خوایان لی بی) فهرمو یانه: وشه ی (السهو) مه بهستی لهو که سه یه نوێژه که ی ناکات تا کاته که ی ده روات^۱ نین عه باس (رهزای خوایان لی بی) فهرمو یه تی: کردنی دوو رکات نوێژ به تیگه یشتن و تیفکرینه وه خیرتره له شه ونوێژی شه ویک که به دلکی بی ناگاوه شه خام بدریت.

هه ندیک له پیوانی سه له فی صالح (رهزای خوایان لی بی) گوتویانه: نه بوونی خشوع له نوێژدا، وهک شه وایه که سیک که نیه کیک به دیاری ببات بو یه کیک له پاشاکان جا چونه به لاتانه وه شه گهر شه که نیه که کویتر یان شه ل یان که پر بیت یا خود ده ست و قاچی برا بوو یان به د ره وشت بوو؟ بیگومان خوا خوی چاکه و هه ر شتیکیش چاک نه بیت وه ری ناگری، نوێژی بی رۆحیش له کرده وه چاکه کان نیه^۲!

خوای گهوره ده فهرمویت: ﴿وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى

الْفَاشِقِينَ﴾ البقرة: ۴۵. واته: پشت به ستن به نارامگری و نوێژ، نوێژ زور زه هه ته مه گهر له سه ر شهوانه ی ملکه چن. (ابن کثیر) ده فهرمویت: به پشت به ستن به نوێژ و نارام گرتن داوای به هه شت بکه ن، چونکه نوێژ گه وره ترین یارمه تی ده ره بو دامه زراوی له سه ر گویری ایه لی و فهرمان به رداری.

(۱) کتاب الصلاة: لابن قیم الجوزية (رحمه الله).

(۲) کتاب الصلاة: لابن قیم الجوزية (رحمه الله).

(۳) کتاب مدارج السالکین لابن قیم الجوزية (رحمه الله): (۵۲۶/۱).

به‌لای نویت و خُزراگری نهرکی گه‌وره و گرانن، به‌لام له‌سهر شو که‌سانه‌ی که به
خشوعه‌وه عیبادهت بۆ خوای خُزبان ده‌که‌ن ناسانه و مایه‌ی نارامی دل و ده‌روونیانه.

نه نویت‌ه‌ی که به هۆشپاری و خشوعه‌وه ده‌کریت، رووناک‌ی چاوی پیغهمبه‌ری خوا
ﷺ بووه، بۆیه هه‌رکاتیک ناخۆشیه‌ک رووی تی بکردایه هانای ده‌برد بۆ نویت کردن: (إذ
حَزَبُهُ أَمْرٌ صَلَّى)¹.

هه‌روه‌ها بیلالی بانگ ده‌کرد و پیتی ده‌فه‌رموه: نه‌ی بیلال! هه‌سته بانگ بده و
قامه‌ت بکه با نویت بکه‌ین و دل‌مان نارام بی‌ت و به‌خته‌وه‌ر بین، هه‌ست به‌خۆشه‌ویستی و
نارامی بکه‌ین!.

نه‌ک نه‌و نویت‌ه‌ بی روحی نيمه که‌له‌شیر ناسا چه‌ند ده‌نوکیک ده‌ده‌ین له زه‌وی وا
ده‌زانین نیت هه‌یچمان نه‌هیشتوه‌ته‌وه، جا بۆیه پینویسته نویت‌ه‌کانمان به‌ته‌واوی نه‌نجام بده‌ین،
حه‌قی خُزبان پی بده‌ین..

نویتی راست و دروسته که له کاتی به‌لاو ناخۆشی و خه‌م په‌ژاره‌دا ده‌بی پشتی پی
به‌ستریت، چونکه گه‌رانه‌ویه بۆ لای خوا.. نه‌وکاته بهنده هه‌ست ده‌کات به نزیک بوونه‌وه
له خوای خاوه‌نی ناسانه‌کان و زه‌وی، هه‌ست ده‌کات که خوای له گه‌لدایه، هه‌ست ده‌کات
خوا خاوه‌نیه‌تی و دالده‌ی ده‌دات، هه‌نگاو ده‌نی به‌ره‌و سه‌رکه‌وتن و سه‌رفرازی، به‌ره‌و
ره‌زامه‌ندی خوا، به‌ره‌و نه‌و به‌هه‌شته‌ی که پانتاییه‌که‌ی به‌قه‌د ناسانه‌کان و زه‌وییه، نه‌وه‌ی
له ناویدایه نه به‌چاو بینراوه، نه به‌گویی بیستراوه، نه‌هاتوره به‌دلی که‌سدا، نه‌وه‌ی نارزه‌ووی
بکات له ناویایه‌تی.

موسلمی کوری یه‌سار (به‌رحمه‌ت بی) له مزگه‌وتی به‌صره نویتی ده‌کرد مزگه‌وته‌که
له لایه‌کیه‌وه رووخا هه‌ستی پی نه‌کرد تا له نویت‌ه‌که‌ی بوویه‌وه نه‌وه‌نده سه‌رقالی نویت‌ه‌که‌ی
بوو به ناماده‌یی دل و خشوعه‌وه²!.

(۱) صحیح سنن أبی داوود: (۱۱۷۱).

(۲) إحياء علوم الدين للغزالي رحمه الله: (۳۵۰/۱).

* پیغمبهری خوا ﷺ نهو کهسهی رکوع و سجده کهی تهواو نهکات به دزترین کس وهسفی کردووه، که دیاره دزیش شتیکی بیژراو و ناپهسهنده له شرعدا: (أَسْرَقَ النَّاسِ الَّذِي يَسْرِقُ صَلَاتَهُ، لَا يُتِمُّ رُكُوعَهَا وَ سُجُودَهَا) ۱.

هروهها ههرکهسهی رکوع و سجده کهی تهواو نهبی هرهشهی لیئکراوه که نهگهر لهسهی یریت، نهوا لهسهی ریازی پیغمبهری خوا ﷺ نامریت پهنا به خوی گهوره!

* حوزهیفه (دهزای خوی لی بی): پیاوئیکی بینی رکوع و سجده کهی تهواو نهبوو، کاتیئک له نویژه کهی بوویهوه، حوزهیفه وتی: تو نویژت نهکرد.. نهبو وائیل دهلی: وا دهزام و تیشی: نهگهر یرمی لهسهی غهیری سونهتی پیغمبهری خوا ﷺ دهمریت ۲.

نامادهیی دل و نهبوونی غهفلت گرنگترین مهرجی معنهوین بو نویژ، چونکه نهو کهسهی دلی بیدار و سهرقال نه بیت سوود له قورنان خویندن و ههلسوکهوتهکانی ناو نویژ نابینیت، بویه ده بیت نویژخوین بزانیئت له بهردهم پهروهردگاری دا راههستاه و له ریتی نویژهوه گفتوگویی له گهل دهکات و لیی دهپاریتهوه، جا کهواته چاک خوت ناماده بکه و بایخ بده به نویژهکانت، به نارام و لهسهرخو و هوشیارانه بیخویننه، روکنهکانی بهتهواوی نهغجام بده، پاریزگارییان لی بکه، تا وهکو سهرفراز و سهرکهوتوو بیت له دنیا و قیامهتدا.

* پیغمبهری خوا ﷺ دههرومویت: (لا تزول قدما عبد يوم القيامة عند ربه حتى يسأل عن أربع: عن عمره فيما افناه، وعن علمه ماذا عمل فيه، وعن ماله من اين اكتسبه وفيما انفق، وعن جسمه فيم ابلاه) ۳. واته: بهنده له روژی قیامهتدا رادهوستی و ناجولیت تا چوار پرسیاری لیده کریت: ته مهنه کهی لهچیدا بهسهی برد، چ کاریکی کرد به زانست و زانیاریه کهی، مال و سامانه کهی چون پهیدا کرد و له چیدا خهرجی کرد، جهستهی له پیدا بهکارهینا تا مردو و چوووه ناو گوپ و رزی، نایا ته مهنه کهی له بهندایهتی و چانهدا بهسهربرد یان لهشتی بیتهوده؟! نایا زانست و زانیاریه کهی و مال و سامانه کهی له

(۱) الطبرانی في المعاجم الثلاثة وحسنه لغيره الألبانی في صحيح الترغيب والترهيب: ۵۲۵.

(۲) صحيح البخاري: (۳۸۹)، تحفة: ۳۳۴۴.

(۳) صحيح السنن الترمذي: (۲۹۰/۲).

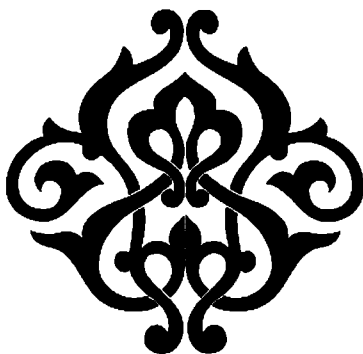
خزمه تکرردنی خه لکدا به کارهینا یان نا؟. ثایا نهو جهسته جوانه‌ی بۆ خواپه‌رستی و عیبادهت به کارهینا یان له ریگه‌ی تیرکردنی ناره‌زوه‌کانیدا به حه‌رامی به کارهینا؟.

* رویعه‌ی کوری که‌عب (ره‌زای خوی لی بی) پرسپاری کرد له پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ

فهرمووی: حه‌زده‌کم له قیامه‌تدا هاوه‌لت بم له خوی گه‌وره بۆم بپارێره‌وه که له به‌هه‌شتدا بیکه‌وه بین؟ فهرمووی: (ده‌ی تۆش یارمه‌تیم بده به زۆر سه‌جده بردن) ^۱.

* هه‌روه‌ها ده‌فهرمویت: (أَقْرَبَ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ، فَأَكْثَرُوا الدُّعَاءَ) ^۲. واته: هه‌یچ کاتیک به‌نده وه‌ک کاتی ناو سه‌جده له په‌روه‌ردگارییه‌وه نزیک نابیته‌وه، که‌واته له‌وکاته‌دا دو‌عای زۆر بکه‌ن. بینگومان دو‌عا و پارانه‌وه‌ی ناو سه‌جده گه‌رایه.

ئیه‌ن عه‌یباس و عه‌تای خۆراسانی (ره‌زای خویان لی بی) ده‌لین: به‌نده‌ی ئیماندار له هه‌ر جینگه‌یه‌کدا سه‌جده ببات نه‌و شوینه له قیامه‌تدا شاهی‌دی بۆ ده‌دات، کاتیک رۆحی‌شی ده‌رچوو بۆ ده‌گری ^۳.

(۱) أخرجه مسلم: (۴۸۹).

(۲) أخرجه مسلم: (۴۸۲).

(۳) إحياء علوم الدين لإمام الغزالي رحمه الله: (۳۵۱/۱).

با جگہ رگوشہ کانمان فیبری نویژ بکہین

مندالّ نہمانہ تی خوی گہورہیہ لای دایک و باوکی و بہرہرسیارن لیبی لہ قیامہتدا، جا بؤیہ پیویستہ لہسہریان مندالّہ کانمان ہەر لہ سہرہتاوہ رابہینن لہسہر نویژ کردن ، بہ حکمت و پەند و ناموژگاری جوان فیبری رەوشتی بہرزیان بکہن تا لہ دواروژدا سودیان بؤ خویان و دایک و باوکیان و بگرہ بؤ کۆمەلگە کەشیان ہەبیت، نہ گەر مندالّ لہ سہرہتاوہ راہیترا لہسہر نویژ زۆر زہجمتہ بہلایہوہ تەمرکی بکات لہ دوایدا، جا بؤیہ پیویستہ لہسہر باوک لہ گەلّ خویدا مندالّہ کانی بہریت بؤ مزگەوت، خۆشەویستی نیسلام و مزگەوت و بہرستش لہ دلّی مندالّہ کانیدا بچینتت.

خوی گہورہ دہفرموت: ﴿يَتَأْتِيَ الَّذِينَ آمَنُوا قَوْلًا أَنفُسُهُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقَوْدُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ التحريم: ٦. واتە: ئەمى ئەمۆ كەسانەى باوەرێتان هێناوہ خۆتان و خاو و خیزانتان بپاریزن لەوناگرەى سوتەمەنیەكەى بەرد و مرۆڤەكانە.

ئیمام عەلى (رەزای خوی لى بى) دەرپارەى ئەم نایەتە دہفرموت: فیبری رەوشتی جوانیان بکہن و ئەدەبیان داہدەن .

* پینغەمبەرى خوا ﷺ دہفرموت: (إعملوا بطاعة الله و اتقوا معاصي الله، و مروا أولادکم بامتثال الأوامر، و اجتناب النواهي، فذلك وقایة لهم ولكم من النار) واتە: فەرمانبەردارى خوا بکہن، خۆتان بپاریزن لە کار و کردەوہى ناشیرین و تاوان، فەرمان بکہن بە مندالّہ کانتان پەیرەوى فەرمانەکانى خوا بکہن، لەو شتانەش خۆیان بە دوور بگرن کە قەدەغە کراون، بەوہش خۆیان و ئیتوہش دہپاریزن لە سزای ناگرى دۆزەخ.

خوی گہورہ فەرمانى داوہ بە ھەموو کەسێک دەبیت فەرمان بکات بە کەس و کارى نویژ بکہن، خۆشیان خۆراگر و بە نارام بن لە سەرى: ﴿وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا﴾

(١) رواه ابن جرير، وابن المنذر من حديث ابن عباس.

طه: ۱۳۲. واته: فرمان بده به خیزان و کسه کانت بۆ نویژ کردن، خۆشت ههول بده که زۆر خۆراگر بیت له سه‌ری..

* یغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فرمویت: (مرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعٍ، وَأَضْرِبُهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرٍ، وَفَرِّقُوا فِي الْمَصَاحِعِ) ۱. واته: منداله‌کانتان له حموت سالی‌دا فی‌ری نویژ بکه‌ن، له ده سالی‌دا له‌سه‌ر نه‌کردنی لی‌یان بده‌ن به لی‌دانیکی سووک، جی‌نگای خه‌وتنیان لی‌ک جی‌باکه‌نه‌وه با پی‌که‌وه نه‌خه‌ون له ژیر یه‌ک پی‌خه‌فدا.

نه‌مه‌ش بۆ نه‌وه‌یه مندال له سه‌ره‌تاوه خوو بگری‌ت به په‌رسته‌شوه و رای‌ت له‌سه‌ری، په‌روه‌ده بیت له‌سه‌ر گو‌تیرایه‌لی و فه‌رمانبه‌رداری بۆ خوا، پار‌یزگاری له مافه‌کانی بکا، سو‌پاس‌گوزار بی، پشت ته‌نها به‌و بی‌هستی، زوو زوو بگه‌ریته‌وه بۆ لای، متمانه‌ی ته‌واری پی‌ی هه‌بی، ته‌سلی‌م بی به زاتی خوا.. تا به‌و په‌رسته‌شانه روحی پاک بی‌سته‌وه، جه‌سته‌ی چالاک بی، خو‌ره‌وشتی جوان بیت، گو‌فتار و ره‌فتاری چاک بیت!

بۆ نه‌وه‌ی چاندنی بی‌روبا‌وه له دل‌دا به‌هیتز بیت پی‌ویسته مندال به هه‌موو جو‌ره په‌رسته‌شیک ناو بدری‌ت به تایه‌تی (نویژ) تا‌کو له دل‌ی مندال‌دا گه‌شه بکا و پهل و پۆ به‌اویت و، خۆراگر بیت له به‌رامبه‌ر گیت‌ه‌لو‌که‌ی ژیان.

* مالی‌کی کوری خو‌یرث (ره‌زای خوی لی بی) فه‌رمووی: کۆمه‌لی‌ک لاوی ها‌وته‌مه‌ن رو‌شتینه خزمه‌تی پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ بیست روژ لای ماینه‌وه هه‌ستی کرد بی‌ری مال و منداله‌کانتان ده‌که‌مین په‌رسیاری ده‌ریاره‌یان لی‌کردین، ئیمه‌ش حال و ژیان‌ی نه‌واغان بۆ گیت‌رایه‌وه، نه‌ویش زۆر به‌رحم و به‌به‌زه‌یی بوو، فه‌رمووی: (إِرجِعُوا اِلَىٰ أَهْلِکُمْ فَعَلِمُهُمْ وَ مَرَوْهُمْ، صَلُّوا کَمَا رَأَیْتُمُونِی أُصَلِّی فَاِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلِیُؤَدِّنْ لَکُمْ اَحَدُکُمْ وَ لِیُؤَمِّمَکُمْ اَکْبَرُکُمْ) ۲. واته: بگه‌ریته‌وه بۆ ناو که‌سوکار و منداله‌کانتان فی‌ریان بکه‌ن و فرمانیان پی بکه‌ن، نویژ بکه‌ن به‌و شی‌وه‌یه‌ی که من ده‌بینن ده‌یکه‌م، کاتی نویژ هاته پی‌شه‌وه با یه‌کینک‌تان بانگ بدات و گه‌وره‌ترین‌تان پیش نویژتان بۆ بکات.

(۱) أخرجه أبو داود في الصلاة: (۴۹۵).

(۲) متفق عليه، المشكاة: (۶۸۳).

* پیغمبر صلی الله علیه و آله ده فرمویت: (كُلُّكُمْ رَاعٍ وَ كَلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ) ۱.

واته: همه موستان شوانن و بهر پرسیارن له ژتیره سته کانتان.

* هروده ها ده فرمویت: (إِنَّ اللَّهَ سَائِلُ كُلِّ رَاعٍ عَمَّ اسْتَرْعَاهُ أَحْفَظَ أَمْ ضَيَّعَ؟ حَتَّى

يَسْأَلَ الرَّجُلَ عَنْ أَهْلِ بَيْتِهِ) ۲. واته: خوی گهوره پرسیار له سهرکاره کان ده کات ده باره دی نه وهی له بهر ده ستیاندا بووه، که نایا مافی پاراستووه یان فهوتاندوویه تی؟ ته نانه ت پیارویش ده باره دی خیزانه که ی پرسیاری لی ده کریت.

پیشه و غزالی (رهحمته خوی لی بی) ده لیت: جوتیار چون دره خته کان و کشتو کاله که ی له درک و دال و گیا ناموکان ده پاریزیت و پهروه ده ی ده کات ده بیت مندالیش ناووه پیاریزیت له کاری ناشیرین و ناپه سهند له لایمن پهروه ده کاره که یه وه .

مندال کاتیک له دایک ده بی له سهر فیتره تی پاک له دایک ده بی، جا نه گهر له مال وه پهروه ده یه کی چاک و شیایوی بو ره خسا، تیکه لاوی چاکی کومه لایه تی بو گونجا، له ژینگیه کی نیمانیدا گه شمی کرد نه و بیگومان نه و منداله ده بیته خاوه نی نیمانیک ی پته و دامه زراو، رهوشتی بهرز و جوان ده بیت، پهروه ده یه کی چاک و جوان و دره دره گریت. نه و راستیه ش قورثان دوباتی کردووه ته وه، پیغمبر صلی الله علیه و آله له فرموده کانیدا ناماژه ی بو کردووه. زانایانی بواری پهروه ده و رهوشت یه ک دهنگ و هه ماهه ننگن له سهری.

خوی گهوره ده فرمویت: ﴿فَطَرَتَ اللَّهُ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا يَبْدِيلَ لِخَلْقِ

اللَّهِ ذَلِكَ الْذَّيْعُ الْقَيْمُ﴾ الروم: ۳۰. واته: دینیکی بنه رپه وه له سروشتدا خوا نه و خه لکه ی ههر له سهر یه کتا په رستی و ده ی هیتاوه کاری خودا گورانی به سهر دا نایه ت، دینی پته و و پایمدار ههر نه مه یه.

(۱) أخرجه البخاري: (۵۰۲)، ومسلم: (۱۰۲۶).

(۲) رواه النسائي وابن حبان، سلسله الأحاديث الصحيحة: (۱۶۳۶).

* پیغمبره‌ری خوا ﷺ ده‌فرمویت: (كَلِّ مَوْلُودٍ يُوَلَّدُ عَلَى فِطْرَةٍ، وَ إِنَّمَا أَبَوَاهُ يَهُودَانِهِ أَوْ يَمَجْسَانِهِ أَوْ يُنَصْرَانِهِ) ۱. واته: هه‌موو مندالیک له‌سه‌ر فیتره‌تی پاک‌ی نی‌سلام له‌ دایک‌ ده‌بیٔت، دایک‌ و باوکی ده‌یکه‌ن به‌ جوله‌که‌ یان‌ ناگر‌ په‌رست‌ یان‌ گاور.

مندال له‌سه‌ر فیتره‌تی پاک‌ و بی‌گه‌رد و سروشتی ساده‌ له‌ دایک‌ ده‌بیٔ، خو نه‌گه‌ر ده‌روونی ساده‌ و ساکاری به‌ره‌و رووی هه‌ر ره‌وشتیکی جوان بوویه‌وه‌ نه‌وا وینه‌که‌ی له‌ سه‌ری نه‌خشه‌ ده‌کیشریٔت، پاشان‌ نه‌و وینه‌یه‌ هیډی هیډی زیاد‌ ده‌کات، تا وای لیٔ دیت‌ که‌ هه‌موو لایه‌نه‌کانی ده‌روون‌ ده‌گریٔته‌وه‌ و ده‌بیٔته‌ چۆنیه‌تیبه‌کی پته‌و و تییدا به‌رجه‌سته‌ ده‌بیٔ بۆی له‌کارکردن‌ به‌ دژه‌که‌ی ۲.

راغبی نه‌سفه‌هانی وتویه‌تی: خه‌لیفه‌ مه‌نصور ناردی بۆ لای ته‌و نه‌مه‌ویبانه‌ی له‌ زیندانه‌کانی نه‌واندا بوون‌ که‌ پشیمان‌ بلین‌ و پرسیاریان‌ لیٔبکه‌ن: چی زۆر ناره‌حه‌تی کردوون‌ له‌ زیندانداندا؟. وتیان: ته‌نها بۆ په‌روه‌رده‌ی مندال‌کامان‌ که‌ له‌ ده‌ستمان‌ چوه‌! ۳.

په‌یوه‌ندی نؤژ به‌ ژبان‌ه‌وه‌

له‌ راستیدا نؤژ گه‌وره‌ترین‌ به‌ندایه‌تی و عیباده‌ته‌، به‌ ته‌نها مه‌به‌ست‌ له‌ نؤژ نه‌وه‌ نیه‌ که‌ به‌هه‌شتی پیٔ به‌ده‌ست‌ به‌یتریت، به‌لکو نی‌سلام‌ نایینی کۆمه‌لایه‌تیبه‌، په‌یوه‌ندی هه‌یه‌ به‌ ژبان‌ه‌وه‌، ژبانیش‌ به‌بیٔ نایین‌ هیچ‌ مانایه‌کی نیه‌. نایین‌ هه‌مووی عیباده‌ته‌، عیباده‌تیش‌ هه‌موو ژبان‌ ده‌گریٔته‌وه‌ و کاروباره‌کان‌ ریٔک‌ ده‌خات‌ به‌پیٔ به‌رنامه‌ی په‌روه‌ردگار له‌ چونه‌ سه‌رئاوه‌وه‌ بگره‌ تا ده‌گاته‌ خواردن‌ و خواردنه‌وه‌ و، یاسای کاروباری حکومت‌ به‌ریٔوه‌بردن‌ و، بازرگانی کردن‌ و، په‌یوه‌ندی نیٔوان‌ ولاتان..

نؤژ په‌یوه‌ندیبه‌کی به‌تینی هه‌یه‌ له‌گه‌ل ژبانی موسلماندا، کاریگه‌ری هه‌یه‌ له‌سه‌ر ره‌وشتی، ناوتیه‌ی کرده‌وه‌ کانیسه‌تی به‌چاک‌ و خرابیانه‌وه‌، کاریگه‌ری هه‌یه‌ له‌سه‌ر راستگۆیی

(۱) أخرجه البخاري: (۱۳۸۵)، وأبو داود: (۲۷۴/۴).

(۲) تریه‌ النبویه‌ للطفیل، محمد نور سرید.

(۳) تریه‌ الاولاد فی الاسلام، د. عبدالله ناصح‌ علوان‌ وه‌رگیرانی بۆ کوردی ناصح‌ نیبراھیم‌ سازانی

له هه‌ئس و كهوت له مامه‌له‌كردندا، له پاراستنی ئەمانهت و ده‌ست پاكی، ره‌وشتی به‌رز و جوان، لی‌بورده‌یی، نازار نه‌دانى خه‌لك، چاك بوون له‌گه‌ل داىك و باوك، ما‌ل و مندا‌ل و خزمان و دراوسى..

نوێژ په‌یوه‌ندی هه‌یه به سه‌رکه‌وتنى کۆمه‌له‌وه، بئىگومان ئەگه‌ر ئەندامه‌کانى کۆمه‌ل نوێژ بکه‌ن و رووبیکه‌نه مزگه‌وته‌کان، ئەو کاته نوێژه‌که‌یان دووریان ده‌خاته‌وه له خراپه‌کارى و دزى و به‌دره‌وشتى.. هه‌رگه‌ل و کۆمه‌ل‌ئىکش له تاوان و خراپه‌ به‌دوور بوو ئەوه گه‌ل‌ئىكى سه‌رکه‌وتوو به‌خته‌وه‌ره، ئەوه سه‌رکه‌وتن نیه له‌م سه‌رده‌مه‌ى ئىستادا که ده‌بینن له‌گه‌ل ئەو هه‌موو پێشکه‌وتنه‌دا رۆژ به رۆژ کۆمه‌لگا‌کان به‌ره‌و دا‌رمان ده‌چن، ئەو هه‌موو جه‌نگ و وێران‌کارىیه، ئەو هه‌موو راوو رووته ئەنجامى چىیه؟! ئەو هه‌موو به‌ره‌لا‌یى و به‌دره‌وشتىیه خزمه‌تى کى ده‌کات!

نوێژکردن ه‌زى نارامى و به‌خته‌وه‌رىیه، په‌یوه‌ندی و براهه‌تى و یه‌کسانى ده‌خاته نىوان مو‌سلمانانه‌وه، وه‌ك له مزگه‌وته‌کاندا به ئاشکرا ده‌بىنریت، جیاوازی نیه له نىوان هه‌ژار و ده‌وله‌مه‌ند، ده‌سه‌لاتدار و بى‌ده‌سه‌لات، گه‌وره و بچوک، ره‌ش و سپى، ره‌گه‌ز و زمان، هه‌ر هه‌موویان رىز ده‌به‌ستن پێکه‌وه و یه‌ك ناما‌نجیان هه‌یه.

* سه‌عد (ره‌زای خ‌واى لى بى) فه‌رمووى: پىغه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رموویه‌تى: (إِنَّمَا يَنْصُرُ اللَّهُ هَذِهِ الْأُمَّةَ بِضَعِيفِهَا بِدَعْوَتِهِمْ وَصَلَاتِهِمْ وَإِحْلَاصِهِمْ). واته: خ‌واى گه‌وره ئەم ئوممه‌ته سه‌ر ده‌خات به نوێژ و دو‌عا و پا‌رانه‌وه و ئىخلاصى فه‌قىر و هه‌ژاره‌كانتان.

ئهمه‌ش پێچه‌وانه‌ى ئەو بىرو بۆچونا‌هیه که ده‌لین پشت به ده‌وله‌مه‌ند و خ‌اوه‌ن پله‌و پا‌یه‌و به‌هێزه‌كان ببه‌ستن و فه‌قىره‌كان فه‌رامۆش بکه‌ن، ئەوه‌تا هه‌ژاره‌كان له‌م سه‌رده‌مه‌دا فه‌رامۆش‌كراون له هه‌ندى شو‌پىن به سووكى سه‌رىيان ده‌که‌ن، ده‌ى جگه له چه‌شتنى تالى ئەو كرده‌وه‌یه مرۆفایه‌تى چى زیاد كرده‌وه؟! جگه له دا‌رمان و زه‌للى و وون بوون له‌ناو گىژاوى نه‌فامىدا مرۆفایه‌تى چى تری ده‌ست كه‌وتروه؟ بۆ فه‌قىر و هه‌ژاره‌كان خ‌وا دروستى نه‌كردوون؟ هه‌ز به ژيان ناكه‌ن؟ ده‌ى بابىنه یارمه‌تى ده‌ریان و داواى دو‌عاى خىریان لى بکه‌ین، بۆ ئەوه‌ى رزگا‌رمان بى لئو هه‌موو به‌لا‌و ناخۆشىانه‌ى رووى تىكردووین.

(١) أخرجه البخاري: (٨٩٦) وصححه الألباني في صحيح الترغيب و الترهيب: (٥).

بینگومان یه کیتک له حیکمه ته کانی خیر و چاکه ی دهوله مهنده کان بهرامبر فقیر و ههژاره کان بۆ نهویه خو شه ویستی نیتوان هه ژار و دهوله مهنده کان پته و بیت.

له هه ندیک کات و حاله ندا موسلمانانی گه ره کئی یان شار یی یان لادنیه ک کۆده بنه وه له مزگهوت یان له دهره وه ی شار بۆ نوێژه کان، له هه ر پوداویک له ژیان ی موسلماناندا عیبادت و په رستشی تایبهت به و رو داوه وه هه یه:

۱- نوێژی (الإستخارة): هه ر کاتیک موسلمان ویستی کاریک ی گرنگ بکات دوو رکات نوێژه ده کات، ده پارێتته وه له خوی گه وه ره که ریگای راستی له و کاره دا نیشان بدات، بۆ خیری دین و ژیان و سه ره نجامی داوړوژی، ههروه ها دووری بخته وه له خرا به کانی دنیا و داوړوژ و هه رشتی زیانی بۆ دینه که ی هه بیت.

* پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموی: هه ر کاتیک یه کیتک له نیه ویستی کاریک ی گرنگ بکات دوو رکات نوێژی سونهت بکات و پاشان نه م دو عایه بخوینیت: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَحِيرُكَ بِعِلْمِكَ، وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ، وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ، فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ، وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ، وَأَنْتَ عَلَامُ الْغُيُوبِ، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا لِأَمْرٍ (ناوی کاره که بیات) خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي، وَعَاجِلُهُ وَآجِلُهُ، فَأَقْدِرْهُ لِي وَيَسِّرْهُ لِي، ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ، وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا لِأَمْرٍ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي، وَعَاجِلُهُ وَآجِلُهُ، فَأَصْرِفْهُ عَنِّي وَأَصْرِفْنِي عَنْهُ، وَأَقْدِرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ، ثُمَّ رَضِنِي بِهِ).

* جابر (ردای خوی لی بی) فه رموی: پیغه مبه ری خوا ﷺ فیتری نوێژی نیستیخاره ی ده کردین وه ک چۆن فیتری سوره تینکی قورئانی ده کردین ..^۲

۲- نوێژی مردوو (الصلاة الجنازة): نوێژی مردوو فه رزی کیفایه یه واته نه گه ر هه ندیک له موسلمانان پیی هه ستان نهوا له سه ر باقی موسولمانانی تر ده که وی و پیی گونا بهار نابن، وا چاکه به سی ریز بکری، نوێژه که به پیوه ده کری، نه گه ر مردوو که پیاو بوو نیمام لای سه ریه وه راده وه ستی، نه گه ر نافرته بوو ناوا له ناوه راستیه وه ده وه ستیت، چوار (الله اکبر) ده کریت له یه که مدا سوره تی فاتیه ده خوینری یان سوره تینکی تریش له

(۱) أخرجه البخاري: (۱۱۶۲).

(۲) أخرجه البخاري: (۱۱۶۲).

گه لیدا، پاشان (الله اکبر)ی دووهم ده کری و سلاوات ده درئی له سهر پیغه مبهری خوا ﷺ، پاشان (الله اکبر)ی سییهم ده کری و دعای خیر ده کری بۆ مردووه که (اللهم اغفر له و ارحمه).. ههروهها، پاشان (الله اکبر)ی چوارهم ده کری و دعای خیر ده کهن بۆ خویان و بۆ مردووه که و بۆ موسلمانان به گشتی (اللهم لا تحرمننا أجره ولا تقننا بعده، واغفر لنا وللمسلمین أجمعین)، نینجا سلاو ده ده نهوه.

کاتی که موسلمانیک ده مریت سهیر ده کهی دۆست و خۆشهویستهکانی و نهوانهی نه هلی خیر و چاکه نه ده چن به ده میهوه دهیشۆن و نوژی له سهر ده کهن به کۆمه له، دعای خیری بۆ ده کهن، دهیبهن بۆ گۆرستان دهی نیشن، به شداری چالاکانه ده کهن.. له کاتی کهدا نهو بهندهیه زۆر پیتیستی به رحم و بهزهیی پهروه دگاری هیه نه گهر چل پیاو نوژی له سهر بکهن هاوه لیان بۆ خوا بریار نه دابی، نهوا خوی گهوره نوژی نهو چل کهسه ده کاته تکا و شه فاعهت بۆی و سهرفراز ده بیت له قیامه تدا!

* پیغه مبهری خوا ﷺ ده فهرمویت: (مَنْ مَسَّ مَسْلَمًا يَمُوتُ، فَيَقُومُ عَلَى حَنَازَتِهِ أَرْبَعُونَ رَجُلًا، لَا يَسْرِكُونَ بِاللَّهِ شَيْئًا إِلَّا شَفَعُوا فِيهِ)¹.

بینگومان نهو کهسهی به شداری بکات له نوژی کردن و چون بۆ سهر گۆرستان نهوه خیریکی زۆر زۆری بۆ ده نوسریت.

* عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله ﷺ: (من شهد الجنائزة حتى يصلى عليها فله قيراط ومن شهدا حتى تدفن فله قيراطان قيل وما القيراطان قال مثل الجبلين العظيمين)².

۳- نوژی جه ژنی قوربان و ره مهزان (الصلاة العیدین): یه کی دوو رکات نوژیان تیدا ده کریت به جه ماعت، به بی بانگ و قامهت پاشان نیمام وتار ده خوینیتهوه بۆ نوژی خوینان، سونه ته له دهشت و دهر و قهراخ شاردا بکریت، چونکه پیغه مبهری خوا ﷺ له ههردوو جه ژنه کهدا ده ده چوو له شار³.

(۱) أخرجه مسلم: (۹۴۸).

(۲) أخرجه مسلم: (۹۴۵).

(۳) صحيح البخاري: (۹۵۶) (۹۱۳)، ومسلم: (۸۸۹/۹).

* سوننه ته له رکاتی یه که مدا نيمام سورتهی (الاعلیٰ) بخوینې، له رکاتی دووهدا سورتهی (الغاشیة) ^۱.

* سوننه ته چهند دهنکه خورمایهک بخوری له پيش چوون بؤ نوښی جهژنی ره مهزان، بهلام بؤ جهژنی قوربان سوننه ته له دواى نوښ له گوشتی قوربانى بخوریت.
ههروهها سوننه ته موسلمانان جل و بهرگی خاوین و جوان له بهریکن و بونی خوش له خوځان بدن که روشتن بؤ نوښ.

* أبی سعید الخدری قال: کان رسول الله ﷺ یخرج یوم الفطر والأضحی إلى المصلی فأول شیء یدأ به الصلاة ثم ینصرف فیقوم مقابل الناس والناس جلوس علی صفوفهم فیعظهم ویوصیهم ویأمرهم فإن کان یرید أن یقطع بعثا قطعه أو یأمر بشیء أمر به ثم ینصرف ^۲.

نه بو سه عیدی خودری (رهزای خوی لی بی) فهرمووی: پیغه مبهری خوا ﷺ له روژی جهژنی ره مهزان یان قورباندا دهرده چو بؤ جیگای نوښکردن، یه که م شتی ده یکرد دوو رکات نوښ بوو، پاشان رووی ده کرده خه لکه که .. خه لکه که ش ریز ریز له شوینی خوځان داده نیشن، ناموژگاری ده کردن و وتاری نوښی جهژنی بؤ ده خویندنه وه و فهرمانی دهرده کرد، نه گهر بیویستایه کاریک بکن هه لهو شوینه دا فهرمانی ده کرد بهو کاره، یان نه گهر بیویستایه چهند سه ربازیک ره وانه بکات بؤ به ره کانی تینکوشان و سهنگه رگرتن هه لهو شوینه دا ده یناردن، پاشان بلاوه یان لی ده کرد! نه بو سه عید (رهزای خوی لی بی) فهرمووی: خه لک بهرده وام بهو شیوهیه بوون..

بهلام بهداخه وه نیستا خه لکی جهژنه کانیان کردووه به شاهنگ گپران، به تاییه تی نافرتهان خوځان به جل و بهرگی ناشه رعی دهره زیننه وه و به تیکه لاوی ناشه رعی هه وه کو شاهنگ و بونه کانی تر کاته که به سه ره ده بن به گورانی وتن و موسیقا لیدان و گالته و گپ به دور له روخی جهژن و چونه تی سوننه ته کانی!

(۱) رواد مسلم: (۸۸۷/۷).

(۲) أخرجه البخاری: (۹۵۶) و مسلم: (۸۸۵).

۴- نویژه بارانه (الإستسقاء): ههروه‌ها له کاتی وشکه سالی و بێ بارانیدا، کاتیک ژبانی گیاندار و ناژه‌له‌کان ده‌که‌وتیه مه‌ترسییه‌وه، موسلمانان کۆده‌بنه‌وه و دوو رکات نویژه بارانه ده‌که‌ن و ده‌پارینه‌وه له په‌روه‌ردگار بارانی ره‌حه‌تیا‌ن بۆ بیارینی و رزگاریا‌ن بکات..
 * عوباده‌ی کوری ته‌میم (ده‌زای خوی لی بی) له مامیه‌وه گێرایه‌وه و فه‌رموی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌رده‌چوو بۆ جینگای نویژه‌که و رووی ده‌کرده قیبله و دوو رکات نویژی ده‌کرد و که‌واکه‌ی به هه‌له‌و گه‌راوه‌یه‌ی له‌به‌ر ده‌کرد^۱.

۵- نویژی مانگ و خۆز گیران (الصلاة الخسوف و الكسوف): به کۆی یه‌ک ده‌نگی زانا‌یا‌ن سونه‌ته‌تیکی (المؤکدة‌یه)، موسلمانان له‌کاتی مانگ و خۆز گیراندا دوو رکات نویژه ده‌که‌ن به کۆمه‌ل و له خوا ده‌پارینه‌وه بۆ به‌ردا‌نیا‌ن.
 * سونه‌ته‌ نیمام له پاش نویژ وتار بھوینیته‌وه و هانی موسلمانان بدات له‌سه‌ر کرده‌وه‌ی چاکه و له خوا ترسان و ته‌وبه‌کردن^۲.

* پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فه‌رمویت: (إن الشمس والقمر آیتان من آیات الله، وإهما لا یخسفان لموت أحد، وإذا كان ذلك فصلوا وادعوا حتی یکشف ما بکم)^۳. واته: مانگ و خۆز هه‌ردووکیان نشانه‌ گه‌لیکن له به‌لگه و نیشانه‌کانی خوی په‌روه‌ردگار و ده‌سه‌لاته‌ بێ سنووره‌که‌ی، بۆ مردن و ژبانی که‌س ناگیرین، به‌نده‌کانی پێ ده‌ترسینیت، نه‌گه‌ر بینیتان خۆز یا‌ن مانگ گیراوه، نویژ بکه‌ن و بیارینه‌وه له خودا تا به‌رده‌بن.
 * له ریا‌یه‌تیکی تردا ده‌فه‌رمویت: (نویژ بکه‌ن و بیارینه‌وه له خوا و (الله اکبر) بکه‌ن، خیر و چاکه بکه‌ن)^۴.

۶- نویژی چیشته‌نگاو: (الصلاة الضحی): یه‌کیکی تر له‌و نویژانه نویژی چیشته‌نگاوه له دوو رکاته‌وه سونه‌ته‌ تا هه‌شت رکات دوو رکات دوو رکات ده‌کریت.

(۱) أخرجه البخاري (۱۰۲۶) ومسلم: (۸۹۴).

(۲) أخرجه البخاري: (۱۴۰۵/۲)، ومسلم: (۹۱۰/۲).

(۳) أخرجه البخاري عن أبي بكرة: (۱۰۴۸).

(۴) أخرجه البخاري: (۱۰۴۴). ومسلم: (۹۰۵).

* عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: (أَوْصَانِي خَلِيلِي بِثَلَاثٍ لَأُذْعَمَنَّ حَتَّى أُمُوتَ صَوْمَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ وَصَلَاةِ الصُّحَى وَتَوَمُّ عَلَيَّ وَرُبِّي). واته: نهبو هوریره (ردزای خوی لی بی) فہرموی: پیغہمبہری خوا ﷺ ناموژگاری کردووم بہ کردنی سی شت: سی روژ روژوو لہ مانگیکدا، دوو رکات نویژی چیشتنہنگاو، نویژی وہتریش بکہم پیش نہوی بخہوم.

* عَنْ أُمِّ هَانِيٍّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَلَّى فِي بَيْتِهَا عَامَ الْفَتْحِ ثَمَانِي رَكَعَاتٍ. پیغہمبہری خوا ﷺ لہ سالی رزگارکردنی مہکہدا ہشت رکات نویژی چیشتنہنگاری کردووہ لہ مالی نوم ہانیندا (ردزای خوی لی بی).

* پیغہمبہری خوا ﷺ دہفہرمویت: (لَا يُحَافِظُ عَلَى الصَّلَاةِ الصُّحَى إِلَّا أَوَّابٌ). واته: پاریزگاری لہ نویژی چیشتنہنگاو ناکات مہگہر کہسی نہبیٹ کہ تہوبہ کار بیٹ و زوو زوو بگہریتہوہ بو لای خوا و پہشیمان بیٹہوہ لہ گوناہ.

* مروؤ (۳۶۰) جومگہی ہہیہ نہگہر نویژی چیشتنہنگاوی کرد ہمر جومگہ و چاکہیہکی بو دہنوسریٹ: (يُصْبِحُ عَلَى كُلِّ سَلَامَةٍ مِنْ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ فَكُلُّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةٌ وَكُلُّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ وَكُلُّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ وَكُلُّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ وَنَهْيٌ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ وَيُجْزِي مِنْ ذَلِكَ رَكَعَتَانِ يَرَكُهُمَا مِنَ الصُّحَى). واته: ہہموو روژتیک گشت جومگہ و نیسکیکی نادہمیزاد خیرتیکی دہکہویتہ سہر ہہموو (سبحان اللہ)یہک چاکہیہکہ، ہہموو(الحمد للہ)یہک چاکہیہکہ، ہہموو(لا الہ الا اللہ)یہک چاکہیہکہ، ہہموو(اللہ اکبر)یک خیر و چاکہیہکہ، فہرمان بہ چاکہ خیرتیکہ، قہدہغہکردنی خرابہ چاکہیہکہ، دوو رکات نویژی چیشتنہنگاو بہ قہد نہمانہ ہہموویان خیری ہہیہ.

۷- نویژی پہشیمان بوونہوہ لہ تاوان و خرابہکاری: کاتیک بہندہ تاوانیک یان خرابہیہک دہکات ہلہدہستی دہستنویژ دہگری و نویژ دہکات (أستغفراللہ) دہکات و

(۱) صحیح البخاری: (۱۱۷۸)، و مسلم: (۷۷۲).

(۲) صحیح مسلم: (۱۷۰۰).

(۳) رواد الطبرانی و ابن خزیمہ و صححہ الألبانی فی صحیح الترغیب و التہیب: (۶۶۴).

(۴) صحیح مسلم: (۱۷۰۴).

په شیمان ده بیتهوه داوای لی خوشبوون له خوای گهوره ده کات، خوای گهورهش لی خؤشده بی به به لگهی نه م فرموده یه: (ما مِنْ رَجُلٍ يُذْنِبُ ذَنْبًا، ثُمَّ يَقُومُ فَيَتَطَهَّرُ، ثُمَّ يُصَلِّي، ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ، إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ، ثُمَّ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿ وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ ﴾ آل عمران: ۱۳۵ الی آخر الآیه.

۸- نویژی ته سبب حات: نه مهش به کیکه له نویژه سونه ته گهوره کان و خیریکی زوری هیه، شیمان پتهو ده کات هوی لی خوشبوونی گونا و تاوانه.

* پیغه مبهری خوا ﷺ فرمووی: نهی عه باس نهی مامه گیان ده شتت فیر ده کم نه گهر نه بجا میان بدهیت! خوای گهوره له گونا هه کانی رابردو و داهاتوت خوش ده بیت، گونا هی کون و نوی، هه له و قهستی، گهوره و بچوک، په نهان و ناشکرا، ده خسه له ت؟ چوار زکات نویژ بکه له هه موو رکاتیکدا فاتیحه و سوره تیکی تر بخوینه که ته او بوویت هه به پیوه پانزه جار له داوی فاتیحه وه بلی: (سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ)، پاشان رکوع به ره وه ده جاری تر بیانلی ره، نینجا سه جده به ره وه ده جاری تر بیانخوینه، هه سته ره وه له سه جده له نیوان دانیشتنی دوو سه جده که شدا ده جاری تر بیانلی، پاشان بچوره وه سه جده و ده جاری تریش بیان خوینه پاشان له سه جده سه ره زکهره وه و ده جاری تریش بیانخوینه، نه مهش ده کاته هفتاو پینج جار له هه رکاتیکدا، هه چوار رکاته که بهو شیوه یه بکه، "نه گهر گونا و تاوانه کانت وه که هفی ده ریا یان به قه ده ره ژماره ی زیخ و چه و لم بیت خوای گهوره لی خؤش ده بی"، نه گهر ده توانی هه موو روژی به ک جار نه و نویژه بکه، نه گهر ناتوانی هه فته ی جاریک، نه گهر نه تتوانی مانگی جار، نه گهر هه نه تتوانی سالی جار، نه گهر هه بو ت نه کرا له هه موو ته مه نتدا جاریک نه و نویژه بکه).^۱

(۱) أخرجه الترمذی وأبو داود وصححه الألبان في صحيح الترغيب و الترهيب: (۶۸۰).

(۲) أخرجه أبو داود وابن ماجه وصححه لغیرد الألبان في صحيح الترغيب و الترهيب: (۶۷۷)

۹- نوژی چوونه ناو مزگهوت (التحیة المسجد): نهم نوژدهش دوو رکاته پیغه مبهری خوا ﷺ ده فرمویت: (إذا دخل أحدكم المسجد، فليركع ركعتين قبل أن يجلس) ۱. واته: هر که سیک له نیوه چووه ناو مزگهوت با دوو رکات نوژی بکات پیش نهوی دابنیشیت.

۱۰- دوو رکات نوژی دواي دهستونیزگرتن: سوننه تیکی (المؤکده) یه :

* عن أبي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله ﷺ قال لبلال يا بلال حدثني بأرجى عمل عملته في الإسلام فإني سمعت دف نعليك بين يدي في الجنة. قال: ما عملت عملا أرجى عندي من أني لم أظهر طهورا في ساعة من ليل أو نهار إلا صليت بذلك الطهور ما كتب لي أن أصلي) ۲. واته: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموی به بیلال نهی بیلال! له نیسلامدا چ کرده ویه کت کردوه، من گویم له دنگی پیتلاوه کانت بوو له بهه شتدا، بیلال وتی له دواي هموو دهستونیزئی نهو نوژدهی له سهرم نوسراوه بهو دهستونیزهوه کردوو مه نیتر شهو بی یان روژ.

۱۱- نوژی دواي تموافی مالی خوا: سوننه ته دوو رکات بکری له رکاتی یه که مدا

سورده تی فاتیحه و، ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ بخوینری، له رکاتی دووه میشدا سورده تی فاتیحه و، ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ بخوینریت.

نیبن عومهر (رهزای خوابان لی بی) فرموی: پیغه مبهری خوا ﷺ جهوت جار به دهوری مالی خوادا سورایه وه و له دواي مه قامه وه دوو رکات نوژی کرد ۳.

۱۲- نوژی تمراویح: سوننه تیکی (المؤکده) یه، له دواي نوژی عیشای هموو

شهوتیکی ره مهزان، دوو رکات دوو رکات به کومه ل ده کریت.

* عن أبي سلمة بن عبد الرحمن أنه سأل عائشة رضي الله عنها كيف كانت صلاة رسول الله ﷺ في رمضان فقالت: ما كان رسول الله ﷺ يزيد في رمضان ولا في غيره

(۱) أخرجه البخاري: ۴۴۴، ومسلم: ۷۱۴.

(۲) أخرجه البخاري: ۱۱۴۹، ومسلم: ۲۴۵۸.

(۳) رواه البخاري: ۴۸۷/۳.

علی إحدى عشرة ركعة^۱ واته: نهی سه‌لهمه خو(رهزای ای لی بی) پرسیاری کرد له عایشه (رهزای خوی لی بی) ده‌باره نویژی ته‌راویح؟ نه‌ویش فه‌رموی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له ره‌مه‌زان و جگه له ره‌مه‌زانیس له یازده رکات زیاتری نه‌کردوه.

زۆربه‌ی زانایان له‌سه‌ر نه‌و رایهن که جگه له نویژی وده‌تر بیست رکات نویژی ته‌راویح بکریت له مزگه‌وتدا به جه‌ماعه‌ت له‌وانه پیشه‌وا شافیعی و نیهن مبارک و سوفیان ره‌زاو ره‌جمه‌تی خوا پرژیت به سه‌ریاندا.

پیشه‌وا کاسانی (به ره‌حه‌ت بی) ده‌لیت: (عومه‌ری کورپی خه‌تاب (ره‌زای خوی لی بی) هاوه‌لانی کۆکرده‌وه بیست رکات نویژی ته‌راویحی پیتکردن به جه‌ماعه‌ت بی نه‌وه‌ی هیچ کامیان به‌ره‌ه‌لستی بکات ، نه‌مه‌ش یه‌ک ده‌نگی هاوه‌لان ده‌گه‌یه‌نی^۲

* عایشه (ره‌زای خوی لی بی) فه‌رموی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌رده‌وام له مزگه‌وتدا نه‌یکردوه، چونکه ترساوه له‌وه‌ی فه‌رز بکریت له‌سه‌ر نومه‌تی.^۳

* عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: (مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ)^۴ واته: هه‌ر که‌سیک ره‌مه‌زان به رۆژوو بیته به نیمانه‌وه شه‌و نویژ و ته‌راویح بکات خوی گه‌وره له گوناھی رابردوی خو‌ش ده‌بیته.

* هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمویته: (مَنْ قَامَ مَعَ الْإِمَامِ حَتَّى يَنْصَرِفَ كُتِبَ لَهُ الْقِيَامُ اللَّيْلَةَ)^۵ واته: هه‌ر که‌سیک له‌گه‌ل نیمامدا نویژ بکات تا کۆتایی سونه‌تی ته‌راویح نه‌وه وه‌ک شه‌وه وایه تا به‌یانی شه‌و نویژی کرد‌بیته.

(۱) قال الألبانی صحیح فی سنن أبی داود: ۱۳۴۱، جامع الترمذی: ۴۳۹.

(۲) صحیح فقه السنة: أبو مالک سید کمال ۴۳۷/۱.

(۳) البخاری: (۹۱۲۹)، و مسلم: (۷۶۱).

(۴) البخاری: (۲۰۱۴)، و مسلم: (۷۹۵).

(۵) صحیح أخرجه أبو داود: (۱۳۷۵)، و الترمذی: (۸۶۰)، و النسائی: (۸۳/۳).

نهيتی دووباره بوونهوهی نويز

خوای گهوره نويزی فزرکردوه له سهر موسولمانان له شه ور رۆژنیکا پینچ جار، دهبی له کاتی دیاری کراوی خویندا نه نجام بدرین، له نیواران و به یانیان و عیشا و نیوه روان.. نويزه کان دووباره دهبنهوه بو نهوهی بینه گه رماویکی رۆحی بو پاک بوونهوهی موسولمانان له تاوان و گوناها.

﴿يَتَّعِبُهُمْ رَبِّي حَتَّىٰ يَغْلِبَهُمْ﴾ ده فرمویت: (أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا كَانَ يَعْتَمِلُ، وَكَانَ بَيْنَ مَنْزِلِهِ وَبَيْنَ مُعْتَمَلِهِ حَمْسَةُ أَنْهَارٍ، فَإِذَا آتَىٰ مُعْتَمَلَهُ عَمِلَ فِيهَا مَا شَاءَ اللَّهُ، فَأَصَابَهُ الْوَسْغُ أَوِ الْعَرَقُ، فَكُلَّمَا مَرَّ بِنَهْرٍ أُغْسِلَ، مَا كَانَ ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ ؟ فَذَلِكَ الصَّلَاةُ، كُلَّمَا عَمِلَ حَاطِيَةً فُدِعَا وَاسْتَغْفَرَ، غُفِرَ لَهُ مَا كَانَ قَبْلَهَا). واته: ته گهر كه سيك له نيوه له شويتيك كار بكات، نيوان ماله كه می و شويتی كاره كه می پینچ رووباری تیدا بیت، له شويتی كاره كه می تاخوا ویستی لی بیت كار بكات نارها قوای و چلكن دهبی، كاتيك گه رایه وه بو مال له هر پینچ رووباره كه خوی پاک پاک بشوات نایا چلكی پیوه ده میتی؟ دهی نويزه كانیس ناوهان نويزخوین پاک ده كه نه وه له گوناها تاوان، هر كاتيك نويزخوین تاوانی كرد و په شیمان بویه وه و داوای لی خوشبوونی كرد له خوای گهوره و پاراپیه وه، خوای گهوره له تاوانی رابردوی خوش دهبی. دهی كهس هیه له شه و رۆژنیکا تاوان نه كات؟!.

خوای گهوره شه ناده میزادهی زور سهر سوپهینه ر به دیهیتناوه، یان شه و تا به کرده وهی چاك به ره و ژیانی رۆحی و ملانیکه ده چی، یان به کرده وهی ناپه سهند به ره و لای شهیتان و نارزه ووه ناژه لیه کان ده روات، شه وه ننگی و عه ییه نیه كه تاوان و هه له بكات، به لكو شه خراپه به رده و امیبی له سهر تاوان و تهویه نه کاو په شیمان نه بیته وه، چونكه هه موو مرؤقتك هه له ده كات به لام چاكترینیان شه وهیه بگه ریته وه و به رده و ام نه بیت. به لام ته گهر هر به رده و ام بوو له سهر خراپه کاری شه شه تیر ده چیتته ریزی ناژه لان و بگره خراپتیش له ناژه له درنده کان.

(۱) رواد الطبرانی فی الاوسط والكبیر وصححه لغیره الألبانی فی صحیح الترغیب والترهیب: (۳۵۵)

نه نجامدانی نهو نویتزانه فرسه تن بۆ گه رانه وه له تاوان و هاتنه وه سه ر رینگای راست، هۆی گه رانه وه ن بۆلای په روهردگار، ده بنه هۆی کوژانه وه ی ناگری تاوانی نارده زووه ناژه لیه کان، زیکر و یاد و بیرخه ره وه ی ژیا نی قیا مه تن.

خوای گه وره ده فره مویت: ﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ﴾ البقرة: ۱۵۲. واته: زیکر و یادی من بکه ن . منیش یادی ئیوه ده که م..

هه وره ها ده فره مویت: ﴿الَّذِي يَذْكُرِ اللَّهَ تَطْمِئِنُّ الْقُلُوبُ﴾ الرعد: ۲۸. واته: ته نها به زیکر و یادی خوا دله کان نارام ده بن و ده چه وینه وه.

* بیاوێک وتی به سه لمان چ کرده وه یه ک گه وره یه ؟ فره مووی: نه ی قورنات نه خویندوو ده که ده فره میت: ﴿وَلْيَذْكُرِ اللَّهُ أَكْبَرُ﴾ العنکبوت: ۴۵.

* پیغه مبه ری خوا ﷺ ده فره مویت: (مَثَلُ الَّذِي يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِي لَا يَذْكُرُ رَبَّهُ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ). واته: وینه ی نهو که سه ی یادی خوا ده کات، نه وه ی نایکات وه ک زیندو و مردو وایه.

مه کحول ده لیت: باسکردن و یادی خوا شیفا یه بۆ دل و ده روون به لām باسکردنی خه لک ده رد و به لایه !.

نین قهیم (ره مه تی خوای لی بی) ده لیت: نویتز بۆ زیکر و یادی خوا یه ، زیکریش قوتی دل و روچه ، بیگومان چۆن جه سه ته پیویستی به خواردن و خوادنه وه هه یه دلش ناوه ها پیویستی به یادی خوا و په رسته کانی تر هه یه ، یادی خوا هۆی هه له اتن و پشت شکاندنی شه ی تانه ، هۆی ره زامه ندی په روهردگار، غه م و په ژاره له دل ده رده کا، خو شی و شادی ده خاته دله وه ، هۆی دره وشانه وه ی دل و رووخساره ، به ده ست هینانی ته قوا و خو شه ویستی خودایه ، گه رانه وه یه بۆ لای خوا " .

نین ته مییه (ره مه تی خوای لی بی) ده لیت: زیکر و یادی خوا بۆ دل وه ک ناوه بۆ ماسی، ده بیته حالی ماسی چۆن بیته نه گه ر ناوی لی بیریت؟!.

(۱) أخرجه البخاري: (۲۰۸/۱۱) ومسلم: (۵۳۹/۱).

(۲) وابل الصبب من الكلم الطيب لابن القيم.

پياويك وتى به حسەن (رەجمتى خواي لى بى): شكاتى دل رەقى خۆم لاي تۆ دەكەم؟
حەسەن فەرمووى: بە زىكر و يادى خودا بيتوينەرەو و نەرمى بكة.

دووبارە بوونەوئەي نويزەكان دەبيتە ھۆي كوژاندنەوئەي ناگرى تاوان، پىغەمبەرى خوا
پىغەمبەرى خوا ﷺ دەفەرموئەت: (إِنَّ لِلَّهِ مَلَكًا يُنَادِي عِنْدَ كُلِّ الصَّلَاةِ: يَا بَنِي آدَمَ! قُومُوا
إِلَىٰ نِبْرَانِكُمْ الَّتِي أَوْقَدَ ثُمُوهَا فَأَطْفِئُوهَا). ھەموو نويزەك لە نويزە فەرزەكان ملانكەيكەيكە
بانگ دەكات و دەلەيت: ھەي نەوئەي ئادەم ھەست بچن بەدەم ھەو ناگرەو دە ھەلتان
گيرساندەو و بەرتان داووتە جەستەي خۆتان بى كوژيننەوئەو.. بەلئى ناگرەيكى بەتەين و
سوتينەرە دەبى بىكوژيننەوئەو نەگينا گرەكەي دەگاتە دل و دەرووتتان. بەلئى نويزە
ناگركوژيننەوئەو، گرەي ناگرەكە ناھيلئى و، رەشاييەكەشى لادەبات مەبەست ليرەدا
شۆردنەوئەي گوناھ و تاوانە!

نويزە بە تەنھا بۆ ھەو نىيە تاوان بىسپرتەوئەو و بەس، بەلكو چەندەھا حىكەمەت و
نامۆژگارى گرنگى ترى تىدايە، نويزە ھەو كەردەو موبارەكەيە موسلمان لەشەو و روژيەكدا
بەلاي كەمەو پىنج جار پەيوئەندى راستەوخۆ بەبى تەرجومان دەكات بە پەروەردگارەوئەو،
مىعراجە بۆي، توئشوو و خواردنى روژانەي روچيەتى، وەك چۆن گەدە لە روژيەكدا چەند جار
تير دەكرى پىويستى بە خواردن و خواردنەوئەو ھەيە، بەوجۆرە روچيش پىويستە تير بكرى،
ھەو زىكر و يادى خوايە كە دەكرى لە نويزەدا شەحن كەرەوئەي روچە، دل رووناك دەكات،
سنگ فراوان دەكا، چونكە نويزەخويەن لە زەوى دادەپرەت بەرەو ئاسمان، بەرەو قاپى رەحم و
بەزەي پەروەردگار، لە بەردەمى پەروەردگاريدا بەبى پەردە رادەوستى و گەت و گۆي لەگەل
دەكات، ھاواري لى دەكا و لى دەپاريتەوئەو، لە يەكئىكى دوور ناپاريتەوئەو لە بيسەر و
بينەرى نزيك لە بەندەوئەو دەپاريتەوئەو، ھانا بۆلاي خاوەن دەسەلاتيەكى گەورە دەبا، ھاواري
بۆلاي دەولەمەنديەكى لە رادە بەدەر و خاوەن سۆز و بەزەي دەبات، بەو شتوئەيە شىفای
روحي دەدات و نەفسى پاك دەكاتەوئەو..

(۱) أخرجه الطبراني في الاوسط والصغير والالبان في صحيح الترغيب والترهيب: (۳۵۸).

* خَوای گهوره له فەرموودەى قودسیدا دەفەرمویت: (نوێژم دابەش کردوو له نێوان خۆم و بەندەکه‌مدا ئەوەى بەندەکه‌م داواى دەکات پێى دەبەخشم.. کاتێک بەندە دەلیت: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ سوپاس و ستایش بۆ خَوای خاوەنى هەموو جیهانیان و بوونه‌وەر، هەست دەکات که پەروردگار سەرئى مەلانیکه‌کانى بۆ لای راده‌کێشیت و دەفەرمویت: سەیرکەن بەندەکه‌م سوپاس و ستایشی کردم و بەندەیه‌کى بەوه‌فایه.. کاتێک بەندە دەلیت: ﴿الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ بەخشنده‌و میهره‌بانە ئەوخوایه‌ى کانگای ره‌حمەت و سۆز و به‌زه‌یه‌، خَوای گهوره‌ش دەفەرمویت: سەیرکەن بەندەکه‌م مەدح و سەنایی کردم.. کاتێک دەلیت: ﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ خاوەن و سەردارى رۆژى قیامەت، دەفەرمویت: سەرنج بەدەن ئەوه‌ته بەندەکه‌م به‌ خاوەن دەسه‌لات و شکۆمەندم دەزانیت.. کاتێک دەلیت: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ خاوەن و سەردارى رۆژى قیامەت، دەفەرمویت: سەرنج بەدەن ئەوه‌ته بەندەکه‌م به‌ خاوەن دەسه‌لات و شکۆمەندم دەزانیت.. کاتێک دەلیت: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ خودایه‌ عیباده‌ت هەر بۆ تۆ دەکه‌م، داواى کۆمه‌کى هەر له‌ تۆ ده‌که‌م، پشت و په‌نام هەر تۆى، خَوای گهوره‌ دەفەرمویت: بەندەکه‌م راست دەکات ئەوه‌ته به‌ کردار و به‌گوفتار هەر من ده‌په‌رستیت و هەر منیش به‌ پشتیوان دەزانیت.. تا تێره‌ نێوان من و بەندەکه‌م بوو، بۆ بەندەکه‌م هه‌یه‌ داوا بکات، کاتێک ده‌لی: ﴿إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ * صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾. دەفەرمووى ئەمه‌ بۆ بەندەکه‌مه، ئەوه‌ى داواى کرد پێى دەبەخشم.

عیباده‌ت و بەندایه‌تى بۆ خوا و، هاوه‌ڵ و شه‌رىك بۆ دانەنانى، کرده‌وه‌ى چاکه‌ ژيانىكى پر له‌ خۆشى و کامه‌رانى له‌ دنیا و قیامه‌تدا فه‌راهەم ده‌هێنن بۆ موسلمان، نه‌ ترسى له‌ که‌س ده‌بێ و نه‌ غه‌م و په‌ژاره‌.. ئەگه‌ر مرۆفـ به‌و جوژه‌ بوو به‌نده‌ى خوا بوو به‌راستى سه‌ره‌رزانه‌ ده‌ژى و له‌ که‌س ناترسى و خه‌فه‌تى نیه‌، له‌ کاتێکدا خه‌لك زه‌لیل و ژیر ده‌سته‌ى ئەم و ئەون و سه‌ریان دانه‌واندوو به‌یان، به‌لام موسلمان سه‌ر بۆ هه‌یج که‌سه‌ىک دانانه‌وینى جگه‌ له‌ خودا، که‌ ئەوه‌ش خۆى بۆ خۆى به‌هه‌شتیكه‌ تیبدا ده‌ژى

(۱) أخرجه مسلم في الصلاة: (۳۹۵)، وأبو داود في الصلاة: (۱۳۲) والترمذي في التفسير (۱).

﴿ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنَّىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ النحل: ٩٧.

* پیغمبهری خوا ﷺ ده فرمویت: (إِنَّ الرَّحْلَ إِذَا دَخَلَ فِي صَلَاتِهِ أَقْبَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ بِوَجْهِهِ، فَلَا يَنْصَرِفُ عَنْهُ، حَتَّى يَتَقَلَّبَ)'. واته: کاتیک پیار ده چیته نویژه وه خوی گه وره به رده وام رووی ره همت و به زهیی تیده کاو، رووی لی وهر ناگیری تا له نویژه که ی ده بیته وه و، ده گه ریته وه بۆ شوینی پیش نویژه کردنه که..

* پیغمبهری خوا ده فرمویت: (إِذَا قَرَأَ ابْنُ آدَمَ السَّجْدَةَ، اعْتَرَلَ الشَّيْطَانُ يَبْكِي، يَقُولُ: يَا وَيْلَهُ، أَمْرٌ بِالسُّجُودِ فَسَجَدَ، فَلَهُ الْجَنَّةُ، وَأَمْرٌ بِالسُّجُودِ فَعَصَيْتَ، فَلِيَ النَّارُ)'. واته: کاتیک نه وهی نادم ده چیته سه جده وه شهیتان که نار ده گریت و ده ست ده کات به گریان ده لی: هاوار و واوه یلا بۆ من نهو موسلمانه فرمانی پیکراوه سه جده به ریته، سه جده ده بات و ده چیته به هه شته وه، به لام من نافه رمانی خودام کرد سه جده نم برد دوزخ جینگامه.

نویژه پاک و خاوینییه پاک و خاوینی دل و ده روون، پاک و خاوینی له ش و جل و بهرگ، به لکو نهو شوینه ش که نویژه که ی تیدا ده کری..

ده ست نویژه گرتن و خوشتن له کاتی له ش گرانیدا واجب و پیویستن بۆ نویژه کردن که نه وه ش مانای پاک و خاوینی ده گه یه نیته، نویژه کلیلی به هه شته و، کلیلی نویژیش پاک و خاوینی و خو پاک کردنه وه یه. ههروه ها پاک و خاوینی له باوه ره وه یه.

ههروه ها نویژه کردن وهر زشه بۆ جهسته، ماسولکه کان به هیتر ده کات و چوست و چالاک ده بن، به تایه تی نویژی به یانیا و نهو نویژانه ش که پیش وه خت خویان بۆ ناماده ده کریته.. له ده ست نویژه گرتنه وه تا ده گاته چوون بۆ مزگوت و گه رانه وه و ههستان و دانیشتنی ناو نویژه کان، نه مانه هه ره هموویان جهسته به هیتر و چالاک و ته ندروست ده کهن.. بهو شیوه یه نویژه برتیبه له جووله و نیشکردن، هه موو لایه نه کانی جهسته

(١) أخرجه الترمذي وصححه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب: (٥٥٢).

(٢) رواد مسلم في صحيحه: (١٣٣).

ده‌گریته‌وه، جه‌سته ریک راده‌وه‌ستی، رکوع و سجده ده‌بری، زمان قورنان و زیکر و دوعا ده‌خوینی (الله اکبر) ده‌کا، عه‌قل تیده‌فکری، دل ناماده‌یه و ترس و خو‌شه‌ویستی بۆ خوا همیه، خوی گه‌وره‌ی کردووه به چاودیز به‌سه‌ر خو‌یه‌وه، به شوق و زه‌وقه‌وه پیشوازی له نویژه‌که‌ی ده‌کات.

زانای گه‌وره و پایه به‌ریزی کورد مامزستا سه‌عیدی نوورسی زۆر گرنگی ده‌دا به نویژه‌کانی له یه‌کی له‌وته‌کانیدا ده‌فرموی: نه‌ی نه‌فسه‌که‌م بزانه که دوینی رۆشت و له ده‌ست ده‌رچوو، سه‌بینش هیشتا نه‌هاتووه و هیچ به‌لین و په‌یمانیکیش نه‌دراو‌هتی که تو سه‌بینت هیه و ده‌مینی تا ببینی، که‌واته تهنه‌ا نه‌مرۆ به تهمه‌نی راسته‌قینه‌ی خۆت بزانه، که‌مترین شتیکیش که له نه‌مرۆدا بتوانی بیخه‌یه ناو سندوقی پاشه‌که‌وت کردنی دوا رۆژتوه، تهنه‌ا یه‌ک سه‌عاته که له مزگه‌وت یان له‌سه‌ر به‌رمال به‌سه‌ری به‌ریت، تا‌کو دوا رۆژی راسته‌قینه و هم‌میشه‌یی خۆتی پی دابین بکه‌ی.

پیشه‌وا عه‌لی کوری نه‌بی تالب فرمویه‌تی: به‌نددی ئیماندار کاتیک رۆحی ده‌رچوو جینگه نویژه‌که‌ی و نه‌و مه‌لانیکه‌یه‌ی کرده‌وه چاکه‌کانی بۆ به‌رز ده‌کاته‌وه بۆی ده‌گرین.

پاشان نه‌م نایه‌می خو‌نده‌وه: ﴿فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنظَرِينَ﴾

الدخان: ۲۹.

نویژ که فارهتی تاوان و کرداری ناپه سنه نده

بیگومان نویژ ده بیته هوی که فارهتی هه رچی کردار و گوفتاری ناپه سنه نده، خوی گوره ده فهرمویت: ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفًا مِنْ أَيْتِلٍ إِنَّ الْحَسَنَاتِ الْمَسْبُوتَاتِ ذَلِكَ ذِكْرٌ لِلَّذِينَ كَرِهُوا﴾. هود: ۱۸۴. واته: هه بیته به نه رکمی واگرتنی. نویژ له هه ره دوو سه ری رۆژدوه و له به شیک له شه ویشدا، به ریاستی کرده وده چاکه کان کرداره ناپه سنه نده کانتان لاد به بن و ده بیته که فاره دته و شوژدنه هوی گونا به کانتان، نه وه ناموژداری و بور خه ره و دبه بو نهوانی زیکو و یادی خوا ده کهن.

* بیته مه ری خوا ﷺ ده فهرمویت: (الصَّلَاةُ الْحَمِيسُ، وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهَا، مَا لَمْ تَعَشِ الْكِبَائِرَ) واته: پینج فهرزه ی نویژ و، نویژ جومعه تا جومعه به کی تر، ده به هوی شوژدنه هوی خرا به و تاوانی نیوانیان، به مه رچی له تاوانه گه ورده کان نه بن. هه ره ها ده فهرمویت: أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بَيَاتُ أَحَدَكُمْ، يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسًا، مَا تَقُولُ ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ ذَنْبِهِ. قَالُوا لَا يُبْقِي مِنْ ذَنْبِهِ شَيْئًا. قَالَ: فَذَلِكَ مِثْلُ الصَّلَاةِ الْخَمِيسِ، يَمْحُو اللَّهُ بِهَا الْخَطَايَا « واته: نه گهر رووباری به به رده می مالی به کی له نیوده ا بروات رۆژی پینج جار خۆی پاک بشوات، نایا چلکی پیوه ده مینیت؟. وتیان: نه خیر هیچ چلکی پیوه نامینی. فهرمووی: دهی نه وه وهک پینج فهرزه ی نویژ ودهایه، خوی گه ورده گونا و خرا به کانتانی پی ده شو اته وه.

عه بدولای کوری مه سعود (رهزای خوی لی بی) فهرمووی: بیته مه ری خوا ﷺ فهرمووی ته: (تَحْتَرِقُونَ تَحْتَرِقُونَ، فَإِذَا صَلَّيْتُمُ الصُّبْحَ غَسَلْتُمَهَا، ثُمَّ تَحْتَرِقُونَ تَحْتَرِقُونَ فَإِذَا صَلَّيْتُمُ الظُّهْرَ غَسَلْتُمَهَا، ثُمَّ تَحْتَرِقُونَ تَحْتَرِقُونَ، فَإِذَا صَلَّيْتُمُ العَصْرَ غَسَلْتُمَهَا، ثُمَّ تَحْتَرِقُونَ تَحْتَرِقُونَ فَإِذَا صَلَّيْتُمُ المَغْرِبَ غَسَلْتُمَهَا، ثُمَّ تَحْتَرِقُونَ تَحْتَرِقُونَ، فَإِذَا صَلَّيْتُمُ العِشَاءَ غَسَلْتُمَهَا، ثُمَّ

(۱) أخرجه مسلم: (۲۳۳).

(۲) أخرجه البخاري: (۵۲۸)، ومسلم: (۶۶۷). تحفة ۱۴۹۹۸

تَنَامُونَ، فَلَا يُكْتَبُ عَلَيْكُمْ حَتَّى تَسْتَقِضُوا^۱. واته: گرتان تیّ به رده بیّ و ده سوتین نه گهر ههستان نوژی به یانستان کرد نهوه تاوتان پیندا کردوه و کوژاندوتانه تهوه، تاوانه کانتان بیّ شۆردوه تهوه، بهو جزره نوژه کان تا ده گاته نوژی عیسا یهک له دوا یهک ده بنه هژی شۆردنه وهی گونا ه و تاوانه کانتان، که خهوتیشن هیچ گونا ه و تاوانتان بۆ نانوسریت تا له خمه به خه بهر دینمه و ده ست ده که نه وه به کاری ناپه سهند سه رله نویّ.

* سه لمانی فارسی (رهزای خوی لی بی) گتیا به وه و فه رموی: له گه ل پیغه مبه ری خوا ﷺ له ژیر دره ختی کدا بوین لقیتی وشکی راهه شانده هرجی گه لای پیوه بوو هه لوه ری فه رموی: نهی سه لمان! بۆچی په سیارت نه کرد بۆ وام کرد؟ وتم: نهی پیغه مبه ری خوا! بۆچی وات کرد؟ فه رموی: (إِنَّ مُسْلِمًا إِذَا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ، ثُمَّ صَلَّى الصَّلَاةَ الْخَمْسَ، تَحَاتَّتْ عَطَايَاهُ كَمَا تَحَاتُّ هَذَا الْوَرَقَ وَقَالَ ﷺ وَأَقْرَبَ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَرُفَعَا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرُ لِلذِّكْرِينَ) ﷻ. هود: ۱۱۴. واته: نه گهر موسولمان ده ست نوژی گرت به چاکی، پاشان پیتهج فه رزه ی نوژی کرد، گونا هه کانی هه لده وه ریت وه ک گه لای نهو دره خته. پاشان فه رموی: خوی گه وره ش ده فه رمویت: نوژی به چاکی نه نجام بده له همر دووسه ری رۆژه وه و له به شیک له شه میشدا، به راستی کرده وه چا که کان خرا به کان لاده بن و گونا هه کان ده شۆنه وه، نه وه نامۆژگاری و بهر خه ره وه به بۆ نه وانه ی زیکر و یادی خوا ده که ن و په ند وه رده گرن.

* عوسمانی کوری عه فقان (رهزای خوی لی بی) فه رموی: پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموی: (مَنْ أَمْرِي مُسْلِمٍ تَحَضَّرَهُ الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ، فَيَحْسِنُ وَضُوعَهَا وَخَشَوْعَهَا وَرَكَوعَهَا، إِلَّا كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا قَبْلَهَا مِنَ الذُّنُوبِ، مَا لَمْ تُؤْتِ كَبِيرَةً وَذَلِكَ الدَّهْرُ كُلُّهُ)^۲. واته: هه ر موسولمانیک ناماده ی پیتهج فه رزه ی نوژی بیت، به ریک و پیک و به جوانی ده ست نوژی بۆ بگری و به خشوعه وه به جییان بیته، رکوعه که شی ته واو بیت، ده بیته هژی

(۱) رواد الطبرانی فی الصغیر وقال الألبانی حسن صحیح فی الصحیح الترغیب و الترغیب: (۳۵۷)

(۲) أخرجه أحمد والنسائي وحسنه لغیره الألبانی فی الصحیح الترغیب و الترغیب: (۳۶۳).

(۳) أخرجه مسلم (۲۲۸).

کهفاره‌تی گونا‌هه‌کانی رابردویی، به مهرجی له گونا‌هه‌گه‌وره‌کان نه‌بن، نه‌مه‌ش بۆ هه‌موو ته‌مه‌نیه‌تی.

* نه‌بو نه‌یویی نه‌نصاری (ره‌زای خ‌وای لی بی) فه‌رمووی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: (إِنَّ لِكُلِّ صَلَاةٍ تَحُطُّ مَآبِينَ يَدِيهَا مِنْ خَطِيئَةٍ).^۱ واته: هه‌موو نوژی‌تیک گونا‌هه‌کانی پیش خ‌وی ده‌شواته‌وه.

* نین عومهر (ره‌زای خ‌وایان لی بی) فه‌رمووی: پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: (إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ أَتَى بِذُنُوبِهِ كُلِّهَا، فَوَضَعَتْ عَلَى عَاتِقِهِ، فَكُلَّمَا رَكَعَ أَوْ سَجَدَ، نَسَا قَطَّتْ عَنْهُ)^۲. واته: کاتیک به‌نده‌یه‌کی خوا هه‌ستا بۆ نوژی‌کردن هه‌موو گونا‌هه و تاوانه‌کانی ده‌خاته سه‌رشانی و کاتیک رکوع یان سه‌جده ده‌بات ده‌که‌ونه خ‌واره‌وه له‌سه‌ر شانی و له‌کۆلی ده‌بنه‌وه.

* ره‌بیعه‌ی کوری که‌عب (ره‌زای خ‌وای لی بی) گێ‌رایه‌وه فه‌رمووی: شه‌ویک له‌گه‌ل پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ بووم پی‌ویستی ده‌ست نوژی‌م بۆ ناماده‌کرد. فه‌رمووی: بۆ‌داوای شتی‌کم لی ناکه‌یت. وتم: داوات لی ده‌که‌م که ه‌او‌ریت بم له به‌هه‌شتدا. فه‌رمووی: جگه له‌وه داوا بکه؟ وتم: هه‌ر داوای نه‌وه‌ت لی ده‌که‌م. فه‌رمووی: (فَأَعِنِّي عَلَى نَفْسِكَ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ)^۳. ده‌ی زۆر سه‌جده به‌ره بۆ خ‌ودا واته نوژی‌ی زۆر بکه.

* أبو ذر (ره‌زای خ‌وای لی بی) فه‌رمووی: (کاتی وه‌رزی زستان بوو گه‌لای دره‌خته‌کان ده‌وه‌رین پی‌غه‌مبه‌ری خوا ﷺ چ‌هند لقه داریک‌ی گرت و رای وه‌شاندن گه‌لا‌کانیان هه‌ل‌وه‌ری فه‌رمووی: نه‌ی نه‌با زه‌ر! وتم: فه‌رمان به‌ردارتم و گو‌یرایه‌لی تۆم نه‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خوا! فه‌رمووی: به‌نده‌یه‌کی موسلمان نوژی‌تیک ده‌کات له‌به‌ر ره‌زامه‌ندی خ‌وای گه‌وره، گونا‌هه و تاوانه‌کانی هه‌ل‌ده‌وه‌رن هه‌ر وه‌ک چۆن بی‌نییت گه‌لای نه‌م دره‌خته هه‌ل‌وه‌ری)^۴.

(۱) أخرجه أحمد وقال الألباني حسن صحيح في صحيح الترغيب والترغيب: (۳۶۵).

(۲) أخرجه طبرانی والبيهقي و أبو نعيم في الحلية و الألباني في الصحيحة: (۱۳۹۸).

(۳) أخرجه مسلم: (۴۸۹) (۱۱۲۲).

(۴) صحيح الترغيب والترهيب: (۳۸۴).

* ئەبو ھوردەيرە (رەزاي خواي لى بى) گىرپايەوۋە و فەرموۋى: پىغەمبەرى خوا ﷺ داي بەلای گۆرپىكدا فەرموۋى: خاۋەنى ئەم گۆرە كىيىھ؟ وتيان فلان كەسە. فەرموۋى: دوو ركات نوپۇز خۇشەويستردە بۇ ئەو لەو ژيانەي كە نپوھ لە دنيادا ماوتانە بەسەرى بەرن)'.
بەلئى دوو ركات نوپۇزى دروست لە ھەموو دنيا باشتردە بۇ موسلمان ئەگەر بە نىيەتى پاكەوھە بۇ رەزامەندى خوا ئەنجامى بدات.

* سەعدى كورپى ئەبى ۋەققاص (رەزاي خواي لى بى) فەرموۋى: دوو براى موسلمان ھەببون يەكىكىيان پىش ئەوى كەيان بە چل رۇژ ۋەفاتی كرد، منىش باسى چاكە و پياۋەتى يەكەمىانم كرد بۇ پىغەمبەرى خوا ﷺ فەرموۋى: (ئەي نايان ئەوھى ترىشيان موسلمان نەبو؟). وتم: بەلئى ئەوى ترىشيان موسلمان بوو. فەرموۋى: (نپوھ نازانن بەو چل رۇژەي لە دواي ئەو نوپۇزەكان ئەويشيان گەياندوۋەتە چ پلەيەك؟ وئىنەي نوپۇزەكان ۋەك چۇن جۇگەيەك بە بەردەم دەرگاي يەكى لە نپوھدا بروات و بچىتتە ناوى و داپىۋشىت، جا رۇژى پىنچ جار خۇي فرى داتە ناوى و خۇي بشوات، چۇن دەي بىنن؟ نايان ھىچ چلكى پتوھ دەمىنى؟ كەواتە نپوھ نازانن نوپۇزەكانى بەو چل رۇژە ئەوى گەياندوۋەتە چ پلەيەكى بەرز و پىر شكۇ)'.^۲

براى موسلمان جا نپتر بە دواي چىدا دەگەرتى لەمانە چاكتر و باشترت لە كوي دەست دەكەويت؟ نوپۇزەكانت بىتتە كەفارەتى كردار و گوفتارە ناپەسەندەكانت، بە زۇر سەجدە بردن دەگەيتە ئەو پلەيە لە بەھشتدا ھاۋەلئى پىغەمبەرى خوا ﷺ بيت، دەيچ مژدەيەك لەوھ خۇشتردە بۇ نوپۇزخويىن؟ كام بەختەوھرى و دئىيايەك لەوھ چاكترە!!

(۱) أخرجه الطبراني في الأوسط، صحيح الترغيب و الترهيب: (۳۹۱).

(۲) أخرجه مالك و أحمد باسناد حسن والنسائي، صحيح الترغيب و الترهيب: (۳۷۱).

نوٲژ به رگريکه ري تاوانه

وهك له پيش نهم باسه دا روونمان كرده وه نوٲژي راسته قينه ده بيته هؤي سرينه وه ي تاوان و هر چي كردار و گوفتاري ناپه سنده، نه گهر به چاكي و به خشوع و دل بيداريه وه نه بجام درا، له كاتي خؤي دوا نه خرا، خاوه نه كه ي به رده وام بوو له سه ري به شوق و زوق و چالاكييه وه، نه گهر نه و مهر جانه ي تيډا ره چاو كرا، نه وه لاي خوا وهر گيراوه و ناسه واري باشي ده بي له سه ر خاوه نه كه ي و ده بيته هؤي قه ده غه كردني له تاوان و خراپه، خواي گه وره ده فرمويٲ: ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾ العنكبوت: ٤٥. واته: ههسته به نه ركي راگرتني نوٲژ چونكه به راستي نوٲژ مرؤفه كان قه ده غه ده كات له هر چي نار ه وايي و شتي ناپه سنده.

پيشه و قورتوبي (دهمته خواي لي بي) له راقه ي نهم نايه ته دا ده لي: بؤيه ده بي نوٲژ مرؤف له خراپه و به دكاري دوور بخته وه چونكه قورئان خوٲندن ي تيډايه نامؤژگاري مرؤف ده كا، جگه له وه نوٲژ هه موو گياني نوٲژ خوٲن سه رگهرم ده كا. . كاتي ك ده چي ته ميحرا بي نوٲژ و ملكه چ ده كا و بيرده كاته وه له به رده م خوادايه، خواي گه وره ناگاي لي ته تي، به م حالته ده رووني راست ده بيته وه، له نه ندامه كانيدا ناسه واري چاوديري خوا به سه ري وه ده رده كه وي، به و شيويه نوٲژ خوٲن تا نوٲژيكي تر نه و حالته به سه ري دا زاله. . به تايه ته ي نه گهر نه و خه ياله ش بكات كه له هر نوٲژي كدا وا دابنيٲ كه دوايه مين نوٲژيه تي و ته مه ني كوٲتايي هاتووه. . بؤ وانه بيٲ؟ مه گهر موسلمان دلنيا نييه كه مردن كات و كه س و نه خوشي نانس؟! جا نوٲژي ناوا مرؤف دوور ده خاته وه له خراپه و به دكاري و هه موو ناپه سنده ييه ك. .

نوٲژي ك به خشوع وه بكر ي، خاوه نه كه ي دوور ده خاته وه له تاوان و خراپه كاري، ده ستي ده گري بؤ لاي خير و چاكه، هه رله به ر نه وه شه كه ده بيني سه ره راي نه وه ي هه ندي له نوٲژ خوٲن ان كه موكور بيان هه يه به لام له گه ل نه وه شدا هه ر چاكرن له خه لكان ي تر.

* پیغمبهری خوا ﷺ ده فرمویت: (عَلَيْكُمْ بِقِيَامِ اللَّيْلِ، فَإِنَّهُ ذَابُّ الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ، وَقُرْبَةٌ إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَمُنْهَاهُ عَنِ الْإِثْمِ وَمَكْفَرَةٌ لِلْسَيِّئَاتِ).^۱ واته: شهونویژ بکهن و بهردهوام بن لهسهری به گویزهی توانا، چونکه ناکار و رهوشتی پیاوچاکانی پیش نیوه بووه، نزیك بوونه وهیه له پهروه دگارتان، به رهه لستی کهری خراپه و تاوانه، هوی که فاردت و لی خوشبوونی کرده وه ناپه سنده کاتانه.

پیغمبهری خوا ﷺ روونی کرده وه که شهو نویژ به رهه لستی خراپه ده کات، خاوه نه کهمی ده گپرتیه وه له گونا و تاوان، فرمانی پی ده کات به چاکه کردن، پیوسته نیمه ش نویژی زور بکهین به خشوعه وه، شهو نویژ بکهین، له بهردهم پهروه دگاردا به زه لیلیه وه راهه ستین، به دل بگرین بۆ شهو هه موو زیاده ره وهی و کهم و کورپیانهی که هه مانه، به هیوای ره همت و سوز و به زهیی خوابین، ته وه سول ته نها بهو بکهین که دامه زراومان بکات له سهر دینه کهمی، سوودمه ند بین له شهو نویژ و نویژه کانی تر، به لکو خوی گه وره به سوز و به زهیی خوی دل و ده روغان پاک بکاتوه له چلکی گونا و تاوان..

* به پیغمبهری خوابان ﷺ وت: فلان کهس هه موو شهوی به دریزی شهو نویژ ده کات، که روژی لی بوویه وه دزی ده کات! فرموی: نه گهر شهوهی ده بیلین راست بی شهوه شهو نویژ به رهه لستی دزیه کهمی لی ده کات و واز له دزیکردن دینیت.^۲

* شهو هوریره (ده زای خوی لی بی) فرموی: پیغمبهری خوا ﷺ فرمویه تی: (إِذَا خَرَجْتَ مِنْ مَنزِلِكَ، فَصَلِّ رَكَعَتَيْنِ يُمَانِعَانِكَ مِنْ مَخْرَجِ السُّوءِ، وَإِذَا دَخَلْتَ إِلَىٰ مَنزِلِكَ، فَصَلِّ رَكَعَتَيْنِ يُمَانِعَانِكَ مِنْ مَدْخَلِ السُّوءِ).^۳ واته: کاتیک چویته ده ره وه دوو رکات نویژ بکه ده تپاریزی له خراپهی له مال ده چون، کاتیک گه رایته وه و چویته ژوره وه بۆ ناومال دوو رکات نویژ بکه ده تپاریزی له خراپهی چوونه ژوره وه بۆ ناومال.

(۱) أخرجه الترمذي، وابن حزيمة وحسنه لغیره الألبان في صحيح الترغيب والترهيب: (۶۲۴).

(۲) أخرجه أحمد و البزار و غیرهما و صححه الألبان: (۵۸/۱).

(۳) أخرجه البزار و البيهقي في شعب الایمان و أنظر الصحیحة: (۱۳۳۳).

نه گهر نويژه كانان به ره لستی تاوانی لی نه کردین، ده بی بکه رپین بزاین دهرده که چیه، نه خوشییه که مان چیه و دهرمانی بو بدوزینه وه و چاره سهری بکهین، وه چون چاره سهری نه خوشییه کانی جهسته مان ده کهین، بیگومان چاره سهری نه نفس له پیشته ره.

* پیغه مبهری خوا ﷺ ده فهرمویت: (إِنَّ أَوْلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الصَّلَاةَ، فَإِنْ صَلَحَتْ، صَلَحَ لَهُ سَائِرُ عَمَلِهِ، وَإِنْ فَسَدَتْ فَسَدَ سَائِرُ عَمَلِهِ). واته: یه کهم شتی بهنده له قیامتدا موحاسه بهی ده کهن له سهری نويژه، نه گهر نويژه کانی په سهند و تهواو بوون، نهوا کرده وه کانی تریشی چاک و تهواو ده بن و سهر فراز و سهر که وتوو ده بیته، نه گهر خراب نه نجامی دابوون و تهواو نه بوون نهوا کرده وه کانی تریشی خراب و ناتهواو ده بن، نهوا کاته دؤراو و په شیمان و سهره نجامی دؤزه خه.

نويژه چاک و په سهند نابی تا بیروباوه چاک نه بی، خاوه نه کهی خوی گهوره به چاودیر نه زانی به سهر خزیه وه، به ترس و له رزه وه نه نجامیان نه دا، بیر نه کاته وه له موحاسه بهی بهرده م خوی پروزدگار، که راده وه ستینری به بی ته رجومان، به بی پشت و په نا، به بی نه وهی دادوه ری به رگری لی بکا، دهرچوون نیه له سزای خودا مه گهر یه کی خوی خوی بیهوی.

نه گهر نويژه خوین بهوشیوه یه نويژه کهی کرد و تهواو بوو نیر دهرگای فیتنه و خراپه ی بو ده کریتته وه، به لام له دلیدا هیژیک دروست بووه بو به رپه رچ دانه وهی نهو گوناوه تاوان و خراپانه، نیر سهری نهو هه موو خۆشی و برق و باقی دونیا یه ناکات که فانی و له ناو ده چن، بیر له خوشییه کانی به ههشت ده کاته وه که بهرده وام و نه براون، نیعمه تانیک بی کۆتاین، خۆشبهختی و نارامی ههتا ههتاین نابریته وه، بهو شیوه یه خیرو چاکه ی بهرده وام هه لده بوژی و واز له شته له ناوچوو و فانییه کان دیتی.

نويژه تهواو نابی به بی چاودیری خوی به سهریه وه، به بی تهقوا و له خوا ترسان، نه گهر نويژه چاک و دروست نه نجام نه ردی نهوا دلش خراب ده بی و خشوعی نامیتی، نه ندانه کانی تریش خراب ده بن، به لام نه گهر دل چاک بوو نه ندانه کانی جهسته هه موویان چاک ده بن، ده ست چاک ده بی نیشی خراپه ناکات، دزی ناکات، شتی خراب نانوسیته،

(۱) أخرجه الترمذي في الصلاة: (۴۱۳)، وأبو داود: (۸۶۴)، والألبان في صحيحه: (۱۳۵۸).

زینای دہست لیدانی پی ناکری، دہست ناوہشینی.. نہ گہر قاچہ کان چاک بوون، ہنگاو
 ہلناگرن بو شوینی خراب، بہرہو مزگہوت و رینگای چاکہ ہنگاو ہلدہ گرن و دہرؤن..
 نہ گہر گوی چاک و دامہ زراو بی گوی ناگریت بو گورانی و موسیقای بہرہ لابی و ناشہرعی،
 غہیبہت و قسمی خراب نابیستی.. نہ گہر زمان چاک بیت غہیبہتی پی ناکری، بہ چاکہ
 نہ بی نادوی.. نہ گہر دل خراب بوو فرمان دہدات بہ خراپہ و ہمموو نہ نامہ کانی جہستہش
 بانگ دہکات بوئی..

* پیغہ مہری خوا ﷺ دہ فرمویت: (أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضَغَةً، إِذَا صَلَّحَتْ صَلَّحَ
 الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ) . واتہ: لہناو جہستہ دا پارچہ
 گۆشتیکی بچوک ہدیہ نہ گہر چاک بوو نہوا ہمموو جہستہ چاک دہ بی، خو نہ گہر خراپیش
 بوو نہوا ہمموو جہستہ خراب دہ بی، نہو پارچہ گۆشتہ بچوکہش دلہ.

* پیغہ مہری خوا ﷺ دہ فرمویت: (تُعْرَضُ الْفِتْنُ عَلَى الْقُلُوبِ كَعَرْضِ
 الْحَسْرِ عَوْدًا عَوْدًا، فَأَيُّ قَلْبٍ أَشْرَبُهَا نَكَّتْ فِيهِ نُكْتَةُ السَّوْدَاءِ، وَأَيُّ قَلْبٍ أَنْكَرَهَا نَكَتَ فِيهِ
 نَكْتَةُ بِيضَاءِ. حَتَّى تَصِيرَ عَلَى قَلْبَيْنِ، عَلَى أَيْضِ مِثْلِ الصَّفَاءِ، فَلَا تَضُرُّهُ فِتْنَةٌ مَا دَامَتِ
 السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ، وَالْآخِرُ أَسْوَدٌ مُرْبَادًا، كَالْكُوزِ مَحْحِيًا لَا يُعْرَفُ مَعْرُوفًا وَلَا يَنْكُرُ
 مُنْكَرًا، إِلَّا مَا أُشْرِبَ مِنْ هَوَاهُ) . واتہ: بہ لاو فیتنہ دہنوسیت بہ لاتہ نیشتی دلہوہ و پدلہ
 لہسہر پدلہ یان خال لہسہر خال و ہک ریزکردن و لکاندنی شولہ کانی حسیر پتکموہ یہک لہ
 تہنیشت یہک، جا ہر دلتیک و ہریگرت یان خواردیہوہ نہوا خالتیکی رہشی لہسہر
 دہنہ خشیت، ہر دلتیکیش و ہرینہ گریت و بیداتہ دواوہ نہوا خالتیکی سپی لہسہر
 دہنہ خشیت و پتوہی دہنوسیت، تا سہرہ نجام خاوہنہ کہی دلئی سپی دہیت، و ہک بہر دتیکی
 سپی و سافی لی دیت کہ ہیچی پتوہ نہنوسیت فیتنہ و بہ لا کار لی ناکات ہتا
 ناسمانہ کان و زہوی بہر دہوام دہن.. یان و ہک کوپہ لہ یہ کی رہشی ہدلہ و گہراوہ و خوار و
 خیتچی لی دیت چاکہ بہ چاک نازانیت و خراپہش ناداتہ دواوہ و بہ نارہ زووی خوئی فیتنہ و
 بہ لا دہجیتہ ناوی.

(۱) أخرجه البخاري: (۵۲) مسلم: (۱۵۹۹) عن نعمان بن بشير.

(۲) أخرجه مسلم في كتاب الإيمان: (۳۶۷)، جامع الصحيح: (۱۲۸/۱).

ئەگەر نوپۇز كۆردن گەيشتە ئەو رادەيە خاوەنەكەي گۆپرايەوه لە تاوان و خراپە، ئەوكاتە دەبێتە خاوەني ناويك لە ناو ئەو كتيبەدا ناوي دەنوسري كە مۆر كراوه، تەنها ناوي خواناسە پايە بەرزەكاني تيدا تۆمار دەكرت.

* پيغەمبەري خوا ﷺ دەفرمويت: (صَلَاةٌ فِي أَرْضِ صَلَاةٍ، لَا لَعْنٌ بَيْنَهُمَا، كِتَابٌ فِي عِلْمَيْنِ). واتە: نوپۇز لە دواي نوپۇز بە ريك و پيكي و بە خشوعەوه، قسەي پووچيان لە نيوان دا نەكرت، ئەوا كۆدەوهكاني دەچيئە ناو ئەو كتيبەي لە شويئيكي بەرزدايە و تەنها ناوي پايە بەرزەكاني تيدا تۆمار دەكرت.

فەزلي شەونوپۇز

شەو نوپۇز يەكيكە لە سوننەتە گەورەكان جگە لە نوپۇزە فەرزەكان خيري لە هەموو نوپۇزيكي تر زياترە، دوو ركات دوو ركات دەكرئ و كۆتاييشي بە سوننەتي وەتر دي.

هەستان بۆ شەونوپۇز كۆردن خيريترين نوپۇزە لە دواي نوپۇزە فەرزەكان، خواي گەورە فرماني كۆدە بە پيغەمبەر ﷺ كە بەشيك لە شەو بە نوپۇز كۆردن بەسەر بەري، نەك هەمووي چونكە هەمووي سوننەت نيە تەنها هەنديك كات نەبي، وەك دە شەوي كۆتايي مانگي رەمەزان، ئەگينا شەوهكاني تر هەستان و خەوتنەوه سوننەتە، نابي زيادەرهوي تيدا بكرت بۆ ئەوهي كارنەكاتە سەر جەستەو بي هيزي بكات.

خواي گەورە دەفرمويت: ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ، نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ

رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا﴾ الإسراء: ۷۹. ئەي پيغەمبەر! لە بەشيك شي شەوگاردا خۆت ماندوو بكە و قورئان بخويئە، كە زيادە ئەركيئە لەسەر تو، بۆ ئەوهي پەروەردگارت پايە و مەقامە بەرزەكەت پي ببەخشيت، هەنديك لە زانايان دەلئين مەبەست لە (مقاما محمودا) پايەي شەفاعەتي گەورەيە لە قيامەتدا، هەروەها با سوپاس كراو بيت لە لايەن هەموو بەديهينراوانەوه.

(۱) أخرجه أبو داود، وحسنه الألبان في صحيح الترغيب والترهيب: (۴۴۶).

خوای گهوره وهسفی هاوه لانی پیغه مبهبر ﷺ و تیمانداره راسته قینه کان ده کات بهودی که میک له شهو ده خهون، شهویان به عیباده تی پهروه ردگار و خوا په رستی به ری ده کهن، قورنان ده خوینن و زیکر و یادی خواده کهن: ﴿كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ﴾ الذاریات: ۱۷.

موسلمان نه گهر به جوانی و تی گه یشته شهووره تی (المزمل) بخوینیتته وه په ندو ناموژگاری زوری لی وه رده گری، خوای گهوره لهوکاته ناخو شه دا فرمانی کردووه به پیغه مبهبر ﷺ شهونویژ بکات، که سه رتهای وه حییه، دوی شهوی جویره نیل وه حی بز هینا و تی بخوینه تا سی جار، بخوینه به ناوی خواوه ترس و له رزی لی نیشته و هاته وه بز ماله وه به خه دیچی فرموو: دامپو شه دامپو شه، خو پیچایه وه و خو داپوشی نا له و کاته دا خوای گهوره فرمانی پیکرد شهونویژ بکات: ﴿يَا أَيُّهَا الْمَرْمُلُ ۝۱ قِرْ آلِيلَ الْأَقِيلَا﴾ المزمل: ۱-۲. واته: نهی شه که سهی خوت داپوشیوه نهی موحه عمده! ههسته شهونویژ بکه مه گهر به شتیکی کهم له شهو نه بیت.. بز شهوی پهروه دهی بکات، دلای پابه ندبی پیوهی و دامه زراوبی له سه ری.

* پیغه مبهبری خوا ﷺ ده فرمویت: (..أَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ صَلَاةُ اللَّيْلِ).
واته نوژ له دوی نویژه فرهزه کان شهونویژه.

* پیغه مبهبری خوا ﷺ ده فرمویت: (فِي الْجَنَّةِ غُرْفَةٌ يُرَى ظَاهِرُهَا مِنْ بَاطِنِهَا، وَبِاطِنُهَا مِنْ ظَاهِرِهَا، فَقَالَ أَبُو مَالِكٍ الْأَشْعَرِيُّ: لِمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: لِمَنْ أَطَابَ الْكَلَامَ، وَأَطْعَمَ الطَّعَامَ، وَبَاتَ قَائِمًا وَالنَّاسُ نِيَامٌ).^۲ واته: به ههشت ژووری وای تیدایه له ناویه وه دهره وهی ده بینی، له دهره وه ناوه وهی ده بینی، نه بو مالیکی شه شعهری (رهزای خوای لی بی) و تی: نهی پیغه مبهبری خوا شهو بز کییه؟ فرمووی: بز شهو که سهیه که سهی جوان و چاک بکات، خواردن بدات به فقیر و هه ژاران، شهونویژ بکات له کاتی کدا خه لک خهوتوون، قورنانی زور بخوینی له شهودا.

(۱) رواد مسلم: (۱۱۶۳).

(۲) أخرجه الطبراني والحاكم وقال الألباني حسن صحيح في صحيح ترغيب والترهيب: (۶۱۷)

* پیغمبر مہری خوا ﷺ فرمویہ تی: (يَعْقِدُ الشَّيْطَانُ عَلَى قَافِيَةِ رَأْسِ أَحَدِكُمْ إِذَا هُوَ نَامَ ثَلَاثَ عُقَدٍ، يَضْرِبُ عَلَى كُلِّ عُقْدَةٍ، عَلَيْكَ لَيْلٌ طَوِيلٌ فَارْقُدْ، فَإِنِ اسْتَيْقَظَ، فَذَكَرَ اللَّهَ تَعَالَى، انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ، فَإِنِ تَوَضَّأَ، انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ، فَإِنِ صَلَّى، انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ كُلُّهَا، فَأَصْبَحَ نَشِيطًا طَيِّبَ النَّفْسِ، وَإِلَّا أَصْبَحَ خَبِيثَ النَّفْسِ كَسَلَانَ) ۱. واتہ: کاتیک ددخون شہیتان سی گری دہدات لہ بەشی دواوہی سہری ہہریہ کیک لہ ئیوہ و، دہلی: بھوہ شہوگاریکی دور و دریژہ راکشی لئی بہبی خہم، نہ گہر ہہستا لہ خہو و زیکر و یادی خوی کرد، نہوا گرتیہ کیان دہکرتیہوہ، نہ گہر دہستونیژی گرت، نہوا گرتیہ کی تریشیان دہکرتیہوہ، نہ گہر نویژی کرد نہوہ گرتیہ کی تریش دہکرتیہوہ، دلخوش و چوست و چالاک دہبی، نہ گہر واشی نہ کرد نہوا تہمہل و سست و بہست و دلگران دہبی.

* موغیردی کوری شوعبہ فرموی: قام النبی ﷺ حتى تورمت قدماؤ، فقیل لہ: قَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ، فقال: (أَفَلَا اكون عبداً شكوراً) ۲.

واتہ: پیغمبر مہری خوا ﷺ نہوہندہ بہ پیوہ مابوہوہ لہ شہونویژدا قاچہ کانی ناوسا بوون، لییان پرسی: خوی گہورہ لہ تاوانی رابردووت و داہاتویشت خوش بوہ بو ناوادہ کہی لہ خوت، فرموی: نہی نابی بہندہیہ کی سویاس گوزارم.

* عہدولای کوری عہمری کوری عاص (رہزای خویان لی بی) فرموی: پیغمبر مہری خوا فرمویہ تی: (أَحَبُّ الصَّلَاةِ إِلَى اللَّهِ صَلَاةُ دَاوُدَ، كَانَ يَنَامُ نِصْفَ اللَّيْلِ، وَيَقُمُ ثَلَاثَةً، وَيَنَامُ سُدُسَهُ، وَيَصُومُ يَوْمًا، وَيُفْطِرُ يَوْمًا) ۳. واتہ: خوشہویسترتین نویژ لای خوا نویژی داوہہ سالوی خوی لہسہر بیت، وہ خوشہویسترتین رۆزوو لای خوا رۆزووی داوہہ، نیوہی کاتی شو دہخہوت، سیہہ کی شہویشی بو شہونویژ تہرخان کردبوو، شہش یہکی شو دہخہوتہوہ، رۆژی نا رۆژیکیش بہ رۆزوو دہبوو.

* جابر (رہزای خوی لی بی) گتپرایہوہ و فرموی: گویم لہ پیغمبر مہری خوا ﷺ بوو دہیفہرموو: (إِنَّ فِي اللَّيْلِ لَسَاعَةً، لَا يُوَافِقُهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ يَسْأَلُ اللَّهَ خَيْرًا مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا

(۱) متفق علیہ، أخرجه البخاري: (۳۲۶۳)، و مسلم في صلاة المسافرين: (۲۰۷).

(۲) أخرجه البخاري: (۱۱۳۰) و مسلم: (۲۸۱۹).

(۳) أخرجه البخاري: (۳۴۲۰) و مسلم في صلاة: (۱۸۹).

وَالْآخِرَةَ، إِلَّا اعْطَاهُ اللَّهُ إِيَّاهُ، وَذَلِكَ كُلُّ لَيْلَةٍ^۱. هه‌موو شه‌وتک کاتیکي تايه‌تی تېدايه، هه‌ر پياوئیکي موسولمان بۆي رينک بکه‌وي له‌و کاته‌دا هه‌ر شتیک داوا بکات له‌ خي‌ر و بي‌ري دنيا و قيامه‌ت بي‌نگومان خواي گه‌وره پي‌ي ده‌به‌خشيت، نه‌وکاته‌ش دباري کراو ني‌ه له‌ هه‌موو شه‌وتکدا نه‌وکاته هه‌يه.

* پي‌غه‌مبه‌ري خوا ﷺ ده‌فه‌رموي‌ت: (ي‌ترل ربنا تبارک وتعالی کل ليله إلى سماء الدنيا حين يبقى ثلث الليل الآخر فيقول من يدعوني فأستجيب له من يسألني فأعطيه من يستغفرني فأغفر له)^۲. واته: خواي گه‌وره هه‌موو شه‌وتک داده‌به‌زي‌ته ناسماني دونيا، کاتیک به‌شي کوزايي له‌ سي‌ به‌شي شه‌و ده‌مي‌ني‌ي ده‌فه‌رموي‌ت: کي‌ لي‌م ده‌پاري‌ته‌وه تا لي‌ي وه‌ري‌گرم؟، کي‌ داوايه‌کي هه‌يه تا پي‌ي بي‌ه‌خشم؟ کي‌ داواي لي‌ خو‌شبوون ده‌کات تا لي‌ي خو‌شيم؟!.

* پي‌غه‌مبه‌ري خوا ﷺ ده‌فه‌رموي‌ت: (رَحِمَ اللَّهُ رَجُلًا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّى وَأَبْقَطَ امْرَأً تَهُ فَإِنْ أَبَتْ نَضَحَ فِي وَجْهِهَا الْمَاءَ، رَحِمَ اللَّهُ امْرَأَةً قَامَتْ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّتْ وَأَبْقَطَتْ زَوْجَهَا فَإِنْ أَبِي نَضَحَتْ فِي وَجْهِهِ الْمَاءَ)^۳. واته: ره‌حمه‌تي خوا له‌و پياوه‌ي که شه‌و هه‌ستا بۆ شه‌و نو‌ي‌ژ ژنه‌که‌شي هه‌لده‌سي‌ني‌ي نه‌گه‌ر خه‌و به‌ري نه‌دا يان ته‌مه‌لي کرد و هه‌لنه‌سا ناو ده‌پزي‌ني‌ي له‌ده‌م و چاوي، هه‌روه‌ها ره‌حمه‌تي خوا له‌و ژنه‌ي که هه‌ستا بۆ شه‌و نو‌ي‌ژ و مي‌رده‌که‌شي هه‌لده‌سي‌ني‌ي، نه‌گه‌ر خه‌به‌ري نه‌بووه‌وه له‌به‌ر ته‌مه‌لي ناو ده‌پزي‌ني‌ي له‌ده‌م و چاوي تا خه‌به‌ري ده‌بي‌ته‌وه.

* پي‌غه‌مبه‌ري خوا ﷺ ده‌فه‌رموي‌ت: (عَلَيْكُمْ بِقِيَامِ اللَّيْلِ، فَإِنَّهُ ذَابُّ الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ، وَقُرْبَةٌ إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَمُنْهَاءٌ عَنِ الْإِثْمِ وَمَكْفَرَةٌ لِلْسَّيِّئَاتِ)^۴. واته: شه‌و نو‌ي‌ژ بکه‌ن و به‌رده‌وام بن له‌سه‌ري به‌گوي‌ره‌ي توانا، چونکه ناکار و ره‌وشي پياوچاکاني پيش ني‌وه بووه،

(۱) أخرجه مسلم: (۷۰۷).

(۲) صحيح سنن أبي داود: (۳۴/۲) (۱۳۱۵).

(۳) ابن ماجه: (۱۳۳۶) وأبو داود: (۱۳۰۸)، والألباني في صحيح الترغيب والترهيب: (۶۲۵)

(۴) أخرجه الترمذي، وحسنه لغيره الألباني في صحيح الترغيب و الترهب: (۶۲۴).

نزیک بوونه و دیه له پهروه درگارتان، بهر هه تستیکه ری خرابه و تاوانه و هوئی که فارهت و لئی خو شبوونی کرده وه ناپه سنده کاتانه.

* پیغه مبهری خوا ﷺ فەر موویه تی: (إِذَا أَيْقَظَ الرَّجُلُ أَهْلَهُ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلِّ—
أَوْصَلَى رَكَعَتَيْنِ جَمِيعًا، كُتِبَ فِي الذَّاكِرِينَ وَالذَّاكِرَاتِ)¹. واته: نه گهر پیاویک شهو ههستا له خه و ژن و منداله کانیسی ههستان دوو رکات نویژیان کرد به جه ماعت یان به تنها به کی دوو رکاتیان کرد نهوا ناویان له ناو ریزی نهوانه دا دهنوسریت که هه میسه و بهردهوام زیکر و یادی خوا ده کهن.

* پیغه مبهری خوا ﷺ ده فەر موویت: (مَنْ قَامَ بِعَشْرِ آيَاتٍ، مِنْ لَمْ يُكْتَبَ مِنَ الْعَافِلِينَ، وَمَنْ قَامَ بِمِائَةِ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْقَانِتِينَ، وَمَنْ قَامَ بِأَلْفِ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْمُقَنَطَرِينَ)².
واته: هه رکه سیک له شهودا ده نایهت بخوینی نهوا ناوی له ریزی بی ناگاوا له خوا غافله کان، نه گهر که سی سه د نایهت بخوینی نهوا ناوی له ریزی نهو که سانه دهنوسریت که له فرمان بهرداری خوی گه وره ده رناچن و له شهو نویژدا زور به پیوه راده وهستن، نه گهر که سی ههزار نایهت بخوینی نهوا ناوی له ریزی نهوانه دا تو مار ده کری که به قه دنیوا نهوشی له ناویدایه خیریان بو نوسراوه.

* پیغه مبهری خوا ﷺ فەر موویه تی: (لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ الْقُرْآنَ، فَهُوَ يُقَمُّ بِهِ آثَاءَ اللَّيْلِ وَ آثَاءَ النَّهَارِ، وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَهُوَ يُنْفِقُهُ آثَاءَ اللَّيْلِ وَ آثَاءَ النَّهَارِ)³.
واته: ناوات خواست تنها به دوو که سی ده بریت، پیاویک قورثان خوین بی شهو و روژ بیخوینی و کاری پی بکا، پیاویکیش خوی گه وره مال و سامانی پی به خشیبی نهویش شهو و روژ لئی به خشی له پیناری خوا. ده بی ناوات نه خوازی بو له ناو چونی نیعمه تی نهو که سانه، تنها نهوهنده نه بی که ناوات بخوازی که وهک نهوان بن.

(۱) أخرجه أبو داود في الصلاة: (۱۳۰۹)، والطبراني في الصغير: (۸۱/۱).

(۲) أبو داود و ابن خزيمة وصححه الألبان في صحيح الترغيب والترهيب: (۶۳۹).

(۳) أخرجه البخاري: (۷۵۲۹) و مسلم: (۸۱۵).

عائشه (رهزای خوی لی بی) فرمودی: پیغمبره‌ری خوا ﷺ هممو شهویک وهتری ده‌کرد نیتر له نه‌وه‌لی شه‌ودا بوايه یان له ناوه‌راسته‌وه یان له کۆتایی شه‌ودا بوايه^۱.

سوننه‌ته له رکاتی کۆتای سوننه‌تی وه‌تردا دعای قنوت بخوینریت بهم شیویه و پاشان سلاوات بدری له دیداری خۆشه‌ویستان: (اللهم اهدني فيمن هديت، وعافني فيمن عافيت، وتولني فيمن توليت، وبارك لي فيما أعطيت وقي شر ما قضيت، إنك تقضي ولا يقضى عليك، وإنه لا يذل من واليت، تباركت ربنا وتعاليت)^۲.

أبو هريرة (رهزای خوی لی بی) فرمودیه‌تی: دوو رکات نوێژ له تاریکی شه‌ودا بکه‌ن بۆ نه‌وه‌ی له تاریکی گۆردا فریاتان بکه‌ویت^۳.

ته‌میمی داری (ده‌حه‌تی خوی لی بی) شه‌وی خه‌به‌ری نه‌بووه‌وه بۆ شه‌ونوێژ یه‌ک سالی ته‌واو به شه‌وه‌ نه‌ده‌خه‌وت تا به‌یانی به عیباده‌ته‌وه خه‌ریک ده‌بوو^۴!!

نوێژ مایه‌ی به‌خته‌وه‌رییه :

نوێژ کردن کلیلی هممو خێرو خۆشییه‌که، به نوێژ کردن دل نارام و به‌خته‌وه‌ر ده‌بی و ده‌حه‌ویته‌وه، رۆح دلتیا ده‌بی، نوێژ قوتی رۆحه و به‌هیزی ده‌کات به‌رامبه‌ر به‌لاو ناخۆشییه‌کان، به نوێژکردن چاوه‌گه‌ش و رووناک ده‌بی.

نوێژ کردن به‌نده‌ فیتری نادابی خواپه‌رستی ده‌کات، ریز و گه‌وره‌یی خوا ده‌خاته دله‌وه، نوێژخوین ده‌پازینیته‌وه به ره‌وشت و ناکاری جوان وه‌ک: نه‌رم و نیانی، راستگۆیی، هیتن و نارامی، دادپه‌روه‌ری، قانعی، به‌وه‌فایی. هه‌روه‌ها نوێژخوین له‌کردار و گوفتاره خراپه‌کانیش دوورده‌خاته‌وه وه‌ک: درۆکردن، فرۆ فیل و خیانته‌ت، ته‌ماعبازی، بیوه‌فایی، تووره‌یی، خۆه‌زل زانی، زولم و ستم، ئیره‌یی و، چه‌نده‌ها ره‌وشتی خراپ و کاری ناپه‌سه‌ندی تر..

(۱) البخاری: (۱۹۹۶)، ومسلم: (۷۴۵).

(۲) أبو داود: (۱۴۲۵).

(۳) جامع العلوم والحکم لابن رجب (رحمه الله).

(۴) مختصر منهاج القاصدين للمقدسي (رحمه الله).

نهی نهو کهسهی نارامی و خوژش بهختیت دهوی، رووناکی چاوه کانت دهوی رووبکه نویژ کردن بهخسوع و زهلیلیهوه وهک پیئغه مبهری خوا ﷺ و هاوه لانی، نهو کاته حهز و ناراته کانت دیتهدی و بهختهوهر دهبی، خوژ نه گهر واشت نه کرد نهوه تهنها لومهی خوژت بکه و، گوناھی خوژت له نهستوی خوژتدایه.

خوای گموره دهفر موت: ﴿الَّذِينَ ءَامَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾ الرعد: ۲۸. نهوانهی نیمانیان هیناوه دل و دهروونیان نارام ده بیته به خویندنی قورنان و په یامه کههی خوای پهروه ردگار، ناگادارین دله کان ههر به زیکر و یادی خوا و قورنان خویندن نارام ده بن و دهحهوینهوه.

شاعیر ده لیت:

يا من ترجوا النجاة لم تسلك مسلکها فإن السفينة لا تجري على يس.

واته: نهی نهو کهسهی به هیوای رزگاری و بهختهوهریت ریگای رزگاری و بهختهوهریشت نه گرتووه، کهشتی له ناو وشکاییدا ناروات ههر چنده سهول لی بدهی.. واته جگه له ماندوو بوون هیچی تری پی ناپریت! به نویژ کردن نیماندار ههست بهحهوانهوه و نارامی و دهکات، کاتیک دهلی: (الله اکبر) نویژ داده بهستی واته خوا جل جلاله له هه موو شتیک به گوره تر ده زانی نیر ترسی له هیچ کهسینک نییه.. که دهلی: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿الفاتحة: ۲-۳ ههست به نیعمه ته کانی خواده کات له بهزهیی و رهجهتی بهرام بهر به نیماندار.. کاتیک ده لیت: ﴿مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ الفاتحة: ۴ ههست به گه ورهیی خوا دهکات.. که ده لیت: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ الفاتحة: ۵ ههست به په یو بندی نیوان خوژی و پهروه ردگاری دهکات پشتی پی ده بهستی و داوای کومهک و یارمهتی به تهنها لهو دهکات و بهس.. کاتیک ده لیت: ﴿أَهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿ الفاتحة: ۶-۷ ههست دهکات چنده پیوستی به هیدایه ته و هیدایه تیش تهنها به دهست خواجه.. نابو و شیویه نویژ خوین ههست به زیندویتی و گه شانوه دهکات، ناو پوژینی دل و دهروونی دهکات به نویژه کههی، بیگومان

تهنها به زیکر و یادی خوا دل نارام دهبی، دهی گهوره‌ترین زیکر و یادی خوداش نویژه.

نه‌گه مرؤف بهو جوژه بوو بهندهی خوا بوو به‌راستی و به‌ندایه‌تی بو خوا کرد، هاره‌لی بو پریار نهدا و، کرده‌وهی چاکه‌ی کرد، نهو کاته سه‌ریه‌رزانه دهژی و له‌که‌س ناترسیت، غم و په‌ژاره و خه‌فته‌ی نیه و ژیان‌ی پر له خو‌شی و کامه‌رانی ده‌بیت، له کاتیکدا خه‌لک زه‌لیل و ژیر ده‌سته‌ی نه‌م و نه‌ون و سه‌ریان دانه‌واندوهه بو‌یان، به‌لام موسلمان سه‌ر بو هیچ که‌سیک دانانه‌وینئ جگه له خودا، که نه‌وه‌ش خو‌ی بو خو‌ی به‌مه‌شیتکه تینا ده‌ی: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ

حَيَوٰةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ النحل: ۹۷.

* پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: (هه‌ریه‌کی له نئوه کاتیک خه‌وت شه‌یتان سی‌گری ده‌دات له به‌شی دواوه‌ی سه‌ری و ده‌ستیان پیا ده‌هینئ و ده‌لی: بجه‌وه شه‌وگاریکی دور و دریزه بی خه‌م لئی راکشی، نه‌گه‌ر هه‌ستا له‌خه‌و و یادی خوای کرد گریه‌کیان ده‌کریته‌وه، نه‌گه‌ر ده‌ست نویژی گرت نه‌وا گریه‌کی تریان ده‌کریته‌وه، نه‌گه‌ر نویژی کرد نه‌وا گریه‌کی تریشیان ده‌کریته‌وه، نه‌وکاته گورج و گوژ و دل‌خو‌ش ده‌بی و چالاک ده‌بی، نه‌گه‌ر وای نه‌کرد به پیچه‌وانه‌وه په‌ست و سست و ته‌مه‌ل ده‌بی. له ریوایه‌تیک‌ی تردا هاتوه: (فَيُصِِحْ نَشِيْطًا النَّفْسُ قَدْ اَصَابَ خَيْرًا، وَاِنْ لَمْ يَفْعَلْ، اَصْبَحَ كَسْلَانًا، حَيْثُ النَّفْسُ، لَمْ يُصِبْ خَيْرًا).^۱ نهو کاته نه‌فسی پاک و چالاک ده‌بی، تووشی خیر و خو‌شی ده‌بیت، نه‌گه‌ر واشی نه‌کرد نه‌وه ته‌مه‌ل و ته‌وه‌زل ده‌بی و، نه‌فسی پیس و په‌ست ده‌بیت، تووشی خیر نابئ.

* پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌رکاتیک تووشی به‌لاو ناخو‌شی ببوايه هانای بو نویژه ده‌برد و بانگی بیلالی ده‌کرد ده‌ی‌فه‌رموو: (أَقِمِ الصَّلَاةَ يَا بِيْلَالُ، أَرِحْنَا بِهَا).^۲ واته: نه‌ی بیلال! هه‌سته بانگ بده و قامه‌ت بکه با به‌کردنی نویژه‌کان دل‌خو‌ش و نارام بین.

(۱) أخرجه ابن ماجه (صحيح سنن ابن ماجه) (۱۰۹۴).

(۲) صحيح سنن أبو داود: (۴۱۷۱)، وصححه الألبانی في المشكاة: (۲۵۳).

* همروه‌ها ده‌فهرموو: بهرچاو روونی و خوښبه‌ختی من له نویژدایه و، نویژ بیبیله‌ی چاوی منه: (جَعَلْتُ فُرَّةً عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ)¹.

همدیتک له زانایان ده‌لین: نه‌گهر پاشا و نه‌وه‌ی پاشاکان بیانزانیایه نیمه‌ی موسلمان جهنده دلّمان خوښه به زوری شمشیر لیان ده‌سندین نه‌گهر ده‌سه‌لایان بوايه².

نیین ته‌ییه (رحمته‌ی خوی لی بی) دوژمنانی نازاریان ددها و زیندانییان کرد فهرمووی: چیتان ده‌وی لیم؟ من به‌هشتی خوژم له ناو سنگمدایه ئیوه ناتوانن ده‌ری به‌ینن، زیندانی کردنم خه‌لوه‌ته، ده‌ریه‌ده‌ر کردنم سه‌یران و سیاحه‌ته، کوشتنیشم پله‌ی به‌ری شه‌هاده‌ته! همروه‌ها کاتیک خستیانه زیندانیانه‌وه پیتی بی تاقت نه‌بوو لیان پرسه؟ نه‌ویش وتی: زیندانی که‌سینکه دلّی زیندان بیت له یادی خوا، نه‌سیریش که‌سینکه نه‌سیری هموا و هه‌وه‌سی بیت³.

کاک نه‌جمه‌دی موفتی زاده (رحمته‌ی خوی لی بی) له هونراوه‌یه‌کدا ده‌لینت:

له ده‌وری جه‌می یارانی جانی توّم نه‌بی هیشتا خوژم پی ته‌نه‌یایه
توّم هه‌بیت ته‌نه‌ها له ئینفرادی لیم جه‌مه هه‌رچی خوښی دنیا‌یه.

نه‌بویه‌کری وه‌راق (رحمته‌ی خوی لی بی) ده‌فهرمویت: نه‌گهر هموا و هه‌وه‌س زال بیت به‌سه‌ر دل و ده‌روونی مرۆقدا: دلّی تاریک ده‌بیت، نه‌گهر دلّیش تاریک بوو ته‌نگ ده‌بیت وه‌ک پاله په‌ستو بخه‌نیه سه‌رسنگ ناوه‌هایه، نه‌گهر دلّیش ته‌نگ بوو، خووره‌وشت ناپه‌سه‌ند و ناشیرین ده‌بیت، گهر خووره‌وشت ناشیرین بوو خه‌لک رقیان لیتی ده‌بیت⁴.

عه‌بدولای کوری موباره‌ک (رحمته‌ی خوی لی بی) ده‌فهرمویت:

رَأَيْتُ الذُّنُوبَ تُمِيتُ الْقُلُوبَ وَقَدْ يُورِثُ الذَّلَّ إِدْمَانَهَا

(۱) أخرجه أحمد وحسنه الألبان في المشكاة: (۵۲۶۱)، وأنظر الصحيحة: (۱۸۰۹).

(۲) عوائق، محمد احمد راشد.

(۳) ذیل طبقات الحنابله (۴۰۲/۲).

(۴) العوائق، محمد احمد راشد.

تاوان دل دهمرینیت نهو کهسهی بهردهوام بیټ له سهری سوک و رسوایی بهشیهتی، نهو کهسهش خزی به دوور بگریټ له تاوان بینگومان دلی دهژیتسهوه و نهفسی نارام دهبیټ. نیماندار کاتیک همر له بهیانی تا نیوهرو کار دهکات باری قورس و گران دهبیټ بیټ هیټر دهبیټ، شتی خراب دهبیستی، خوی گهورهش فهرمانی بیټ دهکات که بجیټ بۆ نویژ بۆ نهوهی بجهویټسهوه و نارام بیټ، یان لهمالهوه و دهنگه دهنگی منال و بۆله بۆلی ژن، سمرقالبون به میوانهوه بیټ تاقهتی دهکات، پاش ماویهکه بهو شیویه کاتی نویژ دیت نهگمر جوو بۆ نویژی جهماعهت یان همر نویژی کرد نهوا نارامیی دهدهاته گیانی خزی و دهحهویټسهوه، یان شهو له جینگادا زۆر دهمینیتسهوه زۆر مانهوهش له جینگادا لهرادهی خزی تیپهری نهخوشی و تهملهټیه بهلام که هستا له خهو ماسولکهکانی دهکهونه جووله، نهوکاته چوست و چالاک دهبیټ.

خشوع له نویژدا

نین رهجهبی حهنهلی (رهحمتهی خوی لی بیټ) دهلی: خشوع بریتیه له زهلیلی نواندن له بهردهم پهروهردگاری بالا دست و خاوهن دهسهلاتی رههادا.

نامادهبی دل له نویژدا رۆحهکهیهتی، وهک سمر وایه بۆ جهسته، وهک ناو وایه بۆ ماسی، دل ناماده نابیټ و پاک نابیتسهوه تهنها به ازهینان له گوناخ و تاوان نهبیټ، به قورنان خویندن و زیکر و یادی خوا و نویژ کردن دهگاته نهو رادهیهی که خاشع بیټ، ترسی خوی تیدا بیټ، خوی چاک بیټ و فهرمانیش بدات به نهندامهکانی تر چاک بن، بۆ نهوهی خشوع له دلدا زیاد بیټ دهبیټ زۆر سهجده بریت و رکوع به تهواوی نهنجام بدریت، دوعا و پارنهوهی زۆر بگریټ له سهجدهدا.

خوی گهوره دهفهرمویت: ﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿٢﴾

المؤمنون: ١ - ٢. واته: بهراستی نهو نیماندارانه سهرکهوتوو و سهرفراز بوون. نهوانهش نهو

کسانه‌ن له نوێژه‌کانیان دا ملکه‌چ و دل نارام و دل دامه‌زراوون دل‌یان لای خوای خۆیانه و به‌خشوعوه نوێژه‌کانیان ده‌که‌ن.

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمووت: ﴿حَفِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْاُولٰٓئِىٔ وَتَقَرَّبُوا لِلّٰهِ

قَلْبَتَيْنِ﴾ البقرة: ۲۳۸. ابن کثیر (به‌رحمت بی) له ته‌فسیری ئەم نایه‌ته‌دا ده‌لی: به‌خشوع و گه‌ردنکه‌چیه‌وه نوێژه‌کانتان ئەنجام به‌دن، به‌ملکه‌چی و زه‌لیلیه‌وه به‌ندایه‌تی خودا بکه‌ن و په‌رسته‌شکانی به‌جی به‌ینن.

* پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فه‌رمووت: (أول شيء يرفع من هذه الأمة الخشوع، حتى لا ترى فيها خاشعاً). واته: به‌که‌م شتیک له ناو ئەم نومه‌ته‌دا نامیئیت خشوعه، تا وای لی دیت به‌کتیک نابینی به‌خشوعوه نوێژ بکات.

* پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموووتی: (مَا مِنْ أَمْرٍ مُّسْلِمٍ تَحْضُرُهُ صَلَاةٌ مَّكْتُوبَةٌ فَيُحْسِنُ وُضُوئَهَا وَخُشُوعَهَا وَرُكُوعَهَا إِلَّا كَانَتْ كَفَّارَةً لِّمَا قَبْلَهَا مِنَ الذُّنُوبِ مَا لَمْ يُؤْتِ كَبِيرَةً وَ ذَلِكَ الدَّهْرُ كُلُّهُ)¹. واته: هه‌ر موسلمانێ کاتی به‌کتیک له نوێژه‌فه‌رزه‌کان هاته‌ پیشه‌وه، به‌جوانی و ریک و پیکێ ده‌ستوێژی بۆ بگری و به‌خشوعوه نوێژه‌که‌ی بکات و به‌ته‌واوی رکوع بیات، ئەوا ده‌بیته‌که‌فه‌ره‌تی گونا‌هه‌کانی رابردووی، به‌مه‌رجی له‌گونا‌هه‌گه‌وره‌کان نه‌بن ئەمه‌ش هه‌تا هه‌تایه‌وه‌ به‌رده‌وامه‌.

ئه‌گه‌ر خشوع نه‌ما له‌ دلدا وێران ده‌بی، ئەوکاته‌ نه‌خۆشی ترسناک پووی تی ده‌که‌ن و سه‌رده‌که‌ون به‌سه‌ریدا و په‌شی ده‌که‌نه‌وه، وه‌ک خۆشه‌ویستی دنیا و پیتشپرکی بۆ کردنی، بی ناگایی و غه‌فله‌ت، شوینکه‌وتنی هه‌وا و هه‌وه‌س و ناره‌زووبازی، به‌خۆدا نازین و خۆ به‌گه‌وره‌زانین و لوت به‌رزنی، تا وای لی دی په‌ند و نامۆژگاری وه‌رناگری و کاریگه‌رییان نابێ له‌سه‌ری.

فالقلب ما لم يكن بالله مرتبطاً فإتما هو بالأهواء جواب.

(۱) رواه الميمني: (۲ / ۱۳۶)، وقال الألباني صحيح في صحيح الترغيب والترهيب: (۵۴۳).

(۲) أخرجه مسلم: (۲۲۸)، صحيح الترغيب و الترهيب: (۳۶۰).

واته: نه گهر دل به خواوه په یوه ست نه بوو، نهوا وه لآم دهره و دی ههوا و هه وهس ده بیته
واته شوینی همز و نار ه زووه ناشه رعبه کان ده که ویت.

* پیغه مبهری خوا ﷺ ده فرم ویت: (له جهسته دا پارچه گوشتیکه بچوک هیه
نه گهر باش بوو نهوا هممو نه دنامه کانی تر باش دهن، نه گهر خرابیش بوو نهوا هممو
نه دنامه کانی تریش خراب دهن، که نه ویش دله. ۱.

پیغه مبهری خوا ریک راده وهستا له نویتدا ملی لار نه ده کرده وه و سهری کز نه ده کرد
به چالاکه و زهوق و شوقه وه نویتزه کانی نه غام ددها، ههروه ها په نای گرتووه به خوا له
دلی که خالی بی له خشوع: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ قَلْبٍ لَأْتَحَشَّعُ...) ۲.

عومهری کوری خه تتاب (رهزای خوی لی بی) پیاوکی بینی ملی لار کرد بووه و
سهری کز کرد بوو له نویتدا پیی فرموو: ناینه که مان مه کوژه خوا بتکوژی.

ههروه ها یه کیکه تری بینی ملی خوار کرد بووه وه که نه و دی که خشوع بنوینی،
عومهر فرموو: سهرت راسته که ره وه خشوع له دل دایه له ملدا نیه!

نه بو ته لحه (رهزای خوی لی بی) جاریکیان له ناو باخه که ی خویدا نویتزی ده کرد
بالنده یه کی جوان هات به به رده میدا نه ویش دهستی کرد به سهیر کردنی تا وای لیتهات
نهیده زانی چند رکات نویتزی کردوه، باخه که ی کرد به خیر له بریتی نهو خشوع له دهست
دانیه! ۳.

حوزه یغه (رهزای خوی لی بی) فرموو: ناگادارین له خشوعی دوپرووانه، وتیان:
خشوعی دوپرووانه چونه، فرموو: نه وه یه ده بینی جهسته وا پیشان ده دریت که خاشعه
به لآم دل غافل و بی ناگایه! ۴.

عوروهی کوری زوبیر (ره همتی خوی لی بی) که یه کی بووه له فوکه های تابیعین:
برینیک له قاچیدا بوو روژ به روژ زیادی ده کرد، یزیشکه کان برپاریاندا قاچی بپرنه وه نه گینا

(۱) أخرجه البخاري: (۵۲۵۵)، ومسلم: (۱۵۹۹).

(۲) أخرجه مسلم: (۲۷۲۲).

(۳) مختصر منهاج القاصدين لابن قدامة.

(۴) المدارج السالكين لابن قيم الجوزية: ۵۲۱/۱

هممو جهستى ده گريته وه، لهو سهرده مه دا بهنج نه بووه تا بهنجي بكن، فهرمووى: مؤلته تم بدن با بجمه ناو نوٲٲه وه، كاتيك چوره ناو نوٲٲه وه قاچه كه يان بو برييه وه ههستى به نازار نه كرد چونكه دلى سهرقال بوو به خواى خزيه وه ناگاي له دنيا نه ما بوو^۱.

نين قهيم (به رحمت بى) ده لٲت: نوٲٲ به بى خشوع وهك جهستى بى گيان وايه، دهى له وه شورهبى تر ده بى چى بيت پياو جهسته يه كى بى گيان به ديارى به رٲت بو خاوه ن دهسه لاتيكي دنيايى، چ جاي بو خواى گوره؟!.

سوفيانى سهورى (به رحمت بى) فهرمووى: نه وهى خشوعى نه بى نوٲٲه كه مى خراب ده بى.

كوسپه كاني به ردهم خشوع :

هه نديك كوسپ ده بنه هوى كه مى خشوع يان نه مانى له نوٲٲه دا، جا هه يانه له ناو نوٲٲه كه دايه و هه شيانه له ده ره وهى نوٲٲه كه دايه، نه مانه ي لاي خواره وهش چهنه كوسپيكن له به ردهم خشوع دا:

۱- لاوازي نيمان به گه يشتن به ديدارى په روره دگار: يه كى له سيفاتى نهو كه سانه ي به خشوع وه نوٲٲ ده كهن نه وه يه كه گومانيان نيه ده گهن به ديدارى خواى خزيان، كه واته نه گهر نوٲٲه خوٲين گوماني هه بوو يان با وه پى نه بوو به زيندوو بوونه وه و مو حاسه به له به ردهم په روره دگار دا، نهو كاته به خشوع وه نوٲٲه كاني ناكات و بى ناگا ده بى له روحي نوٲٲه كه مى.

۲- وه سه وه سى شه يتان: پينغه مبه رى خوا ﷺ فهرموويه تى: (اذا نُودِيَ بِالصَّلَاةِ، أَذْبَرَ الشَّيْطَانَ وَ لَهُ ضُرَاطٌ، حَتَّى إِذَا نُوبَّ بِالصَّلَاةِ أَذْبَرَ، حَتَّى إِذَا قُضِيَ النَّدَاءُ أَقْبَلَ، حَتَّى يَخْطُرَ بَيْنَ الْمَرْءِ وَنَفْسِهِ وَيَقُولُ: أَذْكَرُ كَذَا، وَأَذْكَرُ كَذَا، لَمَّا لَمْ يَكُنْ يَذْكَرُ، حَتَّى يَظَلَّ الرَّجُلُ لَا يَذْكَرُ كَمْ صَلَّى) وفى روايه عند المسلم: (حَتَّى يَظَلَّ الرَّجُلُ أَنْ يَذْكَرَ كَيْفَ صَلَّى)^۲.
واته: نه گهر بانگدرا شه يتان هه لدى به تر ليدان، بو نه وهى بانگه كه نه بيستى، كه بانگه كه ته واو بوو دٲته وه تا قامه ت ده كرى ديسان هه ل دٲته وه، كه قامه ت ته واو بوو دٲته وه

(۱) وفيات الاعيان: ۲۵۵/۳، حلية الاولياء: ۱۷۸/۲.

(۲) اخرجه البخاري: (۶۰۸). ومسلم: (۳۸۹).

و سه‌سه ده‌خاته دلّی نویژخوینته‌وه و دالّغمی بۆ دروست ده‌کات و پیی ده‌لی: یادی نه‌وه و نه‌وه بکه که پیشتر له یادی نه‌بوو تا وای لی ده‌کات نازانی چند رکات نویژی کردوه. له ریویایه‌تی (مسلم) دا هاتوه: (وا له نویژخوین ده‌کات که نه‌زانی چۆن نویژه‌که‌ی ده‌کات).

۳- ناوردانه‌وه به‌م لای به‌ولادا له نویژدا: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرموویه‌تی: (مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَرْفَعُونَ أَبْصَارَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فِي صَلَاتِهِمْ لِيَتَّهِنَ عَنْ ذَلِكَ أَوْ لِيَخْطَفْنَ أَبْصَارَهُمْ) .
 واته: نه‌و خه‌لکانه چییانه چاویان به‌رزده‌که‌نه‌وه بۆ ناسمان له نویژه‌کانیاندا؟ یان نه‌وه‌تا واز له‌و کاره دینن یان خویمان ناماده بکه‌ن بۆ کویر بوون.

* پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فهرمویت: (إِنَّ اللَّهَ أَمَرَكُمْ بِالصَّلَاةِ، فَإِذَا صَلَّيْتُمْ فَلَا تَلْتَفِتُوا، فَإِنَّ اللَّهَ يَنْصِبُ وَجْهَهُ لَوَجْهِ عَبْدِهِ فِي صَلَاتِهِ، مَا لَمْ يَلْتَفِتْ..)^۲ . واته: خوی گه‌وره فهرمانی پی کردوون به نویژ کردن، له نویژدا ناوردانه‌وه، چونکه خوی گه‌وره رووی به‌زه‌یی له به‌نده‌که‌یه‌تی تا نه‌و به‌نده‌یه روویکاته خوا و ناوردانه‌وه..

۴- نویژ کردن به‌رامبه‌ر وینه و زه‌خره‌فه‌ی ره‌نگا و ره‌نگ: عایشه (رزای خوی لی بی) فهرمووی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له به‌رگیکی ره‌نگا و ره‌نگدا نویژی ده‌کرد، کاتیک له نویژه‌که‌ی بویه‌وه فهرمووی: (نه‌م به‌رگه به‌رنه‌وه بۆ نه‌بو جوهم و، به‌رگیکی ساده بۆ من به‌ینن، چونکه خه‌یالی بردم له نویژدا)^۳.

* نه‌نه‌س (رزای خوی لی بی) فهرمووی عایشه (رزای خوی لی بی) په‌رده‌یه‌کی ره‌نگا و ره‌نگی له دیواری ژوووره‌که‌یدا هه‌لیواسی بوو، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فهرمووی: نه‌ی عایشه! نه‌م په‌رده ره‌نگا و ره‌نگه لابه، چونکه وینه‌کانی ناوی دینه به‌ر چاوم له کاتی نویژدا، واته خشوعه‌که‌م ناهیلن و خه‌یالم به‌لایاندا ده‌جیت^۴.

۵- لاوازی خو‌شه‌ویستی و برایه‌تی له‌به‌ر خوا: چوونه به‌هه‌شت به‌ستراوه به‌ خو‌شه‌ویستی‌یه‌وه له‌به‌ر خوا، خشوع ریگای چوون به‌ره‌و به‌هه‌شته، خشوع و به‌هه‌شتیش

(۱) أخرجه البخاري: (۷۵۰).

(۲) رواه البخاري ومسلم، صحيح جامع الترمذي: ۱۴۸/۵ برقم ۲۸۶۳.

(۳) أخرجه البخاري: (۳۷۳) ومسلم: (۵۵۶).

(۴) أخرجه البخاري: (۳۷۴).

به ندن به بهیژی خوشه ویستییهوه له بهر خوا: (وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تَمُنُّوا، وَلَا تَمُنُّوا حَتَّى تَحَابُّوا، أَوْلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفَسُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ) واته: بهو کهسهی گیانی منی به دهسته ناچنه بهههشتهوه تاكو نیمان نههینن نیمانیشان تهواو نابی ههتا به کترتان خوش نهویت، شتیکتان نیشان بدهم نهگهر نهجامی بدهن نهوا به کترتان خوش دهوی، سهلام له به کتر بکهن.

۶- بی ناگایی و شوین کهوتنی ههوا و ههوهس و نارزهوو.

۷- زۆر سهرقال بوون به دنیاوه و گرنگی پیدانی.

۸- ته رکی جه ماعهدت و مزگهوت، چونکه گورگ مه ری تنها ده خوات.

۹- ریک رانه وهستان له ریزی نویتدا و پال نه دان به به کهوه.

۱۰- زولم و ستم کردن له بدهنه کانی خوا و پیشینل کردنی مافه کانیان.

فه زلی نویژی جومعه

نویتی جومعه کۆبونهوهی موسولمانانه ههفتهی جارێک پینکهوه بو زانینی کاروباریان و خوشه ویستی و برابتهی زیاتر خستنه نیتوانیان.

خوای گهوره دهفرموت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ الجمعة: ۹. واته: نهی نهو کهسه نهی نیمانان هیناره کاتیکی بانگدرا بو نویتی جومعه، نیتوه به پهله بچن بهدهم یادی خواوه و واز له کرپین و فرۆشتن بهینن، چونکه نا نهوه چاکتر و باشتره بو نیتوه نهگهر بزنانن و تی بگهن.

۱- سوره تیکی بهناوه وهیه له قورئاندا بهناوی (سورة الجمعة).

۲- رۆژی جومعه له نیتوان پینچ شهمه و شهمه دایه، تایبته به نومهتی پیغه مبهروه ﷺ، خوای گهوره گاور و جوه کانی پی گومرا کرد، جوله که رۆژی شهمه یان

هه‌بوو، گاوره‌کان روژی یه‌ک شه‌مه، نه‌وان ده‌بی شوین نیمه بکه‌ون له کاتی‌کدا چه‌نده‌ها ساڵ له پیتش نیمه‌وه بوون، نه‌مه‌ش له فه‌زل و خیری نه‌م نو‌مه‌ته‌یه^۱.

۳- پیتغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فه‌رمویتی: (خَیْرُ یَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَیْهِ الشَّمْسُ یَوْمَ الْجُمُعَةِ، فِیهِ خُلِقَ آدَمُ، وَفِیهِ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ، وَفِیهِ أُخْرِجَ مِنْهَا)^۲. واته: باشتین روژی هه‌فته که خۆری لێ هه‌لبی جومعه‌یه، خۆی گه‌وره له روژی جومعه‌دا ئاده‌می دروستکرد، له روژی جومعه‌دا چوو نه‌وا به‌هه‌شته‌وه، هه‌ر له‌و روژه‌شدا له به‌هه‌شت ده‌رکرا و خرایه سه‌ر نه‌م زه‌وییه.

۴- نین عه‌باس (ره‌زای خویان لێ بی) فه‌رمووی: پیتغه‌مبه‌ری خوا فه‌رموویه‌تی: (إِنْ هَذَا یَوْمٌ عِیدٌ جَعَلَهُ اللهُ لِلْمُسْلِمِینَ، فَمَنْ جَاءَ إِلَى الْجُمُعَةِ فَلْیَغْتَسِلْ، وَإِنْ كَانَ عِنْدَهُ طِیْبٌ فَلْیَمْسَ مِنْهُ وَعَلَيْكُمْ بِسِوَاکِ)^۳. واته: خۆی گه‌وره روژی جومعه‌ی گیتراوه به‌ جه‌ژن بو موسلمانان، هه‌رکه‌سیک هات بو نوژی جومعه‌ی باخۆی بشوات، نه‌گه‌ر بوئی خۆشی لایبوو با له‌خۆی بدات، سیواکیش بکه‌ن.

* هه‌روه‌ها فه‌رمووی: به‌کۆمه‌لی موسلمان له روژی جومعه‌دا: (مَعَاشِرِ الْمُسْلِمِینَ إِنْ هَذَا یَوْمٌ جَعَلَهُ اللهُ لَكُمْ عِیدًا، فَاعْتَسِلُوا وَعَلَيْكُمْ بِالسِّوَاکِ)^۴. واته: نه‌ی کۆمه‌لی موسلمانان، نه‌م روژه‌خوا کردوویه‌تی به‌ جه‌ژن بو‌تان، خۆتان بشۆن و سیواک بکه‌ن.

۵- عوبه‌یده‌ی کوری جه‌راح فه‌رمووی: پیتغه‌مبه‌ری خوا فه‌رموویه‌تی: (مَأْمِنِ الصَّلَاةَ صَلَاةَ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ الْفَجْرِ یَوْمَ الْجُمُعَةِ فِي الْجَمَاعَةِ، وَمَا أَحْسَبُ مَنْ شَهِدَهَا مِنْكُمْ إِلَّا مَغْفُورًا لَهُ)^۵. واته: باشتین نوژی لای خوا نوژی به‌یانی روژی جومعه‌یه به‌ جه‌ماعه‌ت، هه‌ر که‌سیک له ئیوه به‌شدارێ بکات هیوادارم خوا لێ خۆشیت.

(۱) رواد البخاری: (۸۳۱).

(۲) رواد مسلم: (۴۸۶).

(۳) أخرجه ابن ماجه: (۱۰۹۸) في إقامة الصلاة.

(۴) أخرجه الطبراني في الأوسط: (۳۴۳۳) والصغير: (۳۵۹) وذكر هيثمي (۲/ ۱۷۲).

(۵) البزار: (۶۲۱)، والطبراني: (۱۸۶)، والهيثمي: (۸/ ۱۶۸)، وابونعيم: (۷۱/ ۲۰۳).

* ههروهها فرموویه تی: (إِنَّ أَفْضَلَ الصَّلَوَاتِ عِنْدَ اللَّهِ صَلَاةُ الصَّبْحِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِي الْجُمُعَةِ)^۱. واته: باشتین نوژی لای خوا نوژی به یانی رژی جومعه به جه معادت.
 ۶- تنها دوو رکات نوژی فرز ده کری به لام له رژه کانی تردا چوار رکات ده کریت.
 ۷- (الْجَهْرُ فِيهَا) نوژه که ی به ده نگی بهرز و ناشکرا ده خوینریت.
 ۸- سه رقالبون به عیبادته وه تا نیمام له مزگهوت ده چیتته دهر وه خیریک کی گهره ی هیه.

۹- خویندنی سوره تی جومعه و موفاقین سونه تن له نوژی عیشای شه وه کهیدا.
 ۱۰- له رژی جومعه دا سزا له سه رخه لکانی بهرزه خ هه لده گیریت.
 ۱۱- هه ره شه کراوه له وانمی که دوا ده کهون یان ناماده ی جه معاده تی جومعه ناکهن به سوتاندنی ماله کانیان به سه ریاندا^۲.

۱۲- مؤر دهنری به سه ر دلی ته و که سانه دا که واز له نوژی جومعه ده هینن به بی به هانه ی شهرعی، به به لگهی نم فرمووده یه: (لَيَسْتَهِنَّ أَقْوَامٌ وَدَعَهُمُ الْجُمُعَاتُ، أَوْ لِيَخْتَمَنَّ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ ثُمَّ لَيْكُونَنَّ مِنَ الْغَافِلِينَ)^۳.

* ههروهها ده فرموت: (مَنْ تَرَكَ ثَلَاثَ الْجُمُعَةِ مِنْ غَيْرِ ضَرُورَةٍ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ)^۴. واته: هه رکه سی سی جومعه له سه ریه ک به بی نیش و کاریکی زور زه ورور به هانه یه کی شهرعی و پتویست واز له نوژی جه معاده تی جومعه به یینی نه وه خوی گهره مؤر ده دات له سه ر دلی.

۱۳- رژیوو گرتن تییدا دروست نییه به تنها، یان ده بی رژی پیشت یان رژی دواتری له گه لدا بگیری^۵.

۱۴- نابیت تاییه ت بکری بو شه و نوژی کردن^۱.

(۱) رواه البيهقي في الشعب: (۳۰۴۵).

(۲) رواه حاكم في المستدرک (۱/ ۲۹۲) وصحیحه علی شرط شیخین.

(۳) أخرجه مسلم: (۸۶۵)، والبعوی: (۱۰۵۴).

(۴) رواه الترمذی: (۵۰۰)، وأبو داود: (۱۰۵۲)، وأحمد: (۳/ ۴۲۴)، وحاکم: ۳/ ۶۲۴.

(۵) أخرجه البخاری: (۱۹۸۵)، ومسلم: (۱۱۴۴).

۱۵- له کاتی وتاردا نابی کەس قسە بکات دەبی دەنگی گوی بۆ نمام رابگیریت.

* پیغمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: (هەرکەسێک لە رۆژی جومعهدا دەسنوێژێکی رێک و پێک بگری و بێت بۆ جەماعەتی جومعه بەبی دەنگی گوی بگری بۆ وتاری نمام خۆی گەورە لە گوناھی نیوان ئەو جومعه و جومعهکەمی پیشوی خۆش دەبی لەگەڵ سی رۆژی زیادهدا، هەرکەسی دەست بدات لە بەرد و خۆی مەشغول بکا ئەو شتی نابەجیتی کردوو و خۆی بەشتی بی هودودوو خەریک کردوو.

* پیغمبەری خوا ﷺ دەفرمویت: (إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ أَنْصِتْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ فَقَدْ لَعْنَتْ) ۱. واتە: لە کاتی وتاری هەینیدا ئەگەر بلێی بە هاوێڵە کەت بی دەنگ بە ئەو خۆت بەشتی پرۆپۆچوو خەریک کردوو، خێری جومعه کەت نامیت.

۱۶- خۆشتن پێویستە: پیغمبەری خوا ﷺ دەفرمویت: (مَنْ جَاءَ مِنْكُمْ الْجُمُعَةَ فَلْيَغْسِلْ) ۲. واتە: هەرکەسێک هات بۆ نوێژی جەمعه با خۆی بشوات. هەرەوهها دەفرمویت: (غُسْلُ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ) ۳. واتە: خۆشتن لە رۆژی جومعهدا واجبه لەسەر هەموو موسلمانێکی بالغ.

۱۷- خێری گەورە دەست ئەو کەسە دەکەوی پێش وەخت ناماده دەبی: (من اغتسل يوم الجمعة غسل الجنابة ثم راح، فكأنما قرب بدنة، ومن راح في الساعة الثانية، فكأنما قرب بقرة، ومن راح في الثالثة، فكأنما قرب كبشاً أقرن، ومن راح في الساعة الرابعة، فكأنما قرب دجاجة، ومن راح في الساعة الخامسة، فكأنما قرب بيضة، فإذا خرج الإمام حضرت الملائكة يستمعون الذكر) ۴. واتە: هەرکەسێک رۆژی جومعه خۆی بشوات و پاشان لە سەعاتی یەكەمدا نامادهبی لە مزگەوتدا وەك وشترێ بکات بەخێر ناوایه، ئەوهی لە

(۱) أخرجه مسلم: (۱۱۴۴) (۱۴۸).

(۲) أخرجه البخاري: (۹۳۲)، ومسلم: (۸۵۱).

(۳) أخرجه البخاري: (۸۹۴)، ومسلم: (۸۴۴) في الجمعة، عن ابن عمر.

(۴) أخرجه البخاري: (۲۶۶۵)، ومسلم: (۸۴۶) في الجمعة، عن أبي قتادة.

(۵) أخرجه البخاري: (۸۸۸) (۸۴۱)، ومسلم: (۸۵۰).

سهعاتی دووه‌مدا پروات وەك ئەوه وایه مانگایەك بكات بەخێر، ئەوهی له سهعاتی سییه‌مدا پروات وەك ئەوه وایه به‌رانیکی شاخدار بكات بەخێر، ئەوهی له سهعاتی چواره‌مدا پروات وەك ئەوه وایه مریشکی بكات بەخێر، ئەوهی له سهعاتی پینجهمدا پروات وەك هیلکه‌یه‌ك بكات بەخێر وایه، كه نیمام چوه سه‌ر مینبه‌ر ئیتر ملانیكه‌كان ده‌رۆن گوی له وتاره‌كه‌ی ده‌گرن ئەوهی له دوا‌ی ئەوه پروات ناوی له ده‌فته‌ری ریز لیتانی نه‌وانه‌دا نانوسری چونكه سجیله‌كه‌یان پینچاوه‌ته‌وه.

۱۸- بۆ هه‌موو هه‌نگاویك پادا‌شتی سالی ده‌نوسری: ئەوهی كورپی ئەوهی سه‌قه‌فی فه‌رموی: بیستم له پینغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌یفه‌رموو: (من غَسَلْتُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَأَغْسَلْتُ، ثُمَّ بَكَّرْتُ وَابْتَكَّرْتُ، وَمَشَيْتُ وَلَمْ يَرْكَبْ، وَدَنَا مِنَ الْإِمَامِ، وَأَسْمَعُ وَلَمْ يَلْعَ، كَانَ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ عَمَلٌ سَنَةِ أَجْرٍ صِيَامِهَا وَ قِيَامِهَا)¹. واته: هه‌ر كه‌سیك له رۆژی جومعه‌دا خۆی بشوات و پینش وه‌خت ناماده بیته بۆ نوێژ، به پیاده‌ پروات نه‌ك به سواری، له نزیک نیمامه‌وه دانیشت، به‌بێ ده‌نگی قسه‌ی نابه‌جی نه‌كات، بۆ هه‌موو هه‌نگاویکی خێر و پادا‌شتی سالیك شه‌ونوێژی بۆ ده‌نوسری كه له رۆژه‌كه‌یدا به رۆژوو بوو بیته.

۱۹- خویندنی سوره‌تی (الكهف) ده‌بیته نوره و رووناکی نیتوان ئەو جومعه و جومعه‌كه‌ی تر: ئەبو سه‌عیدی خودری فه‌رموی: پینغه‌مبه‌ری خوا فه‌رمویه‌تی: (مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْكَهْفِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَضَاءَ لَهُ مِنَ النُّورِ مَا بَيْنَ الْجُمُعَتَيْنِ)².

۲۰- نوێژی جومعه ده‌بیته هۆی كه‌فاره‌ت و شۆردنه‌وه‌ی گونا‌هه‌كان: ئەبو هوره‌یره فه‌رموی: پینغه‌مبه‌ری خوا فه‌رمویه‌تی: (الْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهَا مَا لَمْ تَغْشَ الْكِبَايِرَ)³. واته: جومعه بۆ جومعه‌یه‌کی تر ده‌بیته هۆی شۆردنه‌وه‌ی گونا‌ه و تاوانی نیتوانیان به‌مه‌رجی له تاوانه‌ گه‌وره‌كان نه‌بن.

۲۱- كاتیکی تیدا‌یه دو‌عا‌ی تیدا‌ گه‌رایه ئەوكاته‌ش دیاری كراو نییه، له‌به‌ر ئەوه موسلمانان پارانه‌وه‌ی زۆری تیدا‌ بکه‌ن، هه‌ر كه‌سی له‌وكاته‌دا داوا‌ی هه‌رچییه‌ك بكات له

(۱) أخرجه ابو داود: (۳۴۵) وابن ماجه: (۱۰۷۸) والبيهقي: (۱۰۶۵) وإسناد صحيح.
 (۲) رواه النسائي: (۹۵۲)، والبيهقي: (۲۴۴۶) والحاكم: (۲۰۷۲) وهو حديث صحيح.
 (۳) صحيح مسلم: (۲۳۳) وابن ماجه: (۱۰۸۶).

خوای گهوره پئی ده به خشی: (فیه سَاعَةٌ لَا يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي يَسْأَلُ اللَّهَ شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ وَأَشَارَ بِيَدِهِ يُقَلِّلُهَا).^۱

۲۲- نهوسی کوری نهوس سهقه فی فهرمووی: پیغه مبهری خوا عَلَيْهِ السَّلَام ده یفه رموو: (فَأَكْثَرُوا مِنَ الصَّلَاةِ عَلَيَّ فِيهِ فَإِنْ صَلَاتِكُمْ مَعْرُوضَةٌ).^۲ واته: زور سلاوات بدن له سهرم له شهو و روژی جومعه دا چونکه پیم ده گات.

۲۳- روژی جومعه چهنده ها تایبه تمندی ههیه، به لام شه ممه و یهک شه ممه هیچ تایبهت مه ندیه کیان نییه.^۳

رۆلی مزگهوت :

مزگهوت نهو شوینه پیروزهیه له شهو و روژیکدا پینج جار نوژی تیدا نهغام ده دریت، قورتا بجانیه بو بانگهواز و بلاو کرده وهی نایینی نیسلام، کوری زانست و زانیاری له مزگهوتدا ده به ستر، بویه نهو هه موو که له زانا و خواناسانهی پیگه یاندوو پهروه ردهی کردن، خه لک له مزگهوتدا فیری عه قیده و بیروباوهر، به ندایه تی، فهرزه کان، سوننه ته کان، نه خلاق و ناکاری بهرز ده بوون.

مزگهوت شوینی ههوال زانینی یه کتره، شوینی چاره سه رکردنی کیشه و گرفتی موسلمانانه، که واته مزگهوت رۆلینکی گرنگی ههیه له ژیانی موسولماناندا. مزگهوت نابی بکریتته ته مه لخانه، چونکه شوینی بیکار و ته مه له کان نییه، نه شکهوت نیه بو ره هبانه کان، شوینی پیر و په ککه وته کان نییه، شوینی تهقوا و خوا په رستییه.

پیغه مبهری خوا عَلَيْهِ السَّلَام یه کهم شت بیری لیکرده وه مزگهوت بوو، کاتیک که ماوه یه کی کهم لای ختلی سالمی کوری عه وف مایه وه له ریگهی کزچکردنی بو مه دینه، نه وه بوو

(۱) صحیح البخاری: (۶۴۰)، و مسلم: (۸۴۲).

(۲) رواد ابوداود: ۱۰۷۴، وابن ماجه: ۱۰۸۵، والحاکم: ۱ / ۱۲۷۸ و وافقه الذهبی.

(۳) زاد المعاد، لابن القیم: (۱ / ۳۶۴).

مزگهوتی قویائی دروستکرد خوی گه ورهش نهم نایه تهی بهو بۆنه بهوه دابه زانده: ﴿لَمَسَّجِدٌ
 أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَّخِذُوا لِلَّهِ
 حُجُبَ الْمَطَهَّرِينَ﴾ التوبة: ۱۰۸. واته: بیگومان مزگه تیک که له سر بناغهی تهقوا و له
 خواترسان دامه زرابیت له یه کهم رۆژدوه شایه نتره نوژی تیدا بکهیت، بیوانیکی تیدایه
 بییان خۆشه که خزیان پاک راگرن، خوایش نهوانه ی زۆر پاک و خاوینن خۆشی دهوین.
 ههروهها خوی گه وره مهدهی نهوانه دهکات له مزگهوتی قویاء، مزگهوتی
 پیغه مبهردا ﷺ بوون بههوی سوربوونیان له سر پاک و خاوینی دل و دهروونیان و جل و
 بهرگ و مزگه وته کانیشیان.

پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمانی کردوه به موسلمانان که خزیان برازیننه وه له
 مزگه وته کاندای، بۆنی خۆش له خزیان بدهن، جل و بهرگی پاک و خاوین له بهر بکهن، سیواک
 بکهن و، دوور بکه ونه وه له بۆنی ناخۆش و جل و بهرگی پیس و چلکن له بهر کردن.

خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿يَبْنَیْءَ آدَمَ حُدُوًّا زَيْنَتَكَ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ﴾ الاعراف: ۳۶.
 واته: نهی نهوهی نادهم خۆتان برازیننه وه به پۆشاک و جلی جوان له بهر کردن، له کاتی
 هه مو نوژی و چوونه مزگه وتیکدا..

نیمام هه سهن (به رحمت بی) کاتیک ده چوو بۆ نوژی چاکترین و پاک و خاوینترین جل و
 بهرگی له بهر ده کرد، لییان پرسی له وه باره وه؟. فهرموی: ﴿إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ﴾.
 منیش پیم خۆشه خۆم جوان بکهم له حوزوری پهروه درگارمدا.

خوی گه ورهش پیتی خۆشه جل و بهرگتان جوان بی و پاک و خاوین بیت پیلایوی جوان
 له پی بکهن و سیما یستان جوان بی.

* پیغه مبهری خوا ﷺ دوی نهوه گه یشته مه دینه و هه وایه وه یه کهم شت پیتی
 هه ستا دروستکردنی مزگه وته که ی خۆی بوو، خۆی ئیشی تیدا ده کرد! به دهستی خۆی بهردی
 هه لده گرت و ده یگوتزایه وه و ده یفه رموو:

اللَّهُمَّ لَا عَيْشَ إِلَّا عَيْشَ الْآخِرَةِ فَاغْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ

ئهو مزگه وته ی پیغه مبهردا ﷺ بوو به یه کهم قوتابخانه ی بانگه وازی ئیسلام، مالتی

دهولته تي نيسلام بوو. دهرگای هميشه کراوه و له سر پشت بوو بۆ هموو ميلله تان،
عرب، کورد، فارس و، هموو نه ته وه دکاني تری دنيا.. بۆ هموو جوړه رهنگی سپی و
رهش، بۆ هموو جوړه پلهو پایه يک فقير و دهوله مه ند، دهسه لاتدارو بی دهسه لات، بۆ
هموو جوړه ته مه نیک پیرو گنج. دهرگای له سر پشت بوو بۆ نافره تان بۆ نوؤکردن و
فیروونی زانیاری شهرعی، له سرده ميکدا نافره ت حقی نه بوو که فیري زانیاری بی، نه
نه بوو به شداری پیاو بکات له ژياندا.

مزگهوت بوو به قوتابخانه يک زانیاری و کرده و هی چاکي تیدا فیرده کرا روح و
جسته ی تیدا پاک ده کرایه وه، حق و واجبی تیدا ده ناسرا، په روه ده ی پیش فیروون تیدا
ده کرا، شونیی کرده وه بوو پیش نه زه ری وه رگرتن، شونیی پاک بوونه وه ی نه فن بوو له چلک
و چه په لی تاوان و خراپه، شونیی کویونه وه ی موسلمانان بوو له شه و روؤتیکدا پیچ جار،
بویه نهو که له پیاوانه ی هه لخت، نهو نه ستیره دره وشاوانه ی که هه تا هه تابه
ده دره وشینه وه له ناسمانی مروؤتایه تیدا په روه رده کرد.

له خه لیفه راشیده کان: نه بویه کر و عومر و عوسمان و علی (ره زای خویان لی بی).
له سر کرده و پیشه واکان: نه بو عوبیده و خالد و عمر (ره زای خویان لی بی).. له
قورنان خوینه کان: وینه ی زهیدی کوری ثابت و نین و عه باس..

له نافره ته خاوه ن فزل و چاکه کان: وینه ی فایمه ی کچی پیغه مبهری خوا عليه السلام و،
عایشه ی کچی نه بویه کر دایکی نیمان داران و حه فسه و دایکی عمار و دایکی سوله یم..
به لی مزگهوتی پیغه مبه عليه السلام شونیی بانگه واز بوو، مالی دهوله تی نيسلام بوو بۆ
راپه راندنی کاروباره کان، نیشی تیدا ده دوزرایه وه بۆ بینکاره کان، نه خوینده واری تیدا فیری
زانست و زانیاری ده کرا، یارمه تی فقیر و هه ژاری تیدا ده درا، چاوپیکه وتیان له گه ل
سه فیری ولاتان ده کرد له مزگهوتدا، بانگی جهاد و تیکوشانی تیدا ده درا، په روه رده و
مه شقی سه بازی تیدا ده کرا، له ویه نوینر به ری ده کرا بۆ ولاتان.

له سرده می پیغه مبه عليه السلام و هاوه لانی و شون کوه وتوانی نه وانیشدا رۆلی مزگهوت
نابه و شیویه بووه.

خه لکی حبه شه یاریان کردوه به (حیراب) دکانیان له مزگهوتدا و پیغه مبهری

خوای عَلَيْهِ السَّلَامُ سه‌ری کردون، عانیشهش یاریه‌که‌یانی ده‌بینی^۱.

عومهری کوری خه‌تتاب (ره‌زای خوای لی بی) ورده به‌ردی بۆ هه‌لگرتن ویستی بیکیشی پیناندا و ده‌ریان بکات به‌لام پیغه‌مبه‌ری خوا عَلَيْهِ السَّلَامُ فه‌رموی: (وازیان لی بینه نهی عومهر!).

خه‌لک شهو و رۆژ له مزگه‌وتدا کۆده‌بوونه‌وه، له گهرما و سه‌رمادا، له ه‌اوین و زستاندا، مالیکه هه‌موو که‌س به‌بی کری ده‌چینه ناوی..

پیغه‌مبه‌ری خوا عَلَيْهِ السَّلَامُ فه‌رمویه‌تی: (مَنْ بِنِي مَسْجِدًا لِلَّهِ بِنِي اللَّهِ لَهُ فِي الْجَنَّةِ مِثْلَهُ)^۲.
واته: هه‌ر که‌سینک مزگه‌وتینک بونیاد بنی له به‌ر ره‌زامه‌ندی خوا نه‌وا خوای گه‌وره مالیکی له به‌هه‌شتدا بۆ بونیاد ده‌نیت.

مه‌حوی شاعیری خواناس ده‌نیت:

مَالِي نَاوَا نَهْوَ كَه‌سَه‌ي مَالِي تَوْر نَاوَا دَه‌كَا

عَه‌بَدِي خَوْتَهْ وَ خَوْتِ دَه‌زَانِي چِي لَه تَوْر دَاوَا دَه‌كَا.

دروست نییه مزگه‌وت زیاد له هه‌د برازینریته‌وه چونکه له کرده‌وهی گاور و جوه‌کانه، نابیت مامه‌له‌ی تیدا بکریت، تف و پیسی تی رۆبکریت، ده‌نگی تیدا به‌رز بکریته‌وه، پیویسته زۆر گرنگی بدریت به‌ پاک و خاوتنی..

مزگه‌وت ریگای به‌ختیاریه، شوینی کۆبونه‌وهی موسلمانان و یه‌کتر ناسینه، شوینی خۆشه‌ویستی و برابیه‌تییه، که به‌بی شهو دوانه زه‌مه‌ته موسلمانان سه‌رفراز و سه‌رکه‌وتوو بن، ریگای چونه به‌هه‌شت و نیمانه: پیغه‌مبه‌ری خوا عَلَيْهِ السَّلَامُ ده‌فه‌رمویت: (وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَا تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا، أَوْ لَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفَشَوْا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ)^۳. واته: به‌و که‌سه‌ی گیانی منی به‌ده‌سته که خواجه، ناچنه به‌هه‌شته‌وه هه‌تا نیمان نه‌هینن، نیمانیشتان ته‌واو نییه تا یه‌کتریتان خۆش نه‌وی، شتی‌کشان نیشان ده‌م نه‌گه‌ر کردتان یه‌کتریتان خۆش بوی؟ سلاو له یه‌کتر بکه‌ن.

(۱) رواد البخاري .

(۲) البخاري: (٤٥٠)، ومسلم: (٥٣٣).

(۳) أخرجه مسلم: (٥٤) عن أبي هريرة (رضي الله عنه).

ژياني موسلمان په يوه سته به مزگهوت ته وه، به شپوه يه كه به بې مزگهوت نايكړي و ژياني به ختمه وهر نابي، هه ست به براي ته و خو شه ويستی و يه كسانى ناكات. . له م سرده مه پر له نه هامه تيه دا نه و هم موو به بره ركانى و را كړنه به دواى ژياني دنيا، نه و هم موو به لا و ناسوره ي كه هه يه، موسلمان روژى پينج جار ده چي ته مزگهوت نه و براي ته و نازادى و يه كسانيه ده بيه ي چاوى خو ي، كه دوازه سده پيش شو رشى فوره نسا مزگهوت به كرده وه و به راستى نه و رو ليه بينيوه .

چ سهر به ستيه كه له وه گوره تره كه له مزگهوت دا هر هه مووى عبادت بو يه كه خوا ده كهن، به يه كه وه ركوع و سه جده ي بو ده بن، هر هه موويان ترسيان هه يه له خوا و گه ر دنكه چن بو ي، چنده به شهر گوره بيت له مزگهوت دا هر به نده يه وه كه نه و هم موو به ندانه ي تر كه خوا پرستى ده كهن. ﴿وَإِنَّ الْمَسْجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ الخ: ۱۸. واته: ينگومان مزگهوت ه كان تايه تي خوان، كه واته له گه ل خوا دا هاوار له كه سى تر مه كهن. نه گه ر نيمام هه له يه كى كرد نو يو خو ينان له دواوه يه كسر بو ي راست ده كه نه وه، شيخ و مه لاو كړي كار يه كسانن و به يه ك ريز راده وه ست نه وه نييه بلين ده وله مه نده كان و ده سلا ت داره كان با له پيشه وه بن و فقير و هه زاره كان با له دواوه بن. .!

چ يه كسانيه كه له وه گوره تره كه ده وله مه ند له ته نيشت فقيره وه راده وه ستى له نو يو دا، ده سلا تدار له پال بى ده سلا تدا، هر هه موو نو يو خو ينان وه ك دانه كانى شانه يه كه يه ك ريك راده وه ست به بى جياوازى.!

چ براي ته ييه كه له وه به هيز تره كه خه لكى گه ره كى روژى پينج جار له يه كه كاتدا مزگهوت كو يان ده كاته وه، له شيان بهر له شى يه كتر ده كوى چاويان به يه كتر ده كوى، ته وقه له گه ل يه كتر ده كهن، گف تو گو ده كهن به يه كه وه، له دواى يه ك نيمام وه نو يو ده كهن، له يه كه خودا ده پارينه وه كه نه و يش (الله يه، يه كه پتغه مبهريان هه يه، روويان له يه كه قيبله يه، يه كه قورنان ده خو ينن، به يه كه وه ركوع و سه جده ده بن، هه ستان و دانيشتيان پيكه وه يه .

* سوننه ته کاتي چوونه مزگهوت قاچي راست پيش بخريت و سلاوات بدرى له سر پيغه مبهري خوا ﷺ و بوتريت: (اللهم! افتح لي ابواب رحمتك)، کاتي هاتنه دهره وهش پتي چه پيش بخريت و بوتريت: (اللهم! إني أسألك من فضلك).

فه زلي رؤشتن بو مزگهوت

رؤشتن بو مزگهوت ده بيته هوي پتهوي نيمان و، نيماندار پلهي بهرز ده بيته وه پتي لاي خوي گوره، دلي خوش ده بيت، ده بيته نور و رووناکي بوي له قياصه تدا..
 ۱- نه بو هوريره (رهزاي خوي لي بي) فرموي: پيغه مبهري خوا ﷺ فرمويه تي: (مَنْ عَدَا إِلَى الْمَسْجِدِ وَرَاحَ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُ نَزْلَهُ مِنَ الْجَنَّةِ كُلَّمَا عَدَا أَوْ رَاحَ) ۲. واته: هرکه سيک به يانيان يان نيواران پروات بو مزگهوت بو نويز، خواردني که لايهق به ميوان بي خوي گوره له بهه شتدا بوي ناماده ده کات.

۲- پيغه مبهري خوا ﷺ ده فرموي: (قَالَ مَنْ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ، ثُمَّ مَشَى إِلَى بَيْتِ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ، لِيَقْضِيَ فَرِيضَةً مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ، كَانَتْ خُطْوَاتُهُ، إِحْدَاهَا تَحُطُّ خَطِيئَةً، وَالْأُخْرَى تَرْفَعُ دَرَجَةً) ۳. واته: هرکه سي له ماله وه خوي پاک بکاته وه و دستنويز بگريت و پروات بو مالي له ماله کاني خوا، بو نه وه فرزي له فرزه کاني خوا به جي بيتي نه وه هر هنگاويک دنه گوناهيکي هه لده وه ري، به هنگاوه که ي تری پله يک لاي خوا بهرز ده بيته وه.

۳- نه بوهوره يره (رهزاي خوي لي بي) فرموي: پيغه مبهري خوا ﷺ فرمويه تي: (صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي الْجَمَاعَةِ تُضَعْفُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ وَسَوْفَهُ خَمْسًا وَعَشْرِينَ دَرَجَةً، وَذَلِكَ أَنَّهُ إِذَا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوَضُوءَ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الْمَسْجِدِ لِيُخْرِجَهُ إِلَّا الصَّلَاةَ لَمْ يَخْطُ خَطْوَةً إِلَّا رَفِعَتْ لَهُ بِهَا دَرَجَةً، وَحُطُّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ، فَإِذَا صَلَّى، لَمْ تَزَلِ الْمَلَائِكَةُ تُصَلِّي عَلَيْهِ، مَا دَامَ فِي مُصَلَاةٍ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ، اللَّهُمَّ ارْحَمَهُ، ولا يزال في الصلاة ما أنتظر الصلاة) وفي رواية:

(۱) أخرجه مسلم: (۷۱۳)، وأبو داود: (۴۵۶)، صحيح، الجامع الترمذي: (۱۲۷/۲).

(۲) أخرجه البخاري في الآذان (۲۸۵) (۶۶۲)، تحفة ۱۴۲۱۷، مسلم في المساجد (۲۸۵).

(۳) أخرجه المسلم في المساجد: (۲۸۲)، والبيهقي في السنن: (۶۲/۳).

(اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ تُبَّ عَلَيْهِ، مَا لَمْ يُؤْذِ فِيهِ..)^۱. نویژی پیاری له ئیوه به جماعتت بیكات له مزگهوتدا، خیری بیست و پینج پلهی نویژی مال و بازاری ههیه، له بهر ئهوهی نه گهر له مالهوه دهست نویژیکی رینک و پینکی گرت و، چوو بۆ مزگهوت تهنها بۆ نویژی کردن پروات ههر ههنگاوێک که دهینی خیریکی بۆ دهنوسی، ههنگاوه کهی تریشی گوناھتیکی دهشواتهوه، نه گهر چوو مزگهوت و نویژی کرد، بهردهوام مهلائیکه سلاواتی له سهر ددهن ههتا له شوینی نویژه کهی مینیتتهوه، دهئین خودایه ره همت بریژه به سهریدا، خوایه به زهیت پیندا بیتهوه، بهردهوام به نویژی بۆی حسابه مادهم چاوه پروانی نویژی دهکات. له ریواهیتهکی تردا فهرموویهتی: دهئین خودایه لیتی خوئشبه، خودایه تهوبه ی لئی قبول بفرموو، به مه رجی نازاری کهس نه دات.

۴- عهبدولای کوری عومهر (رهزای خویان لئی بی) فهرمووی: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویهتی: (مَنْ رَاحَ إِلَى الْمَسْجِدِ الْجَمَاعَةِ فَخَطْوَةٌ تَمْحُو سَيِّئَةً، وَخَطْوَةٌ تَكْتُبُ لَهُ حَسَنَةً، ذَاهِبًا أَوْ رَاجِعًا)^۲. ئهو که سهی بزوات بۆ مزگهوت بۆ نویژی جماعتت، به ههنگاوێکی گوناھتیکی ههله وهه ری، بهوی تریشی پلهیهک بهرز ده بیتهوه، روشتن و گهرا نه وهش وهک بهکن، هه مان پلهو پایه یان ههیه بۆ هه موو ههنگاوێک.

۵- پیغه مبهری خوا ﷺ ده فهرموویت: (بَشِّرِ الْمَشَّائِينَ فِي الظُّلَمِ إِلَى الْمَسَاجِدِ، بِالنُّورِ النَّامِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)^۳. واته: مژده بدن بهو که سانهی له تاریکیدا ههنگاو دهئین به رهو مزگهوت ههکان، به رووناکی تهواو بۆیان له قیامه تدا، مه بهستی له نویژی عیسا و به یانییه.

۶- ئه بوهوره به رهرمووی: پیغه مبهری خوا ﷺ ده فهرموویت: (أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ). قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ (إِسْبَاغُ الْوُضوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ وَكَثْرَةُ الْخُطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَذَلِكُمْ الرِّبَاطُ، فَذَلِكُمْ الرِّبَاطُ، فَذَلِكُمْ الرِّبَاطُ)^۴. واته: شتیكتان فیرده کهم نه گهر کردتان گوناھتان ههله وهه ری و

(۱) أخرجه البخاري في الآذان (٦٤٧)، و مسلم في المساجد (٢٤٩).

(۲) أخرجه أحمد والطبراني و صححه الألباني في صحيح الترغيب و التهيب: (٢٩٨).

(۳) أبو داود و الترمذي و صححه لغیره الألباني في صحيح الترغيب و التهيب: (٣١٥).

(۴) أخرجه مسلم: (٢٥١) (٦١٠).

پله تان بهر زده کاته وه؟. وتیان: به لئی نهی پیغه مبهری خوا ﷺ! فرمووی: ده ستونیز گرتن له کاتی ناخوشیدا وه ک ساردی ناو، یان ناوه که دوور بیئت، یان له کاتی باران بارین و نه خوشیدا، زور ههنگاو نان بهره و مزگه و ته کان، چاوه روانی نویتز له دواى نویتز، نا نه وه دیه سهنگه رگرتن بۆ خهبات و تیکۆشان، نا نه وه دیه سهنگه رگرتن، نا نه وه دیه سهنگه رگرتن.

۷- نهبو موسا فرمووی: پیغه مبهری خوا ﷺ فرمویه تی: (أَعْظَمُ النَّاسِ أَجْرًا فِي الصَّلَاةِ أَبَعْدَهُمْ فَأَبَعْدَهُمْ مَمَشَى، وَالَّذِي يَنْتَظِرُ الصَّلَاةَ حَتَّى يُصَلِّيَهَا مَعَ الْإِمَامِ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنَ الَّذِي يُصَلِّي ثُمَّ يَنَامُ)'. واته: گهوره ترین خیر و پاداشت بۆ نهو که سهیه مالی دوور تربی له مزگه و ته وه، چونکه ههنگاوی زیاتر دهنی، نه وهی چاوه روانی نویتز ده کات تا له گه ل نیمام نویتز بکات، خیر و پاداشتی زیاتر دهست ده که ویت له که سیک نویتزه که ی ده کات و لیبی ده خه ویت.

۸- عوقبه ی کوری عامر (رهزای خوی لی بی) فرمووی: پیغه مبهری خوا ﷺ فرمویه تی: (اذ تَطَهَّرَ الرَّجُلُ، ثُمَّ أَتَى الْمَسْجِدَ يَرعى الصَّلَاةَ كَتَبَ لَهُ كَاتِبَاهُ أَوْ كَاتِبَةٌ بِكُلِّ خُطْوَةٍ يَخْطُوهَا إِلَى الْمَسْجِدِ عَشْرَ حَسَنَاتٍ، وَالْقَاعِدُ يَرعى الصَّلَاةَ كَالْقَانِتِ، وَيَكْتُبُ مِنَ الْمُصَلِّينَ حِينَ يَخْرُجُ مِنْ بَيْتِهِ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَيْهِ)'. واته: نه گه ر پیاوێک ده ستونیز ی گرت و هات بۆ مزگه و ت پارێزگاری له نویتز کرد نهوا نهو مه لانی که به یی چاکه ی بۆ ده نوسی که لای راستیه وهیه تی بۆ ههر ههنگاویکی ده چاکه ی بۆ ده نوسیت، نه وهی دانیشته و چاوه ریبی نویتز ده کات و پارێزگاری له نویتز ده کات وهک نهو که سهیه به پتوه بیئت و نویتز بکات، واته له ریزی نویتز خوینانه، کاتیک له مال دهر ده چی تا نهو کاته ی ده گه ریتته وه بۆ ماله که ی خوی.

۹- پیغه مبهری خوا ﷺ فرمویه تی: (ثَلَاثَةٌ كُلُّهُمْ ضَامِنٌ عَلَى اللَّهِ: إِنْ عَاشَ رِزْقٌ وَكُفِيَ، وَإِنْ مَاتَ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ: مَنْ دَخَلَ بَيْتَهُ فَسَلَّمَ، فَهُوَ ضَامِنٌ عَلَى اللَّهِ، وَمَنْ خَرَجَ إِلَى الْمَسْجِدِ، فَهُوَ ضَامِنٌ عَلَى اللَّهِ، وَمَنْ خَرَجَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَهُوَ ضَامِنٌ عَلَى اللَّهِ)'. واته: خوی گه وره که فیلی سی که س ده کات: به وهی نه گه ر ژیا نهوا رزق و رژی و پتویستی بۆ دابین ده کات، نه گه ر مردیش ده بخاته به هه شته وه، یه کی برواته وه بۆ ماله وه و سلاو بکات

(۱) أخرجه البخاري: (۶۵۱) و مسلم: (۶۶۲).

(۲) أخرجه أحمد و ابو يعلى والطبراني و صححه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب (۲۹۸).

له خاو و خيترانه كهى، كهسى له مالّ ده رچى به رهو مزگهوت بۆ نويژى جه ماعهت، كه سيكيش له مالّ ده رچى بۆ جهاد و تيكنوشان له ريبى خوا.

* سوننه ته نهم دو عايه بخويئيرت له كاتى چوون بۆ مزگهوت: (اللهم اجعل في قلبي نوراً، وفي لساني نوراً، اجعل لي في سمعي نوراً، واجعل في بصري نوراً، واجعل من خلفي نوراً ومن أمامي نوراً، واجعل من فوقي نوراً ومن تحتي نوراً، اللهم اجعلني نوراً).^١ واته: پهروه دگارا نور و رووناكى بغيره دلّمه وه، ههروه ها نور بغيره سه زوبانم، نور بغيره بيستم، نور بغيره چاومه وه، له پشتمه وه نور بى، له سه رمه وه نور بى، له ژيتمه وه نور بى، خودايه نووروم بى بيه خشه.

فه زلتى تايبه تى هه ندى مزگهوت

يه كه م: نويژ كردن له مزگهوتى (الحرام) و مزگهوتى پيغه مبهردا: پيغه مبهردى خوا ﷺ فه رمويه تى: (صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ).^١ واته: خيرى يهك نويژ له مزگهوتى مندا خيرى هه زار نويژى مزگهوتى كانى ترى هيه، جگه له مزگهوتى (الحرام).

* عه بدولاي كورى زويير (ره زاي خويان لى بى) فه رموى: پيغه مبهردى خوا ﷺ فه رمويه تى: (الصلاة في المسجد الحرام افضل من مائة صلاة في هذا).^٢ واته: نويژى كى مزگهوتى (الحرام) خيرى سهه نويژى نهم مزگهوتى منى هيه.

دو وه م: مزگهوتى نه قضا (مَسْجِدِ الْأَقْصَى): نه بو هوره بيره ره زاي خوى لى بى فه رموى: پيغه مبهردى خوا ﷺ ده فه رمويت: (لَا تُشَدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَمَسْجِدِ الرَّسُولِ وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى).^٤ واته: بنهو بارگه مه پيچنه وه ته نها بۆ نهم سى مزگهوتى نه بى، مزگهوتى (الحرام) و نهم مزگهوتى من و مزگهوتى نه قضا.

(١) رواه مسلم: (٥١/٦).

(٢) صحيح البخاري: (١١٩٠)، ومسلم: (١٣٩٥).

(٣) أخرجه أحمد وابن خزيمة وصححه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب: (١١٧٢).

(٤) أخرجه البخاري: (١١٨٩) ومسلم: (١٣٩٧).

سیبیهم: مزگهوتی قوباء: پیغهمبهری خوا ﷺ ده فہرمویت: (من تطہر فی بیتہ، ثم أتى مسجد قباء، فصلی کان لہ کأجرِ عَمْرَةَ). واتہ: ہرکہ سیک لہ مالہ وہ خوئی پاک بکاتہ وہ و دستنویز بگریٹ و بیت بو مزگهوتی قوباء، نویژی تیدا بکات، نہ وہ خیر و پاداشتی عہ مرہیہ کی تہ اوای ہدیہ.

* لہ (الصحيحين) دا ہاتوہ نہ بو زہری غیفاری فہرموی: (سألت النبي اي مسجد وضع في الارض أول؟ قال: (المسجد الحرام، ثم المسجد الأقصى، ثم حيثما أدرکتك الصلاة فصل فإنه مسجد) ۱. واتہ: پرسیارم کرد لہ پیغهمبهری خوا ﷺ کام مزگهوت یہ کہم جار لہ سہر زہویدا دروستکراوہ؟ فہرموی: مزگهوتی (الحرام) پاشان مزگهوتی نہ قصا، لہ ہرکویدا کاتی نویژہات نویژہ کہت بکہ نہ و شوینہ مزگهوتہ.

فہرزیلی پە یوہست بوون بہ مزگهوتہ وہ :

مزگهوت نیعمہ تیکی گہورہیہ، سہرچاوہی خیر و خویشیہ بو موسولمانان چاکترین شوینی سہر زہویبہ، شوینی یہ کتر ناسین و خوشہ ویستی و براہیہ تیہ، بو یہ پیویستہ موسلمان دلئی پیوہ بہستیتہ وہ بہ ہمیشہ یی، واش نالتین بہ تہ مہلی و تہ وہ زہلی لہ مزگهوتدا بمینیتہ وہ بہ بی کار..

عومہری کوری خہ تتاب (ردای خوی لی بی) بینی کومہ لیک لہ مزگهوتدا دانیشتون لہ دواوی نویژ بہ بی نیش و کار بہ قسہی خوین پشٹیان بہ خوا بہ ستوہ، نہ ویش لہ ویدا وتہ بہ ناو بانگہ کہی فہرمو: "با هیچ کہس لہ نیتوہ لہ دواوی نویژ کردن دانہ نیشی لہ مزگهوتدا دواوی رزق و روژی بکات و بلی: خواہی رزق روژیم پی بہ خشہ لہ کاتیکدا دہ شرانی کہ لہ ناسمانہ وہ نالتون و زیو ناباری".

(۱) أخرجه أحمد والنسائي و صححه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب: ۱۶۸۱.

(۲) ابن قيم في كتاب الصلاة، ص ۸۰.

خوای گموره ده فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا تَوَدَّى لِّلصَّلَاةِ مِن يَوْمِ
 الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾ فَإِذَا
 قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِن فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ
 تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾ الجمعة: ٩ - ١٠. واته: نهی شه كه سانهی نیمانسان هیناوه کاتیک بانگدرا بو
 نوژی جومعه، نیوه به پهل بهچن بهدهم یادی خواوه و واز له کرین و فروشتن بهینن، چونکه
 نا شهو چاکتر و باشتره بو نیوه نهگه بزنان و تیبگمن، کاتیک نوژی تهواو بوو، بلاوبینهوه
 بهرووی زهویدا، داوای رزق و روژی و بههره ی خوا بکن و ههولی روژیی بدن و، زیکر و
 یادی خوا زور بکن بو شهوی سهرهرازو سهرکهوتوو بن.

* پیغه مبهری خواش ﷺ ده فرمویت: (الْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ يَدِ السُّفْلَى ..). واته:
 شه دهستی کاری پی ده کریت چاکتر و باشتره لهوهی کاری پیناکریت و دهست پان
 ده کاتهوه.

* شهو هورهیره (رهزای خوای لی بی) فرموی: پیغه مبهری خوا ﷺ فرمویته تی:
 (سَيَعَةُ يُظْلَهُمُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ الْإِمَامُ الْعَادِلُ، وَشَابُّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ رَبِّهِ،
 وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ، وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ، وَرَجُلٌ
 طَلَبَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالَ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ. وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ أَخْفَى حَتَّى لَا تَعْلَمَ
 شِمَالُهُ مَا تُنْفِقُ يَمِينُهُ، وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ).^١ واته: ههوت کومدل له ژیر
 سیبهری خوای گموره دان، که لهو روژهدا هیچ سیبهریکی تر نیبه جگه له سیبهری شهو:

- ١- کاربه دهستی داد پهروهه.
- ٢- لاوی له بهندایه تی کردندا بو خوا پی گه یشتویی و بهردهوام بی له سهری.
- ٣- پیاوی دلی بهمرگهوتوهه په یوهست و نالووده بی.

(١) صحیح، صحیح سنن أبوداود: (١٣٢/٢).

(٢) صحیح البخاری: (٦٦٠) (١٤٢٢)، تحفة ١٢٢٦٤.

۴- دوو پیاو له بهر خوا په کترييان خوښبويت، کوښنه وه و جيا بېنه وه له بهر رډامه ندى خوا، تنهها مردن لنيکيان جيا بکاته وه، نهک پاره و پله و پايه دنياى و شتى تر.

۵- پياوئ که نافره تىکى خان و مانى شوخ و شهننگ داواى کارى خراپى لى بکات، به لآم نه و بلئ من له خوا دهرسم و نه و کاره ناکم.

۶- پياوئ خيږ بکات به په نامه کي و به ده ستى راست بيکات ده ستى چه پى نه زانيت، واته نه وه نده نه پتى بيت کهس پتى نه زانيت، نه وه که لای خه لک باسى بکات و منعت بکات به سر نه و که سه دا که پتى ده به خشى.

۷- پياوئک له شوئتيکى چولدا زيکر و يادى خوا بکات و فرميسک بريئى.

* پيغه مبهرى خوا ﷺ ده فرموت: (المَسْجِدُ بَيْتُ كُلِّ نَفْسٍ) ۱. واته: مزگوت مالى هم موو خاوهن ته قوايه که، خانه ولانه ي له خواترسانه.

* نه بوهوريره (رډزای خواى لى بى) فرموى: پيغه مبهرى خوا ﷺ فرمويه تى: (مَاتَوْطَنَ رَجُلٌ الْمَسَاجِدَ لِلصَّلَاةِ وَالذِّكْرِ إِلَّا تَبَشَّشَ اللَّهُ - تَعَالَى - إِلَيْهِ، كَمَا تَبَشَّشَ أَهْلَ الْعَائِبِ بِغَائِبِهِمْ إِذَا قَدِمَ عَلَيْهِمْ) ۲. واته: جيگه گرتنى پياوئک له مزگوتدا بو نوئزکردن و يادى خوا، خواى گه وره پتى خوښه و ريئى ليده گرى، وه کهس و کارى نه و کهسه خوښه ويسته ي که ديار نامينى و پاش ماويه کى زور له گهل کهس و کاره که ي به يه کتر شاد ده بنه وه.

* پيغه مبهرى خوا ﷺ فرمويه تى: (إِنَّ لِلْمَسَاجِدِ أَوْلَادًا، الْمَلَائِكَةُ جُلَسَاءُهُمْ، إِنْ غَابُوا يَفْتَقِدُهُمْ، وَإِنْ مَرَضُوا عَادُهُمْ، وَإِنْ كَانُوا فِي حَاجَةٍ أَعَانُوهُمْ) ۳. واته: له هم موو مزگوته کاندا پايه هه يه راگيريان ده کات، ملائیکه کان کوږى تيا ده گرن، نه وانه ي نه هلى مزگوتن ديار نه بوون هه واليان ده پرسن، نه گهر نه خوښ بوون سهردانيان ده کهن، نه گهر پيوستيان به يارمه تى هه بوو يارمه تيان ده دن.

(۱) أخرجه الطبراني والبخاري وحسنه لغيره الألباني في صحيح الترغيب والترهيب: (۳۳۰).

(۲) أخرجه ابن ماجه وابن حزمه والألباني في صحيح الترغيب والترهيب: (۳۲۷).

(۳) أخرجه أحمد وقال الألباني حسن صحيح في صحيح الترغيب والترهيب: (۳۲۹).

چاکترین شوین له سمر زهویدا مزگهوته، جا بویه موسلمانان تا بزیان دهکری هاتوچوی مزگهوت بکهن و تیایدا بیسنهوه بهبی دهنگی و، ریژی مزگهوت بگرن و خویمان و مزگهوته کهیش بهپاک و خاوینی رابگرن.

* نهبو هورهیره (رهزای خوی نئی بی) فرموی: پیغه مبهری خوا ﷺ فرمویه تی: (الْمَلَائِكَةُ تُصَلِّي عَلَى أَحَدِكُمْ مَا دَامَ فِي مُصَلَّاهُ مَا لَمْ يُحَدِّثْ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ارْحَمَهُ. لَا يَزَالُ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاةٍ مَا دَامَتِ الصَّلَاةُ تَحْسِبُهُ، لَا يَمْنَعُهُ أَنْ يَنْقَلِبَ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا الصَّلَاةُ)'. بهرهوام مهلائیکه سلاوات له سمر کهسیک دهدهن ههتا له شوینی نویژه کهی بیئیتتهوه و دهستویژی هه بیئت، دهلین خودایه لیئی خوئشه، خودایه ره می پی بکه، بهرهوام به نویژ بوی حسابه مادهم چاوهروانی نویژ دهکات. تنها نویژ ریگری نهوهی لیئکر دووه که ناگه ریتهوه بو ناو کهم و کاری.

پیشهوا عملی کوری ته بوتالب (رهزای خوی نئی بی) فرمویه تی: ئیماندار کاتیک رۆحی دهرده چیت جیگا نویژه کهی و نهو مهلائیکانهی کردهوه چاکه کانی سهرده خهن بو ناسمان بوی دهگرین)^۲.

تیهگه یشتن له نویژ

بیگومان دهبی نهوه بزاین که نویژ گهورهترین عیبادهت و خوا په رستییه، نیمهش تنها بو عیبادهت بهدی هینراوین، بویه پیویسته نویژه کافان به تیهگه یشتنهوه بکهین، خوی گهوره له قورنانی پیروزدا ده فرمویت: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِي﴾^۱ المذاریات: ۵۶.

پیویسته به خوئشه ویستییهوه له نویژه کافان پروانین به روحیه تیکی باش و شوق و زهوقهوه نهغامی بدهین، نهک ههروهک ناههنگ و بونهکان چۆن بهری دهکهین ئاواش نویژهکان بهری بکهین و تهواو.

(۱) صحیح البخاری: (۶۵۹).

(۲) إحياء علوم الدين: ۳۵۱/۱.

گه‌ران و همولدان به دواى زانستى شهرعيدا هؤكارن بؤ به‌خته‌وه‌رى مرؤف له ژيانى
دونيا و دوا رؤژدا، نمو كه‌سانه‌ى كه شهرع ناس و شاره‌زا و زانان زياتر له خواى گه‌وره
ده‌ترسن و پله و پايه‌يان له كه‌سانى تر و له ئيمانداران بلن‌تره له لاي خوا.

خواى گه‌وره ده‌فرمويت: ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾ فاطر: ۲۸. واته:
ته‌نها به‌نده شهرع زانه‌كان له خوا ده‌ترسن.

هه‌روه‌ها ده‌فرمويت: ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ الزمر: ۹. واته:
بلى نايان نمو كه‌سانه‌ى كه شاره‌زان و شهرع زانن وه كه نمو كه‌سانه‌ن كه نه‌شاره‌زان؟.

له باره‌ى پله‌ى به‌رز و فه‌زلى زاناوه ده‌فرمويت: ﴿يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ
وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ﴾ المجادلة: ۱۱. واته: خوا پله‌ى ئيمانداران له ئيوه و نموانه‌ى زانستى
شهرعيان بيدراوه به‌رز ده‌كاتموه.

نه‌مانه‌ى لاي خواره‌وه چه‌ند فرمووده‌يه‌كن لهو باره‌وه:

* پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ ده‌فرمويت: (مَنْ يُرِيدَ اللَّهُ خَيْرًا يُفَقِّهُهُ فِي الدِّينِ) ۱. واته:
نه‌گه‌ر كه‌ستىك خواى گه‌وره خي‌ر و چاكه‌ى بؤيويت نمو شاره‌زا و زاناي ده‌كات له نايينى
ئيسلام.

* پيغه‌مبه‌رى خوا ﷺ ده‌فرمويت: (مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسَ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ
طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَسْنَانَهُمْ رِضًا لَطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِنَّ الْعَالَمَ يَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِي
السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ حَتَّى الْحَيْتَانِ فِي الْمَاءِ وَإِنَّ فَضْلَ الْعَالَمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ
عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ وَإِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرِثَةُ الْأَنْبِيَاءِ وَإِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يورثوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا وَإِنَّمَا
ورثوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَهُ أَخَذَ بِحِظِّ وَاقِرٍ) ۲. واته: هه‌ر كه‌ستىك ريگايه‌ك بگريته به‌ر بؤ
به‌ده‌ست خستنى زانستى شهرعى نمو خواى گه‌وره ريگاي به‌هه‌شتى بؤ ناسان ده‌كات، وه
فريشته‌كان باليان راده‌خه‌ن بؤ نمو كه‌سه‌ى ده‌گه‌ريته به‌ دواى زانستى شهرعيدا له‌به‌ر نموه‌ى
رازين به‌وه‌ى بؤى ده‌گه‌رين، وه هه‌موو نموانه‌ى كه له ناسمانه‌كان و زه‌ويدان داواى لى

(۱) البخاري: (۷۱)، ومسلم في الزكاة: (۹۸).

(۲) صحيح سنن أبي داود رقم: (۳۶۴۱)، وصحيح سنن ابن ماجه رقم: (۱۸۲).

خۆشبوون دهكەن بۆ شەرع زانەكان تەننەت ماسیش لە دەریادا، وە گەورەیی و چاکیتی شەرع زان بە سەر بەندەدی خوا پەرستدا وەك چاکیتی و جوانی مانگ وایە بە سەر هەموو ئەستێرەکانەوه، زانایان میراتگری پێغەمبەرانی، پێغەمبەرانی دینار و درەمیان بە میرات بەجێ نەهێشتوو بەلکو تەنها زانستی شەرعیان بە میرات بەجێ هێشتوو، جا هەرکەسێك بە دەستیخات ئەو بە شێکی زۆری بە دەست خستوو.

* صفوانی کورپی عەسال هات بۆ لای پێغەمبەری خوا ﷺ وتی: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ من هاتووم بۆ بە دەست خستنی زانستی شەرعی؟. پێغەمبەر ﷺ فرموی: خۆشحالین بە هاتنی فێرخواری زانستی شەرعی، فێرخواری زانستی شەرعی فریشتەکان دەوری دەدەن و بە بالیان سێبەری بۆ دەکەن جا هەندێکیان بە سەر هەندێکیاندا دەچن بەیە کدا تا دەگەنە ئاسمانی دنیا لە خۆشەویستی ئەو بە دوایدا دەگەریت!

تینگەیشتن و فێقهی نوێژ دەک کردنە بە نەینیهکانی نوێژ و فرمانبەرداری و ناکرۆک و رۆحەکەیی، بەلام زانستی نوێژ دەک کردنە بە زانینی مەرجهکانی نوێژ و روکنەکانی واجب و موستەحەبەکانی.

* ئەبو هوریرە (رەزای خۆی لێ بی) گێڕایەوه پیاوی رۆشته ژورەوه بۆ مژگەوت و نوێژی کردو هات سلاوی کرد لە پێغەمبەری خوا ﷺ. پێغەمبەری خوا وەلامی سلاوەکەیی دایەوه و فرموی: بڕۆ نوێژەکەت بکەرەوه چونکە تۆ نوێژت نەکرد، تاسی جار پیاوەکە نوێژەکەیی کردەوه، پاشان سویندی خوارد و وتی بەو کەسەیی تۆی بەحەق ناردوو لەوه چاکتر نازانم نوێژ بکەم فێرم بکە، فرموی: (کاتیک هەستای بۆ نوێژ کردن دەستنوێژیکی چاکی لێ بگرە، پاشان روو بکەرە قیبلە و نوێژ دابەستە (الله أكبر) بکە، پاشان ئەو قورئانە کەمەیی کە لەبەرته و دەیزانی بیخویننە، پاشان رکوع بەرە تا دلتیا دەبیت لە رکوعدای لەشت لە جوولە دەکەوی، پاشان راست بەرەوه راوەستە، پاشان سەجدە بەرە و ئەوەندە بێنەرەوه تا بزانی لە سەجدەدای، دوايي هەستە بۆ بەینی دوو سەجدەکە هەر بەوجۆرە تا

(۱) صحیح سنن الترمذی: (۳۵۳۵)، صحیح سنن ابن ماجه: (۲۲۶)، وأحمد: (۲۳۹/۴).

لهشت له جووله ددهكوي، پاشانیش بچوره وه سجده به شیوهی پیشوو، له ههموو نویژه که تدا بهو شیودیه بکه) ^۱.

که واته هیمنی و نارامی له نویژدا ههموو ههستان و دانیشتن و رکوع و سجده کان ده گریته وود و بهشیکه له فیهقی نویژ و روجه که ی.

پتویسته له سه زمان بگه پیننه وه بۆ سه ده می ناسانکاری، سه ده می پیغه مبهری ﷺ و هاوه لانی، نهو سه ده مه می که قورسی له نویژ و عیباده ته کانی تردا نه بوو، خوی گه و ره له سه ر شانی موسولمانان سوک و ناسانی کرد، که نه وهش ره هه تیککی گه و ره ی خوی بو بۆ نه م نوممه ته ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ البقرة: ۱۸۵. واته خوی گه و ره کار ناسانی ده ویت بۆ شیوه، کار گرانی ناویت بۆتان.

※ پیغه مبهری خوا ﷺ ده فهرمویت: (يَسْرُوا وَلَا تُعْسِرُوا وَبَشِّرُوا وَلَا تَنْفَرُوا) ^۲. واته: ناسانکاری بکه ن کارگران مه که ن، مژده ی خوش بدن به خه لکی، به هه رده شه و گوره شه و کارگرانی خه لک له ناین دوور مه خه نه وه.

※ نین مه سعود (ده زای خوی لی بی) فهرمووی: پیاویک وتی: نه ی پیغه مبهری خوا ﷺ من له بهر فلان کهس له نویژی به یانی دوا ده که وم نه وه نده ی درتیه ی پینده دات! نین مه سعود فهرمووی: هه رگیز له ناموژگاری کردندا وه که نهو روژه پیغه مبهرم ناوا به توریه ی نه دیوه، فهرمووی ﷺ: (نه ی خه لکینه! هه ندی له نیوه خه لک له نویژکردن دوور ده خاته وه، به خویندنی نایه تی زۆر خه لک له نویژی جه ماعه ت و مزگه وت دوور ده خاته وه، جا هه رکه سیکتان پیش نویژی بۆ خه لک کرد با نویژی کورت و پوختیان بۆ بکات، چونکه نه وانه هه یانه پیره هه یانه لاوازه یان نه خو شه، هه شیانه نیش و کاری تری هه یه و په له یه تی) ^۳.

※ عایشه (ده زای خوی لی بی) فهرمووی: نه گه ر پیغه مبهری خوا ﷺ سه ریشک بکرایه له نیتوان دوو کاردا، هه رکار پیکیان ناسان بوایه نه وه یانی هه لده بژارد، به مه رجی نه و

(۱) صحیح البخاری: (۷۵۷).

(۲) البخاری: (۶۹)، و مسلم: (۱۷۳۴).

(۳) أخرجه البخاری: (۷۰۲)، و مسلم: (۴۶۶).

کاره گوناگونی، نه‌گه‌ر گوناگونی بویا به له هم‌موو که‌س زیاتر خۆی به‌دوور ده‌گرت لیتی، هرگیز تۆله‌ی له که‌س نه‌ده‌سه‌ند له‌سه‌ر حه‌قی خۆی و کابرای ده‌به‌خشی، مه‌گه‌ر که‌سینک ریژی شه‌ریعه‌تی خوای بشکاندایه، نه‌وا بۆ خوا تۆله‌ی لی ده‌سه‌ند^۱.

* هه‌روه‌ها عانیسه (ره‌زای خوای لی بی) فه‌رمووی: جاری پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هات بۆلام نافرته‌تیکم له لابیو، فه‌رمووی: نه‌وه کییه؟ گوتم: نه‌مه فلانه نافرته که نه‌وه‌ند نوێژخوین و خوا په‌رسته، فه‌رمووی: بی ده‌نگ به ئه‌ی عانیسه! نه‌وه‌نده عیباده‌ت بکه‌ن بۆ خوا له تواناتاندا بیت، چونکه هه‌تا ئیوه وه‌رس نه‌بن له خوا په‌رستی خوای گه‌وره وه‌رس نابێ له پاداشت دانه‌وه‌تان، باشترین تایینداری نه‌وه‌یه خاوه‌نه‌که‌ی به‌رده‌وام بی له‌سه‌ری^۲.

* نیبن مه‌سه‌ود (ره‌زای خوای لی بی) فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سی جار له‌سه‌ر یه‌ک فه‌رمووی: (هَلَكَ الْمُتَطَهَّرُونَ، قَالَهَا ثَلَاثًا) ^۳. واته: نه‌وانه‌ی شت قول ده‌که‌نه‌وه و زیده‌ره‌وی ده‌که‌ن به هیلاکدا ده‌چن.

* ته‌له‌می کوری عبیدالله (ره‌زای خوای لی بی) فه‌رمووی: بیایوئیکی خه‌لکی نه‌جد قژ بۆی ده‌نگ گه‌وره له دووره‌وه ده‌نگی ده‌هات که‌س لیتی حالی نه‌ده‌بوو هاته خزمه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ په‌رسیاری ده‌رباره‌ی ئیسلام کرد؟. پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: پینج فه‌رز نوێژه له شه‌و و روژتکدا. وتی: جگه له‌وه هیچی ترم له‌سه‌ر فه‌رزه؟. فه‌رمووی: نه‌خیر مه‌گه‌ر خۆت نوێژی سوننه‌ت بکه‌یت). پاشان فه‌رمووی: مانگی ره‌مه‌زان به روژوو به. وتی جگه له مانگی ره‌مه‌زان روژووی ترم له‌سه‌ر فه‌رزه؟. فه‌رمووی: نه‌خیر مه‌گه‌ر خۆت روژووی سوننه‌ت بگرت. باسی زه‌کاتیشی بۆ کرد، وتی جگه له‌وه زه‌کاتی ترم له‌سه‌ر فه‌رزه؟ فه‌رمووی: نه‌خیر مه‌گه‌ر خۆت خیری زیاده بکه‌یت له‌و سامانه خوا پیتی به‌خشیوی. پیاوه‌که پستی هه‌لکردو روژت له‌به‌ر خۆیه‌وه ده‌یوت سویند به خوا نه له‌وه زیاتر ده‌که‌م نه له‌وه‌ش که‌متر. پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: نه‌گه‌ر راست بکات سه‌رفراز و سه‌رکه‌رتوه^۴.

(۱) أخرجه البخاري: (۳۵۶۰)، ومسلم: (۲۳۲۷).

(۲) أخرجه البخاري: (۱۱۵۱)، ومسلم: (۷۸۵).

(۳) أخرجه مسلم: (۲۶۷۰).

(۴) صحيح، أبو داود: (۳۹۱).

* ثین مسعود (رهزای خوی لی بی) فرموی: "نهوی شوین سوننهت و ناکار و رهوشتی جوان دهکویت با شوینی نهوه بکهوی که مردوه، چونکه زیندو پاریزراو نییه له بهلاو فیتنهی دنیا، نهوانهش هاوهلانی پیغهمبهرن ﷺ که باشرین کس بوون لهم نومتهدا، خاوهنی دل و دهرونیکی پاک و چاک بوون، زانیاریهکی قولیان ههبوو، تهکلیفیان کم بوو خوی گهوره هلی بژاردبوون بۆ هاوریتهتی پیغهمبهرهکی، بۆ گهیااندنی نایینهکی، بۆ نهوی فهزلیان بزائن، شوین پییان ههنگرن و لهسه رینگه و ریبازیان برۆن، چونکه نهوانه لهسه رینگای هیدایهتی راستهقینه بوون".^۱

فهزلی چاوهروانی نویت

چاوهروانی نویت له دواي نویت خیریکی گهورهی ههیه، به نویت کردن حساب دهکری نهو چاوهروانییه، مهلائیکهکان بۆ نهو کسه دهپارینهوه مادهم دهستنویتی ههیه و قسهی دنیایی و بیتهوده ناکات و نازاری کس نادات، ههروهها دهبیته هۆی کهفارهتی تاوان به بدلگی نهه فرمودانهی لای خوارهوه:

* نهبههوریره (رهزای خوی لی بی) فرموی: پیغهمبهری خوا ﷺ فرمویهتی: (الملائكة تُصَلِّي على أَحَدِكُمْ مَا دَامَ فِي مَصَلَاةٍ مَا لَمْ يُحْدِثْ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ اِرْحَمْهُ. لَا يَزَالُ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلَاةِ مَا دَامَ الصَّلَاةُ تَحْسِبُهُ، لَا يَمْنَعُهُ يَنْقَلِبَ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا الصَّلَاةُ).^۲ واته: بهردهوام مهلائیکه داوای لی خوشبوون دهکن بۆ کسێک که چاوهروانی نویت دهکات تا دهست نویتی ههبی دهلین: خودایه لیبی خوشبیه، خودایه رهجمی پیبکه، بهردهوام کسێک له نیوه که نویت گیری دابی و مایتهوه له مزگهوتدا یان له جینگه نویت دهکیدا به نویت بۆی حسابه، مادهم تهنها نویت رینگری لیکردوه بگه ریتتهوه بۆ ناو ما و مندالی.

* نههس (رهزای خوی لی بی) فرموی: پیغهمبهری خوا ﷺ نویتی عیشای دواخت بۆ نیوههوه نویت دهکی تهواو کرد و ناویری دایهوه بهلاماندا و فرموی: خهلك

(۱) ابن قیم الجوزیه فی الکتاب الصلاة.

(۲) أخرجه البخاري: (۶۵۹).

نویزیان کرد له مائه کانیاندا یان له مزگهوتی هۆزه کانیاندا و راکشان و لیبی خهوتن، ئیوهش لهو کاتهوه چاره‌پروانی نویژ ده‌که‌ن به نویژ بۆتان حسابه پاداشتی له‌سه‌ر وه‌رده‌گرن^۱

پیتغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: شتی‌کتان فی‌رده‌که‌م نه‌گه‌ر کردتان گونا‌هتان هه‌له‌وه‌رینیی و پله‌تان به‌رزده‌کاته‌وه؟ وتیان: به‌لێ نه‌ی پیتغه‌مبه‌ری خوا ﷺ! فه‌رمووی: ده‌ست‌نویژ گرتن له کاتی ناخۆشیدا، زۆر هه‌نگاو نان به‌ره‌و مزگه‌وته‌کان، چاره‌پروانی نویژ له دوا‌ی نویژ، نا ئه‌وه‌یه سه‌نگه‌رگرتن بۆ خه‌بات و تیکۆشان، نا ئه‌وه‌یه سه‌نگه‌رگرتن، نا ئه‌وه‌یه سه‌نگه‌رگرتن^۲

* پیتغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فه‌رمووت: (القاعدُ عَلَى الصَّلَاةِ كَالْقَانَتِ، وَيُكْتَبُ مِنَ الْمُصَلِّينَ مَنْ حِينَ يَخْرُجُ مِنْ بَيْتِهِ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَيْهِ)^۳ واته: نه‌و که‌سه‌ی دانیش‌تووه و چاره‌پروانی نویژ ده‌کا پاداشته‌که‌ی وه‌ک ه‌ی نه‌و که‌سه‌یه به‌پیتوه نویژ ده‌کات، ماده‌م چاره‌پروانی نویژ ده‌کات، ناوی له ریزی نویژ‌خوینان تو‌مار ده‌کری، لهو کاته‌وه له مال ده‌رده‌چی تا ده‌گه‌رپتته‌وه بۆ مائه‌وه.

عه‌لی کورپی نه‌بو تالب (ره‌زای خ‌وای لی بی) فه‌رمووی: پیتغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: (اسْبَاغُ الوُضْوءِ فِي الْمَكَارِهِ وَ اِعْمَالُ الْاِقْدَامِ اِلَى الْمَسَاجِدِ، وَ اِنْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ، يَغْسِلُ الْخَطَايَا غُسْلًا)^۴. واته: ده‌ست نویژ گرتن له کاتی ناخۆشیدا، هه‌نگاو‌نان به‌ره‌و مزگه‌وته‌کان چاره‌پروانی نویژ له دوا‌ی نویژ، پاک پاک گونا‌ه ده‌شۆنه‌وه.

* عه‌بدو‌لای کورپی عه‌مر (ره‌زای خ‌وایان لی بی) فه‌رمووی: له‌گه‌ل پیتغه‌مبه‌ری خ‌وادا ﷺ نویژی شی‌وا‌مان کرد، نه‌وه‌ی رۆشته‌وه بۆ مائه‌وه رۆشته‌وه، نه‌وه‌ی مایه‌وه له مزگه‌وت مایه‌وه بۆ نویژی عی‌شا، پیتغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به هه‌له‌داوان و هه‌ناسه‌برکی تا نه‌ژنۆی خ‌وی هه‌ل‌کردبوو هات فه‌رمووی: مژده‌ بدن، نه‌وا خ‌وای گه‌وره ده‌رگایه‌ک له ده‌رگا‌کانی

(۱) أخرجه البخاري: (٦٦١).

(۲) أخرجه مسلم: (٢٥١) (٦١٠).

(۳) أخرجه ابن حان و صححه الألبان في صحيح الترغيب والترهيب: (٤٥٤).

(۴) أخرجه أبو يعلى والحاكم و صححه الألبان في صحيح الترغيب والترهيب: (٤٤٩).

بههشتی کرده و بوتان و مهلائیکه کان خۆزگه تان بێ ده خوازن. خوای گهوره فرموی: سهیری بنده کام بکن، نوژیکی فرزیان نه بجام داوه و، چاوه روانی نوژیکی تر ده کن.^۱

تهرگی نوژی جه ماعت

خوای گهوره ده فرموت: ﴿وَأَقِمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾ البقرة: ۴۳. واته: نوژی بکن و زه کات بدن له گه ل رکوع بهر اندا رکوع بهرن.

* پیغه مبهری خوا ﷺ ده فرموت: نهو که سانهی نوژی جه ماعتی جومعه ناکن، یان ده بی دست له وکاره ناپه سنده هه لگرن، یان نه وه تا خوای گهوره مۆر ده نی به سمر دلیاندا، بهر بهره بی ناگاده بن و ده چنه ریزی نهو که سانهی له خوا غافل و بی ناگان.^۲

* پیغه مبهری خوا ﷺ ده فرموت: (انْ أَنْقَلَ الصَّلَاةَ عَلَى الْمُنَافِقِينَ صَلَاةَ الْعِشَاءِ وَصَلَاةَ الْفَجْرِ وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَأُتُوهُمَا وَلَوْ حَبًّا).^۳ واته: قورسترین نوژی له سمر مونا فیه کان نوژی به یانی و عیشایه، نه گه ر بتان زانیایه خیر و پاداشتیان چنده زۆره به جه ماعت له مزگه وتدا، به سنگه خشی بۆی ده رۆشتن.

* نه نهسی کوری مالیک (ده زای خوای لی بی) وتی: پیغه مبهری خوا ﷺ فرموی: (مَنْ صَلَّى لِي أَرْبَعِينَ يَوْمًا فِي جَمَاعَةٍ، يُدْرِكُ التَّكْبِيرَةَ الْأُولَى، كُتِبَ لَهُ بَرَاءَتَانِ بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ، وَبَرَاءَةٌ مِنَ النَّفَاقِ).^۴ واته: هه ر که سیتک چل رۆژ له بهر ره زامه ندی خوای گهوره بگات به (الله اکبر) یه که می نوژی دابه ستندا به جه ماعت له مزگه وتدا، بۆی ده نوسری نهو که سه له دووشت رزگاری ده بی له ناگر و له نیفاق.

نه مهش هاندانی موسلمانانه بۆ نه وهی سوربن له سه ر ناماده بوون بۆ نوژی جه ماعت و دووربن له نیشانهی مونا فیهی و مونا فیه کان.

(۱) أخرجه ابن ماجة، وصححه الألبان في صحيح الترغيب والترهيب: (٤٤٥).

(۲) أخرجه البخاري الجمعة (٨٧٧)، ومسلم في الجمعة: (١).

(۳) رواه مسلم: (١٤٨٠)، صحيح مسلم بشرح النووي.

(۴) حسنه لغيره الألبان في صحيح الترغيب والترهيب: (٤٠٩)، والصحيح: (١٩٧٩).

* پیغمبهری خوا ﷺ فەرموویت: نیازم کرد فەرمان بدهم یەکتیک پیش نوێزیتان بۆ بکات و خوشم لەگەن چەند پیاویکدا کە کۆلە داریان پێی بێ برۆم مالتی ئەو کەسانە بسوتینم بەسەریاندا بەشداری نوێزی جەماعەت ناکەن^۱

* پیغمبهری خوا ﷺ دەفەرمویت: بەردەوام بن و کۆل مەدەن، بزائن کە چاکترین کردەوی ئیوێ نوێزە، بزائن جگە لە ئیماندار کەس پارێزگاری لە دەستنوێز ناکات.

عەبدوڵای کوری مەسعود (رەزای خوی لێ بێ) دەفەرموی: ئەگەر ئیوێش لە مالهۆ نوێزە بکەن و تەرکی جەماعەت بکەن، وەک ئەو پیاوێ لە مالهۆ نوێزە کەمی دەکات و نامادەیی جەماعەت نابێ، ئەو تەرکی سوننەتی پیغمبەرتان ﷺ کردوو ئەگەر واشتان کرد ئەوا گومرا و سەر لێ شێواو دەبن.

هەرودەها دەفەرمویت: (تیمە وامان بینوو کە تەنها ئەو موناڤیقانەیی کە ناسراو بوون دوا دەکەوتن لە نوێزی جەماعەت، چونکە نوێزی جەماعەت لە سوننەت و رییازی پیغمبەرە ﷺ کە لەسەری بوو...)^۲

سەعیدی کوری جویەیر (رەزای خوی لێ بێ) وتی: عەبدوڵای کوری عەباس (رەزای خویان لێ بێ) فەرمووی: (هەرکەسێک گوتی لە بانگ بێ و نەچی بە دەمیوێ و نوێزە کەمی بە جەماعەت نەکات بەبێ بەهانه ئەو نوێزی بۆ نییە)^۳

پێشەوا موحامەد (بەردەجمەت بێ) فەرمووی: پاوێک پرسیاری کرد لە ئین عەباس (رەزای خویان لێ بێ)، وتی: پیاویک بە رۆژ بە رۆژو بێ و شەوانە شەونوێز بکات بەلام نامادەیی جومعه و جەماعەت نەبێ ئەو حوکمی چۆنە؟ فەرمووی: ئەو لە ناگردایە^۴!! واتە: ئەگەر بەردەوام بێ لەسەر ئەو کارەیی دەچیتە ناگری دۆزەخوێ.

(۱) أخرجه البخاري: (٦٤٤)، ومسلم: (٦٥٥).

(۲) رواه مسلم: (٦٥٤).

(۳) كتاب الصلاة لابن قيم الجوزية ص (٧٤).

(۴) كتاب الصلاة لابن قيم الجوزية ص (٧٤).

عومه‌ری کوری خه‌تاب (ردزای خوای لی بی) باخیکی هه‌بوو چوو سه‌ردانی کرد تا گه‌پایه‌وه نویژی عه‌سری به جه‌ماعه‌ت فه‌وتا باخه‌که‌ی کرد به خیر له‌رتی خوا!.

خوای گه‌وره بوچی سامانی پی به‌خشیوین؟

خوای گه‌وره سامانی پی به‌خشیوین بو نه‌وه‌ی نویژی بکه‌ین و زه‌کات بده‌ین، به‌و سامانه جه‌سته‌مان بیاریزین له نه‌خوشی بو نه‌وه‌ی چوست و چلاک بین و به شه‌وق و زه‌وقه‌وه په‌رسته‌کان نه‌نجام بده‌ین.

* خوای گه‌وره له فه‌رموده‌ی قودسیدا ده‌فه‌رمویت: (إِنَّا أَنْزَلْنَا الْمَالَ لِإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَلَوْ كَانَ لابنِ آدَمَ وَادٍ لَأَحَبَّ أَنْ يَكُونَ إِلَيْهِ تَانٌ وَلَوْ كَانَ لَهُ وَادِيَانِ لَأَحَبَّ أَنْ يَكُونَ إِلَيْهِمَا ثَالِثٌ، وَلَا يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلَّا التُّرَابُ، ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ تَابَ).^۱ واته: من مال و سامانم بو نه‌وه پی به‌خشیوین بو نه‌وه‌ی نویژه‌کانتان نه‌نجام بده‌ن و زه‌کاتی ماله‌که‌شتان بده‌ن، نه‌گه‌ر نه‌وه‌ی ئاده‌م شیوێک مال و سامانی هه‌بی، هه‌زده‌کات بیکات به‌ دوان، نه‌گه‌ر دوو شیویشی هه‌بوو، هه‌ز ده‌کات بیکات به‌سیان، نه‌وه‌ی ئاده‌م تیر نابی مه‌گه‌ر نه‌و گله‌ تیری بکات که ده‌یکه‌ن به‌سه‌ریدا له‌ گۆره‌که‌یدا، خوای گه‌وره‌ش له‌و که‌سه‌ خۆش ده‌بی، که ته‌وبه‌ ده‌کات و ده‌گه‌رپه‌ته‌وه‌ بو‌لای.

خوای گه‌وره نه‌م مرۆفه‌ی بو په‌رستش و عیباده‌تی خۆی به‌ده‌یتناوه: ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ الذاریات: ۵۶.

ده‌ی نویژیش گه‌وره‌ترین په‌رسته‌ه، شته‌کانی تریشی کردوه به وه‌سیله بو نه‌وه‌ی به‌کاری به‌یتن بو فه‌رمانبه‌رداری خوای په‌روه‌ردگار، وه‌ک خواردن و خواردنه‌وه، ناژه‌له‌کان، مال و سامان، ژن و ژن خوازی و چه‌نده‌ها شتی تر... مرۆف به‌مال و سامان ژن ده‌هیتی و نیمانی خۆی پی ته‌واو ده‌کات، چونکه ژن هیتان نیوه‌ی نیمانه.

(۱) مختصر منهاج القاصدين: ابن القدامه.

(۲) أخرجه احمد و الطبراني في الكبير و صححه الألباني في الصحيحة: ۱۶۳۹.

* پیغمه مبهری نازیزمان ﷺ ده فەرموئیت: (إِذَا تَزَوَّجَ الْعَبْدُ فَقَدْ اسْتَكْمَلَ نِصْفُ الدِّينِ، فَلْيَتَّقِ اللَّهَ فِيمَا بَقِيَ) ۱. واتە: کاتیک بەندەیهک ژنی هینا، ئەوە ئیوێ ئایینه کەمی تەواو کردوو، یا لە خوا بترسی بۆ نیوێ کەمی تری.

* پیغمه مبهری خوا ﷺ ده فەرموئیت: (يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ مِنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ، فَإِنَّهُ أَعْلَى لِلْبَصْرِ وَأَحْسَنُ لِلْفَرْجِ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالْضَوْمِ، فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ) ۲. واتە: ئەمێ لاوێ کان هەر یە کێک لە ئیوێ توانای هەیه با ژن بهینیت، چونکە ژن هینان دەبیته هۆی چاوگرتنهوه لە سەیر کردنی حەرام و خۆپاراستن لە زیناکردن و بەدرهوشتی. ئەوێ هینی توانای نییه ژن بهینیت با بەرژووو بیته، چونکە رۆژوو ئەو کەسە دەپاریزیت لە گونا ه و تاوان و، هۆکارێکی گرنگە بۆ دامرکاندنهوهی حەز و ئارهزووێ ناپهسەنده کان.

ژنهینان دەبیته هۆی چاوگرتن لە سەیرکردنی حەرام، پاکیتی و پاراستنی شەرف و ناموس، ئەوێ ژنی هەبێ خشوعی زیاتر دەبێ، زیاتر روو دەکاته خوا بە گەردن کەچییهوه، بەلام بە پێچهوانهوه ئەگەر چاو نەگرێ لە حەرام و خۆی نەپاریزێ لە زینا ئەوێ خشوعی نامینێ بەتەواوی..

سەررەت و سامان موسلمان بە کاری دەهینێ بۆ چارهسەری نەخۆشییه کانی تەداوی خۆی پێدەکات، نەشەرگەری پێ دەکات، شار بەشار و ولات بە ولات دەگەری بۆ ئەوێ چارهسەری خۆی بکات ئەگەر توانای هەبوو، کە چارهسەری خۆشی کرد، ئەو کاتە جەستەیی بەهێز دەبێ و بە ئاسانی دەتوانێ نوێژە کانی و عیبادهتە کانی تر ئەنجام بدات.

بەخشینی سەررەت و سامان لە لایەن خواوە بۆ نوێژ ئەنجام دان و زەکات دانە، بۆ یارمەتی دانی هەژاران و لێقهوماوانە، بەلام بەداخهوه ئەوێ نادەم نەزانە و فەرامۆشی کردوو، ئەگەر پێی شیوێک مالتی هەبوو هیوا و ئاواتە کانی هاتەدی، هەول دەدات بۆ زیاتر و حەز دەکات بیکات بە دوان، ئەگەر گەیشت بە دوو شیو، حەز دەکات بیکات بە سیان تەنها بە گلی گۆرە کەمی نەبیته کە دەبەنە ناوی بە هیچ شتیکی تیر ناخوات!

(۱) حسنه لغیره الألبانی فی الصحیح الترغیب والترهیب: (۱۹۱۶)، و فی الصحیحه: (۶۲۵).

(۲) صحیح البخاری: (۱۸۰۶)، جامع الصحیح: (۱۱۷/۶).

لهبیری خۆی دهباتهوه نمو ماله‌ی له پیناوی نه‌نجامدانی نوێژ پیتی به‌خشاوه، نیت
 نمو ماله دهخاته پرۆژه‌ی گه‌وره و بازرگانی، ورده ورده له‌ناو ده‌ریای ماده‌دا تقوم
 ده‌بی ناخۆ چند نوێژی ده‌فهوتی له‌و هه‌ول و کۆششه زیاده‌یه‌دا که ده‌یدا بۆ شیوی پر له
 مال و سامان، یاخود نه‌گه‌ر نوێژی نه‌فهوتابی ده‌بیت چهنده خشوع و جه‌ماعه‌تی فه‌وتا
 بێت؟ چهنده خیری له ده‌ست ده‌رچوو بێت؟..

* پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فه‌رمو‌یت: (ما یسرنی أن لی أحدا ذهبا. تأتي علی ثالثة
 وعندي منه دينار. إلا دينار أرسده لدين علی). نه‌گه‌ر به‌قه‌د کینوی نوحد ئالتونم هه‌بی،
 پیم خۆش نییه سی رۆژی به‌سه‌ریدا تیپه‌ر بیی و هیچیم له لا مابیت، مه‌گه‌ر ته‌نها نه‌وه
 نه‌بیت بۆ قه‌رزیکم دانابی تا بیده‌مه‌وه به‌ خاوه‌نه‌که‌ی.

نهمه‌ش نه‌وه ناگه‌یه‌نی که موسلمان هه‌ول نه‌دات و به ته‌مه‌لی لینی دانیشی نه‌خیر
 ده‌بی له ریگه‌ی هه‌لاکه‌وه هه‌ول بدات به‌لام هه‌له‌یه نه‌کات بۆ مالی دنیا به مالی حه‌رام خۆی
 ده‌وله‌مه‌ند نه‌کات چونکه نه‌وه ده‌بیت به‌لا بۆی.

* پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌فه‌رمو‌یت: (اليدُ العُليا خیرٌ من یدِ السُفلی..). واته: نه‌و
 ده‌سته‌ی کاری پی ده‌کریت چاکتر و باشتره له‌وه‌ی کاری پیناکریت و ده‌ست پان ده‌کاته‌وه.

فه‌زلی نوێژه فه‌زه‌کان

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿وَأَقِمْوْا الصَّلَاةَ وَآتَوْا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوْا مَعَ الرَّاكِعِيْنَ﴾
 البقرة: ۴۳. واته: نوێژ بکه‌ن و زه‌کات بده‌ن، له‌گه‌ل کړنوش به‌راندا کړنوش به‌رن.

هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذُلُوْكَ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقِرْءَانَ الْفَجْرِ

إِنَّ قِرْءَانَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا﴾ الإسراء: ۷۸. واته: نه‌ی پیغه‌مبه‌ر! نوێژ به‌جی بینه له کاتی
 لادانی خۆر له ناوه‌پاستی ناسمان هه‌تا هاتنی تاریکی شه‌و، هه‌روه‌ها نوێژی به‌یانی، به
 راستی قورئان خوێندنێ نوێژی به‌یانی هه‌میشه ده‌بیتریت.

(۱) أخرجه البخاري: (۲۳۸۹)، ومسلم: (۹۹۱).

(۲) صحيح، سنن أبوداود: (۱۳۲/۲).

بزيه زۆريه پيشهوا جەنگاوه ره كانى نىسلام له زۆريه غەزاكاندا له دواى نوێژى به يانیهوه هيرشيان دهبرده سه ر دوژمنانى خوا و نايينه كه يان!

* خواى گهوره له فهرموده قودسيدا دهفهرمويت: (من عادى لي وليا فقد اذنته بالحرب وما تقرب إلي عبدي بشيء أحب إلي مما افترضته عليه وما يزال عبدي يتقرب إلي بالنوافل حتى أحبه..)^١. واته: هه ر كه سيك دوژمنايه تى خو شه ويست و دۆستى كى من بكات، نه وه نىعلانى جهنگى له دژ ده كه م و، خو م دژايه تى ده كه م، به ندهى من به هيج وه سيله يه كه له من نزيك نايته وه، وه كه به كردنى فه رزه كان ليم نزيك ده بيته وه! به رده وام به ندهى من ليم نزيك ده بيته وه به كردنى سونه ته كان، سه ره راي فه رزه كان، تا خو شم ده ويته، كه خو شيشم ويست ده يياريزم له هه موو خراپه يه كه، سه ركه وتوى ده كه م بۆ هه موو چا كه يه ك..

خواى گهوره دهفهرمويت: ﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾^٢ البقرة: ٢٣٨. واته: ناگادارى نوێژه كاتنان بكه ن، به تايبه تى نوێژى ناوه راست، له نوێژدا بوه ستن بۆ خوا به گه ردن كه چى. (الصلاة الوسطى) ماناى نوێژى عه سه ره به ده قى فه رموده ي پيغه مبه رى خوا ﷺ^٢.

خواى گهوره به تايبه تى ناوى هيناوه له قورئاندا، نوێژى عه سه ر كاته كه ي له ناوه راستدايه، نوێژى به يانى و نيوه رۆى له پيشه وه يه دوانيشى له دواوه يه كه مه غريب و عيشايه هه ركه سيك ته ركى بكات نه وه كرده وه كانى ده پچرپت و به با ده چى.

* پيغه مبه رى خوا ﷺ دهفهرمويت: (مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبَطَ عَمَلُهُ)^٣. واته: نه وه ي ته ركى نوێژى عه سه ر بكات كرده وه كانى ده پچرپت.

* پيغه مبه رى خوا ﷺ دهفهرمويت: (مَنْ صَلَّى الْبَرْدَيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ)^٤. واته: نه وه ي نوێژى به يانى و عه سه ر بكات ده چيته به هه شته وه.

(١) البخاري، جامع الصحيح: (١٩٠/٧)، (١٧٨٢).

(٢) رواه أحمد في مسند: (١٢/٥)، وابن خزيمة في صحيحه: (١٣٣٨).

(٣) أخرجه البخاري: (٥٥٣): وأحمد في مسنده: (٣٥٠/٥).

(٤) (متفق عليه)، أخرجه البخاري: (٥٧٤)، ومسلم: (٢١٥).

* پیغمبرِ خوا ﷺ ده فرمویت: (لَنْ يَلِجَ النَّارَ أَحَدٌ صَلَّى قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا) ۱. واته: نه وکه سهی نویژی پیش خورکه وتن و نویژی پیش خورناوا بوون بکات نارواته ناو ناگری دوزه خه وه، مه بهست نویژی به یانی و عه سره.

* پیغمبرِ خوا ﷺ ده فرمویت: (يَتَعَابُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ، وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الْعَصْرِ، ثُمَّ يَعْزُجُ الَّذِينَ بَأْتُوا فِيكُمْ، فَيَسْأَلُهُمْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِي فَيَقُولُونَ تَرَكْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ، وَاتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ) ۲. واته: چند مه لائیکه یه ک به روژ و چند مه لائیکه ک به شه وه به سه رتانه وهن له نویژی به یانی و عه سردا یه کده گرن و یه کتر ده گزرن، نه وانهی شه و کاتی سه رده که ونه وه بو جزوری په روه ردگار، لییان ده پرسئ: (هه رچه نده خوی باشتر ناگاداره به حالی به نده کانی) ده فرمویت: کاتیک تیره هاتنه وه به نده کانی من چییان ده کرد؟. ده لئین: که نیمه روشتین بو لایان نویژیان ده کرد، که هاتینه وه هه نویژیان ده کرد.

* پیغمبرِ خوا ﷺ فرمویته تی: (من صلی الصبح فهو فی ذمة الله فلا یطلبنکم الله من ذمته بشيء فان من یطلبه من ذمته بشيء یدرکه ثم یکبه علی وجهه فی نار جهنم) ۳. واته: هه رکه سیکن نویژی به یانی بکا نه وه له په نا و نامانی خوادایه، که واته نه که ن ناژاری نه و که سه بدهن که له په نای خوادایه، نه گینا خوی گه وره داوای مافی نه و که سه تان لی ده کات، نه و که سه ش خوا داوای مافی وای لی بکات له دهستی ده رناچی و به روودا ده یگه وزینتی له ناگری دوزه خدا.

* عَنْ جَرِيرٍ قَالَ كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ فَنظَرَ إِلَى الْقَمَرِ لَيْلَةً - يَعْنِي الْبَدْرَ - فَقَالَ: (إِنَّكُمْ سَتَرُونَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرَوْنَ هَذَا الْقَمَرَ لَا تُضَامُونَ فِي رُؤْيَيْهِ، فَإِنْ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ لَا تُغْلَبُوا عَلَى صَلَاةِ قَبْلِ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلِ غُرُوبِهَا فَافْعَلُوا) ۴. « ثُمَّ قَرَأَ (وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلِ الْغُرُوبِ) ۴. واته: شه وی له خزمهت پیغمبرِ خوا ﷺ بووین، شه وی چواره

(۱) أخرجه مسلم: (۲۱۳)، وأحمد في المسند (۴/ ۱۳۶).

(۲) أخرجه البخاري: (۵۵۵)، ومسلم: (۲۱۰).

(۳) رواد مسلم: (۶۵۷)، تحقيق الألباني صحيح انظر حديث: ۶۳۳۹ في صحيح الجامع..

(۴) رواد البخاري: (۵۷۳)، ومسلم: (۶۳۳).

بوو، ته ماشايه کي مانگي چواردهی کردوو فرموي: (چون نيستا نهو مانگي چواردهيه به ناساني ده بينن له قيامتدا ناوا خواي خوتان ده بينن و له بينينيدا توشي هيچ زهمه تي نابين، دهی به نوميدی شاد بوون بهو بهره گورهيه تا ده توانن ناگاداري نويزی به يانی و عهسر بن و مهيان فهوتينن). پاشان نهو نايه تهی سه ره وهی خوینده وه.

که واته کردنی نويزی به يانی و عهسر دهنه هوی بينن و شادبوون به دیداری خواي گوره له قيامتدا، نيتړ چی له وه چاکتر و باشتره، نه وهش نيشانهی نيمانداريه، نه گينا کافر و بی باوره کان له قيامتيدا بيتهشن لهو بهره گورهيه که بينینی خواي گوره و په روه ردگاری هه ردوو جيهانه.

* نه بو هورهيره (دهزای خواي لی بی) فرموي: پيغه مبهري خوا ﷺ فرمويه تي: (لَيْسَ صَلَاةٌ أَثْقَلَ عَلَى الْمُتَّقِينَ مِنَ الْفَجْرِ وَالْعِشَاءِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهَا لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبَوًّا)^۱. واته: قورسترين نويز له سمر مونا فيقه کان نويزی عيشا و به يانيه، نه گهر بتانزانياه چهنده ختريان تيدايه به سنگه خشيش بوايه بوی ده روستن، به جه ماعدت له مزگه و تدا نه نجامتان ده دا.

بينگومان مونا فيقه کان له بهر روپامایی نويز ده کهن، نويزی به يانی و عيشاش تاريخه نابسترين له بهر نه وه ناماده نابين بۆ نهو دوو نويزه.

* عوسمانی کورپی عه فغان (دهزای خواي لی بی) فرموي: پيغه مبهري خوا ﷺ فرمويه تي: (مَنْ صَلَّى الْعِشَاءَ فِي جَمَاعَةٍ، فَكَأَنَّمَا قَامَ نِصْفَ اللَّيْلِ، وَمَنْ صَلَّى الصُّبْحَ فِي جَمَاعَةٍ، فَكَأَنَّمَا صَلَّى اللَّيْلَ كُلَّهُ)^۲. واته: هه رکه سينک له نيوه نويزی عيشا بکات به جه ماعدت، وهک نه وه وایه تا نيوه شوو شه و نويزی کردبی، هه رکه سينکيش نويزی به يانی به جه ماعدت بکات وهک نه وه وایه نيوه کهی تری شوو نويزی کردبی.

* مه عاويه (دهزای خواي لی بی) فرموي: پيغه مبهري خوا ﷺ فرمويه تي: (مَنْ فَاتَتْهُ صَلَاةٌ، فَكَأَنَّمَا وَرَّ أَهْلَهُ وَمَالَهُ)^۳. واته: هه رکه سينک نويزيک له نويزه فرهزه کان نه کات و

(۱) أخرجه البخاري: (۶۵۷) تحفة (۱۲۳۶۹). و مسلم: (۲۵۲).

(۲) مسلم: (۶۵۶)، وأبوداود: (۱۴۸)، وأحمد في مسنده: (۵۸ / ۱).

(۳) أخرجه ابن حبان في صحيحه و صححه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب: (۵۷۷).

بیفہوتینی، وک تہوہ وایہ ہرچی سہروہت و سامان و مالّ و مندالّ و کس و کاری ہہیہ
لہدہستی بدات.

تہوہ بۆ یەك نوێژ تہی تہ گہر کەسیك نوێژ نە کات دەبیّ حالی چی بی؟! .
جا چۆنە بەلاتمەوہ کاتیك جگہرگۆشە خۆشەویستەكەت لہ دەست دەر دەچی، چەندە
سەختە چەندە ہست بەغەم و پەژارہ دەكەیت، یان تہو کەس و کارو خیزان و
خۆشەویستانەت کە لہ گەلیان دہژی کاتیك لییان جیادەبیستەوہ بە مردنیان چەندە
کاریگەریان ہمیہ لەسەر دلّ و دہروونت، یان تہو سہروہت و سامانہی کە خۆشەویستە لہ
دلّتدا، تہ گہر تہمانەت لہ دەست چوو تہو زہویبہ فراوانەت لہبەر تەسك دہبیستەوہ و نارامی
و بەختەوہریت نامیّتی، دہی فہوتاندی یەك نوێژ وک نەمانی تہوانہ ہەموویان وایہ.

زیکرو یادی خوا

وشە (الذکر) لہ شەرعدا واتہ: زیکر و یادی خوا، ہەر وہا تہمانەش دہ گرتیەوہ،
نوێژکردن، قورئان خویندن، تەسبیحات کردن، نزا و پارانەوہ، سوپاسگوزاری، گوێزایەلی و
فەرمانبەرداری^۱.

زانایان کۆری زیکر و یادی خوایان بە تەنہا قۆرغ نە کردووہ بۆ (سبحان اللہ و)، (الحمد
للہ و)، (لا الہ الا اللہ و)، (اللہ اکبر)، بەلکو بە ہەموو کۆریکی زانستی کە لیکۆلینەوہی
تیدا بکری لہ بواری حەلالّ و حەرام، فیقہی شەرعی، کاروباری حوکم، تاعەت و عیبادەت،
تہمانە ہەموویان بە زیکر و یادی خوا داناوہ^۲.

زیکرو یادی خوا چەند قۆناغیك و جۆریکی ہمیہ بە گوێرہی نامادە بوون و بیداری دلّ
لہ گەلّ زمان، یان یەکیکیان بە تەنہا و بەدەر لەوی تریان.

پیشەوا نەوہوی (رەحمەتی خرای لیّ بن) دہ فەرمویت: زیکر و یادی خوا پیوستە بە دلّ
بکریت، یان بە زمان، بەلکو بە ہەردوکیان بیّت باشتر و چاکترہ، تہ گہر تەنہا بە یەکیکیان
بوار ہەبوو بکریت تہوا بە دلّ بکریت چاکترہ.

(۱) ابن المنظور، لسان العرب: ۴/ ۳۰۸، ۳۱۱.

(۲) الأذکار: لإمام النووي.

زیکر و یادی خوا دل ده بوژنیتیهوه، قوتی رۆحه، پاککردنهوهی زهینه، چاککردنی رهفتار و ههلس و کهوته، دل پینی نارام و دامهزراو دهبیت، خوی گهوره دهفرمویت:

﴿أَلَا يَذْكُرُ اللَّهُ تَطْمِئِنُّ الْقُلُوبُ﴾ الرعد: ۲۸.

بئگومان ترسناکترین شت کردهوهی چاکی مرۆف له کیس بدات زمانه، بۆیه پیویسته لهسهری به وتهی چاک نهبیت پینی نهدوی و ئاگاداری وتهکانی بیت، چونکه ههموویان تۆمار دهکرتن له نامهی کردهوهکانیدا، خوی گهوره دهفرمویت: ﴿مَا يَلْفُظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ﴾ ق: ۱۸. واته: هیچ وتهیهک له دهمی ئادهمیزاد دهرنانچی ئیلا مهلانیکهیهک چاودیر و گوی بیستی قسهکهیهتی و تۆماری دهکات.

* پیغه مبهری خوا ﷺ دهفرمویت: (لا يستقيم إيمان عبد حتى يستقيم قلبه ولا يستقيم قلبه حتى يستقيم لسانه). واته: بیرو باوهیری هیچ کهسیک دانامهزری هتا دلی دانه مزریت، دلشی جیگیر نابیت هتا زمانی جیگیر نهبیت.

خوی گهوره دهفرمویت: ﴿يَتَأْتِيَهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا﴾ (۱۱)

﴿وَسِيحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا﴾ الأحزاب: ۴۱. واته: ئەو ئەو کهسانهی نیمانتان هیتاوه زۆر زۆر زیکر و یادی خوا بکهن، به دل و به زمان ههمیشه خواتان لهیاد بیت، ئیواران و بهیانان سوپاس و ستایشی خوا بکهن و بهپاکی و بهرزی دوور له ههموو عهیهه و کم و کورتیهه ناوی بهینن.

ئین عهیباس (زهزای خوی لهسهر بی) له رافهی ئەم نایهته پیروزهده دهلیت: خوی گهوره ههر شتیکی فهرز کردبیت لهسهر بهندهکانی، سنووریتیکی دیاریکراوی بۆ داناوه، روخستهی داون له ههندیک کات و حالهتدا، بهلام زیکر و یادی خوا هیچ سنووریتیکی بۆ داناوه و دهبیت له ههموو کات و حالهتهکاندا بکرتن جا نیتر به پیوه بیت یان به دانیشتنهوه یان بهراکشانهوه بیت: ﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ﴾. به شهو و به رۆژ، له دهریا و وشکایددا، له مال و له سهفهدا، له کاتی دهوله مهندی و

(۱) حسن رواد أحمد وابن أبي الدنيا، سلسلة الأحاديث الصحيحة: ۲۸۴۱.

ههژاری، لهش ساغی و نهخوشتی، به نهیئنی و به ناشکرا، له هه موو حاله تیکدا زیکر و یادی خوا ده بیته بکریته.

له به یانیان و ئیواراندا ته سییحات و زیکر و یادی خوا زۆر بکه. نه گهر واتانکرد خوای گه وره ره جهتهی خۆی ده بارینیت به سهرتاندا و مه لانیکهش داوای لی خۆشبووتان بۆده کهن: ﴿هُوَ الَّذِي يُصَلِّيْ عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّوْرِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِيْنَ رَحِيْمًا﴾ الأحزاب: ٤٣.

قورئان خویندن به رهوانی بهرزترین و چاکترین جوړی زیکرکردنه، پاداشتیکی گه وره ی هیه، سه رنج راکیشه، هیدایهت بهخسه چونکه کهلامی خوایه، هه روکه خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿اِنَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ يَهْدِيْ لِلّٰتِيْ هِيَ اَقْوَمُ وَبَشِيْرٌ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ الَّذِيْنَ يَعْمَلُوْنَ الصّٰلِحٰتِ اَنْ لَهُمْ اَجْرًا كَبِيْرًا﴾ الإسراء: ٩.

باشترین حالتهی زیکرکردن نهوهیه به دل و به زمان به هۆشیاریهوه بکری، چونکه نهوه ناسینی خوا و خۆشهویستی به دهسته ده هیئنی و، پاداشتیسی زۆر زۆره، یادی خوا چله پۆیهی سوپاسگوزاریه، خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿فَاذْكُرُوْٓنِ اِذْ كُرُمْ وَاَشْكُرُوْا لِيْ وَلَا تَكْفُرُوْٓنَ﴾ البقره: ١٥٢.

* خوای گه وره له فهرموده ی قودسیدا ده فهرمویت: (من ذکرني في نفسه ذكرته في نفسي، ومن ذكرني في ملا ذكرته في ملا خير منه). نهوهی له دلی خۆیدا یادم بکات، منیش لای خۆم نیوی ده بهم، هه ر که سیش له کۆمه لدا زیکر و یادی من بکات، نهوا منیش له ناو کۆمه لتیکی باشتر و چاکتردا که (مه لانیکه کانن) باسی نهو ده کهم.

* پیغه مبهری خوا ﷺ ده فهرمویت: پیتان بلیم چاکترین کرده وه تان له لای خوا وه ندتان که گه وره ترین پاداشتان ده داته وه له سه ری و په لتان پیتی بهرز ده بیته وه له لای چییه؟ باشتر بی له بهخشینه وه ی زیتر و زیو بۆتان، ته نانهت چاکتریش بیت بۆتان له بهر نه گاریبونه وه ی دوژمن و جهاد و تیکۆشان له دژی کافران و به شیر و تیر و چه ک دان

(١) فتح الباری: (٣٩٥/١٣)، وأخرجه أحمد في مسنده: (٣٥٤/٢).

له گهردنيان، يان له پيڼاوی شريعتی خوادا بيانكړژن؟ وتیان: نهوه چييه نهی پيڼه مبهري خوا؟! فهرمووی: يادی خوايه به دلتيکی هوشيارهوه^۱..

* پياويک پرسیاری کرد له پيڼه مبهري خوا ﷺ وتی شريعتی ئيسلام فراوانه و فرمانه کانی زورن شتيکم فيزيکه باخومي پيوه خهريک بکهم و بهردهوام بم له سهری؟ پيڼه مبهز ﷺ فهرمووی: (لايزال لسانك رطبا بذكر الله تعالى)^۲. واته: يا هميشه و بهردهوام زمانت پاراوييت به زيکر و يادی خواوه.

* پيڼه مبهري خوا ﷺ ده فهرموت: باشترين زيکر و يادی خوا (لا إله إلا الله) يه، چاکترين پارانه وهش (الحمد لله) يه^۳.

* نيين قهيم (بهرحمت بي) زياد له سهد فائيده و سوودی زيکر و يادی خواي باسکر دووه له کتیبی (وايل الصيب من الكلم الطيب) دا له وانه حفتاو نويانی له قورنان و سوننت دهرهيتاوه: زيکر و يادی خوا هوی راوانی شيطان و هلهاتنيه تي، رازيکردنی خواي گوره يه، رهواندنه وهی غهم و په ژاره و پهستی دلته کانه، هوی بههيز کردنی دل و جهسته يه، گه شانوهی دل و رووخسار و رووناک کردنه ويانه، بهدهست هينانی کامهرانی و رزق و روژيه، خوشهويستی خوا ده خاته دلته وه، خاونه که ي بهردهوام هست به چاوديزی خوا دهکات به سهريه وه، زوو زوو ده گه پرېته وه بو لای خوا و په شيمان ده بيته وه، زانست و زانياری زور دبيت، ههبيته و ترسی خوا ده خاته دلته وه، دل ده ژينيتيه وه، قوتی روح و دلته، پاکه ره وهی دلته لهو ژهنگ و پيسيه ي که به هوی پيڼاگای و ههواوه توشی ديت، هوکاري دلتيای و ناراميه، دل سهرقال دهکات تا بواړی نه بيت خو ي خهريک بکات به غهبيته و درو و قسه ي پرو پوچ و بهتال و قسه هينان و قسه بردن و دوو زمانی کردنه وه، نهو کهسه ي يادی خوا دهکات کوړ و دانيشتنه که ي پيروزه و مایه ي خوشحالييه، بنده نارامه و پهروه دگاری له بير ناکات بهريهستی دل دهکات له هه ژاری و تنه هایي و دهوله مند ي دهکات له وهی پيوستی به خه لک بيت، شيفايه بو دل و ده زمانتيکی يارمه تيده ره بو

(۱) أخرجه الترمذي: ۳۳۷۸، وأحمد في مسند: ۳۷۵/۵، وابن ماجه: ۳۷۹.

(۲) أخرجه الامام احمد، والترمذي: ۲۳۷۵، وابن ماجه: ۳۷۹.

(۳) رواه الترمذي: ۴۶۲/۵، وابن ماجه: ۱۲۴/۲ وصححه ووافقه الذهبي.

ئاسانکردنی تاعەت و عیبەدەت و، خۆشەویست دەبیّت لای، تەنگ و چەلمە و نەهامەتی ئاسان دەکات، بەهێز دەبێ لە بەرامبەر زەبر و زەنگی ژیان..

شێوەکانی زیکر و یادی خوا زۆرن بە زمان دەوترین هەرکاتە و هەرچالەتە زیکر و یادی تاییبەتی خۆی هەبێ، پێویستە لە کاتی خۆیاندا بخۆتێزین، بۆ ئەوەی دڵی موسڵمان هەمیشە و بەردەوام پابەند بیّت بە خۆی خۆیەوه و غافل نەبیّت، هەروەها زمانی پاراو بیّت پێیانەوه..خۆتێزنی زیکرەکانی ئیواران و بەیانیان دەبیّت لە ئیواران و بەیانیاندا بخۆتێزین، زیکر و یادی کاتی خەوتن و هەستان لە خەو، پۆشاک لەبەرکردن، چوونە مژگەوت و هاتنە دەروە، کاتی سواربوون، باران بارین، رەشەبا و هەورە بروسکە. بۆ زیاتر ناشابوون لەو بوارەدا سەیری کتیبی (الأذکار)ی پێشەوا ئەوەوی بکەن

زیکر و یادهکانی کاتی خەوتن:

ئەمانە سوننەتێن پێش خەوتن: دەستتۆزگرتن، خەوتن لەسەر لای راست و روو بە قیبلە، دەست خستە ژێر روومەتی لای راست.

۱- خۆتێزنی (آية الكرسي) بۆ راوانی شەیتان: ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾
البقرة: ۲۵۵.^۱

۲- فو بکات بەناو دەستی داو پاشان ئەم سۆ سورەتە بخۆتێز و دەستی بیّن بە جەستەیدا تا کوێ دەستی دەگات: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾، ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾، ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾^۲. یەکی سۆ جار، بۆ خۆپاراستن لە جنۆکە و چاری پیس و جاد و سیحر.

۳- خۆتێزنی: دوو نایەتی کۆتایی سورەتی (البقرة)^۳.

۴- خۆتێزنی: (باسمك اللهم أموت وأحيا) ^۴ یەك جار.

(۱) أخرجه البخاري مع الفتح: ۴/۴۸۷.

(۲) أخرجه البخاري مع الفتح: ۹/۶۲، ومسلم: ۴/۱۷۲۳.

(۳) أخرجه البخاري مع الفتح: ۹/۹۴، ومسلم: ۱/۵۵۴.

(۴) أخرجه البخاري مع الفتح: ۱۱/۱۱۳، ومسلم: ۴/۲۰۸۳.

٥- خويّندنى: (سبحان الله) ٣٣ جار، (الحمد لله) ٣٣ جار، (الله أكبر) ٣٤ جار^١.

٦- خويّندنى: (اللهم قني عذابك يوم تبعث عبادك) ٣ جار.

٧- خويّندنى: (اللهم رب السماوات السبع ورب العرش العظيم ربنا ورب كل شيء منزل التوراة والإنجيل والقرآن فائق الحب والنوى أعوذ بك من شر كل شيء أنت آخذ بناصيته أنت الأول فليس قبلك شيء وأنت الآخر فليس بعدك شيء وأنت الظاهر فليس فوقك شيء وأنت الباطن فليس دونك شيء أقض عني الدين وأغنني من الفقر)^٢.

٨- له كاتى راکشاندا خويّندنى: (باسمك ربي وضعت جنبي وبك أرفعه فإن أمسكت نفسي فارحمها وإن أرسلتها فاحفظها بما تحفظ به عبادك الصالحين)^٣.

٩- خويّندنى نهم دوغايه له كوتايديا: (اللهم أسلمت نفسي إليك ووجهت وجهي إليك وفوضت أمري إليك وألجأت ظهري إليك رغبة ورهبة إليك لا ملجأ ولا منجا منك إلا إليك آمنت بكتابك الذي أنزلت وبنبيك الذي أرسلت)^٤ .. نهم كهسهى نهم دوغايه بجويّنى نهم گهر بمرى لهو شهوده له سررّ فيترهت ده مرى واته به نيمانوه ده مریت.

زيكر و ياده كاتى كاتى ههستان له خهو:

١- خويّندنى: (الحمد لله الذي أحيانا بعد ما أماتنا وإليه النشور)^٥.

٢- خويّندنى: (الحمد لله الذي عاقاني في جسدي ورد علي روحي وأذن لي بذكره)^٦

٣- خويّندنى: (لا إله إلا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير الحمد لله وسبحان الله ولا إله إلا الله والله أكبر ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي

(١) أخرجه البخاري مع الفتح: ٧١/٧، ومسلم: ٢٠٩١/٤.

(٢) صحيح سنن الترمذي: ١٤٣/٣، أبو داود: ٣١١/٤.

(٣) رواه مسلم: ٢٠٨٤/٤.

(٤) أخرجه البخاري: ١٢٦/١١، ومسلم: ٢٠٨٤/٤.

(٥) أخرجه البخاري مع الفتح: ١١٣/١١، ومسلم: ٢٠٨١/٤.

(٦) أخرجه البخاري: ١١٣/١١، ومسلم: ٢٠٨٣/٤.

(٧) صحيح جامع الترمذي: ٤٧٣/٥.

العظيم). پاشان بلی: (اللهم اغفر لي) ^۱. یان هەر دوغایهک بکات خوا لیتی قبول ده کات نه گهر دهستووی گرت و نوویژی کرد شهوه نوویژه کهی قبوله و وهرگیراوه.

خویندنی زیکره کانی تیواران و بهیانیان:

۱- خویندنی (آیه الكرسي): ﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾ ^۲. هەر کهس بیخوینی له جنۆکه ده پاریزی.

۲- خویندنی هەر سی سوره تی: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾، ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾، ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ ^۳. یه کی سی جار.

۳- خویندنی: (اللهم إني أسألك العافية في الدنيا والآخرة اللهم أسألك العفو والعافية في ديني ودنياي وأهلي ومالي اللهم استر عوراتي وآمن روعاتي اللهم احفظني من بين يدي ومن خلفي وعن يميني وعن شمالي ومن فوقي وأعوذ بعظمتك أن أغتال من تحتي) ^۴.

۴- خویندنی: (بسم الله الذي لا يضر مع اسمه شيء في الأرض ولا في السماء وهو السميع العليم) ^۵ ۳ جار.

۵- خویندنی: (اللهم عالم الغيب والشهادة فاطر السموات والأرض رب كل شيء ومليكه أشهد أن لا إله إلا أنت أعوذ بك من شر نفسي وشر الشيطان وشركه وفي رواية: وأن أقترب على نفسي سوءاً أو أجره إلى مسلم) ^۶.

۶- خویندنی (سيد الاستغفار): (اللهم أنت ربي لا إله إلا أنت خلقتني وأنا عبدك وأنا على عهدك ووعدك ما استطعت أعوذ بك من شر ما صنعت أبوء لك بنعمتك علي

(۱) البخاري مع الفتح: ۳/۳۹.

(۲) أخرجه الحاكم: ۱/۵۶۲، وصححه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب: ۱/۲۷۳.

(۳) أخرجه أبو داود: ۴/۳۲۲، صحيح الترمذي: ۵/۵۶۷.

(۴) أخرجه أبو داود، صحيح ابن ماجه: ۲/۳۳۲.

(۵) أخرجه أبو داود: ۳۲۳، صحيح الترمذي: ۵/۴۶۵.

(۶) حسن صحيح، أخرجه أبو داود، صحيح الترمذي: ۳/۱۴۲.

وأبوء بذنبي فاغفر لي فإنه لا يغفر الذنوب إلا أنت) . من قالها حين يمسي فمات من ليلته دخل الجنة ومن قالها حين يصبح فمات من يومه دخل الجنة^١ .

٧- خويئندني: (اللهم بك أصبحنا وبك أمسينا وبك نحيا وبك نموت وإليك النشور) ^٢ .

٨- خويئندني: (أمسينا وأمسي الملك لله والحمد لله لا إله إلا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير رب أسألك خير ما في هذه الليلة وخير ما بعدها وأعوذ بك من شر ما في هذه الليلة وشر ما بعدها رب أعوذ بك من الكسل وسوء الكبر رب أعوذ بك من عذاب في النار وعذاب في القبر)^٣ .

٩- خويئندني: (سبحان الله وبحمده)^٤ سه د جار .

١٠- خويئندني: (أعوذ بكلمات الله التامات من شر ما خلق)^٥ . نيواران سيّ جار .

١١- خويئندني: (يا حي يا قيوم برحمتك أستغيث وأصلح لي شأني كله ولا تكلني إلى نفسي طرفة عين أبدا)^٦ .

١٢- خويئندني: (لا إله إلا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد يحيي ويميت وهو على كل شيء قدير)^٧ . ده جار يان سه د جار .

١٣- له كوتاييدا ده جار سلاوات بدرى له ديدارى پيغهمبهرى خوا ﷺ^٨ .

سهيد قوتب (رهجمتى خوى لى بى) ده لى: زيكر و يادى خوا نارامى و دامه زراوى و دلگه شيبه، نه مانهش ده گريته وه: دلخوشبونونه به پهيوه ندى به خوا وه، سه لامه تيبه له شپره هبى و گومان و رارايى، نارامى و دامه زراوييه له سه ر نيومان، زانينى مه سير و

(١) صحيح، أخرجه البخاري: ١٥٠/٧ .

(٢) صحيح الترمذي: ١٤٢/٣ .

(٣) رواد مسلم: ٤/٢٠٨٨ .

(٤) حسن صحيح، أخرجه أبو داود، صحيح الترمذي: ١٤٢/٣ .

(٥) صحيح ابن ماجه: ٢٦٦/٢، صحيح الترمذي: ٣٨٧/٣ .

(٦) سلسلة الصحيحة: ١/٤٤٩ برقم: ٢٢٧ .

(٧) سلسلة الصحيحة: ١/١٣٤ برقم: ٢٥٦٣ .

(٨) مجمع الزوائد: ١٠/١٢٠، وصححه الألباني في صحيح الترغيب والترهيب: ١/٢٧٣ .

سهره نجامه، ده رک کرده به حکمته هیئانه بوون، نارام گرتنه له سر مهینه تیی و نه هامة تیه کان، سوپاسگوزاری ناز و نیعمته کانه..

بیاویک وتی به حهسنی به صری (ره جمته خوی لی بی): شکاتی دل ره قی خوم لای تو ده کهم؟. فرموی: به زیکر و یادی خودا بیتوینه وه و نهرمی بکه.

دوعاو پارانوه

دوعاو پارانوه خوی له خویدا عیباده تیکی سهره خویه و، له لایه کهوه زه بونی و بیده سه لاتی بنده کان درده خات، له لایه کی تریشه وه هیز و ده سه لاتی په رورده گار و ناشنا بوون و تیفرکان له سیفته بهرز و ناوه جوان و پیروزه کانی.

خوی گهوره پینی خوشه بنده کانی لیتی بیارینه وه و هاواری بو بیهن:
﴿ وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴾ غافر: ۶۰. واته: نیتوه هانا و هاوار بو من بیتن، منیش دوعا و پارانوه تان گیرا ده کهم، بیگومان نه وانه خو به گهوره ده زانن له په رستم به ته نیا، به سهر شویری و به بچوکی ده چنه ناگری دوزه خه وه.

* پیغه مبهری خوا ﷺ ده فرمویت: (الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ)¹. واته: دوعا و پارانوه به ندایه تیه.

* پیغه مبهری خوا ﷺ ناماژه ی پیداره له م فرموده یه دا: (من لم يسأل الله يغضب علیه)². واته: هر که سینک نه پارتیه وه له خوی گهوره لیتی توره ده بی و خه شی لی ده گری.

مه رجه کانی گیرا بوونی پارانوه:

۱- راسته و خو پارانوه له خوی گهوره، چونکه خوی گهوره نریکه له بنده کانیه وه:

﴿ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴾ البقرة: ۱۸۶.

(۱) رواد ابو داود: (۷۸/۲) و الترمذی: (۲۱۱/۲)، و ابن ماجه: (۱۲۵۸/۲).

(۲) رواد الترمذی: (۳۲۴۷) و أحمد فی مسنده: (۲۷۱/۴).

ئىبن قەيم (رەھمەتى خۇاى لى بى) دەلئىت: نەھى دوعاكانى بە دلئىكى بە ناگاۋە نەخوتى، ۋەك نەھ تىرەھى لى دئىت كە بە خاۋى لە كەۋانەكەھى دەردەھچىت.

كاتەكانى دوعا گىرابوون :

لە پاش نوئۆھ فەرزەكان، لە نىۋان بانگ و قامەتدا، سىيەكى كۆتابى شەھ، كاتى ناۋ سەجەھى نوئۆ، كاتى رۆژوۋ شكاندن، شەھى قەدر، كاتى باران بارىن، لە مەيدانى جىھاد و تىكۆشاندا، پارانەھى زولم و ستم لىكراۋ، پارانەھى موسلمان بۆ موسلمان، پارانەھى رۆژى عەرەفە، كاتىكى دىارى نەكراۋ لە رۆژى ھەينى و دوا كاتەكانى پاش نوئۆ عەسرى نەھ رۆژە، دواى قورئان خوتىندن ۋ، كاتى كۆبوونەھە بۆ كۆزى زىكر و يادى خوا..

* سىيەكى كۆتابى شەھ، پىغەمبەرى خۇا ﷺ دەفەرموت: (يَرْبُنا تَبَارَكَ وَتَعَالَى كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثَلَاثُ اللَّيْلِ الْآخِرِ فَيَقُولُ مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ مَنْ يَسْأَلُنِي فَأَعْطِيهِ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ)¹.

* كاتى ناۋ سەجەھى نوئۆ، پىغەمبەرى خۇا ﷺ دەفەرموت: (أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ فَأَكْثَرُوا الدَّعَاءَ)². واتە: نزيكترين كات و شوتى بەندە لە پەردەدگارەھە كاتى سەجەھە بۆيە دوعاى زۆر تىدا بكن.

* لە نىۋان بانگ و قامەتدا دوعا نادىتە دواۋە: (لَا يُرَدُّ الدَّعَاءُ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ)³.

ئادابەكانى پارانەھە:

بە دەستنوئۆھە روۋ بە قىبلە بى، بە نەئىنى بى، ھەردوۋ دەستى بە زەلىلى و ملكەچىيەھە بەرزىكاتەھە بۆ بارەگاي خۇاى گەورە، سوپاس و ستايشى خۇا بكات، پاشان سلاۋات بدات لە دیدارى پىغەمبەرى خۇشەويستمان ﷺ بە ناۋە پىرۆزەكانى خۇاى گەورە

(۱) صحيح سنن أبي داود: (۳۴/۲) (۱۳۱۵).

(۲) رواه مسلم: (۱۰۸۳).

(۳) صحيح سنن أبي داود: (۱۴۴/۱) (۵۲۱).

بیاریتیه وهه: (یا أرحم الراحمین)، (یا ذالجلال والإکرام).. دویات کردنه وهی دوعا کان، له کۆتایشدا سلاوات بدات له دیداری پیغه مبهری خۆشه ویستمان. ههروهها نه دوعایانه بکات که پیغه مبهری خوا ﷺ کردوونی وهه:

* (اللَّهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ).

* ﴿قَالَ رَبِّنا ظَلَمنا أَنفُسنا وَإِن لَّا تَغْفِرْ لنا وَتَرْحَمنا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخاسِرِينَ﴾

الأعراف: ۲۳.

* ﴿رَبِّنا لا تَرْخِ قلوبنا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنا وَهَبْ لنا مِن لَدُنكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوهابُ﴾ آل

عمران: ۸.

* ﴿رَبِّنا أَعْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسابُ﴾ إبراهيم: ۴۱.

* (یا مُقَلِّبَ القلوب ثبت قَلْبنا على دينك).

* (اللَّهُمَّ إِنِّي أَسألكَ الهُدَى والتقى والعفاف والغنى).

* (اللَّهُمَّ إِنِّي أَسألكَ الجنة وأعوذ بك من النار).

* (اللَّهُمَّ إِنِّي أَسألكَ الهُدَى والسداد).

* (اللَّهُمَّ إِنِّي أَسألكَ من خير كُلِّه وأعوذ بك من شرِّ كُلِّه)..

نويز له رووی زاستی پزیشکیه وه

۱- پاك و خاوينی (الطهارة):

خوای گهوره ده فرمویت: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوْهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ يَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَٰكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ المائدة: ٦. واته: نهی نهوانه‌ی نیمانان هیناوه کاتیکه ههستان بۆ نوێژکردن، نهوه رووخسارتان بشۆن، ههروهه دهسته کانتان تا نانیشکه کانتان، پاشان دهستی ته‌ر بهینن به سه‌رتاندا، بینکانتان بشۆن تا ههردوو قوله‌پیتان، نه‌گه‌ر له‌ش گران بوون نهوه خۆتان بشۆن و خۆتان خاوین بکه‌نه‌وه، نه‌گه‌ر نه‌خۆش بوون یان له‌سه‌فهردا بوون، یان چوونه سه‌رناو، یان چوونه لای هاوسه‌رتان ناوتان ده‌ست نه‌ده‌که‌وت بۆ خۆشتن یان ده‌ستنویژ گرتن نهوه ته‌یه‌موم بکه‌ن به خاکیکی پاك، ناوله‌پتان بده‌ن له خۆله‌ پاكه‌که و بهینن به دهم و چاوتاندا به‌و تۆز و خۆله‌ پاكه، خوا کارتار بۆ ناسان ده‌کات و نایه‌ویت توشی سه‌غله‌تی و زه‌جه‌تتان بکات، به‌لکو ده‌یه‌ویت پاك و خاوینتان بکات و به‌هۆی گوێرایه‌لی ملکه‌ج کردنتان بۆ فه‌رمانه‌کانی، خوا ناز و نیه‌مه‌تی خۆیتان به‌سه‌ردا بریتۆیت بۆ نه‌وه‌ی سوپاس گوزارین.

ههروه‌ها ده‌فرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ البقرة: ٢٢٢. واته: به‌راستی خودا ته‌وبه‌کارانی خۆش ده‌ویت، نه‌وانه‌شی خۆش ده‌ویت که خۆیان به پاكی راده‌گرن.

خوای گه‌وره له قورئاندا چه‌نده‌ها جار باسی پاك و خاوینی دووباره کردووه‌ته‌وه له

بەر گرنگییه‌کە‌ی، هه‌روه‌ها فه‌رزی کردووه له‌سه‌ر مو‌سلما‌نان که ده‌ست‌نو‌یژ بگرن بۆ نو‌یژه‌کانیان، وه له‌ چه‌نده‌ها شو‌یندا فه‌رزه له‌سه‌ریان خۆیان بشۆن وه‌ک دوا‌ی له‌ش گرانی و جووت بوون له‌ گه‌ڵ هاوسه‌ر، یان دوا‌ی پا‌ک بوونه‌وه‌ی ئافه‌هت له‌ خو‌ینی چه‌یز و زه‌یستانی پا‌ک بوونه‌وه دوا‌ی مندا‌ڵ بوون، یان دوا‌ی ئه‌وه‌ی یه‌کی‌ک بیه‌وی ئیمان به‌ی‌نی و بیته ناو نایینی پاکی ئسلامه‌وه، پ‌یویسته له‌سه‌ری خۆی و پۆشاک و جل و به‌رگه‌کانی پا‌ک بشوات.

* پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: (الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ..)^١. واته: پا‌ک و خاو‌ینی نیوه‌ی ئیمان ه..

ئهمه‌ش پا‌ک و خاو‌ینی جل و به‌رگ و ناو و، خاک و خۆلی ته‌یه‌موم و، پا‌ک و خاو‌ینی د‌ل و ده‌روونیش ده‌گر‌یته‌وه له‌ هاوه‌ڵ و شه‌ریک بۆ خوا دانان و گو‌مان و دوود‌لی و غه‌ل و غه‌ش و رق و کینه له‌ مو‌سلما‌نان، پا‌ک‌کردنه‌وه‌ی لایه‌نی مه‌عنه‌وی و ئه‌و شتانه‌ی که پ‌ینج هه‌سته‌که هه‌ستی پ‌ی ده‌که‌ن، نیوه‌کە‌ی تریشی بریتیه‌ی له‌ نه‌خلاق و خو‌ره‌وشتی جو‌ان و کرده‌وه‌ی چاکه‌..

* هه‌روه‌ها ده‌فه‌رمو‌یت: (طَهَّرُوا هَذِهِ الْأَجْسَادَ طَهَّرَكُمُ اللَّهُ)^٢. واته: جه‌سته‌تان پا‌ک و خاو‌ین رابگرن با خوا‌ی گه‌وره‌ش پاکتان بکاته‌وه.

مو‌سلما‌ن ده‌بی رو‌وخساری جو‌ان بیته، خۆی له‌ بیر نه‌کات، جل و به‌رگی جو‌ان و پا‌ک و خاو‌ین بی، چونکه خه‌لک چاو له‌و ده‌که‌ن، بۆیه پ‌یویسته پ‌یشه‌نگ بی، چونکه پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ خۆی پا‌ک و خاو‌ین بووه و فه‌رمانیشی داوه به شو‌ینکه‌وتووانی که پا‌ک و خاو‌ین بن، بۆنی خۆش له‌ خۆیان بده‌ن، به‌تایبه‌تی بۆ جه‌ماعه‌تی رۆژی هه‌ینی.

ئیسلام ته‌نها به‌پا‌ک و خاو‌ینی ئاده‌میزاد خۆی وازی نه‌ه‌یناوه، به‌لکو گرنگی به‌ پا‌ک و خاو‌ینی کۆمه‌لگه‌ش داوه به‌ شیوه‌ی گشتی، قه‌ده‌غه‌ی کردووه له‌ ژیر سیبه‌ری دره‌ختی سه‌ر رینگا و داری به‌رداردا ده‌ست به‌ ناو گه‌یاندن، یان له‌سه‌ر رینگا و باندا که خه‌لکی هاتوچۆی پیاده‌که‌ن به‌ تایبه‌تی، هه‌روه‌ها ده‌بیته‌ گۆره‌ویه‌کانیان بشۆن بۆ ئه‌وه‌ی بۆنه‌که‌یان خه‌لکی وه‌رس و سه‌غله‌ت نه‌کات، پیاز و که‌وه‌ر و سیر و ئه‌و شتانه‌ی بۆنیان خه‌لکی

(١) أخرجه مسلم في الطهارة: (١)، وأحمد في المسند: (١/٣٤٢).

(٢) رواه الطبراني وقال الألباني حسن لغيره في صحيح الترغيب والترهيب: (٥٩٩).

سه‌غله‌ت ده‌کات نه‌مخون کاتیک رۆشتن بۆ مزگه‌وت، دهم و ددانیان به‌ده‌رمان بشون، سیواک بکه‌ن، قۆیان دابه‌یتن و شانه‌ی بکه‌ن نه‌ک هه‌رته‌ئیکه‌ی رووبکاته شوئینیک وه‌ک شه‌یتان. خوای گه‌وره پیتی خۆشه شوئینه‌واری ناز و نیعمه‌ته‌کانی به‌بهنده‌که‌یه‌وه دیار بیت، له‌به‌ر نه‌وه ده‌بی خۆتان برازیننه‌وه له‌کاتی چوون بۆ مزگه‌وت.

* جابر (ره‌زای خوای لی بی) فه‌رمووی: پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ قه‌ده‌غهی کردووه میز بکریته ناو ناوی وه‌ستاوه‌وه: (نَهَى أَنْ يُبَالَ فِي الْمَاءِ الرَّاَكِدِ) ۱.

بیگومان زۆریه‌ی نه‌خۆشییه‌ گواستراوه‌کان نه‌وانه‌ی له‌یه‌کیکه‌وه بۆ یه‌کیکی تر ده‌گوێزێنه‌وه به‌هۆی ناوی پیسه‌وه‌یه وه‌ک: کولێرا، گرانه‌تا، ئیفلیجی مندال، هه‌وکردنی جگه‌ر، میکرۆبی نه‌م نه‌خۆشییه‌ ترسناکانه له‌ ناو ئاوی پیسدا گه‌شه ده‌که‌ن و ده‌میننه‌وه، که‌واته قه‌ده‌غه‌کردنی له‌ پیس بوون واجبه له‌به‌ر به‌رژوه‌ندی خه‌لك و بلاو بوونه‌وه‌ی نه‌خۆشییه‌ پرمه‌ترسی و ترسناکه‌کان.

نه‌و پاک و خاوینییه‌ی که‌ نیسلام گرنگی پێداوه کرده‌وه‌یه‌کی چاکه، موسلمان هه‌ست به‌هخته‌وه‌ری ده‌کات کاتیک فه‌رمانبه‌ردار و گوێرایه‌لی په‌روه‌ردگار و پیغه‌مبه‌ره‌که‌یه‌تی، یه‌کسه‌ر ده‌لی نه‌وا بیستم و فه‌رمانبه‌ردارم، که‌ نه‌وه‌ش هه‌رچی هه‌ب و ده‌رمانی سه‌ر زه‌وییه‌ پیتی راناگات..

۲- چوونه سه‌رئاو و خۆپاککردنه‌وه (الإِسْتِجَاءُ):

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمووی: ﴿فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَّخِذُوا اللَّهَ مَحِبًّا الْمُطَهَّرِينَ﴾ التوبة: ۱۰۸. له‌و مزگه‌وته‌دا چهند که‌سانیکه‌ی مه‌ردی تێدایه که‌ زۆر هه‌ز ده‌که‌ن خۆیان له‌ هه‌موو کرده‌وه‌یه‌کی خراب دوور بجه‌نه‌وه و خۆیان پاک و خاوین رابگرن خواش نه‌و که‌سانه‌ی خۆش ده‌وێت که‌ خۆیان پاک راده‌گرن.. جا چ پاک و خاوینی جه‌سته بی یان پاک و خاوینی دل و ده‌روون.

(۱) أخرجه مسلم: (۲۸۱)، والنسائي: (۳۴/۱).

* جابر (ردزای خوی لی بی) فرمودی: هوی هاتنه خواره‌وی نهم نایه‌ته نه‌وه بوو پیغهمبیری خوا ﷺ فرمودی: (نهی کومه‌لی نه‌نصار خوی گه‌وره مه‌دحی نیوه‌ی کردووه له‌سهر پاک و خاوتینیتان کامه‌یه پاک و خاوتینیه‌که‌تان؟. وتیان: ده‌ستونیژ ده‌گرین بۆ نویژ، کاتیك له‌شمان گران بوو خۆمان ده‌شۆین، له‌ دوا‌ی ده‌ست به‌ ناو گه‌یاندن به‌ ناو خۆمان پاک ده‌که‌ینه‌وه، فرمودی: ددی ههر له‌بهر نه‌وه‌یه، به‌رده‌وام بن له‌سهر پاک و خاوتینی).^۱

خوی گه‌وره نهم مرۆقه‌ی وا دروست‌کردووه ههر له‌ سه‌ره‌تاوه که خۆی رزگار بکات له‌ ههرچی له‌ ناو میز‌لدان و ریخۆله‌کانی‌دایه له‌ پیسایی و میز، جگه له‌وانه‌ش له‌ پاشماوه‌کانی جه‌سته خۆی خالی بکاته‌وه و پاک بیته‌وه. تا وه‌ک جه‌سته‌ی هه‌میشه پاک و ته‌ندروست و چالاک بیته، توانای نه‌نجامدانی کاره‌کانی هه‌بیته دوا‌ی نه‌و خالی کردنه‌وه‌یه.

واجبه له‌سهر موسلمان نه‌و شوینانه‌ی پاک بکاته‌وه به‌ ناو واته‌ پاش و پیشی خۆی، نه‌ویش به‌ده‌ستی چه‌پی و دوا‌ی هاتنه‌ ده‌ره‌وه‌ش ده‌بی به‌ صابون پاک ده‌ستی بشوات بۆ نه‌وه‌ی هیلکۆکه‌ی نه‌و مشه‌خۆرانه له‌ ژیر نینۆک و گری و لۆچه‌کانی په‌نجیدا کۆنه‌بنه‌وه و ببینه هوی نه‌خۆشی کوشنده و ترسناک...

* پیغهمبیری خوا ﷺ ده‌فرمویته: (إِنَّ عَامَّةَ عَذَابِ الْقَبْرِ مِنَ الْبَوْلِ، فَتَنَزَّهُوا مِنْهُ)^۲. واته: زۆریه‌ی سزای گۆر له‌سهر خۆیاک نه‌کردنه‌وه‌یه له‌ پاش میزکردن، خۆتان پاک بکه‌نه‌وه و له‌پاش دانیشتن له‌سهر ناو.

بیگومان نهم کاره‌ش سوودی زۆری هه‌یه بۆ خۆپاراستن له‌ نه‌خۆشی.

زانستی پزشکی تازه دانی به‌وه‌دا ناوه که خۆ پاک‌کردنه‌وه‌ی دوا‌ی سه‌ر ناوکردن کۆنه‌ندامی میز و میزه‌رۆ ده‌پاریزیت له‌وه‌وه‌کردنانه‌ی که له‌ نه‌نجامی که‌له‌که بوونی میکرۆبه‌کان له‌سه‌ریه‌ک په‌یدا ده‌بن، هه‌روه‌ها کۆمیش ده‌پاریزن له‌ خۆین تیزان و هه‌وکردن و دوهمه‌ل، له‌ کاتی نه‌خۆشی دا به‌تاییه‌تی نه‌وانه‌ی نه‌خۆشی شه‌که‌ریان هه‌یه یان میزه‌که‌یان ریژه‌ی شه‌کری تیدا زۆره، چونکه میزی نه‌خۆشه‌که ریژه‌یه‌کی زۆر شه‌کری تیدایه، نه‌گه‌ر شوینه‌واری میز مایه‌وه نه‌و نه‌ندامه ناماده‌یه بۆ توشبوون به‌ هه‌وکردن و کیم و زووخ،

(۱) رواه احمد.

(۲) رواه عبد الحمید، والیزار، و الخاکم و صححه الألبانی فی الإرواء: ۳۱۱/۱.

گومانی تیدا نیبه له کاتی نهجامدانی کاری جووت بووندا ده‌گویتزیتته‌وه بۆ هاوسهر و ده‌بیته هۆی نه‌زۆکی ته‌واو.

له‌بهر ئه‌وه ئیسلام به دهستی چهپ خۆ پاک‌کردنه‌وه‌ی له پیسی به سوننهت داناوه، تاوهک دهستی راست پاک بی و تایبتهت بی بۆ نان خواردن، هه‌ندی کەس سه‌ریان له‌وه سوڤ ده‌مینێ که ئیسلام بۆ نه‌وه‌نده گرنگی و بایه‌خی داوه به خۆ پاک‌کردنه‌وه، به‌لام ئه‌وانه‌ی چاک له‌م نایینه تیگه‌یشتوون گه‌وره‌یی و شکۆی ده‌زانن سه‌ریان سوڤنامینی.

چه‌سپاوه که هه‌ندی جار به به‌رد خۆ پاک‌کردنه‌وه له دوا‌ی دانیشتنی سه‌ر ناو له ناویش باشته به‌تایبتهتی بۆ لابرڤنی (چه‌وری و هیلکۆکه‌ی کرمه‌کانی ناو پاشه‌ڕۆی پیسایی) چونکه سابون له‌و رۆژگار و سه‌رده‌مه‌دا ناو و باوی نه‌بوو، خه‌لک به به‌رد خۆیان پاک ده‌کرده‌وه، له پاشدا به خۆن دهستی چه‌پیان له پیساییه‌که پاک ده‌کرده‌وه پاشان به ناو ده‌یانشت.

له‌سه‌روی هه‌موویه‌وه پینغه‌مبه‌ی خوا ﷺ دهستی چه‌پی تایبتهت کردووه بۆ خۆ پاک‌کردنه‌وه و دهستی راستیش بۆ خواردن و خواردنه‌وه، ئه‌مه‌ش له‌بهر ئه‌وه‌ی هیلکۆکه‌ی مشه‌خۆره‌کان که له‌ناو پیسایدان نه‌وه‌ک له ناو گرتیکانی په‌نجه و ژیر نینۆکه‌کاندا بێننه‌وه سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ش که ده‌یشۆن.

به‌راستی ئه‌م نایینه خوای گه‌وره ته‌واوی کردووه و کامله بۆ هه‌موو چه‌رخ و سه‌رده‌میک و هه‌تا هه‌تاییه بۆ به‌شه‌ریهت تا قیامهت، به‌رنامه‌یه‌که ته‌نها خیر و خوشی بۆ به‌نده‌کان ده‌وێت.

له سالی (۱۹۶۳) له شاری (داندی) به‌ریتانیا به شی‌وه‌یه‌کی به‌ربلاو خه‌لک تووشی گرانه‌تا هاتن تووشی سه‌غله‌تییه‌کی یه‌کجار سه‌خت بوون، هه‌رچی توانایان هه‌بوو خستیانه کار بۆ وه‌ستانی به‌لام ده‌سته‌وسان بوون، له نه‌جامدا زاناکانیان گه‌یشتنه ئه‌و قه‌ناعه‌ته که له ریتگی راگه‌یاندنه‌که‌نه‌وه خه‌لک ناگادار بکه‌نه‌وه که کلینکس به‌کار نه‌هینن راسته‌وخۆ له پاش دانیشتنی سه‌رناو بۆ خۆ پاک‌کردنه‌وه، به‌لکو به ناو خۆیان پاک بکه‌نه‌وه، خه‌لک هاتن به‌ده‌م داواکه‌یان‌ه‌وه ئیتر نه‌خۆشییه‌که نه‌ما به ته‌واوی، ده‌بی ئه‌و خه‌لکه چییان بوتایه ئه‌گه‌ر بییانزانیایه ئیسلام له پێش هه‌زار و چوار سه‌د و نه‌وه‌نده سال له‌مه‌و پێش وای فه‌رمووه!

که گرانه‌تا ناوی نه‌بوو له ناویاندا، به‌لام خالقی گرانه‌تا و نه‌خوشییه‌کانی تر فرمانی ده‌کرد به همر شتی بپیته هوئی له‌ش ساغی و تهن‌دروستیان نه‌وانیش هم‌موویان ده‌یان وت: فرمان‌به‌ردار و گوئی‌په‌لین.

خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ الملك: ۱۴. واته: نه‌و خویبه‌ی که‌عاله‌می له‌نه‌بوونه‌وه هینا‌وته بوون، نایا نازانیت چی له‌ناو دل‌تاندا‌یه و ده‌یشارنه‌وه و چیش ناشکرا ده‌کمن له‌کاتی‌کدا نه‌و خویبه‌ زانینی ده‌وری هم‌موو شتیکی داوه، هه‌رچه‌نده نه‌و شتانه زۆر ورد و شاراوه و په‌نه‌انیش بن.

۳- خوشتن:

خوای گه‌وره ده‌فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَىٰ حَتَّىٰ مَا تَعْلَمُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّىٰ تَغْتَسِلُوا﴾ النساء: ۴۳. واته: نه‌ی نه‌وکه‌سانه‌ی نیمانتان هینا‌وه له‌کاتی سه‌رخوشیدا نزیکه‌ی نوژی مه‌که‌ونه‌وه، تاسه‌ر خوشییه‌کاتان ده‌روات بۆ نه‌وه‌ی بزانه‌ن چی ده‌لین.. نه‌گه‌ر له‌شیشتان گران بوو نوژی مه‌که‌ن مه‌گه‌ر ری‌بوار بن له‌سه‌فردا، هه‌تا خۆتان ده‌شۆن. بی‌گومان نه‌وانه‌ی ری‌بوارن یان له‌سه‌فردان پی‌ویسته له‌سه‌ریان ته‌یه‌موم بکه‌ن.

خوای گه‌وره فرمانی کردوه به‌ئییوب عليه السلام: ﴿أَرَكُنَّ بِرِجْلِكَ هَذَا مَغْفَلًا بَارِدًا وَشَرَابًا﴾ ص: ۴۲.

واته: ئیمه‌ش فرمانان پی‌کرد که‌قاچت له‌زه‌وی بده.. جا که‌قاچی له‌زه‌ویدا ناویکی روونی لی هه‌لقولا، پیمان راگه‌یاندا که‌نه‌مه‌ ناویکی سارد و سازگاره بۆ خوشتن و بۆ خواردنه‌وه‌ش، جا خۆتی پی بشۆ و لی‌شی بخۆره‌وه.

خۆشتن بایه‌ختیکی گه‌وره‌ی هه‌یه، چاره‌سه‌ری زۆر له‌نه‌خوشییه‌کان ده‌کات، به‌لام هیچ گه‌لیک نه‌یتوانیوه وه‌ک نی‌سلام به‌رنامه‌یه‌کی گونجاو و رێک و پیکی بۆ دابنه‌ی، خوای گه‌وره و کاربه‌جی هه‌ر پیتش نه‌وه‌ی موسلمانان شایه‌تومان به‌یتن فرمانیان پی‌ده‌کات خۆیان بشۆن، هه‌روه‌ها فرمانی پی‌کردوون له‌پاش ته‌واو بوونی جووت بوون خۆیان بشۆن، واجبه له‌سه‌ر ئافه‌رتان له‌دوای هه‌یز و نی‌فاس خۆیان بشۆن بۆ نه‌وه‌ی پاک ببنه‌وه له‌و می‌کرۆبانه‌ی

له رتی ره جمهوه دهردهدرین و تیکهلی لهشیان بووه لهو ماوهیهدا.

خوای گهوره دهفهرموت: ﴿وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهَرْنَ﴾ البقرة: ۲۲۲. واته: مهچنه لایان تا پاک دهبنهوه و خویمان دهشون.

پتیسته له سهر موسلمانان بهیانی ههموو رۆژیکی ههینی و ههردوو چهژنهکان خویمان پاک بشون بۆ نهوهی پاک و خاوین بن لهو قهله بالقیهدا نهبنه زهجمت بۆ موسلمانان.

زانستی پزیشکی تازه نامۆژگاری نهوهیه لهپاش کاری جوت بوون ئادهمیزاد دهبی خوئی بشوات لهبهر نهم هۆیانه:

۱- سوپی خوین چالاک دهبی له پیوان و نافرتهاندا، چونکه کاری جوت بوون دهبیته هۆی سستی و لاوازیهکی زۆر له دهمارهکانی میتشک له پاش نهو خوئی و چیژ وهرگرته.

۲- خوشتن یاریدهدهریکه بۆ چوست و چالاکیه جهسته و بهرز بوونهوهی روحی مهعنهویات بهتاییهتی له پاش نهغامدانی کاری جوت بوون، که دهبیته هۆی لاوازی دهروونی و ئارهزووی خهوتن و غهموکی له ههندی کهسدا.

۳- پیست لهکاتی دههوايشتنی تۆدا ئارهقیکی زۆر دهردهدات له کونی مووهکانهوه، لهوانهیه جهسته ههلیمژیتتهوه و بیسته هۆی زهره و زیان بۆی، خوشتن دهبیته هۆی پاک بوونهوهی پیست و نهو کونانهش.

۴- بیرکردنهوه له خوشتن له دواي جوت بوون پیوا وا لیدهکات که کهمتر داوای بکات، بهوهش پارێزگاری له توانای جنسی خوئی دهکات بۆ تهمهنتیکی دوور و درێژ.

سوننهته له نیوان دور جار نهغامدانی جوت بووندا خو بشۆردریت، حیکمهت لهوهدا نهوهیه ههمام کردن توانای جهسته و عهقل تازه دهکاتهوه، ههروهها پاک و خاوینی و درهوشانهویه، ئادهمیزاد دهبات بهرهو پلهی بهرزی حالتهی دهروونی و جهستهیی.

ئەبوسەئىدى خۇدرى (دەزاي خۇاي لى بى) فەرموۋى: پىئغەمبەرى خوا ﷺ
فەرموۋىتتى: (إِذَا أَرْتِي أَحَدَكُمْ أَهْلَهُ ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يَعُودَ فَلْيَتَوَضَّأْ). واتە: ئەگەر كەس ئىككىنچى
چۈشەنمەسە، ئىككىنچى دەۋرگە بىكەتەۋە با دەست ئويۇش بىگىرەت.

خۇشتىن بە ئاۋى گەرم دەبىتتە ھۆى كىرگەن ھەمۇ ھەمۇ ئەۋ كۈنەنەى لەسەر جەستەدان،
ئەۋكەتە بە شىۋەيەكى سىرۋىتى خانەكانى ھەۋا ۋەردەگىرن، ۋەك زانراۋە خانەكانى لەش ۋەك
ھەمۇ زىندەۋەرئىكى تىر ھەناسە ۋەردەگىرن، خۇشتىن بە ئاۋى گەرم ئەۋ خانەنەى كە لەناۋچۈۋىن
ياخۇد زىيانىن پى گەيشتۋە تازەيان دەكەتەۋە بەۋەش جەستە چۈست ۋ چالاک دەبىتت،
مىشك ھىۋر دەبىتتەۋە، ئەگەر لە شەۋدا بوۋ ئەۋا دەبىتتە ھۆى خەۋىكى خۇش، ھەرۋەھا
خۇشتىن بە ئاۋى گەرم دەبىتتە ھۆى كەم رۋودانى ھالەتتى سىك چۈۋىن، چۈنكە يارمەتتى ھەرس
كىرگەننى خۇراك دەدات.

خۇشتىن بە ئاۋى سارد دەبىتتە ھۆى چالاکى ھەمۇ خانەكانى جەستە ۋ دەمارەكان ۋ
سۈرى خۈيىن، دۋاى ئەۋەى دەمارەكان خاۋ دەبىنەۋە..

خۇشتىن بە ئاۋى سارد دەبىتتە ھۆى گۈنجاندىن ۋ نەرم بوۋىيان بە شىۋەيەكى پىۋىست،
كە ئەۋ ھالەتەش دىل ۋ پەستانى خۈيىن دەپارئىزى لە زۆر نەخۇشى ترسناك، ھەرۋەھا
يارمەتتى ھەناسەدانىش دەدات بە شىۋەكى چالاکانە كارى خۇى بىكات، لىدانى دىل ۋ
پەستانى خۈيىن ھاسەنگ دەكات، كەلك ۋ سوۋدىكى چاكى ھەيە بۆ ئەۋ كەسانەى گەدەيان
ساغ ۋ سەلامەتە.

لە پاش كارى جۋوت بوۋىن ۋ نان خۋاردن نابتت راستەۋخۇ بە ئاۋى سارد خۇ
بشۇردىت چۈنكە زىان دەگەيەننى بە جەستە.

خۇشتىن بە شىلانەۋە: ئەمەش باشتىن جۆرى خۇشتىنە ۋ يارمەتتى دەردە بۆ چالاکى
جەستە بە شىۋەيەكى سەير، خەۋىكى خۇش ۋ تەندروستى لە دۋاۋەيە ئەگەر بە كىك بىيەۋىت
بجەۋىت، چۈنكە ھەمۇ ھەستىيارەكان ھۇشيار دەكەتەۋە ۋ سۈرى خۈيىن چالاک دەكات. باشتر
ۋايە زەيتۈن بەكار بھىتىرت لەگەل شىلاندا لە پاش ۋەرزىش ۋ مەشق كىرگەن بەتايىتەتتى.

(۱) مختصر صحيح المسلم: (۱۶۲).

۴- دەستونۆز كرتن: دەستونۆز چەكى موسولمانانە، ھۆى گوناھ شۆردنەودە، پىشەككە بۇ ئەنجامدانى گەورەترىن عىبادەت كە نۆيۆ، بە تەنھا شۆردنى چەند ئەندامىك نىبە و بەس لە رۆژىكدا چەند جارىك، بەلكو كاريگەرى دەروونى ھەيە و بەرزىتى روھە كە موسلمان ھەستى پىدەكات..

دەستونۆز زۆر ئەو گەورەترە بە چەند وشەيك تەعبىرى لى بكرىت، بەتايبەتى ئەگەر بەدلىيى و بە باوہرەو بەگىرىت كاريگەرى باشى دەبىت لەسەر ژيانى موسلمان، ھەمىشە و دايم ھۇشيارى دەكاتەو و سىماي جوان دەكات..

* پىغەمبەرى خوا ﷺ دەفەرموئىت: (وَلَنْ يُحَافِظَ عَلَى الْوُضُوءِ إِلَّا مَوْمِنٌ..). واتە : تەنھا نىماندار پارىزگارى لە دەست نۆيۆ دەكات..

شەتنى ئەو ئەندامانى كە لە دەست نۆيۆدا دەشۆردىن چۈنكە بە دەروەن زياتر ئامادەن بۇ پىس بوون بە تەپ و تۆزۈ مىكرۆب، ئەو مىكرۆبانەش زياتر لە رىگەى پىستەو ھىرش دەبەن بۇ ناو جەستە، بە پاككردنەو و شەتنى ئەو ئەندامانە لە رۆژىكدا چەندجار دەبىتە ھۆى پاراستنى جەستەو نەمانى ئەو مىكرۆبانە، بەتايبەتى ئەگەر دەست نۆيۆكە بە جوانى و رىك پىكى ئەنجام بەرىت.

ناو لەدەم وەردان: زانستى تازە دەرى خستوو دەم و گەروو دەپارىزىت لە ھەوكردن و پوكىش دەپارىزى لەكىم و زووخ، ھەرەھا ددانەكانىش دەپارىزى لە پاش ماوہى ئەو خواردنانەى كە لەنتوان ددانەكاندا دەمىنەتەو، چۈنكە بە مانەوہى مىكرۆب لەسەريان دەژى و گەشە دەكات ئەو كاتە دەبىتە ھۆى نەخۆشى ددانەكان.

ھەرەھا ناو لە دەم وەردان بايەخىكى زۆرى ھەيە لەوانە بەھىزكردنى ماسولكەكانى شەويلگە و دەم و چاوہ، كە ئەوئىش بۇ خۆى وەرزشىكى گزنگە، ئەو وەرزشەش سوودى ھەيە و يارمەتى ھىور بوونەوہى دەروون دەدات ئەگەر ئەو كەسە لەكاتى ناو لە دەم وەرداندا ماسولكەكانى دەمى بچۆلىنى.

ناو لە لوت وەردان: لىكۆلىنەوہى زانستى دەرى خستوو كە ھەندى لە پزىشكەكانى زانكۆى ئەسكەندەريە ئەنجاميان داوہ دەلین: ئەوانەى بە بەردەوامى دەستونۆز دەگرن لوتيان

(۱) (صحيح الترغيب والترهيب) (۱۹۷)، رواد أحمد.

پاك و خاوينه له ميكرۆبه كان و گهراكانيان و تەپ و تۆز، وەك زانراوە ئەو بۆشايەي ناو لوت شويني كۆ بوونەوێ زۆريك لەو ميكرۆبانه و گهراكانيانه، گوماني تيدا نيه به بەردەوامي ناو له لوت وەردان و شتني دەبیتە هۆي پاكبوونەوێ ليسان، ئەوكاتەش كاريگەري هيه بۆ سەر تەندروستی جەستە هەمووي، ئەم كاردەش رينگري دەكات لەگواستنەوێ ميكرۆبه كان بۆ ناو ئەندامەكاني تري جەستە.

شتني رووخسار و هەردوو دەست: شتني دەم و چاو و هەردوو دەست تا نائيشكەكان بايەخنيكي زۆري هيه بۆ له ناو بردني تەپ و تۆز و ميكرۆب لەگەڵ ئەو هەشدا پاك كەردنەوێ يانه لەو ئارەقەي وشك بۆتەرە لەسەر پيست، پيستيش پاك دەكاتەوێ لەو چەوريەي كە چەوريەي رۆژنەكاني پيست دەري دەدەن، كە ئەو هەش بۆ خۆي شوينيكي گونجاو بۆ گەشەكردني ميكرۆبه كان.

شتني قاچەكان: جوان شتني قاچەكان و شيلانيان لەكاتي دەست نوێژدا دەبیتە هۆي هەستكردن بە هيمني و نارامي، چونكە ئەو پەنجانە كاردانەوێ يان هيه بۆسەر جەستە بەگشتي بەو شيلان و شتنە بە ريك و پيكي.

هەندى له نهيتهكاني تري دەستنوێژ: چەسپاو بە ليكۆلينيەوێ زانستی هۆي پاراستني جەستەيە له تيشكي خۆر بە تايهتەي تيشكي سەرو بنەوشەي كە دەبیتە هۆي رووداني شيرپەنجەي پيست، لەبەر تەري سەر پيست. شتني قاچەكان و دەستەكان و مەچەك كە دوورن لەدڵەوێ بە شت و شيلان سوري خوين بەهيز و چالاک دەكەن، هەروەها دەبنە هۆي چالاکي جەستە و ژيانەوێ. بەهۆي دەستەكانەوێ هەرچي ميكرۆبه دەگويزریتەوێ بۆ ناو دەم و لوت ئەگەر نەشۆردرين بە باشي.

* پيغەمبەري خوا ﷺ ناماژەي بۆ كردووە بەم فەرموودەيە: (إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلَا يُدْخِلُ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلَاثًا، فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ) .
واتە: ئەگەر يەكيتان لەخەو هەستا بادەستی نەخاتە ناو ئەو دەفردی ناوی تیدا يە و بەكاري دەهيني، تاسي جار دەستی نەشوات، چونكە نازاني دەستی بەركوي كەوتوووە كاتي خەوتوووە.

(١) متفق عليه، البخاري(١٥٤)، ومسلم: (٦٤٤).

دكتور ئەحمەد شەوقى كە يەككىكە لە پزىشكەكانى نەخۆشى دل و ھەنارى دەلى: زاناكان گەيشتونەتە ئەو قەناعەتەى كە دابەزىنى تىشكى رووناكى بۆ سەر ناو لەكاتى دەستنوێژ گرتن دەبیتە ھۆى نەمان و دەرچوونى نايۆنى سالب و كەم كردنەوھى نايۆنى موجدب، كە ئەوھش دەبیتە ھۆى خاوكردنەوھى دەمارەكان و ماسولكەكان، جەستەش رزگار دەكات لە بەرزبوونەوھى پەستانی خۆين و نازارى ماسولكەكان و پەشيوى و خەوزران.

يەككىكە لە پزىشكە نەمريكييەكان دووپاتى كردووەتەوھ و دەلى: شتنى دەستەكان بە ناو (مەبەستى لە دەست نوێۆه) چاكترين ھۆكار و وەسيلەن بۆ خاوكردنەوھ و نەھيشتنى گرژى و نالۆزى!

نەخۆشيبە ترسناكەكان:

لە سەرژميرىيە نوئ و ترسناكەكانى يەككىكە لە ريكخراوھ زانستيبەكانى بوارى تەندروستى لەسەر ئاستى جيهان ھاتووھ كە ئەوھى پيئغەمبەر ھيتاويەتتى تەنھا وەحييە و ھيچى تر، چونكە بەراستى ئەو نەخۆشيبە پيس و ترسناكانە تەنھا بەھۆى پيسى دەستەكان و ناو و خواردنەوھ دەبنە ھۆى توشبوونى نەخۆشيبەكانى كۆنەندامى ھەرس و گەورەترين زيانى پى دەگەيەنن:

لەسەر ئاستى جيهان سالانە سى ميلیۆن كەس دەمرن بە ھۆى نەخۆشيبەكانى وەك: كوليترا، گرانەتا، جگەرى درم، كە لە ريگەى ھەواوھ بلاو دەبنەوھ، ھەروھە نەخۆشى سك چوونى خوينارى و، نەخۆشى ريخۆلەكان..

سى ميلیۆن كەس بەھۆى شوين نەكەوتنى سوننەتەوھ دەمرن سالانە، نيويان مندالن لەبەر گوینتەدانيان بەدەست شتن لەسەر ناو پاش ھاتنە دەرەوھ، ھەروھە لەپاش و پيشى نان خواردن.

دەست و دەم شتن سوننەتە لە پيش نان خواردندا، بايەخ دان بەخۆ پاككردنەوھ لەسەر ناو بەدەستى چەپ و لەپاش ھاتنە دەرەوھش بە سابون.

(١) مجنة الاصلاح عدد: (٢٩٦)، من ندوات جمعية الاعجاز العمل القرآن.

* نبر قهتاده له باوكييوه گيړاويه تيهوه كه پيغهمبهري خوا ﷺ فرمويه تي: (إِذَا بَالَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَمَسُّ ذَكَرَهُ يَمِينِهِ، وَإِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ فَلَا يَتَمَسَّحُ بِيَمِينِهِ، وَإِذَا شَرِبَ فَلَا يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ)¹. واته: نه گهر يه كې له ئيوه ميزي كرد با به دهستي راستي چووكي نه گريټ، نه گهر چووه سر ئاو بو تاروت گرتن نهوه با به دهستي راستي خزي پاك نه كاتهوه، له كاتي ئاو خواردنه ودهدا هه ناسه مه ده ن. چونكه هه ناسه دان ده بيټه هزي ته نينه وه ي نه خوښي.

بيټيسته ميوه و سهوزه له پيش خواردنيان پاك بشودرئنه وه، فو نه كريت لهو ده فري شتي تيا ده خورئته وه بو نه وه ي پيس نه بي... فرماغان پيكر او ه كه نينوك بكهين و جوان گريي په نجه كان و سري په نجه كان بشوين، به دهستي راست خومان پاك نه كه ينه وه له سر ئاو، چونكه به دهستي راست خواردن ده خوئين و، ته و قه ده كه ين له گه ل خه لك، نه گهر به دهستي راست خزيك بكرئته وه ده بيټه هزي گواستنوه ي ميكرؤب بزيان، نه مهش له ناموژگاري و رينومايه كاني پيغهمبهري خودان ﷺ بو موسلمانان: (لَا تَبِلُ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ الَّذِي لَا يَجْرِي ثُمَّ تَغْتَسِلُ مِنْهُ)². واته: ميز مه كه نه ئاوي هه ميشه راوه ستاو و پاشان خوزستاني تي دا بشون.

* نيين عه بياس (ده زاي خوايان لي بي) فرموي: گويم له پيغهمبهري خوا ﷺ بوو ده يفه رموو: (اتَّقُوا مَلَاعِنَ الثَّلَاثِ: أَنْ يَقْعَدَ أَحَدُكُمْ فِي ظِلِّ يَسْتَنْظِلُ فِيهِ، أَوْ فِي طَرِيقٍ أَوْ فِي نَقْعِ مَاءٍ)³. واته: خوتان بپارئين لهو سي شته ي نه فري تيان لي كراوه: پيسايي كردنه سيټهري نهو دره ختانه ي خه لك ي تيايدا ده جه ويټنه وه، يان پيسايي كردنه سر ريگاي سره كي خه لك، يا خود پيسايي كردنه ئاو جهوز و بيري ئاو و نهو ده فري ئاوي تي دا يه كه خه لك ئاوي لي ده بن بو به كار هيټان.

نه مانهش رينومايي پيغهمبهري خودان ﷺ پيش نه وه ي زانستي ميكرؤب زانياري نه خوښيه درمه كان بووني هه بيټ.

(۱) أخرجه البخاري في الوضوء: (۱۵۴)، ومسلم في الطهارة: (۶۳).

(۲) متفق عليه.

(۳) أبو داود: (۲۶) واحمد: (۲۹۹/۱) وهو حديث حسن.

نهمه ش که دهلی: سالانه سی میلیون خه لک دهنه قوربانى نه خوښى راپورتى ریکخراوى تهنډروستى جیهانییه: هی زانا نیسلامییه کان نییه و به فرمانى نایینى نیسلام نه و دیان نه کردووه.

سی میلیون کس به هوى خوښاك نه کردنه ودهست نه شتت به ناو و سابون له دواى سه رناوکردن و پیش نان خواردن.

نهم ناینه پیروزه بو روشن کردنه و هی ریگای راست هاتووه، نهم قورنانه هیدایهت به خسته بو نه و که سانهى شوینى ده که ون ههنگاو به ههنگاو له سه ری دهرؤن، خواى گه ورهش نه وانهى خوښ دهوئى که په شیمان دهنه و له تاوانه کانیان، نه وانه شى خوښ دهوئى که خوښان و جل و بهرگ و دل و دهر وونیان پاک و خاوین راده گرن.

نوښ شیفایه

خواى گه وره دهنه مویت: ﴿وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى

الْمُتَّقِينَ﴾ البقرة: ۴۵. واته: په نا ببه نه بهر خوږاگرى و نوښ کردن، به راستى نوښ تهرکى گه وره و گرانه، به لام بو نه وانهى که له خوا دهنه ترسن و ملکه چانه نوښ ده که ن به خوښه وىستى و سوزه و خوا په رستى نه نجام دهنه، نه که هر قورس نییه بگره زور ناسانه و مایهى نارامى دل و دهر وونیه.

چه سپاره له پیغه مبهرى خواوه ﷺ هه ركاتيك دلگرانى و غم و په ژاره رووى تى بگردایه هانای بولای نوښ دهنه: (أَنَّهُ إِذَا حَزَنَ مِنْ أَمْرِ فَرَّغَ إِلَى الصَّلَاةِ) ۲.

نوښ گاریکه ری گه وره هیه بو ره واندنه و هی غم و په ژاره و نانارامى دهر وون، بو دل نارامى و به هیتز کردنى، هه وره ها بو سنگ فراوانى و سینه پاکى به و په یوه نډییه که دهیکات به په وره دگار هوه، که چاکترین کرده ویه.

(۱) الاعجاز العلمی: دکتر نابلسی.

(۲) إسناده حسن رواد أحمد، وأبو داود.

* پیغمبره‌ری خوا ﷺ فرموویته‌ی: (وَأَعْلَمُوا أَنَّ خَيْرَ أَعْمَالِكُمُ الصَّلَاةُ) ۱. واته: بزائن به‌راستی چاکترین و باشت‌ترین کرده‌وتان نویژه.

نویژه شیفایه بۆ ده‌روون، چاره‌سه‌ریکی کاریگه‌ره بۆ جه‌سته‌ی ناده‌میزاد..
* ئەبو هوره‌یره (ره‌زای خوی لی بی) فرمووی: پیغمبره‌ری خوا ﷺ منی بینی خه‌وتیوم هاوارم ده‌کرد له‌تاو نازاری سکم، پیی فرموم: (ئهی ئەبا هوره‌یره! سکت نازارت ده‌دات؟) وتم: به‌لی ئهی پیغمبره‌ری خوا ﷺ! فرمووی: (قُمْ فَصَلِّ، فَإِنَّ فِي الصَّلَاةِ شِفَاءً) ۲. واته: هه‌سته نویژه بکه، چونکه به‌راستی نویژه کردن شیفایه.

لینکۆلینه‌وه‌کانی زانستی سه‌رده‌م ده‌ریان خستوووه کاته‌کانی نویژه کردن هه‌ماهه‌نگن به‌ته‌واوی له‌گه‌ل کاته‌کانی چالاکی فیزیۆلۆژی جه‌سته‌دا، هه‌ر ده‌لیتی فرمانه‌وه‌ایه‌کی کارامه‌یه بۆ ریک‌خستنی کاره‌کانی هه‌موو جه‌سته به‌گشتی.

(کورتیزۆن) هۆرمۆنیکی چالاکه له‌ جه‌سته‌ی مرۆفدا له‌گه‌ل کاتی نویژی به‌یانی‌دا ده‌ست ده‌کات به‌ زۆر بوون، که ئه‌مه‌ش ده‌گه‌ریته‌وه بۆ به‌رز بوونه‌وه‌ی فشاری خۆین به‌گۆیه‌ی پیتیست به‌وه‌ش مرۆف هه‌ست به‌ چالاکیه‌کی گه‌وره ده‌کات له‌ دوا‌ی نویژی به‌یانیه‌وه له‌ نێوان سه‌عات شه‌ش بۆ هه‌وت، ئه‌وکاته‌ش وه‌ختی هه‌ول و ته‌قه‌لا و قول هه‌لکردنه بۆ په‌یدا کردن و به‌ده‌ست هینانی بژیوی ژیان و کارکردن.

* پیغمبره‌ری خوا ﷺ ناماژه‌ی بۆ کرده‌وه به‌م فرمووده‌یه: (اللَّهُمَّ بَارِكْ لَأُمَّتِي فِي بَكْرِهَا) ۳. واته: خودایه! فه‌ر و به‌ره‌که‌ت بجه‌ نیش و کاری نومه‌تم سه‌ر له‌به‌یانی.

کاتی نویژی به‌یانی گازی نۆزۆن ده‌گاته به‌رزترین راده‌ی له‌ که‌ش و هه‌وادا، ئه‌وه‌ش کاریگه‌ری چالاکی هه‌یه بۆ کۆته‌ندامی میتشک و ده‌ماره‌کان، زیهن و ماسولکه‌کان چوست و چالاک ده‌کات، به‌ پیچه‌وانه‌شه‌وه له‌کاتی چیشته‌نگاودا که خۆر به‌رزیه‌وه ده‌ردانی کۆریزۆن ده‌گاته که‌مترین راده‌ و، مرۆف هه‌ست ده‌کات به‌ ماندو بوون و هیلاکی نیتر پیتیستی به‌ هه‌وانه‌وه ده‌بیت له‌ دوا‌ی نزیکه‌ی هه‌وت سه‌عاتیک پاش نویژی به‌یانی یان زوو

(۱) صحیح، سنن ابن ماجه: ۱/۱۰۱، ۲۷۷، سلسله‌ الص‌حیحه: ۱/۲۲۳. و‌أحمد و‌الحاکم.

(۲) رواه ابن ماجه: (۳۴۵۸).

(۳) أخرجه أبو داود: (۲۶۰۶) و‌ الترمذی: (۱۲۱۲) و‌ ابن ماجه: (۲۶۳۶).

لهخه وهستان، ئیتر کاتی نوژی نیوهړۆ دیته پیتشهوه دل و جهستهی ماندوو ههست به
ههوانهوه و نارامی و هیور بوونهوه دهکهن به نوژیکردن.

له پیش یان دواى نوژی نیوهړۆش موسلمان ههول ددهات سهعاتیک بجهوی بۆ نهوهی
بجهوتیهوه و چالاکى تازه بیتهوه، نهوهش بۆ ههستانی شهو یارمهتی دهریکی باشه. ^۱
به شیوهیهکی زانستیانه چهسپاوه، به شیوهیهکی گشتی له کاتی نهو نوژی
داجهستهی مرۆف به کاتیکی زۆر سهختدا تیپه دهبیت، دهردانی ماددهی کیمیایی سړکه
دهگاته بهرزترین پله له جهستهدا و هانی ددهات بۆ خهوتن، پاشان نوژی عهسریش دیته
پیتشهوه و چالاکى جهسته دهگهپیتیهوه دۆخی خۆی. جاریکی تر (نهدرینالین) له خوتندا
دهگاته بهرزترین پلهی خۆی و، دهبیته هۆی چالاکى ههست پیکراوی ئهکهکانی جهسته
بهتاییهتی چالاکى دل، کهواته نوژی عهسر دهوریکی ترسناکی ههیه له تهیار کردن و
نامادهکردنی دل و جهسته به شیوهیهکی تاییهتی بۆ پیشوازی نهو چالاکیه له پردهدا،
بهزۆری دهبیته هۆی ماندوبوونیکی زۆر ترسناک بۆ نهوانهی نهخۆشی دلایان ههیه بههۆی
نهو ئالوگۆرییهکی له پر روودهات، لهمهشهوه نهو نهپنییه سهیرهمان بۆ رۆشن دهبیتهوه
که قورئانی پیرۆز نامۆزگاریمان دهکات به پاریزگاری کردن له نوژی عهسر.

خوای گهوره دههمرموت: ﴿حَفِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوَسْطَىٰ وَفُؤُوا لِلَّهِ

قَلْبَتَيْنِ﴾ البقرة: ۲۳۸. واته: ناگاداری نوژهکانتان بکهن، به تاییهتی نوژی نارواست، له
نوژیادا بوهستن بۆ خوا به گهردن کهچی.

زانایانی تهفسیر یه کدهنگن لهسهر نهوهی که (الصلاة الوسطی) نوژی عهسره.

زۆر دهردانی هۆرمۆنی (نهدرینالین) لهوکاتهدا نهو نهپنییهمان بۆ روون دهکاتهوه،
نهجمادانی نوژی عهسر و سونتهتهکانی دل چالاک دهکهنهوه هیدی هیدی.

به تیپهپوونی کات ورده ورده نوژی مهغریب دیته پیتشهوه دهردانی هۆرمۆنی
(کۆرتیزۆن) کهم دهبیتهوه و چالاکى جهستهش روو لهکهم و کورپی دهکات، لهوکاتهدا
رووناکى دهگۆرپی به تاریکی نهمهش به تهواوتهی پیچهوانهی نوژی بهیانیه، ماددهی

(۱) کتاب الاستشفاء بالصلاة للدكتور زهير رابح.

(المیلاتونین) بهزۆری دهردهدریت له جهسته دا و هانی دهدات بهره و خهوتن و کهم توانایی بروات، جهسته روو له ته مهلی دهکات، نهوکاته نوژی عیشاش دیته پیشهوه که نیتر نهوه دواهمین نوژی نهو رۆژهیه جهسته له چالاکییهوه دهبات بهره لای خهوتن، تاریکی زیاتر دادی و ماددهی (میلاتونین) بهرهو زیاد بوون دهروات بۆیه موسولمانان ههز دهکهن دهرهنگ نوژی عیشا نهعجام بدن له بههرتهوهی یه کسه له دواي نوژی عیشا بجهون.

✽ مهعازی کورپی جه بهل (رهزای خوی لی بی) فرموی: پیغه مبهری خوا ﷺ نوژی عیشای دواخت خه لکی وایان گویمان برد نیتر نوژی دهکات و ناچیتته دهرهوه له مزگهوت، بۆیه فرموی: (نوژی عیشا دوا بجهن بۆ نه م کاته چونکه به راستی نیه چاکترن له نومهتانی پیش خۆتان هیچ کام له نومهتانه کانی پیش نیه نوژیان نه کردوه له م کاته دا).^۱

له بیرمان نه چیت دهردانی مادهی (میلاتونین) به ریک و پینکی په یوهندی توند و تۆلی ههیه له گه ل پیگه یشتنی عه قل و جنسی مرۆفدا، بهو ریک و پینکیهش جهسته شوین کهوتهی سیسته م و بهرنامهیه کی دامه زراو ده بیت، نه مهش ده ری ده خات کردنی نوژی دهکان له کاتی خویاندا هه ماههنگن له گه ل چالاکییه فیسۆلۆژیه کانی رۆژانه دا، ده بنه هۆی نه وهی ناده میزاد بتوانی نه مرکه کانی به نه وه ری لی هاتویه وه به نه عجام بگه یه نی.

سهوده کانی شه ونوژی

- ۱- شه ونوژی ده بیتته هۆی کهم دهردانی هۆرمۆنی (ACTH) که نه ویش ده بیتته هۆی پاراستنی زیاد بوونی کتوپری شه کرد له خۆیندا، که مه تر سیداره بۆ نه وانهی نه خۆشی شه کره یان ههیه.
- ۲- زیاد بوونی له پری فشاری خۆین که مه ده کاته وه و مرۆف ده پاریزیته له سه کتهی ده ماخ و جه لتهی دل.
- ۳- ده بیتته هۆی کهم بوونه وهی مه ترسی خۆین مهین له ده ماره کانی شه به کهی چاو، که نه ویش له نه عجامی له سه رخۆ هات و چۆ کردنی خۆینه وه رووده دات له کاتی خهوتندا، چونکه مرۆقی خهوتو له و ماوه یه دا شله مه نی ناخوات.

(۱) صحیح سنن أبو داود: (۵۲۶۵) (۳۶۷/۴)، وأحمد فی المسند.

۴- دەبیتە ھۆی چاك بوونی حالەتی ھەوکردنی جومگە جیواوازەکان جا ھەوکردنی رۆماتیزمە بى یان جگە لە رۆماتیزم، لە ئەنجامی شیلانی شویتەکانی دەستنیۆز و ئەو جولانەى که لە شەونویژدا دەکرێ.

۵- دەبیتە ھۆی کە مەبوونەوێ چەوری کەلەکەبوو لەناو خویندا بەتایبەتی لەدوای ئەو ژەمانەى کە چەورییان زۆر تێدا، کە ئەوەش دەبیتە ھۆی زیاد بوونی توشبوون بە نەخۆشی خوینبەرەکانی دڵ و خوینبەری تاجی.

۶- دەورێکی باشی ھەبە بۆ بیروھۆش تێژی بەھۆی ئەو قورنان خویندەنەى لەو شەوہ کشوماتەدا دەخوینتریت لەگەڵ زیکر و پارانەوکان.

۷- ھۆی کە مەبوونەوێ مەترسی زوو پیری پێو دیاربوون و نەخۆشیەکانیەتی.

۸- دەبیتە ھۆی کە مەبوونەوێ نەخۆشی (طنین الأذن) و زرنگانەوێ گویچکەکان، ھەرەھا کە مەکردنەوێ حالەتی غەمۆکی و دلەراوکی.

۹- پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرمویت: شەو نوێژ بکەن و بەردەوام بن لەسەری، چونکە ناکار و رەوشتی پیاوچاگانى پێش ئێوہ بوو، نزیك بوونەوێ بە لە پەروردارگان، بەرھەلستیکەری تاوانە و ھۆی کە فەرەتی گوناھە کانتانە.

نوێژ خۆپاراستنە لە نەخۆشی دەوالی :

نەخۆشی دەوالی قاچەکان: بریتیە لە خرابی و جیواوازی لە دەمارەکانی ھەردوو قاچدا، دەمارەکانی ئەستور دەبن و لەنگی پێوہ دەردەکەوێ و پڕ دەبن لە خوینی رەنگ گۆرپا بە درێژایی بەشی خوارەوێ ھەردوو قاچ.

نەخۆشیە کە ھەندێ لە خەلک توش دەبن لە بەینی لە سەدا دە کەس بۆ بیست کەس لە ھەموو دانیشتوانی سەرزەویدا.

لێکۆلینەوێ زانستی تازە سەلماندووێت پەيوەندی چەسپاو ھەبە لە نێوان نوێژکردن و خۆپاراستن لە نەخۆشی دەوالی قاچەکان.

(۱) الترمذی، وابن خزيمة وحسنه لغیره الألبان في صحيح الترغيب والترهيب: ۶۲۴.

دکتور توفیق عدلوان مامۆستای کۆلیژی پزیشکی له ئەسکەندەریه دەلی: به سەرنج دانئیکی زۆر ورد له ههستان و دانیشتن له نوێژدا دەرکهوتوووه و جیادهکرینهوه بهوهی ئەو تیکشان و گونجاندن و یارمهتی دانەمی له نێوان رکوع و سهجده و دانیشتنی نێوان سهجدهکاندا ههیه چهنده سههر سورهیتهن، به پێوهی زانستی ورد دەرکهوتوووه ئەو فشارهه له سههر دیواری دهمارهکانی پاژنههه پێیه له کاتی رکوعدا دهگاته نیوهه ریکی، له کاتی سهجدهدا دەرکهوتوووه فشاری ناودند زۆر لاواز دهبی، به شیوهیهکی سروشتی ئەو دابهزینه دهبیته هۆی ههوانهوهی تهواو بۆ ئەو دهمارانه و فریایان دهکهوی لهو فشارهه زۆرهه که له ماوهه وهستان به پێوه کهوتبووه سهریان، له سهجدهشدا سوپی خوین به پیتی هیزی پراکتیشانی زهوی به تهواوی به ئاراستههه ئەو هیزه کارهکانی جیبهجی دهکات، ئەو خوینهه له ژیر پێدایه به ناسانی سهردهکهوتوووه بۆ ناو دل و له سهروهه بۆ خوار هاتوچۆ دهکات، بهو کردارهش فشاری دهمارهکان کهم دهکاتهوه له سههر رووکاری دهرهوهی قاچهکان له (۱۰۰ - ۱۲۰ سم / ناو) له کاتی راوهستان له نوێژدا بۆ (۱/۳۳ سم / ناو) له کاتی سهجدهدا، بهوهش روودانی نهخۆش دهوالی له مرۆفدا کهم دهکاتهوه.

نوێژ چاره سههری نهخۆشییهکانه

نوێژ کردن به خشوعهوه یارمهتی دهریکی باشه بۆ هیور کردنهوهی دهروون و نهمانی گرژی و ئالۆزییهکانی، له بهر ئەم هۆکارانهی لای خوارهوه:

نهمانی ههموو کیشهکانی له بهردهم پهروهردگادا، موسولمان له نوێژدهیدا چی غم و پهژارهیهک به کۆلیهوهیهتی له سهرشانی سوک دهبی و چاره سههری کیشهکهی دهاته دهست ههلسورپینههه گهردوون، ئەههخوایهی که به بهزهیهی و به رهحه بۆ بهندهکانی..

نوێژدهکهی دهبیته هۆی نهمانی شهپزهیهی و ئالۆزی دهروونی بههۆی ئەو ههلس و کهوتهی بهردهوام نهغامی دهات، وهک زانراویشه ئەو گۆرانکارییه له ههجوولی نوێژدایه دهبیته هۆی ههوانهوه به شیوهیهکی فیسۆلۆژی گرنگ له جهستهدا..

پێغه مبههری خوا ﷺ فهرمانی داوه به موسلمان ئەگهه حالتی توره بوونی هات

به سردا دست نویتز بگری و دوو ركات نویتز بكات با غه زهب و تورپه بونه كهی نه میتنی..
 زانستیپانه چه سپاوه كه نویتز كردن دهوریتی کاریگه ر و راسته و خوی هیه بۆ سر
 ده ماره كانی میتشك، هیمنی ده كاتوه و پاریتز گاری له هاوسه نگی ده كات، چاره سهریتی
 گونجاو و داواكراوه بۆ خهوزرانی كه به هوی گرژی و نالۆزیسه كانی میتشكه وه روو ده دات.
 نویتز كردن گرن گرتین وه سیله یه بۆ نارامی و ههوانه وهی ده روون و هیور بوونه وهی
 میتشك كه ناده میزاد پهی پی بردبی به دریتزایی میژوو.

دكتور (الیكسیس كارلیل)ی فهره نسی كه پاداشتی نۆلی پی به خشراوه له بواری
 پزیشكیدا له باره ی نویتزه وه ده لی: گۆرانكاریه کی چالاکی سهر سوپه یته ر له كۆنه ندامه كانی
 جهسته دا روو ده دات له كاتی نویتز كردندا، به لكو گه و ره ترین وزیه بۆ چالاکی تا نه مپۆ
 زانرابی و پهی پی برابی، به چاوی خۆم دیومه نه وه خۆشانه ی كه به ده رمان چاره سه ر
 نه ده كران به نویتز كردن شیفای ته واویان بۆ ده هات له نه خۆشییه كانیان!

نویتز وهك كانزای رادیوم سه رچاوه ی تیشكه و تاقه یه کی خۆیه بۆ چالاکی، به راستی
 خۆم دیومه كه نویتز كردن کاریگه ری چاکی هه بووه له چاره سه ر كردنی نه خۆشییه
 جیاوازه كانی وهك: سیلی پریتۆن، هه وركردنی نیسه كه كان، برینی هه وركردو،
 سه ره تان. ههروه ها.

خویندنی قورئان له نویتزدا به په وانی ده بیته هوی ریکه خستنی هه ناسه دان و هه ناسه
 وه رگرتن، نه وهش ده بیته هوی كه م بوونه وهی گرژی به پله یه کی زۆر، ههروه ها جولاندنی
 ماسولكه كانی ده م و شه ویلگه له كاتی خویندنه وهی قورئاندا هه ست كردن به ماندوو بوون
 كه م ده كاتوه، چالاکی ده دات به عقل و ده یژنیته وه، ههروه ك له هه ندی لیكۆلینه وهی
 پزیشکی تازه دا هاتوه سه جده بردنیش دهوریتی قولی هیه بۆ له ناو بردنی دلّه راوکی و
 رارایی له ده روونی موسلماندا، هه ست به وه ده كات ئاوپۆتین ده كریته به نارامی و لیتمه
 بارانی ره جمه ت، دلی پر ده بیته له رووناکی و دلنایی و یه كتا په رستی..

خه لکیکی زۆر له یابان كاتیک هه ستیان كرد به ماندوو بوون یان دل ته نگی و غم و
 په ژاره سه ریان ده خه نه سه ر زهوی و سه جده ده بن به بی نه وهی بزائن روکنیکه له روكنه كانی
 نویتز كردن.

سسووده كانى نوپژ

۱- نوپژ ماسولكه كانى سك بههپژ ده كات چونكه بهرگرى ده كات له و چهوريه ي كه له كه بووه و دهبيته هؤى خاوبونه وهى و نه مانى قه له وى، ههروه ها ريگرى ده كات له شيوانى جهسته و جوانى لهش و لار ده پاريزى.

۲- به ههستان و دانيشتن له نوپژدا جولهي ريخوله كان زور دهبي و حالته تى قه بزى كه م ده كاته وه و، دهردانى زراو بههپژ ده كات.

۳- سه جده بردن و ركوع بردن هپژ ده خاته سه ر به شه كانى په نجه كانى ههردوو قاچ و دهبيته هؤى كه م بوونه وهى فشار له سه ر ميشك، به شيلانى په نجه كانى ههردوو قاچ به ته وارى ههست به هپور بوونه وه ده كريت.

۴- مانه وهى زور له سه جده دا دهبيته هؤى گه رانه وهى فشارى خوين بؤ تينكرى سروشتى خؤى له هه موو جهسته دا، يارمه تى هه لقولانى خوين ده دات بؤ هه موو به شه كاتى جهسته .

۵- نوپژ كردن نيسكه كان بههپژ ده كات و پشت ده پاريزى له كوم بوون و چه مانه وه .

۶- خشوع له نوپژدا گه وره ترين هؤكار و وه سيله يه بؤ گه شه كردن و ناماده ي و تواناي زهين و بيروهؤشى موسلمان.

۷- بؤ نافره تانى سك پريش وهرزش و مه شقيكى زور گونجاوه، نه گه ر نافره تانى سك پر نه مه يان ده زانى نيتر وهرزشيان نه ده كرد جگه له نوپژ كردن نه بيت، چونكه كه لكى نه فسى و جهسته يى زورى هه يه بؤيان وهك:

أ- به ده دست هينانى نه رم نيانى و گونجاني زوربه ي به شه كانى ماسولكه كانى جهسته يه، جولهي عه مودى فه قه رى و هوز ناسان ده كات كه نه وهش پاريزگاربه له دامه زراوى جهسته و ريك راوه ستانى به شيويه كى جوان.

ب- نوپژ كردن سورى خوين له دل و ده ماغ و خوينبه ر و خوينهينهر و ده ماره كان چالاک ده كات، نه مهش وا ده كات كوربه له به ناسانى خوينى پى بگات به ريك و پيكي له ريگه ي خوينبه ره كانه وه، يارمه تيده ر دهبي بؤ گه شه كردنى به شيويه كى سروشتى.

ج- بهرز بوونهوهی معهنهویات و بهدهست هینانی متمانه و پشت به خۆیهستی و زال
بوون بهسر جهسته‌دا، ههروه‌ها توانای ته‌رکیزی ده‌بی.

کو‌تایی

زۆر سوپاسی مامۆستای به‌رپێژ و خۆشه‌ویستم مامۆستا (حبیب محمد سعید) ده‌که‌م
که‌رتنومایی زۆری کردم له‌سه‌ر نووسینی نهم به‌ره‌مه‌ و ته‌رکی پێداچوونه‌وه‌ی چاپی
یه‌که‌می گرتنه‌ستۆی خۆی، خوای گه‌وره‌ پاداشتی ماندوبوونی بداته‌وه.
سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

سەرچاوهكان

- ١- قورناني پيرۆز.
- ٢- عمدة التفسير عن ابن الكثير للشيخ أحمد الشاكر دار الوفاء ١٤٢٦هـجري- ٢٠٠٥ ميلادی.
- ٣- فتح الباری شرح صحيح البخاري. لابن حجر العسقلانی.
- ٤- شرح صحيح مسلم لإمام النووي. دار إحياء التراث العربي ١٤٢٠هـجري- ٢٠٠٠م.
- ٥- شرح رياض صالحين للشيخ العثيمين. مطبعة دار السلام ١٤٢٣هـجري - ٢٠٠٢م.
- ٦- العبادة في الاسلام. دكتور يوسف القرضاوی. طبعة مكتبة الهيثم.
- ٧- العبودية لابن التيمية. المكتب الإسلام ١٤٢٦هـجري- ٢٠٠٥م بيروت.
- ٨- كتاب الصلاة لابن قيم. رقم الأيداع ١٢٣ مكتبة الوطنية ١٩٨٩م.
- ٩- رياض صالحين به كوردي مامۆستا نوري فارس.
- ١٠- فقه المنهجي على مذهب لإمام الشافعي مصطفى البغا والشريحي.
- ١١- صحيح الترغيب و الترهيب لإمام المنذرى.
- ١٢- منهاج الطالبين لإمام نووى.
- ١٣- فضائل يوم الجمعة لامام السيوطى.
- ١٤- موسوعة الاعجاز العلمى فى القرآن والسنة.....د. يوسف الحاج.
- ١٥- چەند سەرچاوهیهكى تر.

پیرست

۷	پیشه‌کی
۱۰	واتای نویژ
۱۲	واتای سوره‌تی فاتیحه
۱۸	پلهو په‌یایه‌ی نویژ
۲۳	نویژ تهرک کردن
۲۷	نویژ پاک و خاو ینی به
۳۸	بانگ و قامه‌ت
۴۰	مهرجه‌کانی نویژ
۴۲	روکنه‌کانی نویژ
۴۵	سوننه‌ته‌کانی نویژ
۴۸	زیکرو دوعا‌کانی دوی نویژه فه‌رزه‌کان
۴۹	ئهو شتانه‌ی نویژ به‌تال ده‌کهنه‌وه
۵۰	نویژی سوننه‌ت له پیش و دوی فه‌رزه‌کان
۵۳	فه‌زلی نویژه سوننه‌ته‌کان له ماله‌وه
۵۵	پتویسته‌کانی نویژ
۷۴	نویژی راسته‌قینه
۸۰	با جگه‌رگۆشه‌کاغان فیری نویژ بکه‌ین
۸۳	په‌یوه‌ندی نویژ به ژیانه‌وه
۹۳	نه‌ینی دووباره بوونه‌وه‌ی نویژ
۹۹	نویژ که‌فاره‌تی تاوان و کرداری ناپه‌سه‌نده
۱۰۳	نویژ به‌رگریکه‌ری تاوانه
۱۰۷	فه‌زلی شه‌ونویژ

۱۱۲	نوڙي ماڻهي به ختوهه ريبه
۱۱۶	خشوع له نوڙيډا
۱۱۹	کوسپه کاني بهردهم خشوع
۱۲۱	فهزلي نوڙي جومعه
۱۲۶	رډلي مزگهوت
۱۳۱	فهزلي روشتن بو مزگهوت
۱۳۴	فهزلي تايبه تي ههندي مزگهوت
۱۳۵	فهزلي پهيوهست بوون به مزگهوت هه
۱۳۸	تينگه يشتن له نوڙي
۱۴۳	فهزلي چاوه رواني نوڙي
۱۴۵	تهرکي نوڙي جه ماعت
۱۴۷	خواي گوره بوچي ساماني پي به خشيوون؟
۱۴۹	فهزلي نوڙي هه زره کان
۱۵۳	زيکرو يادي خوا
۱۶۱	دوعاو پارانهوه
۱۶۵	نوڙي له رووي زانستي پزيشکيبهوه
۱۷۷	نوڙي شيفايه
۱۸۰	سووده کاني شهونوڙي
۱۸۱	نوڙي خوځاراستنه له نه خوځي دهوالي
۱۸۲	نوڙي چاره سهري نه خوځيبه کانه
۱۸۴	سووده کاني نوڙي
۱۸۵	کوځايي
۱۸۶	سهرچاوه کان
۱۸۸	پيرست

بهره‌مه‌گانی ناصر ئیبراهیم سازانی

۱. فەزلی نۆیژو کاریگه‌ریی له‌سه‌ر په‌روه‌رده‌و ته‌زکیه‌ی نه‌فس سێ جار چاپ‌کراوه.
 ۲. خواپه‌رستی و ئاسه‌واره‌گانی له‌سه‌ر په‌روه‌رده‌ی ده‌روون.
 ۳. په‌روه‌رده‌ی منداڵان له‌ ئیسلامدا نووسینی: د. عبدالله ناصر علوان وه‌رگی‌رانی و ئاماده‌کردن.
 ۴. گه‌شتی قیامه‌ت.
- به‌پشتیوانی خۆی په‌روه‌ردگار چاوه‌ڕوانی به‌ره‌مه‌ی تری‌ن.

بۆدابهزاندنی چۆرهما کتیب:سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأِ الثَّقَافِي)

پدای داتلود کتایهائی مختلف مراحعه: (منتدی اقرا الثقافی)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (کوردی ، عربی ، فارسی)